EDITURA POLITICĂ

MIC DICȚIONAR SOCIAL-POLITIC PENTRU TINERET

Scanned with OKEN Scanner

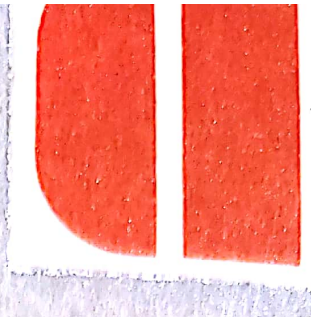

DICȚIONAR DE ECONOMIE POLITICĂ. Editura politică, 1974, 864 p. Destinat celor ce studiază economia politică, lucrătorilor din practica economică, tuturor celor care se interesează de teoria economică și de progresele ei, dicționarul este util oricărui cititor dornic să cunoască legile și categoriile economice, să înțeleagă modul în care acestea acționează în condițiile concrete ale României.

DICȚIONAR POLITIC. Editura politică, 1975, 664 p. Răspunzînd cererilor venite din partea unor cercuri largi de cititori, lucrarea, prin cele 1 700 de articole, este un instrument de referință și o sursă de informare operativă asupra unui ansamblu de noțiuni, categorii, concepte din sfera teoriei și acțiunii politice, din aria realităților social-politice românești și internaționale.

Scanned with OKEN Scanner

CUVÎNT ÎNAINTE

Această lucrare se adresează, în principal, tineretului, mai ales acelor categorii de tineri care sînt preocupați ca, în forme colective sau prin studiu individual, să-și ridice necontenit nivelul cunoștințelor social-politice și de cultură generală. Însă prin structura sa, prin unghiul de abordare și prin conținutul termenilor săi, considerăm că *Micul dicționar social-politic pentru tineret* prezintă interes pentru un public mai larg. Astfel, în cadrul său lucrarea include termeni de economie politică, doctrine politice, filozofie, politologie, estetică, etică, relații internaționale, sociologie ș. a., care în afara tratării propriu-zis conceptuale reflectă și dinamica economico-socială, politică și spirituală a României socialiste, în lumina documentelor Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român. Este reflectat, de asemenea, amplul efort de instituționalizare în societatea noastră a noi forme organizatorice care să asigure dezvoltarea democrației socialiste, precum și conducerea știin-

Scanned with OKEN Scanner

ţifică a societăţii. După cum arată şi titlul, în alcătuirea glosarului s-a ţinut seama mai ales de termenii care au cea mai mare relevanţă în domeniul respectiv şi care pot prezenta un interes real pentru diverse categorii de cititori. De asemenea, la redactarea acestui dicţionar autorii au avut mereu în vedere şi lucrările de acest gen anterior apărute : Dicţionarul politic, Mica enciclopedie de politologie, Dicţionarul de filozofie, Dicţionarul de economie politică, Dicţionarul diplomatic ş. a.

Date fiind aria largă a problematicii abordate, publicul căruia se adresează şi mai ales dinamica vieţii noastre social-politice, este de la sine înţeles că structura actuală şi mai ales conţinutul termenilor trataţi în *Micul dicţionar social-politic pentru tineret* sînt susceptibile de permanente îmbunătăţiri. În acest sens, aşteptăm cu interes observaţiile şi sugestiile cititorilor.

Scanned with OKEN Scanner

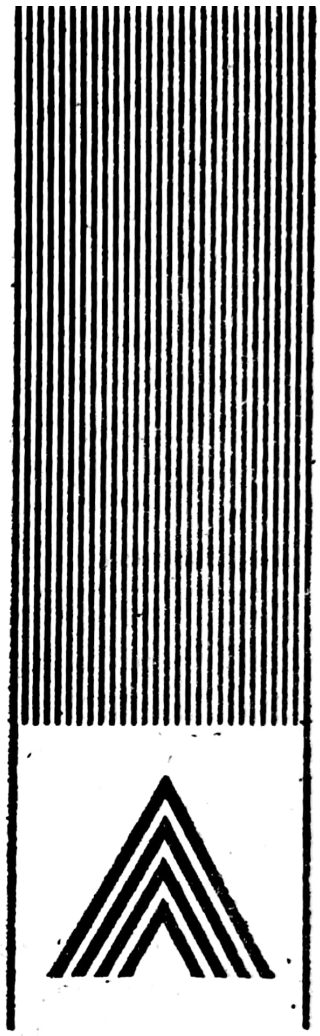

Abnegație revoluționară

Calitate moral-politică ce presupune atașament ferm și constant, devotament dus pînă la sacrificiu pentru cauza socialismului și comunismului, pentru afirmarea în viața socială a ideilor dreptății, egalității și libertății tuturor oamenilor. **A. r.** se manifestă ca subordonare conștientă, liber consimțită a întregii vieți cauzei revoluției, înfăptuirii politicii partidului. Aceasta presupune o înaltă conștiință politică și morală, convingeri și calități voliționale deosebit de puternice. De **a. r.** au dat dovadă marii conducători ai luptei proletariatului din întreaga lume. Comuniștii și uteciștii din țara noastră și-au afirmat **a. r.** în perioada ilegalității, în perioada revoluției și construcției socialiste. Societatea socialistă mobilizează și potențează avîntul revoluționar, devotamentul și atașamentul față de noua orînduire. **A. r.** a comuniștilor și uteciștilor se manifestă întotdeauna printr-o atitudine di-

rectă, fermă, curajoasă, plină în același timp de modestie și generozitate umană. În Codul eticii și echității socialiste se arată că membrii P.C.R., membrii Uniunii Tineretului Comunist „sînt datori să fie propagandiști neobosiți ai politicii partidului, să contribuie activ la elaborarea și dezbaterea hotărîrilor de partid și de stat, să lupte cu fermitate și spirit de abnegație pentru traducerea lor în viață". (V. M.)

Absolutism

Formă de guvernare monarhică, caracterizată prin concentrarea integrală a puterii supreme de stat — executive, legislative și judecătorești — în mîna suveranului (rege sau împărat) și prin absența oricăror garanții democratice împotriva voinței discreționare a acestuia. Legată în toate cazurile de începutul destrămării orînduirii feudale, apariția **a.** a constat în crearea unei puteri de stat centrale capabile să prevină și să învingă tendințele de fărîmițare a acestei puteri de către clasa nobililor, ale cărei interese fundamentale această formă de guvernare le apără în ultima fază de evoluție a orînduirii feudale. Manifestarea **a.** s-a produs prin diminuarea puterii aristocrației feudale concomitent cu slăbirea influenței bisericii asupra aparatului de stat ; întrucît mijloacele de constrîngere create de **a.** — armată permanentă, poliție, sistem judiciar și fiscal — serveau la conservarea sistemului feudal, una dintre sarcinile principale ale tuturor revoluțiilor burgheze a fost tocmai abolirea acestui tip de putere. În lumea contemporană **a.** nu are corespondent în nici una dintre formele de guvernămînt existente, deși anumite regimuri dictatoriale, reacționare, manifestă, prin unele metode de aplicare abuzivă a puterii și prin funcționarea represivă a mecanismului statal, elemente asemănătoare cu ale **a.** de odinioară. (V. M.)

Abstract

Categorie filozofică definită în raport de opoziție cu

Scanned with OKEN Scanner

concretul, care desemnează însușirile esențiale și generale ale obiectelor și fenomenelor. Prin operația de abstractizare, gîndirea umană este capabilă să construiască noțiuni, elemente indispensabile actului de cunoaștere științifică. Noțiunile abstracte reflectă determinațiile esențiale ale obiectelor și fenomenelor, „ignorînd" (lăsînd la o parte) caracteristicile obiectului concret. Operația abstractizării permite gîndirii să se ridice de la concretul senzorial la **a.**, prima treaptă esențială a procesului constructiv pe care îl reprezintă dobîndirea concretului logic. Rezultatul procesului de abstractizare îl constituie abstracțiile, care pot fi de mai multe tipuri în funcție de modalitățile acestui proces. (V. T.)

Acord global

Formă de organizare și retribuire a muncii, care permite realizarea unei legături directe, nemijlocite între veniturile personale obținute de oamenii muncii și cantitatea și calitatea muncii prestate. La stabilirea **a. g.** sînt prevăzute termenele, condițiile de calitate, sumele cuvenite pentru retribuție și obligația unității de a asigura condițiile necesare desfășurării activității. Sumele corespunzătoare valorii lucrărilor executate în **a. g.** se plătesc lunar, cu reținerea unei garanții de 10—20%, urmînd ca aceasta să fie restituită la terminarea lucrărilor în raport de îndeplinirea tuturor condițiilor prevăzute în contract. Extinderea **a. g.** se bucură de o deosebită atenție în politica economică a P.C.R. deoarece acesta mobilizează mai puternic capacitatea formațiunilor de lucru, duce la creșterea productivității muncii, contribuie la asigurarea stabilității forței de muncă și la întărirea spiritului de echipă, dă posibilitatea unei mai bune organizări a timpului de lucru și a folosirii mai eficiente a mijloacelor tehnice. Antrenînd și tineretul, alături de toți ceilalți oameni ai muncii, în prestarea unei munci calitativ superioare, **a. g.** permite promovarea pe scară largă în rîndurile acestuia a principiilor eticii și echității socialiste în domeniul repartiției după muncă. (D. C.)

Scanned with OKEN Scanner

Acord internațional

Înțelegere, tratat, convenție, declarație comună, act diplomatic etc. intervenit între două sau între mai multe state, precum și între unele organizații internaționale, avînd ca obiect reglementarea relațiilor de cooperare și colaborare politică, economică, comercială, tehnico-științifică, culturală, juridică dintre ele. **A. i.** se încheie, de regulă, la nivel guvernamental și nu necesită ratificarea. Carta O.N.U., în cap. VIII, prevede și **a. i. regional,** înțelegere internațională între state situate într-o anumită zonă geografică. Ca urmare a participării active a României socialiste la diviziunea internațională a muncii, a dezvoltării relațiilor de cooperare cu țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduirea lor social-politică, a vizitelor președintelui Nicolae Ceaușescu în diferite state ale lumii sau a vizitelor unor șefi de state și guverne în țara noastră, au fost semnate numeroase **a. i.** bilaterale și multilaterale, privind diverse domenii de activitate. (V. F.)

Activ obștesc

Colectiv de membri de partid, ai U.T.C., membri ai unei organizații de masă sau obștești, constituit în scopul de a sprijini activitatea organelor alese ale organizațiilor respective. **A. o.** funcționează la toate nivelurile și este solicitat să participe la elaborarea, dezbaterea și traducerea în viață a hotărîrilor, la studierea și rezolvarea diverselor probleme ale vieții interne de organizație, la realizarea controlului asupra modului cum sînt aduse la îndeplinire hotărîrile adoptate etc. În munca sa politico-organizatorică și cultural-educativă, U.T.C. folosește un larg **a. o.**, care își desfășoară activitatea în diferite colective sau consilii și comisii, precum și activiști obștești, propagandiști, lectori etc. (M. M.)

Activist

Militant pe tărîm social-politic, membru al unei organizații de partid, de masă sau obștești, care îndeplinește

Scanned with OKEN Scanner

anumite sarcini în organizația respectivă. **A.** se afirmă printr-un înalt grad de conștientizare a intereselor colectivității, printr-o pronunțată fermitate a convingerilor politice, printr-un înalt grad de angajare socială și politică. Calitatea de **a.** al U.T.C. implică angajare plenară în viața social-politică a societății, îndeplinirea cu responsabilitate exemplară a sarcinilor încredințate, un înalt profil moral-politic, comportare ireproșabilă la locul de muncă, în viața de organizație, în familie și în societate, abnegație revoluționară, dăruire și spirit de sacrificiu în înfăptuirea politicii P.C.R. de edificare a socialismului și comunismului în patria noastră. (M. M.)

Activitate politică

Formă principală de activitate socială, care decurge din interesele fundamentale pe care clasele sociale și persoanele care le compun le au în raport cu puterea politică (v.), cu principalele instituții ale acestei puteri. Sensul progresist sau retrograd al **a. p.** este condiționat de natura acestor interese și de măsura în care ele exprimă sau nu cerințele progresului politic din societatea respectivă. **A. p.** se exprimă în munca pe care anumite persoane sau grupuri sociale, partide, guverne, organizații politice sau de masă o desfășoară pentru atingerea unor scopuri care decurg din programele sau din orientările lor politice. Interesul de clasă conferă acestei activități partinitate și caracter politic, deoarece clasele, ca mari ansambluri sociale, promovează interese în nemijlocită legătură cu interesele sociale generale și — în funcție de poziția lor în sistemul politic — caută să influențeze, să cucerească sau să exercite puterea politică. În societățile bazate pe raporturi antagoniste între clasele sociale, **a. p.** exprimă caracterul contradictoriu al structurilor social-economice și politice, precum și al intereselor de clasă. Puterea politică din aceste societăți caută să frîneze, să golească de conținut sau chiar să suprime **a. p.** a forțelor revoluționare. În orînduirea socialistă, întemeiată pe identitatea intereselor fundamentale, cadrul instituțional

Scanned with OKEN Scanner

democratic tinde să cuprindă în egală măsură **a. p.** a tuturor claselor și categoriilor sociale. În cadrul organizației sale revoluționare, tineretul României socialiste desfășoară o vastă **a. p.**, al cărei țel major îl reprezintă edificarea structurilor noii societăți, înfăptuirea Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a patriei spre comunism. (V. M.)

Adevăr

Categorie filozofică desemnînd adecvarea cunoștințelor în raport cu obiectul cunoașterii, concordanța dintre ele și realitate. Materialismul dialectic insistă asupra caracterului obiectiv al **a.**, demonstrînd că informația pe care o deținem și o dobîndim despre obiect corespunde unei realități existente independent de subiectul cunoscător, de conștiința noastră. Criteriul de verificare a autenticității cunoștințelor noastre, izvorul și scopul real al procesului cunoașterii îl reprezintă practica social-istorică, domeniul acțiunii transformatoare a subiectului asupra obiectului. **A.** nu este niciodată absolut și definitiv, orice cunoștință fiind limitată de momentul social-istoric în care este realizată, ceea ce, desigur, nu implică introducerea unei perspective sceptic-relativiste asupra capacității umane de cuprindere a realului. Specificul materialismului dialectic îl reprezintă tocmai un lucid optimism gnoseologic, înțelegerea faptului că în fiecare **a.** relativ se află un fragment, o premisă a **a.** absolut, a cărui dobîndire este rezultatul ansamblului unificat al practicii umane pe scara istoriei universale. Ca valoare morală, **a.** constituie un principiu al construcției unei lumi mai bune și mai drepte. Respectul pentru **a.**, promovarea onestității și intransigenței în relațiile interumane, refuzul minciunii și al ipocriziei sînt proprii normelor comuniste de muncă și de viață, în al căror spirit organizațiile U.T.C. își orientează întreaga muncă de formare și educare revoluționară a tineretului. (V. T.)

Scanned with OKEN Scanner

Adeziune politică

Acțiune (exprimată în scris sau oral), prin care o persoană sau un grup își afirmă asentimentul sau aprobarea față de o grupare politică, își însușește ideologia și programul politic al acesteia sau i se alătură. Intrarea în rîndurile partidului, ale U.T.C. sau ale altei organizații reprezintă un act de **a. p.**, adică angajamentul de a urma linia politică respectivă și de a milita pentru realizarea ei. În funcție de nivelul de maturitate politică și de dezvoltare a conștiinței fiecăruia, **a. p.** poate cunoaște diferite grade de profunzime. Ea nu implică întotdeauna, în mod obligatoriu, calitatea de membru al organizației față de care se manifestă, ci se poate exprima și prin votul acordat programului acelei organizații cu prilejul campaniilor electorale. Adeziunea totală presupune integrarea în rîndurile partidului sau ale organizației respective. Programul Partidului Comunist Român întrunește adeziunea deplină și entuziastă a tuturor oamenilor muncii, indiferent de naționalitate, a întregului tineret din patria noastră, a întregului popor. (V. M.)

Adolescență

Perioadă a vieții situată între copilărie și vîrsta adultă. Se admite, în general, preadolescența (12—15 ani), adolescența propriu-zisă (15—18 ani) și postadolescența (18—22 ani). În **a.** se produc o serie de modificări biologice, se desăvîrșește creșterea și maturizarea fizică și psihică. Sub raport psihic, **a.** se caracterizează prin constituirea gîndirii abstracte, prin formarea unor sentimente stabile, prin sedimentarea atitudinilor și evidențierea mai pregnantă a aptitudinilor, prin consolidarea trăsăturilor morale ale personalității. Procesul acesta este însoțit de o serie de manifestări contradictorii, de conflicte și tensiuni lăuntrice, care evidențiază tendința de afirmare a personalității. De aceea, educația în **a.** cere folosirea unor metode adecvate, apelîndu-se, în general, mai mult la metode necoercitive, indirecte, decît la cele directe și imperative. Prin munca lor educativă, organizațiile U.T.C.

Scanned with OKEN Scanner

orientează concret marile disponibilități ale a. astfel încît spiritul critic, revoluționar, curajul, optimismul, tendința spre originalitate etc., caracteristice acestei perioade de vîrstă, primesc marca specifică a moralei socialiste, a comportării viitorului comunist. (V. N. M.)

Adunare generală a oamenilor muncii

Formă superioară de conducere colectivă a unităților socialiste din R. S. România, for de dezbatere a principalelor probleme ale activității economico-sociale, prin care oamenii muncii participă la conducerea acestei activități, exercitînd în același timp controlul asupra organelor de conducere. **A.g. a o.m.** reprezintă o expresie a adîncirii și perfecționării permanente a democrației muncitorești, a democrației socialiste în general. **A.g. a o.m.** înfăptuiește unitatea organică dintre activitatea de organizare și conducere a muncii și realizarea efectivă a producției. În competența **a.g. a o.m.** intră atribuții cum sînt : dezbaterea planului cincinal și a planurilor anuale ; aprobarea angajamentelor de producție și a contractului colectiv de muncă ; analizarea modului de îndeplinire a sarcinilor ce revin respectivei unități potrivit prevederilor contractuale ; aprobarea în condițiile legii a formelor de retribuire a muncii utilizate în unitate ; analizarea și stabilirea măsurilor pentru continua îmbunătățire a condițiilor de muncă și de viață ale celor ce muncesc, precum și a activității de ridicare a conștiinței lor socialiste ; aprobarea dării de seamă anuale asupra activității organului de conducere colectivă, a modului de utilizare a beneficiilor ; alegerea sau revocarea reprezentanților oamenilor muncii în organele de conducere colectivă. Avînd misiunea să analizeze, în spirit critic și autocritic, activitatea desfășurată într-o anumită perioadă și să stabilească măsuri corespunzătoare pentru perioada următoare, **a.g. a o.m.** sînt chemate să asigure continua îmbunătățire a activității consiliilor oamenilor muncii, creșterea rolului și răspunderii lor în conducerea economiei, a întregii vieți sociale. Uteciștii, toți tinerii care lucrează în unitățile so-

Scanned with OKEN Scanner

cialiste aduc o contribuţie importantă la realizarea, în condiţii optime, a atribuţiilor acestui for democratic, la creşterea rolului social al clasei muncitoare, al tuturor oamenilor muncii în gospodărirea avuţiei naţionale şi în conducerea societăţii (v. şi autoconducere muncitorească). (M. M.)

Adunare generală a organizaţiei de bază a U.T.C.

For superior al organizaţiei U.T.C. de la locul de muncă, care se întruneşte lunar, dezbate şi hotărăşte asupra activităţii, adoptă hotărîri cu privire la activitatea de viitor, alege organul de conducere, delegaţii la conferinţa organizaţiei U.T.C. şi desemnează candidaţii pentru organele U.T.C. imediat superioare. Conform prevederilor Statutului U.T.C., în cadrul **a. g.** se asigură întărirea rîndurilor organizaţiei, se adoptă hotărîri în ceea ce priveşte calitatea de membru al organizaţiei, se alege organul de conducere al organizaţiei, biroul sau comitetul, care conduce întreaga muncă în intervalul dintre două **a. g.**, se prezintă dări de seamă ale biroului asupra activităţii desfăşurate într-o perioadă dată, se dezbate şi se hotărăşte asupra activităţii biroului organizaţiei U.T.C. Acolo unde există comisie de cenzori, **a. g.** dezbate şi hotărăşte asupra activităţii comisiei, alege componenţa acesteia şi adoptă planul de venituri şi cheltuieli. **A. g.** este, prin întreaga sa activitate, cadrul organizatoric şi politic de manifestare a capacităţilor şi contribuţiei tinerilor la soluţionarea problemelor importante de ordin economic şi social, constituind, în acelaşi timp, o înaltă şcoală de educaţie comunistă, în spiritul concepţiei revoluţionare despre lume şi societate a partidului, al combativităţii şi principialităţii partinice, al exigenţei şi abnegaţiei faţă de patrie şi popor, faţă de cauza socialismului şi comunismului. (M. M.)

Agnosticism

Concepţie gnoseologică conform căreia gîndirii umane îi este inaccesibilă esenţa realităţii, datorită limitelor ine-

Scanned with OKEN Scanner

rente cunoașterii. **A.** accentuează în mod unilateral momentul relativ al adevărului, caracterul limitat al cunoașterii, negînd în ultimă instanță capacitatea gîndirii de a ajunge la cunoștințe relevante asupra realității. Acestei absolutizări a limitelor cunoașterii, materialismul dialectic și istoric îi opune o perspectivă realistă, în care obiectivitatea adevărului decurge din experiența umană concretă, din faptul că omul a reușit să avanseze atît din punctul de vedere al dominării naturii, cît și din acela al construirii unei organizări sociale mai raționale pe baza unui program teoretic asumat în mod conștient. Practica socială este astfel principalul argument în combaterea tezelor agnostice, întrucît progresul uman ar fi de neconceput dacă între subiectul cunoscător și obiectul cunoașterii s-ar interpune o barieră de netrecut. (V. T.)

Agresiune

(În relațiile internaționale.) Act de forță al unui stat prin care se încalcă suveranitatea, independența politică sau integritatea teritorială a altui stat ; acțiune incompatibilă cu principiile Cartei O.N.U. și cu normele dreptului internațional, indiferent de forma în care se exercită : politică, militară, economică, ideologică, directă sau indirectă. **A.** împotriva integrității teritoriale sau a independenței politice a oricărui stat constituie o formă gravă și periculoasă a folosirii forței, o violare a dreptului internațional. Cerința interzicerii folosirii forței și a amenințării cu forța în viața internațională a impus problema definirii **a.** Ea s-a pus pentru prima oară în cadrul Societății Națiunilor, unde au fost adoptate mai multe documente ce preconizau interzicerea recurgerii la război pentru rezolvarea diferendelor dintre state. În perioada postbelică, Carta O.N.U. a interzis în mod expres războiul de **a.** și a condamnat ferm orice altă formă de folosire a forței în relațiile internaționale. Ulterior, au fost propuse mai multe proiecte de definire a **a.**, iar la 18 decembrie 1967 Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat o rezoluție prin care s-a creat un Comitet special de definire a **a.**, constituit din

Scanned with OKEN Scanner

35 de membri, printre care și România. Prin eforturile depuse, s-a ajuns la elaborarea unui proiect de definire a **a.**, adoptat de către cea de-a XXIX-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., în decembrie 1974. Definiția califică **a.** armată ca forma cea mai gravă a folosirii forței, problema definirii altor forme de **a.** (economică, ideologică, indirectă) rămînînd deschisă. În conceptul de **a.** se includ următoarele fapte bazate pe forță : declarația de război ; atacul armat ; represaliile cu folosirea forței armate ; intervenția armată ; blocada porturilor sau coastelor altui stat etc. În formularea definiției generale a **a.** s-au adoptat și o serie de criterii care să aprecieze în anume situații concrete caracterul agresiv al recurgerii la forță ; astfel, potrivit criteriului de bază, principiul anteriorității, trebuie considerat agresor acel stat care recurge primul la un atac armat sau alt act de forță bazat pe forță armată. La propunerea României, în definiția **a.** a fost inclusă o prevedere conform căreia „nici un considerent, de orice natură ar fi el, politică, economică, militară sau de alt fel, nu poate să justifice o agresiune. Mai mult, agresiunea constituind un act criminal împotriva păcii și securității, nici o achiziție teritorială sau avantaj special rezultînd de pe urma unei agresiuni nu sînt legale și nici nu trebuie să fie recunoscute ca atare". Mutațiile importante din viața internațională, în sensul repudierii forței din raporturile dintre state, nu exclud, ci, dimpotrivă, impun cu necesitate și dreptul statelor ca în anumite condiții și limite să poată recurge la forță pentru apărarea propriei integrități și suveranități (v. autoapărare). România socialistă depune eforturi permanente pentru eliminarea din viața internațională a oricăror practici și tendințe de presiuni, forță și dictat, de împărțire a lumii în sfere de influență, acționînd ferm împotriva oricăror manifestări de **a.**, pentru rezolvarea conflictelor dintre state prin mijloace pașnice, politice. (V. F.)

Agricultură

17 Ramură a producției materiale caracterizată prin imple-

Scanned with OKEN Scanner

tirea proceselor economice cu cele naturale de reproducție. Are două sectoare principale: vegetal și creșterea animalelor. Dependența producției agricole de acțiunea factorilor naturali se reduce pe măsura aplicării cuceririlor științei și tehnicii. Principalul mijloc de producție din **a.** este pămîntul. **A.** poate fi **extensivă,** cînd sporirea producției se bazează pe mărirea suprafețelor cultivate și a șeptelului, și **intensivă,** cînd sporirea producției are loc pe baza creșterii producției la hectar și pe cap de animal ca urmare a introducerii cuceririlor științei și tehnicii, în condițiile reducerii cheltuielilor de producție pe unitatea de produs. Importanța economică a **a.** este dată de faptul că producția mijloacelor de subzistență este condiția principală a vieții și a oricărei producții în general. În țara noastră, **a.** socialistă este o ramură de bază a economiei naționale, care aduce o importantă contribuție la crearea produsului social și la creșterea venitului național. **A.** are un rol hotărîtor pentru progresul rapid al întregii economii naționale, întrucît constituie principala furnizoare de produse agroalimentare necesare satisfacerii nevoilor de consum ale populației, este un important producător de materii prime pentru industrie, contribuie la dezvoltarea economică generală a țării atît prin sporirea producției, a eficienței economice, cît și prin aportul la export. Așa cum subliniază secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, „...agricultura reprezintă o ramură economică principală alături de ramura producătoare de materii prime... Dacă avem o agricultură bună și baza de materii prime asigurată avem și condiții să dezvoltăm orice ramură a industriei. Fără agricultură și materii prime nu avem baza necesară pentru a dezvolta ramurile industriale". Importanța deosebită a **a.** pentru întreaga societate rezultă și din faptul că ea este singura ramură de producție capabilă să acumuleze energia cu ajutorul muncii, în timp ce toate celelalte ramuri sînt numai consumatoare de energie. Această însușire deosebită a **a.** — ca sursă inepuizabilă de

Scanned with OKEN Scanner

energie pentru omenire — dobîndeşte o deosebită semnificaţie în actualele condiţii. Documentele Congresului al XII-lea al P.C.R. subliniază că un obiectiv esenţial al cincinalului 1981—1985 îl constituie înfăptuirea unei profunde revoluţii agrare, dezvoltarea şi modernizarea producţiei agricole. Obiectivele prevăzute cuprind atît baza tehnico-materială, cît şi organizarea producţiei. Asemenea obiective sînt: folosirea raţională a întregului fond funciar, încheierea procesului de raionare a culturilor şi stabilire a asolamentelor, mecanizarea complexă a lucrărilor şi chimizarea producţiei, modernizarea integrală a patrimoniului pomiviticol, creşterea în continuare a efectivelor şi ameliorarea raselor de animale, rezolvarea radicală a problemei furajelor. Se vor extinde în continuare irigaţiile şi alte lucrări de îmbunătăţiri funciare. Este semnificativ faptul că Congresul al XII-lea al P.C.R. a aprobat o majorare substanţială a investiţiilor destinate a. în perioada 1981—1985, valoarea acestora fiind de circa 155 miliarde lei, cu 22 miliarde lei peste prevederile iniţiale. Toate aceste măsuri sînt menite să asigure, an de an, producţii agricole, vegetale şi animale, mari şi stabile. Rolul hotărîtor în înfăptuirea obiectivelor stabilite revine consiliilor unice agroindustriale de stat şi cooperatiste, unităţilor lor componente, cooperativelor agricole de producţie, întreprinderilor agricole de stat, staţiunilor de mecanizare a agriculturii, specialiştilor şi tehnicienilor, tuturor lucrătorilor din agricultură. (S. I.)

Alianţă internaţională

Acord cu caracter politic între două sau mai multe state în vederea realizării unor scopuri şi acţiuni de interes reciproc (economice, politice, militare etc.), a acordării asistenţei mutuale. **A. i.** poate fi permanentă sau temporară, defensivă sau agresivă, generală sau specială. **A. i.** agresivă este contrară păcii şi securităţii internaţionale. principiilor dreptului internaţional contemporan. (V. F.)

Scanned with OKEN Scanner

Alienare (înstrăinare)

Categorie filozofică şi sociologică desemnînd procesul de transformare a activităţii umane şi a rezultatelor ei — privite prin prisma maximei generalităţi şi în anumite condiţii socio-istorice precis determinate — în realităţi aparent autonome, ostile şi străine omului. **A.**, ca proces social, trebuie analizată pornind de la specificul genezei sale pe fondul dezvoltării producţiei de mărfuri şi adîncirii diviziunii sociale a muncii în condiţiile scindării societăţii în clase antagoniste odată cu instaurarea proprietăţii private asupra mijloacelor de producţie. Delimitîndu-se de perspectiva lui Hegel asupra fenomenului **a.**, perspectivă care postula semnificaţia alienantă a oricărei forme de obiectivare a subiectului, Marx a demonstrat că relaţiile dintre oameni, acţiunile umane şi produsele lor se înstrăinează doar în anumite condiţii social-istorice, prin înstrăinarea muncii ca „activitate umană generică", respectiv prin constituirea unei situaţii sociale în care muncitorul să nu se mai recunoască nici în munca sa, nici în rezultatele ei. **A.** presupune : a) înstrăinarea produsului muncii, care se exprimă cel mai dramatic în capitalizarea lui, deci în utilizarea sa împotriva muncitorilor ; b) autoînstrăinarea muncitorului în procesul producţiei ; c) înstrăinarea omului ca fiinţă generică. Munca, determinantă esenţială a naturii umane, dobîndeşte prin **a.** caracterul unei activităţi anihilante, privîndu-l pe muncitor de posibilitatea oricărei afirmări şi transformîndu-l într-o simplă rotiţă a unui mecanism care tinde să-l înglobeze. Pe plan spiritual, **a.** socială se manifestă ca o autonomizare a creaţiilor conştiinţei în raport cu subiectul care le-a generat, ceea ce antrenează configurarea unui spaţiu în care realitatea se oglindeşte în chip adeseori denaturat şi deformat (**a.** religioasă este doar un exemplu în acest sens). Suprimînd proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie, socialismul realizează condiţiile necesare acţiunii istorice de depăşire a oricărei **a.** odată cu redobîndirea unităţii dintre esenţa şi existenţa omului. (V. T.)

Scanned with OKEN Scanner

Alternativă politică

Capacitate a unei mișcări politice revoluționare de a oferi, înainte sau după preluarea puterii, un nou program politic menit să schimbe în mod esențial atît raporturile economice din societatea respectivă, cît și modul de funcționare a regimului politic, a puterii politice în general. Din acest punct de vedere, **a. p.** este expresia reușitei unei mișcări revoluționare. În afara schimbării revoluționare, **a. p.** reprezintă, în mod curent, posibilitatea de alegere între două sau mai multe soluții în interiorul aceluiași regim, în vederea adoptării unor decizii privind politica internă sau externă. (V. M.)

Altruism

Trăsătură, însușire morală opusă egoismului, care desemnează capacitatea omului de a acționa în mod dezinteresat pentru binele semenilor săi, prin depășirea și chiar sacrificarea propriilor interese, dorințe sau aspirații. **A.** presupune o conștiință morală matură, capabilă să aprecieze și să stabilească cînd, cum și în ce condiții, interesul altora este legitim și justificat din punct de vedere moral și, deci, trebuie considerat înaintea interesului personal. **A.** cere, în același timp, o deschidere spre înțelegerea oamenilor și a situațiilor, un anumit set afectiv apt să spargă opacitatea și închiderea în sine a unor oameni orientați prioritar spre îngustul univers personal. (V. N. M.)

Amoral (imoral)

Trăsătură care poate caracteriza o persoană, un grup social sau o colectivitate, atunci cînd acestea se plasează în afara, dincolo de sfera moralei, atît în ceea ce privește conștiința morală, cît și în ceea ce privește domeniul practic al comportării morale. Starea de amoralitate apare în perioadele de gravă criză morală în societățile scindate în clase antagoniste. Forma ei de exprimare o reprezintă atitudinea negativă față de orice principiu, normă sau va-

Scanned with OKEN Scanner

loare morală constituită. Climatul de amoralitate favorizează și întreține concepțiile amoraliste, care prin conținutul lor contestă moralei orice rol cognitiv, reglator sau apreciativ în viața socială. În cadrul moralei socialiste, angajarea umană fiind critică și revoluționară, în acord cu un univers valoric care conferă omului demnitate, orice atitudine de toleranță sau de indiferență față de încălcarea normelor înscrise în Codul eticii și echității socialiste reprezintă o abatere morală. Refuzul de a munci, necinstea, minciuna, furtul din avutul obștesc sau personal etc. constituie acte profund imorale, care se cer combătute prin toate mijloacele în orice grup uman, în fiecare colectiv de tineri. (V. N. M.)

Anarhism

Doctrină și mișcare politică a extremismului de stînga, care a început să se constituie sub raport ideologic la jumătatea sec. al XIX-lea în lucrările lui Max Stirner (1806—1856) și Pierre-Joseph Proudhon (1809—1865). În deceniile următoare, mai ales prin contribuția teoretică și practică a lui M. A. Bakunin (1814—1876), **a.** se transformă în mișcare politică. Datorită individualismului și voluntarismului pe care le-a manifestat în oricare dintre variantele sale, doctrina **a.** este în esența sa antiautoritaristă, pronunțîndu-se împotriva oricărui fel de autoritate sau putere, în primul rînd împotriva statului, pe care îl consideră (indiferent de natura lui de clasă) drept cauza fundamentală a inegalității și asupririi din orice societate. Programul politic anarhist al lui Bakunin excela mai ales prin caracterul său utopic și irațional : considera lumpenproletariatul (elemente declasate provenite din diferite categorii sociale) drept autentica forță revoluționară ; pretindea egalizarea și nu desființarea claselor ; cerea desființarea dreptului de moștenire și nu a proprietății private, care era pe drept cuvînt considerată de către clasicii marxismului ca sursa fundamentală a inegalității sociale ; violența teroristă exercitată mai ales prin mijloace indivi-

Scanned with OKEN Scanner

duale era ridicată la rangul de unic mijloc eficient al luptei politice. Indiferent de variantele sale, **a.** s-a dovedit total inadecvat şi dăunător, atît ca doctrină cît şi ca mişcare, imperativelor reale ale luptei politice a clasei muncitoare. **Neoanarhismul,** care se manifestă după al doilea război mondial, cuprinde variate grupări extremiste de stînga, constituite în aşa-numite federaţii anarhiste din S.U.A., Franţa, Marea Britanie, India, Japonia şi unele ţări din America Latină. El se dezvoltă şi la periferia mişcărilor contestatare din principalele ţări capitaliste, cuprinzînd totodată şi anumite organizaţii teroriste. Moştenirea vechiului **a.** se vădeşte mai ales în exacerbarea cultului violenţei teroriste şi în antiautoritarism. Noul **a.** consideră că societatea organizată, în ansamblul său, este opresivă pentru individ şi promovează de aceea ideea refuzului total al culturii, al civilizaţiei, al structurilor societale şi, în general, al oricărui rol pe care societatea civilizată îl poate oferi indivizilor. Acest curent iraţional, şi care în anumite variante este bîntuit de misticism, s-a dovedit cu atît mai nociv, cu cît în majoritate adepţii săi din diferite ţări sînt recrutaţi din rîndul tineretului. (V. M.)

Anexionism

Politică promovată de către un stat imperialist şi care constă în cotropirea şi alipirea prin forţă a teritoriului altui stat sau a unei (unor) părţi a (ale) acestuia. Politica de anexiune, care constituie o gravă încălcare a principiilor dreptului internaţional, a suveranităţii, independenţei naţionale şi integrităţii teritoriale a statelor, s-a intensificat în etapa imperialistă a capitalismului, a reprezentat expresia principală a politicii externe a statelor fasciste. Carta O.N.U. precum şi alte numeroase documente internaţionale prevăd că orice alipire totală sau parţială prin folosirea forţei a teritoriului unui stat constituie o agresiune. România socialistă s-a pronunţat şi se pronunţă cu hotărîre împotriva **a.**, a politicii de a-

Scanned with OKEN Scanner

caparare prin forță, amenințarea cu forța sau prin orice alte mijloace a unor teritorii străine. (V. F.)

Angajare politică

Orientare activă și fermă a unei persoane sau a unui grup social în direcția îndeplinirii unor sarcini fundamentale ale vieții politice interne sau internaționale sau a realizării unor schimbări sociale majore într-o societate. Izvorînd din convingeri morale sau civice înalte, **a. p.** este pe de o parte expresia maturității conștiinței politice a grupului respectiv și pe de alta a unui comportament civic care se opune indiferentismului politic sau tendințelor de sustragere de la datoriile sociale. Dezvoltarea democrației noastre socialiste are ca principală dimensiune sporirea **a. p.** a maselor populare — în cadrul cărora tineretul ocupă un loc de seamă —, creșterea responsabilității sociale și a inițiativei istorice a acestora. (V. M.)

Anomie

Concept creat de către sociologul francez Emile Durkheim pentru a desemna comportamentele deviante ale indivizilor dintr-o colectivitate socială, tendința acestora de a nu se integra în normele morale prestabilite sau în regulile ordinii sociale existente. Comportamentul anomic indică perturbații serioase ale mecanismului social, apatie, deznădejde sau chiar apariția manifestărilor antisociale. Dincolo de accepțiunea subiectivă conferită de către Durkheim, în planul obiectiv al realizării puterii politice **a.** poate semnifica o alienare esențială a acestei puteri, și anume disfuncționalizarea structurilor puterii, slăbirea sau deteriorarea eficienței sale sociale, randamentul scăzut al actelor ei, fenomene derivate din birocratizarea puterii, din incompatibilitatea care se poate naște între valorile și scopurile puterii politice și interesele majorității sociale. Puterea anomică indică necesitatea tranziției pe cale revoluționară către un nou tip de putere, izvorît din norme și valori compatibile cu cerințele progresului social. (V. M.)

Scanned with OKEN Scanner

Anticomunism

Ideologie și practică politică a cercurilor celor mai reacționare ale burgheziei imperialiste, caracterizîndu-se prin ostilitate declarată împotriva teoriei și practicii comuniste, împotriva mișcării comuniste naționale și internaționale, împotriva țărilor socialiste și a ideilor marxismului. Apărut ca o reacție ideologică și politică a burgheziei în fața influenței mereu crescînde a socialismului în lumea contemporană, **a.** cunoaște cele mai diverse forme de manifestare, de la atacul direct împotriva ideilor și realităților socialismului, împotriva partidelor comuniste, a organizațiilor și personalităților democratice și progresiste, pînă la formarea unor „concepții" și vehicularea unor „doctrine" care își propun subminarea fundamentelor teoretice ale materialismului dialectic și istoric, ale socialismului științific, urmărind să legitimeze și să justifice sistemul social-politic în care burghezia deține locul și rolul dominant. Arsenalul ideologic și politic al **a.** cuprinde o gamă largă de mijloace de denigrare și de mistificare, de calomniere și de intimidare în vederea subordonării politice a maselor. Uneori **a.** îmbracă forme mai subtile, ideologii burghezi însoțindu-și fie apologia societății capitaliste, fie critica anumitor aspecte social-politice ale realităților din țările socialiste cu erijarea în „apărători" ai „democrației", „libertății", „drepturilor omului" etc. Schimbarea raportului de forțe pe arena mondială, avansul irezistibil al forțelor păcii, democrației, socialismului și comunismului, al mișcărilor revoluționare și progresiste, îngustează în mod tot mai pregnant spațiul de manevră al **a.**, condamnîndu-l implacabil la izolare, la un eșec lamentabil impus de însăși logica istoriei. (M. M.)

Antiimperialism

Mișcare socială îndreptată împotriva politicii imperialiste de exploatare și asuprire a maselor, de încălcare a drepturilor legitime ale altor popoare la libertate, independență și suveranitate națională, de dominație și dictat în relațiile internaționale. Mișcările **a.** antrenează, în zilele

Scanned with OKEN Scanner

noastre, forțe sociale diverse cum sînt : țările socialiste, mișcarea comunistă și muncitorească internațională, mișcarea de eliberare națională, tinerele state independente, numeroase organizații democratice, progresiste ale tineretului, studențimii, țăranilor, femeilor, intelectualității, păturile mijlocii, diferite alte categorii sociale, mișcarea pentru pace. Acestor forțe li se alătură, de asemenea, grupuri și cercuri sociale de diferite orientări și convingeri politice și filozofice, unii reprezentanți ai cultelor religioase, șefi de state și guverne, personalități ale vieții politice, culturale și științifice, care se situează pe poziții realiste. Lupta dintre forțele antiimperialiste, progresiste și forțele reacționare, imperialiste este o trăsătură esențială a epocii contemporane. Înfăptuirea aspirațiilor de pace, colaborare și progres ale omenirii impune, ca o condiție de primordială importanță, lupta hotărîtă și unitatea de acțiune, atît pe plan național cît și internațional, a tuturor forțelor antiimperialiste, democratice și progresiste. (I. Z.)

Antropologie

Știință care abordează fenomenul uman în mod sistematic și metodic. **A.** concepe omul ca pe o ființă bio-psiho-socială, care s-a dezvoltat în procesul practicii social-istorice, prin transformarea naturii și prin propria sa transformare. În acest sens, **a.** interferează cu biologia, inclusiv cu genetica, cu psihologia, cu sociologia, cu științele politice etc. La baza **a.** științifice se află teoria evoluției, ca și înțelegerea distincției calitative dintre natură și societate, a ireductibilității acesteia din urmă la biologic. Problematica de ansamblu a ființei umane, a sensului vieții și a acțiunii omului este studiată de **a. filozofică** marxistă care abordează fenomenul uman prin prisma totalității, ca sinteză și ca autodepășire, ca rezultat dar și ca promotor al interacțiunii dialectice dintre obiectiv și subiectiv, dintre natură și cultură, dintre cultură și civilizație, ca forță motrice a practicii social-istorice. Analiza omului din punctul de vedere al comportamentului său socio-cultural, al normelor, valorilor

Scanned with OKEN Scanner

și modelelor care îi ghidează acțiunile, în diferite cadre socio-economice și ideologice, intră în sfera de interes a **a. sociale și culturale.** Ca ramură specializată a acesteia din urmă se remarcă **a. politică,** al cărei obiect de studiu îl constituie organizarea politică, sistemele politice specifice societăților primitive sau arhaice, insistînd cu precădere asupra tranziției de la societățile fără o structură politică determinată la cele în care aceste structuri și funcții ajung să se delimiteze în mod precis. (V. T.)

Apartheid

Acțiune și doctrină politică de discriminare, de persecuție și segregație rasială. Politica de **a.** a apărut pe fondul colonialismului european (olandez) în Africa de Sud, și a devenit o practică politică oficială a guvernului rasist din Republica Africa de Sud prin venirea la putere a Partidului Național (1948), a cărui activitate este dirijată și controlată de societatea fascistă secretă numită „Broederbond". **A.** este îndreptat împotriva populației majoritare de culoare (Bantu) din R.S.A., supusă unei crunte exploatări și discriminări, izolată în rezervații (bantustane), lipsită de drepturi politice, economice, sociale etc. Încriminată de opinia publică mondială, precum și de o serie de documente internaționale, politica de **a.** reprezintă un pericol pentru pacea și securitatea internațională. În numeroase declarații și rezoluții ale O.N.U. politica de **a.** este sever condamnată, fiind recunoscut dreptul popoarelor din Africa australă de a lupta, prin toate mijloacele, pentru eradicarea totală a **a.**, pentru libertate și independență națională, pentru progresul lor economic și social. Republica Socialistă România se pronunță ferm împotriva **a.** și a oricăror forme de discriminare rasistă. (I. Z.)

Apărare națională

Ansamblu de acțiuni și de măsuri avînd menirea să asigure suveranitatea, independența națională și integritatea teritorială a patriei, securitatea necesară dezvoltării so-

Scanned with OKEN Scanner

cietății socialiste, precum și capacitatea de a zădărnici orice atentat la cuceririle revoluționare și libertatea poporului, de a respinge orice eventuală agresiune. În concepția P.C.R., **a. n.** constituie un atribut al întregului popor. În R. S. România, sistemul **a. n.** cuprinde, ca instrument principal, forțele armate permanente, precum și gărzile patriotice, formațiunile de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei, formațiunile de apărare locală antiaeriană, alte organe și organizații prin care întregul popor participă la **a. n.** Apărarea patriei constituie obligația patriotică primordială a fiecărui cetățean, a tuturor oamenilor muncii, a întregii noastre națiuni. „Pornind de la realitățile lumii contemporane, care demonstrează că pericolul unor noi războaie n-a fost încă înlăturat, precum și de la răspunderea apărării cuceririlor revoluționare, a independenței și suveranității patriei, partidul nostru va acorda și în viitor toată atenția întăririi forțelor armate, instruirii și echipării acestora cu mijloacele corespunzătoare ridicării nivelului lor de pregătire militară și politică. Pornind de la principiul că apărarea patriei este sarcina întregului popor, vom întări în continuare activitatea gărzilor patriotice, pregătirea militară a tineretului, a tuturor oamenilor muncii. Preocupîndu-ne de edificarea socialismului în patria noastră, vom face totul pentru a asigura munca pașnică a poporului, pentru a apăra cuceririle revoluționare, independența și suveranitatea națională a țării“ (Nicolae Ceaușescu). Pentru membrii Partidului Comunist Român și ai Uniunii Tineretului Comunist, pentru toți cetățenii țării, suprema îndatorire patriotică, civică și etică este de a fi în orice moment gata să apere cu orice sacrificiu, chiar cu prețul vieții, integritatea patriei, independența și suveranitatea națională și de stat, realizările socialiste ale poporului român. Examinarea, coordonarea și soluționarea principalelor probleme din domeniul **a. n.** și asigurării securității statului, atît în timp de pace cît și în timp de război, sînt atribuții ce revin Consiliului Apărării Republicii Socialiste România, al cărui președinte este

Scanned with OKEN Scanner

tovarășul Nicolae Ceaușescu, comandantul suprem al forțelor armate ale R. S. România. (I. Z.)

Apolitism

Atitudine socială caracterizată prin dezinteres față de problemele sociale și naționale, prin indiferență și pasivitate față de activitatea politică, față de confruntările dintre partide, dintre clase sociale și state. **A.** are drept cauză insuficienta dezvoltare a conștiinței politice a unor persoane sau categorii sociale, imaturitatea ideologică a acestora. El mai poate apărea și ca urmare a unei dezamăgiri sociale provocate de politica nedemocratică, antipopulară, reacționară a unor formațiuni politice ale claselor guvernante. **A.** nu se manifestă numai în viața politică, ci și în științele sociale, în artă și literatură etc., luînd forma unor tendințe obiectiviste, ce exprimă, aparent, refuzul unei opțiuni categorice de clasă. **A.** reprezintă o atitudine străină de interesele de clasă ale celor ce muncesc, ale celor ce luptă în societatea capitalistă împotriva exploatării, împotriva dominației de clasă, pentru drepturi și libertăți democratice, pentru socialism și pace în lume. De aceea, un obiectiv al activității politice pe care o desfășoară în rîndul maselor partidele și organizațiile revoluționare, progresiste constă în demascarea inconsistenței teoretice și a caracterului dăunător pentru acțiunile revendicative ale oamenilor muncii a pozițiilor ideologice pretins „neutre", „obiectiviste", respectiv apolitice. În societatea socialistă comunitatea de interese a oamenilor muncii conduce în mod obiectiv la situarea treptată a întregului popor pe pozițiile politice ale clasei muncitoare, purtătoare și forță motrice a progresului contemporan, ceea ce îngustează pînă la dispariție totală sfera de manifestare a fenomenelor de **a.**, caracteristică în țara noastră fiind participarea plenară și conștientă a maselor la viața social-politică, la edificarea viitorului comunist. Alături de toți oamenii muncii, întregul tineret, uteciștii își afirmă prin toate acțiunile lor devotamentul în slujba înfăptuirii o-

Scanned with OKEN Scanner

biectivelor politicii partidului, profundul atașament politic față de cuceririle revoluționare ale poporului. (M. M.)

Apologie

Tendință caracteristică propagandei conservatoare sau reacționare de a proslăvi calitățile sau virtuțile imaginare ale unei ordini sociale devenite anacronice sau depășite de progresul istoric. **A.** este o trăsătură constantă a unor doctrine politice burgheze care apără sau justifică orînduirea capitalistă, ca fiind singura posibilă atît în ce privește mecanismul său economic fundamentat pe proprietatea privată, cît și democrația burgheză, considerată ca unicul model valabil de democrație. Recurgerea la **a.** indică de regulă o puternică erodare a resurselor spirituale ale puterii din societatea burgheză, erodarea credibilității valorilor politice și a țelurilor proclamate de către propaganda oficială. (V. M.)

Arbitraj internațional

Mijloc facultativ de reglementare pașnică a diferendelor dintre state, consimțit de statele aflate în litigiu și care constă în acceptarea de către acestea a unor organe arbitrale (de ex. șeful unui stat sau o comisie mixtă, un tribunal ori alte proceduri instituite printr-un acord). Părțile care au recurs la **a. i.** sînt obligate să respecte și să execute cu bună credință hotărîrile adoptate de organul arbitral acceptat. Carta O.N.U. prevede posibilitatea folosirii **a. i.** ca mijloc de rezolvare a diferendelor internaționale. România socialistă consideră că în soluționarea diferendelor dintre state **a. i.** poate avea un rol facultativ, părțile implicate fiind singurele în măsură să-și exprime acordul în utilizarea lui. (V. F.)

Armistițiu

Instituție de drept internațional, care prevede suspendarea temporară, printr-un acord, a operațiunilor militare dintre două sau mai multe părți beligerante, fără a se pune capăt războiului. Pentru prima oară **a.** a fost prevăzut de

Scanned with OKEN Scanner

Convenţia de la Haga din 18 octombrie 1907. Din punctul de vedere al consecinţelor produse, se disting : **a. parţiale** sau **locale** (suspendarea ostilităţilor în unele porţiuni ale frontului), **a. generale** (încetarea operaţiilor militare în toate sectoarele frontului). **A.** nu creează starea de pace, avînd ca efecte juridice numai suspendarea ostilităţilor şi interzicerea oricăror mişcări de trupe. Se cunosc şi **a. de capitulare,** prin care statul învingător pune celui învins anumite condiţii care ulterior se vor reflecta în tratatul de pace. (V. F.)

Artă

Formă a conştiinţei sociale şi specie a activităţii umane, constituind, alături de filozofie şi ştiinţă, o componentă fundamentală a culturii spirituale. Ca mod particular de reflectare a realităţii şi a vieţii umane, prin intermediul unor imagini sensibile cu valoare simbolică, **a.** elaborează un limbaj cu funcţie modelatoare şi expresivă, instaurează, printr-un act de creaţie, o specie deosebită de „obiecte", care transmit mesaje afective şi intelectuale, comunică o stare a conştiinţei în faţa lumii. **A.** poate fi pusă în legătură cu grupurile şi clasele sociale (caracter ideologic, de clasă), cu epocile şi etapele dezvoltării sociale (caracter istoric), cu comunităţile umane care o creează (caracter naţional), exprimînd idealurile şi valorile acestora. Avînd în centrul ei problematic omul cu întreaga gamă a trăirilor şi reacţiilor sale, **a.** codifică în modalităţi sensibilizatoare valori, atitudini, opţiuni, experienţe şi semnificaţii, care îi conferă o puternică funcţie educativă. Reuşind să integreze într-o unitate armonioasă valori de mare diversitate (valori de cunoaştere, morale, politice, ideologice), toate subordonate funcţiei estetice, să le contopească în structuri expresive, **a.** are o mare adîncime spirituală şi este o formă culturală sintetică ; vocaţia ei umanistă constă în posibilitatea pe care o oferă omului de a-şi manifesta capacitatea sa creatoare, fiind o continuă interogaţie asupra lumii şi asupra condiţiei umane,

Scanned with OKEN Scanner

o expresie a nevoii umane de adevăr și frumos, de autoîmplinire. **A.** are o puternică acțiune modelatoare asupra sensibilității și conștiinței, exercită asupra tineretului o funcție formativă și informativă prin conținuturile sale cognitive complexe, prin capacitatea ei de a sensibiliza și antrena reacții subiective, prin faptul că, elaborînd modele și deprinderi, atitudini și valori, ea deține formele de autoconștiință ale unei societăți. Partidul nostru pune un accent deosebit pe creșterea rolului educativ, al **a.**, dar nu prin neglijarea specificului ei, ci prin crearea unor opere cu profund conținut umanist, cu mesaj bogat, în modalități și forme expresive. Programul P.C.R. subliniază că „în formarea omului nou, a conștiinței socialiste, un rol important au literatura și arta, chemate să contribuie la afirmarea, în forme specifice, a concepției înaintate despre lume și viață". (Gr. G.)

Asocial

Comportare, atitudine, concepție fundamental eronată, care se caracterizează prin îndepărtarea de colectivitate, de societate, prin ignorarea rolului factorilor sociali și a îndatoririlor sociale, prin tendințe de izolare și pasivitate. Exprimînd, de regulă, anumite carențe de educație și de caracter, comportamentul **a.** presupune înclinații egoiste și individualiste și poate, relativ ușor, degenera în comportări, antisociale, de sfidare și încălcare a normelor sociale de conviețuire (înavuțire fără muncă, parazitism social, carierism, huliganism ș. a.). Combaterea unor atitudini asociale, atunci cînd se manifestă, solicită din partea organizațiilor U.T.C. o atentă muncă educativă pentru convingerea celui în cauză că numai integrarea în societate, în colectivul de muncă, identificarea cu eforturile și țelurile comune ale celor din jurul său îi oferă posibilitatea depășirii oricăror greutăți, îi asigură realizarea aspirațiilor, o viață de împliniri, liberă și demnă. (I. Z.)

Scanned with OKEN Scanner

Asociaţie

Grupare organizată a unor persoane fizice sau juridice, constituită în vederea desfăşurării de acţiuni comune, pentru satisfacerea unor interese şi atingerea unor ţeluri comune. De obicei, **a.** îşi întemeiază activitatea pe recunoaşterea unor statute, regulamente, programe sau alte norme şi principii stabilite de comun acord. Complexitatea vieţii sociale actuale, necesitatea unei activităţi specializate, rezolvarea unor probleme specifice determină ca, în societatea contemporană, să fiinţeze numeroase asociaţii (politice, profesionale, ştiinţifice, culturale, sportive etc.), atît pe plan naţional cît şi internaţional. **A. politică,** grupare de persoane organizată în temeiul unui program politic, al unei ideologii şi unor ţeluri politice comune. (I. Z.)

Asociaţie internaţională

Organizaţie prin care statele participante stabilesc şi desfăşoară, de regulă la nivel neguvernamental, activităţi de colaborare în anumite domenii de activitate. Astfel se cunosc : **a. politice** (Federaţia Mondială a Tineretului Democrat), **a. economice** (Asociaţia Internaţională pentru Dezvoltare), **a. ştiinţifice** (Asociaţia Internaţională a Universităţilor), **a. profesionale** (Asociaţia Internaţională pentru Transporturi Aeriene), **a. culturale** (Asociaţia Internaţională a Educatorilor pentru Pacea Mondială), **a. regionale** (Asociaţia Asiei de Sud-Est), **a. subregionale** (Asociaţia Latino-Americană a Liberului Schimb) sau **a. interguvernamentale** (Asociaţia Ţărilor Exportatoare de Minereu de Fier) etc. (V. F.)

Ataşament

Atitudine statornică, manifestată faţă de o persoană, faţă de semeni, faţă de o cauză sau un ideal şi care presupune sentimente de adeziune, de aprobare sau chiar de identificare cu cauza respectivă. **A.** se afirmă în mod concret prin acţiuni şi fapte, prin străduinţa de a răspunde cerinţelor cauzei. Valoarea **a.** depinde de universul valoric

Scanned with OKEN Scanner

implicat de manifestarea lui reală. **A.** profund, sincer față de o cauză dreaptă, față de un om principial, demn are o înaltă valoare morală, implicînd altruismul, atitudinea devotată, curajul, inițiativa, obiectivitatea. Prin natura lui, **a.** autentic presupune absența unor calcule meschine, a interesului egoist. O componentă esențială și definitorie a moralei socialiste este **a.** față de cauza edificării socialismului și comunismului în patria noastră, față de popor, față de Partidul Comunist Român, forța politică conducătoare a societății. Utecîștii, întregul tineret își manifestă puternic **a.** față de patrie și popor, față de politica partidului prin angajarea deplină și hotărîtă în producție, prin participarea activă la munca de organizație, prin îndeplinirea exemplară a sarcinilor încredințate. (V. N. M.)

Ateism

Concepție despre lume și viață care neagă orice credință în forțe supranaturale, opunîndu-se religiei și oricăror forme de misticism în explicarea naturii și societății. **A.** s-a sprijinit întotdeauna pe datele și descoperirile științelor naturii și ale științelor sociale și a combătut cu argumente filozofice, științifice ideile și concepțiile religioase, mistice, obscurantiste. În istoria omenirii, **a.** a reprezentat un curent de gîndire progresist, exprimînd interesele claselor și categoriilor înaintate, protestul lor împotriva exploatării și a cultelor oficiale care o sprijineau direct sau implicit. **A.** premarxist, cu toate meritele sale incontestabile, n-a sesizat însă rădăcinile sociale ale religiei și nici n-a întrevăzut căile pentru depășirea înstrăinării provocate de ideologiile religioase. Soluționarea acestor probleme a devenit posibilă numai o dată cu afirmarea materialismului dialectic și istoric, care a dezvăluit pe de o parte cauzele materiale, sociale ale fenomenului religios, demistificînd caracterul de „falsă conștiință" al ideologiei religioase, iar pe de altă parte a indicat căile eliberării oamenilor de sub dominația religioasă a claselor exploatatoare prin acțiunea revoluțio-

Scanned with OKEN Scanner

nară, transformatoare a clasei muncitoare asupra întregii societăți. În condițiile societății socialiste, pe măsura edificării noii orînduiri, dispar treptat, în procesul istoric de formare și dezvoltare a conștiinței socialiste, credințele religioase, manifestările de misticism și obscurantism, la aceasta aducîndu-și contribuția atît educația materialist-științifică a maselor, cît și transformarea condițiilor materiale de viață ale acestora. În activitatea politico-educativă desfășurată în rîndurile tinerei generații de către partid, și sub conducerea sa de către organizațiile U.T.C., educația materialist-științifică ocupă un loc principal, dat fiind că însușirea și afirmarea unei concepții înaintate despre lume și viață, corespunzător cuceririlor științei contemporane, constituie pîrghii dintre cele mai importante pentru dezvoltarea multilaterală a personalității fiecărui tînăr revoluționar, pentru conturarea profilului său moral-politic, a trăsăturilor omului de tip nou, constructor conștient al socialismului și comunismului. (M. M.)

Atitudine politică

Modalitate relativ constantă de a aprecia sau de a reacționa pozitiv sau negativ față de idei, concepții, doctrine, programe, instituții, organizații, evenimente sau procese politice. **A. p.** se constituie în funcție de ideologia politică la care aderă și pe care o promovează respectiva persoană, colectivitate sau clasă socială. În societatea noastră socialistă însușirea de către toți oamenii muncii, de către întreaga tînără generație a ideologiei revoluționare a partidului comunist, transpunerea în viață a politicii partidului conduc la generalizarea unei **a. p.** înaintate, cu un nou conținut și o nouă orientare, în deplină conformitate cu interesele fundamentale ale clasei muncitoare, ale națiunii socialiste, atitudine caracterizată prin spirit revoluționar, militant, patriotism fierbinte, grijă față de proprietatea socialistă, un înalt simț de responsabilitate în procesul muncii, în viața de familie, în sfera relațiilor sociale. (V. M.)

Scanned with OKEN Scanner

Drept inerent al unui stat, izvorît din suveranitatea sa de a recurge, în anumite condiţii şi limite, la forţa armelor în cazul în care este victima unei agresiuni (v.), pentru apărarea propriei integrităţi teritoriale, a independenţei şi suveranităţii sale, pentru sancţionarea agresorului. Dreptul de **a.**, consfinţit şi în Carta O.N.U. (art. 51), nu poate fi exercitat decît împotriva folosirii ilicite a forţei armate de către un stat sau un grup de state, iar atacul armat să fie real şi actual (sau iminent). Nerespectarea unor obligaţii ce decurg din tratate internaţionale, lezarea unor interese, ameninţarea cu folosirea forţei nu constituie un temei pentru folosirea forţei de către statul ameninţat. **A.** poate fi **individuală** sau **colectivă,** atunci cînd două sau mai multe state îşi acordă ajutor reciproc, inclusiv cu forţe armate, în situaţia cînd unul dintre ele ar fi victima unei agresiuni. Folosirea dreptului de **a.** se reflectă şi în lupta legitimă a popoarelor pentru eliberarea lor socială şi naţională. Statele pot recurge la forţa armată ca mijloc de **a.** fie spontan, fie organizat, în baza unor tratate prealabile de asistenţă mutuală, bi sau multilaterală, care stabilesc condiţiile participării la **a.** colectivă. Constituţia ţării noastre proclamă dreptul la **a.** şi prevede, în art. 64, că „starea de război poate fi declarată numai în caz de agresiune armată împotriva Republicii Socialiste România sau împotriva unui alt stat faţă de care Republica Socialistă România are obligaţii de apărare mutuală asumate prin tratate internaţionale, dacă s-a produs situaţia pentru care obligaţia de declarare a stării de război este statornicită". Propunînd la O.N.U. elaborarea şi adoptarea unui Cod de conduită universal, care să cuprindă drepturile şi obligaţiile fundamentale ale statelor (v.), România socialistă consideră că unul din aceste drepturi îl constituie dreptul la **a.** al statelor împotriva oricărei agresiuni împotriva independenţei şi suveranităţii lor naţionale, ca element important al securităţii internaţionale. (V. F.)

Scanned with OKEN Scanner

Autoconducere muncitorească

Principiu de organizare, funcţionare şi conducere a unităţilor economico-sociale din ţara noastră. În esenţă, acest principiu presupune : a) asigurarea dreptului clasei muncitoare, al tuturor oamenilor muncii, în calitatea lor de proprietari ai mijloacelor de producţie, de producători şi beneficiari ai avuţiei naţionale, de a participa direct şi prin reprezentanţii lor la conducerea şi autogestiunea întreprinderilor economice, de a-şi manifesta pe deplin iniţiativa în realizarea cu rezultate superioare a politicii economico-sociale a partidului şi statului ; b) autonomia sporită a întreprinderilor în cadrul unui ansamblu de atribuţii economice şi organizatorice privind planificarea, cercetarea ştiinţifică şi tehnologică, proiectarea, investiţiile, organizarea producţiei şi a muncii, aprovizionarea, desfacerea produselor, pregătirea şi calificarea personalului muncitor, gospodărirea fondurilor de producţie încredinţate de către societate. A. m. presupune, în acelaşi timp, respectarea legislaţiei ţării şi a prevederilor planului naţional unic de dezvoltare economico-socială. Expresie vie a adîncirii democraţiei noastre socialiste, a rolului crescînd al clasei muncitoare, **a. m.** pune în faţa personalului muncitor din fiecare întreprindere îndatorirea de a folosi tot mai activ şi cu responsabilitate sporită cadrul organizatoric larg democratic ce a fost creat (adunările generale şi consiliul oamenilor muncii, comisiile pe domenii etc.) şi care asigură fiecărui om al muncii posibilitatea de a-şi spune cuvîntul în dezbaterea şi soluţionarea celor mai importante probleme economice şi sociale, la adoptarea deciziilor care privesc bunul mers al întreprinderii. Referindu-se la conţinutul **a. m.**, tovarăşul Nicolae Ceauşescu sublinia : „Aceste măsuri urmăresc să aşeze pe o bază nouă conducerea tuturor unităţilor economico-sociale, punînd la temelia acesteia principiul autoconducerii şi autogestiunii, care presupune ca fiecare unitate, fiecare colectiv de oameni ai muncii să poarte răspunderea directă şi nemijlocită pentru mijloacele şi bunurile încredinţate de societate — parte a pro-

Scanned with OKEN Scanner

prietății întregului popor". Pentru fiecare tînăr, pentru întreg tineretul revoluționar din patria noastră, încadrarea în colectivul de muncă al unei întreprinderi înseamnă, odată cu dobîndirea drepturilor, și asumarea obligațiilor prevăzute prin lege. De asemenea, aceasta presupune conștiința politică, civică și patriotică de a fi devenit un participant la conducerea întreprinderii și la administrarea patrimoniului ei, hotărîrea de a depune toate eforturile pentru utilizarea eficientă și continua dezvoltare a avutului obștesc, de a-și consacra capacitatea, inițiativa și forța de creație promovării intereselor generale, contribuției la activitatea economică și socială din unitate. (V. T.)

Autodeterminare

Principiu fundamental al dreptului internațional contemporan, care exprimă dreptul popoarelor de a dispune liber de soarta lor, de a-și alege în mod independent orînduirea socială, economică și politică, fără nici un amestec din afară, de a-și exercita dreptul de suveranitate permanentă asupra bogățiilor și resurselor lor naturale. **A.** exprimă dreptul popoarelor la independență, de a înlătura orice formă de înrobire națională, de a se constitui în state naționale. Carta O.N.U. și alte documente ale organizației consfințesc dreptul popoarelor de a dispune de ele însele, de a se dezvolta politic, economic, social și cultural conform voinței lor. Contrar dreptului la **a.** este colonialismul, care menține popoarele sub exploatare străină, ca și neocolonialismul, care încearcă să perpetueze sub forme noi relațiile de dependență colonială. Destrămarea sistemului colonial al imperialismului, după cel de-al doilea război mondial, a avut drept rezultat cîștigarea independenței politice a peste 100 de tinere state, iar intensificarea luptei de eliberare națională pentru lichidarea ultimelor rămășițe ale colonialismului și împotriva neocolonialismului confirmă în practică valoarea principiului **a.** popoarelor. România, care a cunoscut prin propria experiență a trecutului său istoric ce înseamnă

Scanned with OKEN Scanner

dominația străină, acordă o importanță deosebită dreptului popoarelor de a-și hotărî singure soarta, militînd pentru recunoașterea acestui principiu în viața internațională (prin Declarații solemne comune, declarații comune) și sprijină material, politic, diplomatic lupta popoarelor pentru a se elibera de sub dominația colonială, pentru a se dezvolta independent, conform propriei lor voințe. (V. F.)

Autogestiune economico-financiară a unităților socialiste

Principiu de organizare și conducere a unităților economico-sociale, în virtutea căruia acestea trebuie să-și asigure din veniturile proprii acoperirea cheltuielilor de producție și obținerea beneficiilor. Pe baza acestora, întreprinderile își constituie fondurile proprii și asigură restituirea eșalonată a cheltuielilor făcute de societate pentru mijloacele pe care le au în dotare. Întreprinderile organizate pe principiul **a.e.f. a u.s.** asigură finanțarea din resurse proprii (autofinanțarea) a producției, investițiilor și altor nevoi, precum și participarea într-o tot mai mare măsură la constituirea fondurilor centralizate ale statului. În condițiile actualei etape de dezvoltare a țării noastre, **a.e.f. a u.s.** devine un instrument de realizare a autoconducerii muncitorești, stimulînd răspunderea colectivelor unităților economice socialiste în utilizarea la un înalt nivel de eficiență a resurselor materiale, a forței de muncă și a mijloacelor bănești de care dispun. **A.e.f. a u.s.** îi sînt specifice următoarele trăsături : autonomia funcțională a unităților economice socialiste ; relațiile economice directe dintre unități ; cointeresarea și răspunderea materială ; controlul financiar-bancar asupra activității desfășurate. (D. C.)

Autonomie

Termen corelativ, desemnînd situația unei persoane, a unei colectivități umane, a unei discipline științifice, a artei, a unor valori, metode de creație etc. care se supun exclusiv legilor, normelor emanate din ele însele, care

Scanned with OKEN Scanner

dispun deci liber de propria voinţă. **1. A.** reprezintă un principiu al organizării statale, conform căruia unele subdiviziuni teritoriale pot beneficia de dreptul lor de a se autoguverna în limitele stabilite de organele centrale ale puterii de stat, fie sub raport politic, fie sub raportul autoconducerii administrative locale, cu excepţia celor ce intră în competenţa organelor supreme de stat. **2.** În plan economic, **a.** reprezintă o trăsătură a gestiunii economice socialiste în unităţi cu patrimoniul distinct (întreprindere, centrală industrială, C.A.P. etc.), caracterizîndu-se prin existenţa unui plan de producţie tehnic şi financiar propriu, în condiţiile respectării principiului conducerii unitare, pe baza planului naţional unic. **3. A.** reflectă poziţia şi eforturile P.C.R., ale altor partide comuniste, de a realiza în cadrul mişcării comuniste internaţionale o unitate de tip nou, pe baza căreia fiecare partid să-şi elaboreze de-sine-stătător propriile opţiuni strategice, politica internă şi internaţională, fără nici un fel de imixtiuni sau presiuni din afară, excluzîndu-se cu desăvîrşire, în relaţiile reciproce, invectivele, discriminările sau excomunicările. (V. T.)

Autoritate

Fenomen social caracteristic majorităţii relaţiilor care există între indivizii dintr-o societate, între instituţiile sociale şi indivizi. **A.** se manifestă pretutindeni unde există ierarhie sau inegalitate de statut între membrii colectivităţii umane. Ea se exprimă în capacitatea unor persoane sau instituţii de a obţine ascultarea sau supunerea din partea membrilor unei grupări sociale, în virtutea unor împuterniciri sau calităţi şi în absenţa constrîngerii sau folosirii forţei. **A.** este o însuşire sau un rezultat al organizării sociale, manifestîndu-se în mod specific în diferitele colectivităţi umane : familie, şcoală, armată, întreprinderi, ministere etc. În orice societate, relaţiile de **a.** au un conţinut concret-istoric şi de clasă ; indiferent de natura grupului social în care se exercită, semnificaţia esenţială a **a.** este dată de faptul că ea este o ipostază

Scanned with OKEN Scanner

a puterii, implicînd dreptul de a comanda. Dar ceea ce distinge **a.** de putere este faptul că prima nu recurge la constrîngere sau forță pentru îndeplinirea actelor sale. **A. politică** se deosebește de celelalte forme ale **a.** sociale atît prin cauzele apariției sale și prin funcția ei socială, cît mai ales prin aria sa de manifestare care este societatea luată ca întreg. **A.** este forma pe care tinde să o îmbrace orice putere politică după ce s-a constituit și consolidat. Problema legitimității este esențială pentru înțelegerea raportului dintre putere și **a.** În societățile scindate în clase antagoniste, tendința puterii de a se prezenta ca „autoritate legitimă" exprimă aspirația acesteia de a se afirma ca expresie a voinței tuturor. Deși se caută a fi impus cu ajutorul propagandei oficiale, caracterul legitim al puterii politice burgheze este puternic contestat de către forțele revoluționare. În societatea socialistă relațiile de **a.** se edifică în funcție de interesul general pe care-l exprimă și din care decurge și legitimitatea ei. Într-o măsură tot mai deplină, noul conținut al **a.** politice exprimă accesul nemijlocit al maselor la exercitarea puterii și la controlul asupra actelor fundamentale ale acestei puteri. (V. M.)

Avangardă

1. (În sens politic, social.) Clasă socială, grup social, organizație politică cu rol conducător, care se situează pe pozițiile cele mai înaintate în cadrul unei mișcări politice, sociale, naționale etc. **A.** este denumirea atribuită acelei forțe politice sau sociale care, prin concepția și acțiunile sale, îndeplinește în societate o funcție inițiatoare și conducătoare în vederea unor schimbări radicale, progresiste, pentru depășirea unor stări retrograde, osificate, perimate. De exemplu, în lupta pentru transformarea revoluționară a societății, **a.** clasei muncitoare este partidul său comunist. **2.** (În artă.) Mișcare novatoare ce grupează unii creatori în jurul unui program estetic relativ coerent. Sub impulsul unor motivații estetice (căutarea unor noi mijloace de expresie, mutații survenite în idealul artistic

Scanned with OKEN Scanner

al creatorilor etc.) și al unor factori sociali, morali și politici proprii societății capitaliste (refuzul ordinii sociale constituite, a modului de viață burghez, a culturii „oficiale", reacții față de mercantilizarea artei etc.), în ultima sută de ani domeniul creației artistice a cunoscut o succesiune de mișcări de **a.** (impresionism, cubism, expresionism, suprarealism, pop-art ș. a.). Lipsa unor concepții politice și teoretice ferme, eclectismul doctrinar și confuziile ideologice pot, uneori, împinge la avangardism, care în politică se caracterizează prin atitudini pseudorevoluționare, prin promovarea unor măsuri și acțiuni aventuroase, premature, sortite eșecului. În artă, asemenea tendințe extremiste se manifestă de obicei printr-un exagerat spirit antitradiționalist, prin subaprecierea artei clasice și folclorice, negarea continuității în cultură, afirmarea ostentativă a „noutății" și „originalității", ceea ce poate duce la aventură și iconoclastie, la anarhism și nihilism cultural. (Gr. G.)

Avantaj reciproc

Principiu fundamental al dreptului internațional contemporan, care decurge din egalitatea suverană a statelor și potrivit căruia raporturile dintre state trebuie să fie echitabile, să favorizeze în aceeași măsură dezvoltarea economico-socială a fiecăruia. Numeroase documente internaționale, bi și multilaterale, consemnează principiul **a. r.**, care corespunde intereselor majorității statelor lumii dornice să lichideze subdezvoltarea, decalajele economico-sociale dintre țări și să instaureze o nouă ordine economică și politică internațională (v.). Republica Socialistă România promovează principiul **a. r.** într-o indisolubilă unitate cu celelalte principii ale relațiilor dintre state, în raporturile de colaborare și cooperare politică, economică, tehnico-științifică, culturală cu toate țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, cu toate statele lumii, indiferent de sistemul lor social-politic. În raporturile cu alte organizații de tineret din lume, Uniunea Tine-

Scanned with OKEN Scanner

retului Comunist din România promovează consecvent principiul **a.r.** (V. F.)

Avariție

Viciu caracterizat prin dorința nestăpînită de a poseda și de a acumula sume de bani și bunuri materiale însușite prin orice mijloace. Avarul (zgîrcitul), dă dovadă de lăcomie și rapacitate împinse dincolo de orice limite, de egoism exacerbat, de suspiciune și invidie față de semeni, pe care nu-i consideră decît ca instrumente în vederea realizării scopurilor sale. **A.** alterează în mod grav personalitatea morală și conduce inevitabil la acțiuni profund antisociale și antiumane. **A.** constituie un fenomen propriu societății capitaliste, dominată de spirit mercantil și în care criteriul suprem de apreciere a omului îl constituie averea pe care o posedă și nu activitatea și calitățile sale. **A.**, tendința de înavuțire, folosirea în acest scop a unor căi ilicite sînt fenomene structural și esențial străine socialismului și ele, chiar dacă se manifestă accidental și periferic, se cer combătute cu fermitate, ca rămășițe ale mentalităților burgheze în conștiința unor oameni. (V. N. M.)

Avuție națională

Categorie economică ce desemnează totalitatea valorilor materiale și spirituale de care dispune un popor la un moment dat. **A. n.** este rezultatul muncii și eforturilor creatoare desfășurate de-a lungul vremurilor de către generațiile de oameni ai muncii care s-au succedat pe teritoriul țării. Din **a. n.** fac parte : bunurile materiale create și acumulate ca rezultat al muncii depuse în producția materială și care se concretizează în mijloace de producție și bunuri de consum, în rezerve materiale și stocuri materiale cu destinație productivă și social-culturală ; resursele naturale, compuse din bogățiile solului și subsolului ; rezultatele muncii intelectuale sub forma potențialului de cercetare, învățămînt și cultură ; operele de artă și colecțiile din muzee etc. Conținutul social-eco-

Scanned with OKEN Scanner

nomic al **a. n.** este determinat de caracterul relaţiilor de producţie în cadrul cărora ea este creată şi utilizată. În capitalism, întrucît cea mai mare parte a bunurilor materiale care o compun se află în proprietatea claselor exploatatoare, **a. n.** este utilizată pentru exploatarea celor care o creează. În socialism, cea mai mare parte a **a. n.** se află în proprietate socialistă, de stat şi cooperatistă, fiind creată de oamenii muncii eliberaţi de exploatare şi utilizată de către societate pentru dezvoltarea armonioasă a economiei naţionale, pentru satisfacerea nevoilor materiale şi spirituale ale oamenilor muncii. În etapa făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate, **a. n.** va cunoaşte o sporire simţitoare ca urmare a politicii P.C.R. de valorificare superioară a tuturor resurselor potenţiale de care dispune ţara noastră. Premisa esenţială a transformării acestor resurse în componente ale **a. n.** o constituie dezvoltarea în ritm înalt a forţelor de producţie, promovarea consecventă a politicii P.C.R. de industrializare socialistă a ţării. În creşterea continuă a **a. n.** un rol esenţial revine tineretului, care alături de toţi oamenii muncii participă activ la înfăptuirea politicii economice a P.C.R. (D. C.)

Axiologie

Teorie generală a valorii, disciplină filozofică avînd ca obiect studierea creării, structurii, influenţelor, modalităţilor de interacţiune, de interdependenţă, funcţiilor şi efectelor valorilor în viaţa socială, constituirea şi dinamica sistemelor de valori. Materialismul dialectic şi istoric consideră că valorile alcătuiesc un domeniu ireductibil al realităţii, a cărui aprobare implică introducerea unei perspective specifice, inconfundabile cu cea ontologică, gnoseologică, sociologică sau etică. **A.** porneşte de la datele fundamentale ale interacţiunii obiectivului cu subiectivul, valoarea creată fiind o rezolvare a tensiunii dintre exigenţele subiective şi calităţile obiectivului pe care omul îl realizează, inovînd de fiecare dată propriul său mediu

Scanned with OKEN Scanner

existențial. Valorile nu sînt astfel niște prototipuri exterioare lumii reale, lipsite de determinări istorice, ci, dimpotrivă, ele se constituie, funcționează și, în anumite condiții, se transformă sau pier lăsînd locul altora, în funcție de evoluția totalității sociale căreia îi este subsumat, în ultimă analiză, orice sistem axiologic. **A.** marxistă se constituie pe un fundament umanist, considerînd că realizarea „esenței umane", „umanizarea lumii omului" trebuie să se instituie ca valoare supremă pe măsura înaintării spre comunism. (V. T.)

Scanned with OKEN Scanner

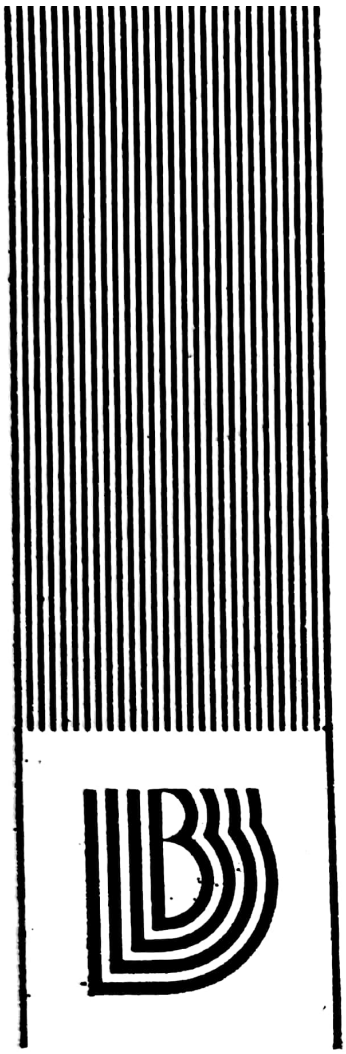

Bază militară

Regiune special amenajată, cu clădiri pentru trupe, depozite pentru armament, căi de comunicaţii, aerodromuri etc. de către un stat pe teritoriul unui alt stat în vederea pregătirii şi efectuării de operaţii militare. Existenţa a numeroase **b. m.** în diverse regiuni ale globului este un rezultat al politicii imperialiste, colonialiste şi neocolonialiste promovate de o serie de state, al politicii de dominaţie şi creare de zone de influenţă. **B. m.** pot fi : terestre, navale, aeriene sau mixte, ocupate sau neocupate de trupe. **B. m.** constituie o ameninţare la adresa păcii şi securităţii popoarelor, o încălcare a suveranităţii statelor, o sursă de neîncredere între ţări. România socialistă, printr-o serie de propuneri concrete privind realizarea dezarmării, făcute în cadrul O.N.U. precum şi al altor organisme şi reuniuni internaţionale, se pronunţă pentru desfiinţarea **b. m.**, în primul rînd a celor nu-

Scanned with OKEN Scanner

cleare, de pe teritoriile altor state, pentru adoptarea angajamentului de a nu se mai amplasa noi trupe și armamente pe teritoriile altor state, de a se trece la reducerea treptată și apoi la retragerea trupelor străine în limitele frontierelor naționale, pentru asumarea de către toate statele a angajamentului de a nu instala pe teritoriul propriu **b. m.** străine. (V. F.)

Bază și suprastructură

Categorii fundamentale ale materialismului istoric. **Baza** constituie totalitatea relațiilor de producție care corespund unei anumite trepte de dezvoltare a forțelor materiale de producție. Aceste relații, stabilite între oameni în procesul de producție, au un caracter determinant, necesar și obiectiv, fiind independente de voința oamenilor. Pe această **b.** economică se constituie toate celelalte sisteme de relații interumane (politice, juridice etc.). **Suprastructura** semnifică totalitatea ideilor, concepțiilor, teoriilor precum și formele organizaționale (instituționale) caracteristice unei anumite baze. **S.** este întotdeauna determinată de **b.**, dar această relație nu funcționează univoc, rigid și mecanic, ci, la rîndul lor, instituțiile, teoriile, diferitele concepții și mentalități își pun amprenta asupra structurii relațiilor productive. Trebuie prin urmare avute în vedere rolul în ultimă instanță determinant al **b.** în raport cu **s.**, ca și autonomia relativă a formelor suprastructurale, faptul că ele nu sînt reductibile la simple reflectări mecanice ale sistemului de producție dat, nu emană în chip spontan, automat din acesta. În societatea noastră socialistă sistemul relațiilor productive are un caracter unitar și omogen, pornind de la proprietatea socială asupra mijloacelor de producție și de la unitatea intereselor economice fundamentale ale tuturor oamenilor muncii. Pe măsura dezvoltării forțelor de producție, factorul conștient, partidul acționează continuu pentru perfecționarea organizării și conducerii economiei, văzînd în această acțiune o dimensiune esențială a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. În aceeași direcție sînt

Scanned with OKEN Scanner

îndreptate eforturile de dezvoltare și perfecționare a s. socialiste, a cadrului instituțional specific noii societăți, a întregii vieți spirituale, eforturi în care rolul determinant, de organizator și dinamizator al acțiunii revoluționare a maselor revine Partidului Comunist Român. (V. T.)

Bază tehnico-materială

Categorie economică ce exprimă totalitatea mijloacelor de producție și a elementelor materializate ale științei utilizate în producție. Fiecărei orînduiri sociale îi este specifică o anumită **b.t.m.**, al cărei nivel de dezvoltare este direct condiționat de nivelul general al forțelor de producție și de relațiile de producție dominante. În condițiile epocii contemporane, dezvoltarea **b.t.m.** este în mod hotărîtor influențată de desfășurarea revoluției științifico-tehnice. **B.t.m.** a socialismului cuprinde sfera marii producții mașiniste. Ea are un caracter unitar, derivat din însăși caracterul unitar al întregii economii naționale ; realizează un grad înalt de concentrare a producției ; se dezvoltă în mod planificat și în condițiile unei repartizări rațional-științifice în profil teritorial a forțelor de producție ; asigură un grad înalt de valorificare a tuturor resurselor de care dispune societatea. Factorul hotărîtor al creării, dezvoltării și modernizării **b.t.m.** a socialismului îl constituie promovarea consecventă a politicii P.C.R. de industrializare socialistă a țării. Pornind de la realizările obținute în anii construcției socialiste și în mod deosebit în perioada 1965—1980, Directivele Congresului al XII-lea al P.C.R. cu privire la planul cincinal 1981—1985, jalonînd obiectivele și sarcinile economico-sociale ale noii etape în edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate, prevăd ridicarea nivelului tehnic și calitativ al întregii producții materiale prin promovarea largă a mecanizării, automatizării și cibernetizării producției, introducerea celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii în vederea realizării unei economii moderne de înaltă productivitate și eficiență. O deosebită însemnătate au, în această privință, programele-directivă adoptate de

Scanned with OKEN Scanner

Congresul al XII-lea, de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și introducere a progresului tehnic și de cercetare și dezvoltare în domeniul energiei, pentru perioada 1981—1990 și orientările principale pînă în anul 2000. Înfăptuirea prevederilor acestor documente, a căror elaborare poartă amprenta contribuției hotărîtoare și inestimabile a secretarului general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este menită să asigure, totodată, condițiile pentru creșterea continuă a nivelului de trai, material și cultural, a bunăstării întregului popor, obiectiv central al partidului și statului nostru, scopul fundamental al întregii opere de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. (D. C.)

Beligerant

Denumire atribuită statelor aflate în stare de război (beligeranță) cu alt stat sau cu alte state. Termenul **b.** se aplică și oricărui membru al populației unui stat care participă la război și care este recunoscut ca **b.** de către alte state, precum și oricărei părți a populației unui stat care, în împrejurări de forță majoră, se ridică la luptă armată împotriva unui stat agresor. Calificarea de **b.** atrage după sine, la terminarea războiului, unele consecințe privind stabilirea condițiilor păcii, plata despăgubirilor ș. a. Starea de beligeranță încetează odată cu statornicirea păcii. (I. Z.)

Beneficiu

Parte a valorii nou create în activitatea productivă a unităților economice de munca pentru societate depusă de oamenii muncii. Se determină ca parte a valorii nou create care rezultă după deducerea din aceasta a următoarelor elemente : prelevarea pentru societate a unei părți din valoarea producției nete, a retribuțiilor personalului muncitor și alte drepturi ale acestuia, contribuția pentru fondul de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și introducere a progresului tehnic, impozitul pe

Scanned with OKEN Scanner

fondul de retribuire, contribuțiile pentru asigurări sociale și alte elemente de muncă vie. **B.** exprimă în mod sintetic eficiența activității economice și reprezintă una dintre sursele de bază ale formării fondului național de dezvoltare economico-socială și a fondului de consum social. Un rol deosebit revine, de asemenea, **b.** în înfăptuirea autogestiunii economico-financiare și a cointeresării colectivelor de oameni ai muncii în a acționa cu competență și simț de răspundere pentru sporirea rentabilității întreprinderilor. Repartizarea, potrivit prevederilor legii, a **b.** creează unităților economice posibilitatea restituirii către societate a fondurilor încredințate, asigură autofinanțarea activității, participarea într-o tot mai mare măsură la dezvoltarea generală a societății, precum și satisfacerea unor cerințe sociale prin participarea la **b.** a personalului muncitor din întreprindere. (D. C.)

Bine

Categorie fundamentală a eticii, care se suprapune cu întregul domeniu al moralului și moralei. În acest sens, **b.** se opune răului, identificat în mare parte cu imoralul și imoralitatea. Evoluția semnificației noțiunii de **b.** cunoaște o dependență a acesteia de structura de clasă a societății, de epoca, poporul și grupurile sociale în care aceasta s-a constituit și a funcționat. Rezultă de aici caracterul de clasă și istoric al **b.** și răului. **B.** este ceea ce societatea, clasa, comunitatea, grupul uman consideră că este demn de aprobat și de recomandat tuturor oamenilor. Răul, dimpotrivă, exprimă ceea ce este interzis, reprobabil din punct de vedere moral. În cadrul moralei socialiste **b.** reprezintă tot ceea ce este în acord cu cauza nobilă a socialismului, cu idealul comunist de instaurare a egalității și dreptății între oameni, cu realizarea bunăstării și fericirii întregului popor. În diferitele sfere ale vieții sociale, formele concrete, practice ale **b.** se realizează prin respectarea și aplicarea întregului ansamblu de norme și principii comuniste de viață și muncă, prin conștientizarea acestora de către toți membrii societății. (V. N. M.)

Scanned with OKEN Scanner

Birocraţie

Termen folosit, cel mai adesea, în sens peiorativ (birocratism), şi desemnînd anumite deformări ale stilului de conducere şi administrare, preferinţa pentru un mod de lucru formalist în rezolvarea problemelor, tergiversarea acestora, nesocotirea aspectelor de fond, de conţinut în favoarea celor secundare, exterioare, de procedură. Socialismul, prin instaurarea puterii politice a clasei muncitoare, lichidarea proprietăţii private şi a exploatării, desfiinţează în acelaşi timp rădăcinile economice şi condiţiile social-politice ale apariţiei **b.**, chiar dacă anumite manifestări şi practici negative de ordin birocratic se mai menţin, grevînd funcţionarea optimă a unor instituţii sau organisme sociale în noua societate. În ansamblul măsurilor de perfecţionare a organizării întregii noastre vieţi sociale, P.C.R. acordă o atenţie deosebită lichidării manifestărilor birocratice de orice fel, simplificării şi reducerii aparatului administrativ, a formularisticii inutile, creării unei strînse legături între masa cetăţenilor şi conducerea de partid şi de stat la toate nivelurile. (M. M.)

Birou

Organ de conducere al unei organizaţii politice, de masă, obşteşti, ştiinţifice, culturale, al unui organ administrativ etc. **1. B. comitetului judeţean, municipal, orăşenesc, comunal, de întreprindere sau instituţie etc. ale P.C.R. sau ale U.T.C.,** organ executiv al comitetului respectiv, ales de acesta în prima sa şedinţă plenară după alegeri şi care conduce activitatea organizaţiei în intervalul dintre două plenare. **2. B. organizaţiei de bază,** organ de conducere ales de adunarea generală a membrilor organizaţiei şi care conduce întreaga muncă în intervalul dintre adunările generale. **3. B. executiv,** organ de conducere a activităţii curente, creat în cadrul consiliilor populare. **4. B. politic,** organ superior de conducere în unele partide comuniste şi muncitoreşti, partide democratice, ales de Comitetul Central al partidului. **5.** Organ cu caracter permanent ce funcţionează în cadrul unei organizaţii inter-

naţionale (de ex. : Biroul Adunării Generale a O.N.U.). **6.** Organizaţie internaţională guvernamentală (de ex. : Biroul Internaţional al Expoziţiilor ; Biroul Internaţional pentru Măsuri şi Greutăţi ; Biroul Internaţional de Turism Social, din care face parte din 1969 şi Automobil Clubul Român). **7. B. de presă,** organism de presă din cadrul unor organizaţii din sistemul O.N.U. (V. F.)

Biroul de Turism pentru Tineret

Organism central specializat al C.C. al U.T.C. avînd menirea să organizeze şi să faciliteze dezvoltarea turismului de masă în rîndul tuturor categoriilor de tineri, să iniţieze şi să coordoneze în acest scop activităţi turistice interne şi externe. Înfiinţat în 1968, pe baza hotărîrii Plenarei C.C. al P.C.R. din 29 noiembrie—1 decembrie 1967, **B.T.T.** se preocupă pe plan central de organizarea diferitelor forme de turism şi de excursii, a taberelor de odihnă pentru tineret, de propaganda turistică, precum şi de pregătirea cadrelor în domeniul turismului şi de prestaţiile de servicii turistice. De asemenea, organizează, pe bază de reciprocitate, schimburi între grupuri de tineri excursionişti din ţara noastră şi din alte ţări, cu ale căror organizaţii de turism pentru tineret şi studenţi întreţine relaţii de colaborare. Funcţionînd într-o structură organizatorică proprie, **B.T.T.** are autonomie economico-financiară şi personalitate juridică. Dispune de mijloace de transport proprii, auto şi nautice. La nivel central, întreaga activitate este îndrumată de Consiliul de conducere, munca operativă fiind asigurată de Biroul executiv. Activitatea se desfăşoară pe domenii (turism intern, turism extern, baze turistice, economic, organizatoric ş. a.). La nivel judeţean, agenţiile de turism pentru tineret coordonează întreaga activitate de turism pentru tineret din judeţ şi au în subordine cercurile de turism ale tineretului din întreprinderi, şcoli şi de la sate ; în multe judeţe există spaţii de cazare la casele tineretului, precum şi baze turistice sau de agrement. **B.T.T.** este afiliat la Biroul internaţional pentru turism şi schimburi de tineret

Scanned with OKEN Scanner

și la Conferința internațională a turismului pentru studenți, participînd la reuniunile internaționale ale acestor organizații. (I. G.)

Bloc militar

Alianță, cu caracter politic și militar, a unui număr de state în scopul promovării sau apărării unor interese comune pe plan internațional, regional sau continental. **B. m.** au apărut în perioada războiului rece, ca urmare a politicii imperialiste promovate de o serie de state în diverse zone ale lumii (de ex. : NATO, CENTO, SEATO). Tratatul de la Varșovia (v.) a fost creat ca urmare a existenței NATO, dar, chiar de la înființarea sa, România, ca și celelalte țări membre, s-a pronunțat pentru desființarea concomitentă a **b. m.** Existența **b. m.** nu duce la securitate ; dimpotrivă, ele constituie o sursă de încordare între state, de insecuritate, de neîncredere, de divizare a lumii, de primejdie permanentă pentru pacea și independența popoarelor. Schimbările care se produc în raportul mondial de forțe, dezvoltarea largă a relațiilor de colaborare și cooperare economică, politică, culturală între țările lumii, afirmarea unor noi principii și raporturi între state, ca și luarea unor măsuri concrete parțiale de dezarmare constituie premise pentru trecerea la desființarea **b. m.**, pentru asigurarea păcii și colaborării în Europa și în lume. România consideră că lichidarea oricăror **b. m.** trebuie să constituie o preocupare a tuturor statelor și popoarelor lumii. (V. F.)

Blocadă

Act de izolare, printr-o serie de măsuri, a unui stat sau a unui grup de state, de către un alt stat sau grup de state, vizînd impunerea unor anumite condiții. **B. politică,** întrerupere sau nestabilire a relațiilor politico-diplomatice cu statul sau statele respective. **B. economică,** întrerupere generală sau parțială a relațiilor comerciale și financiare cu statul sau statele supuse acestei măsuri. **B. militară** (în timp de război), izolare a unui stat de către un altul,

Scanned with OKEN Scanner

cu ajutorul forţelor armate (terestre, navale, aeriene) ; însoţită de **b.** politică şi economică, ea este menită să izoleze sub toate aspectele statul respectiv şi să-l constrîngă la capitulare. **B. maritimă,** impunere de condiţii unui stat prin folosirea împotriva lui a forţelor navale. Folosirea **b.** în timp de pace constituie o acţiune ce contravine principiilor relaţiilor dintre state şi constituie un act de agresiune (v.). În timp de pace, folosirea **b.** este prevăzută în Carta O.N.U. (art. 42), ca măsură colectivă, în scopul asigurării păcii şi securităţii internaţionale. (V. F.)

Buget

Verigă de bază a sistemului financiar, prin intermediul căreia statul socialist mobilizează, repartizează şi utilizează în mod planificat o parte importantă din venitul naţional în scopul realizării reproducţiei socialiste lărgite şi al satisfacerii nevoilor oamenilor muncii. În socialism, **b.** este forma principală prin intermediul căreia statul participă la redistribuirea venitului naţional. **B.** de stat se compune din două părţi principale : a) veniturile şi b) cheltuielile. Partea de venituri a **b.** de stat exprimă sursele băneşti din care statul acoperă cheltuielile privind îndeplinirea sarcinilor şi funcţiilor sale, iar cea de cheltuieli reflectă necesarul total de fonduri într-o anumită perioadă, precum şi principalele direcţii în care urmează să fie cheltuite veniturile bugetare. În politica financiară, partidul şi statul urmăresc realizarea unui echilibru permanent al **b.** de stat, asigurarea stabilităţii monetare şi a preţurilor, consolidarea permanentă a monedei naţionale. Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism acordă o atenţie deosebită acestor obiective, în vederea folosirii cît mai eficiente a pîrghiilor financiare în accelerarea ritmului reproducţiei socialiste lărgite şi a ridicării continue a nivelului de trai, material şi spiritual, al oamenilor muncii. (D. C.)

Scanned with OKEN Scanner

Buget de venituri și cheltuieli al întreprinderii

Instrument principal al mecanismului economico-financiar, întemeiat pe autogestiunea economico-financiară a unităților socialiste, introdus în practica planificării și conducerii unităților economice socialiste din țara noastră în scopul creșterii rolului întreprinderilor în activitatea de planificare și al adîncirii autoconducerii muncitorești. **B. de v. și c.** ocupă un loc important în asigurarea autonomiei funcționale a unităților economice socialiste și a echilibrului financiar al acestora ; el se caracterizează prin așezarea rațională, în paralel, a veniturilor și cheltuielilor unităților economice. Pe baza diferenței dintre venituri și cheltuieli, **b. de v. și c.** servește la determinarea beneficiului (v.) întreprinderii, care se repartizează potrivit reglementărilor legale. El oglindește și vărsămintele efectuate de unitate direct către bugetul statului. Introducerea **b. de v. și c.** în fundamentarea sarcinilor de plan ale întreprinderilor oferă organelor colective de conducere ale acestora largi posibilități de a lua decizii economice științific fundamentate de natură să stimuleze creșterea eficienței economice, accentuarea laturilor calitative ale activității de producție. (D. C.)

Bună-credință

(În relațiile internaționale.) Principiu prevăzut în Carta O.N.U. (art. 2, paragraf. 2) și în numeroase alte documente internaționale cu caracter bi sau multilateral, potrivit căruia obligațiile și drepturile ce revin statelor trebuie să fie interpretate și aplicate cu fidelitate, cu respectarea justiției. România socialistă înscrie acest principiu în documentele încheiate cu numeroase state ale lumii și îl promovează cu consecvență în practică. (V. F.)

Bună-vecinătate

(În relațiile internaționale.) Principiu cu caracter politic, conform căruia relațiile dintre state, indiferent de orînduire social-politică, trebuie să se bazeze pe încredere reciprocă, prietenie, colaborare și cooperare. Asigurarea

Scanned with OKEN Scanner

unor relaţii de **b.v.** între state cere respectarea principiilor dreptului internaţional, a independenţei şi suveranităţii naţionale, a egalităţii în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, rezolvarea neînţelegerilor pe calea tratativelor, dezvoltarea raporturilor de colaborare în diverse domenii de activitate, în vederea asigurării păcii şi securităţii internaţionale. Militînd în mod consecvent pentru instaurarea unor noi raporturi între state, România socialistă a iniţiat o serie de acţiuni pentru dezvoltarea unor relaţii de **b. v.** în Balcani. În 1965, O.N.U. a adoptat o rezoluţie iniţiată de ţara noastră privind „Acţiuni pe plan regional în vederea îmbunătăţirii relaţiilor de bună-vecinătate între statele europene aparţinînd unor sisteme social-politice diferite", în virtutea căreia ţările europene sînt chemate să desfăşoare acţiuni de apropiere şi înţelegere reciprocă, de destindere şi largă colaborare. (V. F.)

Bune oficii

Mijloc de rezolvare paşnică a diferendelor internaţionale (v), prin care un stat, o organizaţie internaţională sau unele persoane oficiale încearcă prin oferirea serviciilor lor să aducă la masa tratativelor paşnice părţile aflate într-un diferend. Prin **b. o.** se urmăreşte numai acceptarea tratativelor de către părţile în cauză, fără ca cel ce îşi oferă serviciile să participe sau să facă propuneri de reglementare a conflictului. El poate însă comunica părţilor propunerile lor reciproce, rămînînd imparţial. **B. o.** sînt oferite părţilor în conflict de către un stat din propria sa iniţiativă sau sînt solicitate de către statele interesate. (V. F.)

Burghezie

Clasă dominantă în societatea capitalistă, proprietară a principalelor mijloace de producţie, utilizate în vederea obţinerii de profituri prin exploatarea forţei de muncă a muncitorilor salariaţi. **B.** ocupă o poziţie hegemonică în sistemul relaţiilor de producţie specifice capitalismu-

Scanned with OKEN Scanner

lui, poziție care îi asigură posibilitatea de a deține pîrghiile puterii politice în stat. Apărută în perioada de destrămare a orînduirii feudale, a avut o perioadă de timp un rol progresist, deoarece interesele ei economico-sociale erau convergente cu tendința dezvoltării neîngrădite a forțelor de producție. Rolul revoluționar al **b.**, subliniat de clasicii materialismului dialectic și istoric, a început să se atrofieze odată cu ascensiunea sa la poziția de clasă dominantă ; promisiunile și idealurile revoluției burgheze au fost treptat abandonate, lăsînd locul unei progresive polarizări sociale, unei continue intensificări a conflictelor de clasă, care opun ireductibil clasa dominantă claselor dominate, și în primul rînd adversarului său ireconciliabil — proletariatul revoluționar. În prezent, rolul dominant în principalele țări capitaliste revine oligarhiei monopolist-statale, în rîndurile **b.** existînd, totodată, accentuate diferențieri, grupuri cu interese deosebite și contradictorii (marea **b.**, **b.** mijlocie, mica **b.**). Acest proces de diferențiere și stratificare socială din cadrul **b.** oferă politicii revoluționare a clasei muncitoare posibilitatea realizării unui sistem amplu de alianțe, îi asigură aliați firești sau potențiali în rîndul unor largi pături sociale, ale căror interese sînt în mod deosebit afectate de politica marilor monopoluri. În condițiile contemporane, adîncirea antagonismelor și inegalităților sociale din lumea capitalului, accelerarea cursului dezvoltării istorice demonstrează cu claritate faptul că **b.** este incapabilă să dea răspunsuri valabile problemelor ce condiționează progresul social, faptul că misiunea istorică a acestei clase sociale se apropie de sfîrșit. (V. T.)

Scanned with OKEN Scanner

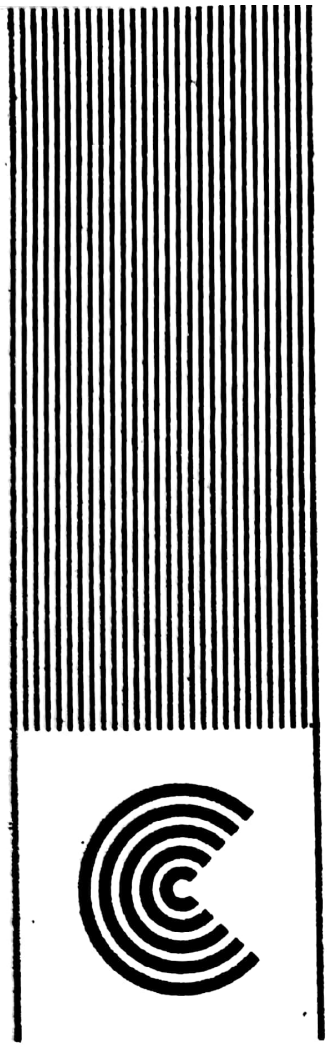

Calificare profesională

Ansamblu de cunoştinţe, principii, reguli şi deprinderi necesare exercitării unei anumite meserii, şi care exprimă gradul de pregătire profesională, teoretică şi practică a forţei de muncă. Ridicarea sistematică a **c. p.** constituie premisa esenţială atît a utilizării eficiente a forţei de muncă, cît şi a accentuării procesului de dispariţie a deosebirilor esenţiale dintre munca fizică şi munca intelectuală. Directivele Congresului al XII-lea al P.C.R. cu privire la planul de dezvoltare economico-socială a României în cincinalul 1981—1985 prevăd formarea profesională a unui număr de 1 750 000 de muncitori calificaţi şi a 300 000 de tehnicieni, maiştri, ingineri şi alte cadre de specialitate. Se va asigura în continuare realizarea integrală a programelor de reciclare a întregului personal muncitor, astfel încît la 4—5 ani fiecare om al muncii să-şi poată împrospăta cunoştinţele profesionale, acţiuni

Scanned with OKEN Scanner

în care vor fi cuprinse anual peste 2 000 000 de persoane. Faptul că marea majoritate a celor nou încadrați o vor reprezenta tinerii, relevă amploarea sarcinii ce revine organizațiilor U.T.C. în domeniul **c. p.** a tineretului. În România socialistă, la baza școlii de toate gradele stă principiul politehnizării, îmbinarea strînsă a muncii, învățămîntului și cercetării, factori primordiali pentru construirea socialismului și comunismului, pentru progresul și civilizația patriei noastre. Policalificarea, posibilitatea de a trece de la o specialitate sau activitate la alta contribuie atît la satisfacerea în condiții superioare a intereselor generale ale societății, cît și la dezvoltarea multilaterală a personalității umane. Importanța pe care partidul nostru o acordă pregătirii și **c. p.** tot mai înalte a forței de muncă este subliniată de Programul P.C.R., care, pornind de la faptul că : „Dezvoltarea economico-socială în ritm înalt a țării impune măsuri hotărîte pentru ridicarea nivelului general al învățămîntului, pentru pregătirea forței de muncă, creșterea calificării și organizarea reciclării oamenilor muncii din toate domeniile de activitate", prevede un ansamblu de măsuri care sînt consecvent transpuse în viață (v. și reciclare). (D. C.)

Calitate

1. Categorie filozofică, desemnînd sinteza determinațiilor și atributelor esențiale ale obiectelor, fenomenelor sau proceselor din natură, societate și gîndire. Prin calitatea sa, un anumit obiect sau fenomen este ceea ce este, își dobîndește specificul și se dovedește inconfundabil cu un altul. Schimbarea calitativă înseamnă modificarea esențială a respectivului obiect sau fenomen, transformarea caracteristicilor sale definitorii. **C.** obiectelor, fenomenelor sau proceselor le conferă acestora un anumit grad de stabilitate în raport cu modificarea cantității (v.), care se realizează în mod permanent, ceea ce nu înseamnă ignorarea raportului de intercondiționare dintre determinarea cantitativă și cea calitativă. **2. C. produselor,** categorie economică, desemnînd totalitatea

proprietăților unui produs, măsura în care acesta satisface cerințele societății datorită însușirilor sale tehnice, economice, estetice, precum și gradul său de utilitate și eficiență economică. **C. producției,** expresie finală a laturilor calitative ale întregului proces de fabricație, reflectînd nivelul tehnic, performanțele constructive, economice, estetice etc. ale fiecărui produs. Noțiune dinamică și complexă, **c. p.** implică o serie de elemente calitative, atît tehnice, economice, ergonomice și estetice, cît și sociale. **3. C. nouă, superioară,** cerință obiectivă a actualei etape de dezvoltare economico-socială a țării noastre, vizînd trecerea în toate sectoarele de activitate de la acumulările cantitative la o nouă calitate, superioară. „În conformitate cu hotărîrile Congresului al XII-lea, trebuie să trecem la o nouă calitate în toate domeniile — în producția materială, în planificare și conducere, în cercetare, în învățămînt, în conducerea tuturor sectoarelor de activitate, în ridicarea nivelului și calității muncii și vieții" (Nicolae Ceaușescu). Aceasta presupune accentuarea hotărîtă a dezvoltării nu extensive, ci intensive a economiei naționale, valorificarea superioară a întregului potențial material și uman al țării. Hotărîrea-Apel a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. (ianuarie 1981) subliniază că pentru a se realiza o **c. n., s.** este necesar ca în fiecare unitate productivă, în fiecare loc de muncă să se asigure îndeplinirea integrală, ritmică și cu înaltă eficiență a producției fizice și nete, a tuturor indicatorilor de plan. O deosebită atenție se cere a fi acordată creșterii producției de materii prime și energetice, dezvoltării mai puternice a producției agricole — sectoare prioritare, avînd o însemnătate decisivă în accelerarea progresului eonomiei, al întregii societăți. (V. T.)

Calitatea vieții

Categorie sociologică, desemnînd totalitatea posibilităților de care dispune o societate (calitativ și cantitativ) în ceea ce privește bunurile materiale și spirituale, și pe care le oferă membrilor săi în vederea satisfacerii trebuin-

Scanned with OKEN Scanner

ţelor, cerinţelor şi aspiraţiilor lor de viaţă. Conţinutul **c. v.** poate fi determinat cu ajutorul unui sistem de indicatori sociali grupaţi după diferite criterii şi caracterizînd starea reală a **c. v.** unei societăţi din punct de vedere material, biologic, ecologic, psihosocial etc. **C. v.** exprimă sintetic şi concludent modul în care se reflectă în viaţa cotidiană a membrilor unei societăţi determinate rezultatele progresului social general. **C. socialistă a v.,** totalitate a indicatorilor sociali în care se reflectă conţinutul socialist al vieţii sociale, natura noii orînduiri în ceea ce priveşte aspectele materiale şi spirituale ale acesteia. Eforturile întreprinse pe linia operaţionalizării acestui concept, intrat relativ recent în limbajul curent, în economia politică, viitorologie, ştiinţa conducerii societăţii, planificare, prognoza politico-socială etc. au permis determinarea unor praguri de minim şi maxim social între care se poate concepe o repartiţie echitabilă a **c. v.** într-o societate dată, creşterea valorii indicatorilor sintetici şi calitativi ai vieţii fiind un indiciu al progresului general al societăţii noastre socialiste în procesul edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate (v. şi nivel de trai). (M. M.)

Cantitate

Categorie filozofică, desemnînd gradul de dezvoltare al unui anumit obiect, fenomen sau proces, determinările exprimate prin număr, mărime, volum, intensitate etc. Limitele între care creşterea sau descreşterea cantităţii nu antrenează o modificare a calităţii constituie măsura, aceasta desemnînd unitatea dintre **c.** şi calitate (v.). Legea trecerii schimbărilor cantitative în schimbări calitative, lege fundamentală a dialecticii materialiste, exprimă modalitatea, felul în care se realizează dezvoltarea, devenirea. Această lege poate fi formulată în termenii următori : în condiţiile realizării unor acumulări cantitative (uneori diminuări), ca urmare a depăşirii măsurii cantitative a obiectului sau fenomenului, se produce un proces de trecere la o nouă calitate. Saltul şi evoluţia sînt

Scanned with OKEN Scanner

întotdeauna intercondiționate, se presupun reciproc, iar ignorarea relației dintre ele este extrem de primejdioasă, îndeosebi în domeniul acțiunii socio-politice, unde absolutizarea momentului evolutiv conduce la fatalism și pasivitate, în timp ce accentul unilateral pe salt conduce la strategii impregnate de voluntarism și chiar la aventurism. Orice proces trebuie privit așadar ca o unitate între continuitate și discontinuitate, între evoluție și salt ; evoluția pregătește premisele cantitative ale realizării saltului calitativ, iar ca urmare a acestuia, emergența unei noi calități determină o nouă evoluție, care la rîndul ei premerge unui nou salt ș.a.m.d. (V. T.)

Capitalism

Orînduire socială bazată pe proprietatea privat-capitalistă asupra principalelor mijloace de producție și pe exploatarea muncii salariate, și în care burghezia deține puterea politică și economică. Clasele sociale principale în **c.** sînt : burghezia și proletariatul. Din punct de vedere istoric, apariția **c.** a constituit un proces progresist, deoarece a dus la înlăturarea servituților și a economiei feudale autoconsumatoare, stagnante și la dezvoltarea forțelor de producție. **C.** a înlocuit producția manufacturieră cu producția mașinistă, producția dispersată cu cea socializată. Scopul producției în **c.** este obținerea de plusvaloare, realizarea unui profit cît mai mare în folosul exploatatorilor. În evoluția sa, **c.** a cunoscut stadiul premonopolist, al liberei concurențe, căruia i-a urmat stadiul imperialist. **C. monopolist de stat** exprimă, în prezent, îngemănarea forței statului cu forța monopolurilor într-un mecanism unic, în vederea maximizării profiturilor burgheziei monopoliste, a expansiunii în forme noi a capitalului financiar, a salvării de la pieire a **c.** Amplificarea și adîncirea contradicțiilor sociale și politice antagoniste ale **c.**, a contradicției sale fundamentale, aceea dintre caracterul social al producției și forma privat-capitalistă de însușire, își găsesc expresie, pe plan social-politic și ideologic, în lupta dintre forțele înaintate,

Scanned with OKEN Scanner

progresiste, în frunte cu clasa muncitoare, şi forţele reacţionare ale burgheziei monopoliste. Criza acută a sistemului capitalist, care cuprinde toate laturile vieţii economico-sociale, demonstrează că vechile relaţii interne şi internaţionale create de c. nu mai corespund noilor forţe de producţie, desfăşurării impetuoase a revoluţiei tehnico-ştiinţifice. C. nu poate soluţiona în interesul maselor populare şi al progresului problemele majore ale contemporaneităţii. Aşa cum se arată în Programul P.C.R. : „Legităţile obiective, dialectica socială, necesităţile progresului societăţii reclamă sfărîmarea vechilor cătuşe care pun în pericol însăşi civilizaţia umană, cer făurirea unei lumi a dreptăţii sociale şi naţionale, atît în cadrul fiecărui stat, cît şi pe plan mondial, care să asigure un nou avînt al forţelor de producţie, al ştiinţei şi culturii, al progresului general. Orînduirea capitalistă şi-a încheiat misiunea istorică şi trebuie să facă loc noii orînduiri sociale în stare să asigure progresul rapid al tuturor popoarelor, realizarea unei lumi mai drepte. Această misiune istorică revine orînduirii socialiste, care deschide noi perspective pentru creşterea forţelor de producţie şi pentru satisfacerea cerinţelor de consum în mod raţional şi echitabil". (V. T.)

„Capitalism popular"

Doctrină burgheză apologetică, potrivit căreia în ultimele decenii în evoluţia societăţii capitaliste s-ar fi produs o masivă redistribuire a proprietăţii în rîndul unor noi categorii sociale printr-un aşa-numit proces de difuziune a proprietăţii, de „democratizare a capitalului" ; capitalismul s-ar fi transformat astfel într-un tip de societate „a prosperităţii tuturor", lipsită de exploatare, de contradicţii şi luptă de clasă. În realitate, pretinsa redistribuire a proprietăţii capitaliste constituie o iluzie, deoarece cumpărarea de acţiuni de către unele categorii populare nu este de natură să schimbe nici esenţa proprietăţii capitaliste, şi cu atît mai puţin mecanismul exploatator al economiei de acest tip. Marea majoritate a acţiunilor continuă să

Scanned with OKEN Scanner

fie deținute de către uniunile monopoliste (în S.U.A. circa 2% din acționari dețin 70% din totalul acțiunilor existente), iar controlul acestora asupra economiei în ansamblu s-a întărit tot mai mult în ultimii ani prin intermediul statului capitalist, care a devenit un uriaș mecanism de dirijare a vieții economice în folosul oligarhiei financiare. Statisticile demonstrează că acei muncitori care au cumpărat acțiuni au continuat să rămînă salariați și exploatați, în schimb capitaliștii au realizat noi profituri prin atragerea micilor economii, transformate pe această cale în surse ale acumulării capitaliste. Pe de altă parte, propaganda burgheză a putut folosi temporar această situație în spiritul concluziei apologetice că muncitorii ar avea, chipurile, interese comune cu ale clasei burgheze, încercînd și pe această cale să mascheze criza fundamentală în care evoluează astăzi societatea capitalistă. (V. M.)

Carierism

Tendință și mod de comportare negative, avînd ca dominantă dorința exacerbată de a obține o funcție, un statut social superior, în fond nemeritat, și utilizînd în acest scop mijloace care sfidează normele etice și respectul pentru cei din jur. C., cu varianta sa tipică arivismul, reprezintă una din formele de manifestare ale individualismului și egoismului. Carieristul este caracterizat prin absența unor principii morale stabile, fiind absorbit și interesat numai de propria sa parvenire. Pentru a-și realiza ascensiunea ierarhică, el recurge la atitudini servile, lingușire față de superiori, la discreditarea tovarășilor de muncă, folosește intriga, defăimarea, calomnia, minciuna etc. În societatea socialistă baza socială a carierismului a dispărut, dar în conștiința unor oameni continuă încă să se manifeste unele rămășițe ale acestor tare mic-burgheze, ale parvenitismului și egoismului. Treptat, condițiile create pentru afirmarea multilaterală a personalității tuturor membrilor societății restrîng sfera de manifestare a c. În dezvăluirea și eradicarea tendințelor de c.

Scanned with OKEN Scanner

un rol primordial revine activității politico-educative a organizațiilor de partid și a organizațiilor U.T.C., activitate orientată spre promovarea în rîndurile tineretului, ale tuturor oamenilor muncii, a valorilor nobile ale moralei comuniste. Așa cum prevede Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste, comuniștii și uteciștii „trebuie să militeze ca în fiecare colectiv să se instaureze un climat favorabil promovării oamenilor în exclusivitate după contribuția proprie la înfăptuirea politicii partidului, la îndeplinirea planului de dezvoltare economico-socială a țării, după comportarea și atitudinea lor politică și morală. Ei trebuie să combată cu hotărîre subiectivismul și arbitrariul în aprecierea și promovarea cadrelor, să ia atitudine fermă împotriva favoritismului, nepotismului, servilismului, a manifestărilor de carierism". (V. N. M.)

Categorie

Noțiune filozofică fundamentală, care exprimă proprietățile esențiale, laturile și legăturile cele mai generale ale obiectelor, fenomenelor și proceselor existenței obiective și subiective în continuă tranformare. Din punct de vedere logic, categoriile reprezintă noțiunile cu sfera cea mai largă, exprimînd determinări de ordinul cel mai general. Filozofia marxistă a relevat rolul covîrșitor al practicii social-istorice a oamenilor în procesul de elaborare a **c.**, dialectica lor reprezentînd o reflectare logico-cognitivă a dialecticii obiective. Sistemul categorial al filozofiei marxiste cuprinde categoriile materialismului dialectic (materia, mișcarea, spațiul, contradicția, calitatea și cantitatea, esența și fenomenul, conținutul și forma etc.), categoriile gnoseologice (adevărul, reflectarea etc.), categoriile materialismului istoric (existența socială și conștiința socială, baza și suprastructura, formațiunea socială, modul de producție, clasele sociale etc.). Acest sistem nu este nici rigid și nici închis în sine, numeroase **c.** ale materialismului dialectic și istoric fiind operante și pentru

Scanned with OKEN Scanner

celelalte ştiinţe sociale, precum şi pentru ştiinţele sociale particulare. (M. M.)

Cauzalitate

Categorie a conexiunii universale, desemnînd corelaţia obiectivă şi necesară dintre cauză şi efect, exprimînd un proces de generare, cu o anumită durată, prin care se produce modificarea unei stări sau structuri. **C.** reprezintă, alături de alte categorii ale conexiunii, între care esenţială este aceea de lege, un element principal al concepţiei deterministe asupra structurii şi devenirii fenomenelor şi proceselor naturale şi sociale. În opoziţie cu viziunile mecaniciste şi metafizice, care postulează un determinism rigid, o corelaţie imediată între fenomenul cauză şi fenomenul efect, materialismul dialectic accentuează caracterul complex al **c.**, înţeleasă nu ca un raport univoc şi liniar, ci ca o interacţiune, ca o relaţie în care efectul se repercutează la rîndul său asupra cauzei. Opunîndu-se concepţiilor subiectiviste asupra **c.**, materialismul dialectic scoate în evidenţă caracterul obiectiv, necesar şi universal al legăturilor cauzale, faptul că ele ţin de structura esenţială a obiectelor şi fenomenelor, neflind prin urmare o creaţie arbitrară a subiectului cunoscător. **C.** are un mod de acţiune diferenţiat, în funcţie de domeniul existenţei în care se manifestă. Ea trebuie abordată şi din perspectivă gnoseologică, întrucît explicarea fenomenelor şi proceselor nu este posibilă fără discernerea cauzelor generatoare, care pot acţiona în mod direct sau indirect. (V. T.)

Ceauşescu Nicolae

Secretarul general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, eminent conducător de partid şi de stat, militant de seamă al mişcării comuniste şi muncitoreşti, personalitate proeminentă a vieţii politice şi ştiinţifice internaţionale. Preşedinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România. Preşedinte al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste.

Scanned with OKEN Scanner

Președinte al Consiliului Apărării Republicii Socialiste România. Comandant Suprem al Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România. Președinte al Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale. Președinte al Consiliului Național al Oamenilor Muncii din Industrie, Transporturi și Construcții. Erou al Muncii Socialiste (1964) și Erou al Republicii Socialiste România (1971, 1978 și 1981). Președinte de onoare al Academiei de științe sociale și politice a Republicii Socialiste România. Doctor în științe politice și Doctor în economie. Doctor Honoris Causa al Universității din București, al Universității Mayor de San Marco și al Universității Naționale de Inginerie din Lima (Peru), al universităților din Beirut (Liban), din Quito (Ecuador), din Buenos Aires și Sud-Bahia Blanca (Argentina), din Nisa (Franța), al Universității Filipinelor, al Universității din Yucatan (Mexic), al Universității din Teheran (Iran). Tovarășul **Nicolae Ceaușescu** s-a născut la 26 ianuarie 1918, în comuna Scorniceşti, județul Olt. Din fragedă tinerețe s-a încadrat în mișcarea muncitorească revoluționară, participînd la greve și demonstrații ale muncitorilor din București și cunoscînd represiunile regimului burghezo-moșieresc. În 1933 a intrat în rîndurile Uniunii Tineretului Comunist și, în același an, a fost primit în rîndurile Partidului Comunist Român. În anii 1933—1936 a activat ca secretar al comitetelor regionale Oltenia și Prahova ale U.T.C. A făcut parte, ca reprezentant al tineretului democrat, din Comitetul Național Antifascist din România. În 1939 devine secretar al Comitetului Central al U.T.C. A avut un rol deosebit în organizarea marii demonstrații antifasciste și antirăzboinice de la București, din 1 Mai 1939. A participat activ la lupta antifascistă și antihitleristă. Pentru activitatea sa revoluționară a fost arestat și întemnițat la Brașov și Doftana (1936—1938), la Jilava, Caransebeș și lagărul de la Tîrgu Jiu (1940—1944). După 23 August 1944 s-a aflat în primele rînduri ale amplelor acțiuni politice pentru democratizarea țării, instaurarea unui guvern democratic, reorganizarea aparatului de stat, înfăptuirea reformei agrare, sprijinirea frontului

Scanned with OKEN Scanner

antihitlerist, refacerea economiei naţionale, aducînd o remarcabilă contribuţie la dezvoltarea României pe calea democraţiei şi socialismului. În lupta şi munca eroică din anii construcţiei socialiste, energia şi clarviziunea sa s-au afirmat puternic în contribuţia adusă la elaborarea şi realizarea politicii de industrializare, de cooperativizare a agriculturii, în formarea şi educarea armatei de tip nou a patriei, în întărirea rolului conducător al partidului, a organizaţiei revoluţionare a tineretului, în întreaga operă de dezvoltare economico-socială a ţării. A îndeplinit importante funcţii de partid şi de stat. Secretar al Comitetului Central al U.T.C. Membru supleant al Comitetului Central al P.C.R. (1945). Secretar, în mod succesiv, al comitetelor regionale ale P.C.R. Dobrogea şi Oltenia (1946—1948). Deputat în parlament (1946) şi, din 1948, reales în fiecare legislatură deputat în Marea Adunare Naţională. Locţiitor al ministrului agriculturii (1948—1950). Conduce Direcţia Superioară Politică a Armatei, fiind şi locţiitor al ministrului forţelor armate (1950—1954). Din 1952, membru al Comitetului Central al P.C.R. Membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.R. (1955—1965). Secretar al Comitetului Central al P.C.R. (1954—1965). În martie 1965 este ales prim-secretar al Comitetului Central al P.C.R. La Congresul al IX-lea al P.C.R. (iulie 1965) este ales secretar general al C.C. al P.C.R. A prezidat comisia pentru elaborarea noii Constituţii a ţării şi a prezentat raportul pe baza căruia, în august 1965, Marea Adunare Naţională a adoptat noua Constituţie şi a proclamat Republica Socialistă România. În decembrie 1967 a fost ales preşedinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România. Congresul al X-lea al P.C.R. (august 1969) îl alege secretar general al Partidului Comunist Român, înaltă funcţie în care este reales la Congresul al XI-lea al P.C.R. (noiembrie 1974). În martie 1974, Marea Adunare Naţională l-a ales în înalta funcţie de preşedinte al Republicii Socialiste România, funcţie în care, în martie 1975, a fost reales. Congresul al XII-lea al P.C.R. (noiembrie 1979) l-a reales în înalta funcţie de secretar general

Scanned with OKEN Scanner

al Partidului Comunist Român. Așa cum se arată în Rezoluția Congresului : „În consens cu voința înflăcărată a tuturor comuniștilor, exprimată unanim în adunările generale și în conferințele de partid, dînd glas celor mai alese sentimente de dragoste nețărmurită și profundă stimă ale întregului popor, Congresul — într-o atmosferă de puternic entuziasm — a reales în funcția de secretar general al partidului pe tovarășul Nicolae Ceaușescu — cel mai iubit fiu al poporului, care întruchipează cele mai alese virtuți ale națiunii noastre, strălucit conducător și eminent revoluționar, patriot înflăcărat și internaționalist consecvent, militant de seamă al mișcării muncitorești și comuniste internaționale, al luptei pentru pace și colaborare între popoare, personalitate de înalt prestigiu și autoritate a vieții politice contemporane. Congresul își exprimă convingerea că acest act politic, de înaltă responsabilitate comunistă, reprezintă cea mai sigură garanție a înfăptuirii ferme a Programului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism, a ridicării patriei noastre pe trepte tot mai înalte de progres și civilizație, a întăririi independenței și suveranității naționale a țării, a afirmării idealurilor nobile de pace, libertate și colaborare internațională ale poporului român". La 28 martie 1980 — ziua întrunirii în prima sesiune a celei de-a VIII-a legislaturi a Marii Adunări Naționale — reprezentanții țării în supremul forum al puterii de stat și-au exprimat votul unanim pentru reînvestitura tovarășului Nicolae Ceaușescu ca președinte al republicii, exprimînd astfel voința fermă și adeziunea entuziastă a tuturor cetățenilor patriei. Perioada de cînd tovarășul **Nicolae Ceaușescu** se află în fruntea partidului s-a înscris drept cea mai rodnică și bogată în împliniri din întreaga istorie a României. Activitatea sa neobosită, gîndirea sa novatoare, realistă și cutezătoare, însuflețitorul exemplu personal pe care îl oferă întregii națiuni au avut un rol determinant în elaborarea și înfăptuirea politicii partidului și statului de dezvoltare și modernizare a forțelor de producție, a economiei naționale,

Scanned with OKEN Scanner

de ridicare a tuturor județelor și localităților patriei, de înflorire puternică a științei, învățămîntului și culturii, de îmbogățire continuă a vieții materiale și spirituale, de perfecționare a relațiilor de producție și sociale, de conducere democratică a societății. Aplicînd în mod creator adevărurile universal valabile ale materialismului dialectic și istoric la condițiile concrete ale României, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a adus și aduce o contribuție de inestimabilă valoare la înnoirea și dinamizarea gîndirii și practicii revoluționare din patria noastră, la îmbogățirea cu noi idei, teze și concepte a tezaurului teoriei socialismului științific, a patrimoniului cunoașterii și creației istorice a epocii noastre. Întemeiat pe concepția științifică despre lume și viață, pe cunoașterea aprofundată a realităților, a posibilităților și cerințelor de progres ale României socialiste, continuînd și dezvoltînd pe un plan superior cele mai bune tradiții ale gîndirii social-politice românești, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a elucidat probleme de esențială importanță, cum sînt definirea etapei strategice pe care o parcurge în prezent țara noastră, a conceptului de societate socialistă multilateral dezvoltată ; rolul conștiinței socialiste și al formării omului nou ; implicațiile revoluției științifice și tehnice ; legătura indisolubilă dintre producție, învățămînt și cercetarea științifică ; fundamentarea științei conducerii societății socialiste ; perfecționarea continuă a statului și democrației socialiste ; rolul națiunii ca factor puternic de progres și civilizație în lumea contemporană ; analiza naturii contradicțiilor în socialism și căile de rezolvare a acestora ; corelația dintre general și particular, dintre național și internațional, dintre patriotismul socialist și solidaritatea internațională ; conținutul și caracteristicile umanismului socialist, revoluționar. Vasta activitate teoretică a tovarășului **Nicolae Ceaușescu** înarmează comuniștii, partidul, pe toți oamenii muncii cu orientări principiale, de largă perspectivă în clarificarea multiplelor probleme ale transformării revoluționare a societății. O hotărîtoare însemnătate are contribuția sa la fundamentarea și elaborarea

Scanned with OKEN Scanner

Programului partidului, adoptat de Congresul al XI-lea al P.C.R. — carta teoretică, politică și ideologică a partidului —, care unește și impulsionează energiile creatoare și forțele întregului popor în măreața operă de edificare pe pămîntul României a celei mai drepte și mai umane orînduiri sociale din cîte a cunoscut omenirea. Tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a contribuit și contribuie permanent la întărirea partidului, la creșterea rolului său conducător în societate, la perfecționarea formelor și metodelor sale de activitate, la o tot mai strînsă și organică legătură a partidului cu masele largi ale oamenilor muncii, cu întregul popor. De mare însemnătate este contribuția sa la întărirea statului nostru socialist, la transpunerea în viață a principiilor socialismului, care se construiește prin popor și pentru popor, la dezvoltarea și perfecționarea democrației socialiste, la înfăptuirea politicii naționale juste a P.C.R., la promovarea principiilor autoconducerii muncitorești, la asigurarea condițiilor ca toți cetățenii patriei — români, maghiari, germani și de alte naționalități — să participe activ și conștient, în deplină egalitate și în strînsă unitate în jurul partidului, la conducerea diferitelor sectoare ale vieții economico-sociale, a întregii societăți. Poporul nostru dă o înaltă apreciere contribuției deosebite aduse de tovarășul **Nicolae Ceaușescu** la întărirea prieteniei și colaborării României cu toate țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare și nealiniate, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, la elaborarea și înfăptuirea întregii politici externe de pace și colaborare a partidului și statului nostru. În întreaga lume sînt recunoscute și apreciate contribuția tovarășului **Nicolae Ceaușescu** la promovarea în relațiile internaționale a principiilor deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, inițiativele și acțiunile sale pentru eliminarea forței și a amenințării cu folosirea forței din viața internațională, pen-

Scanned with OKEN Scanner

tru soluționarea exclusiv pe cale pașnică, prin tratative, a conflictelor și stărilor de încordare dintre state, pentru înfăptuirea securității și păcii în Europa și în lume, pentru trecerea la măsuri concrete, practice de dezarmare și, în primul rînd, de dezarmare nucleară, pentru lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice mondiale, pentru crearea condițiilor ca toate statele, fără nici o discriminare, să participe la viața internațională, la făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. O strălucitoare activitate desfășoară tovarășul **Nicolae Ceaușescu** pentru dezvoltarea colaborării și solidarității cu toate partidele comuniste și muncitorești, pentru întărirea unității și coeziunii lor, pentru promovarea unor relații noi, întemeiate pe deplina egalitate și pe dreptul fiecărui partid de a-și elabora de-sinestătător linia politică, strategia și tactica revoluționară. Acordă, totodată, o mare atenție dezvoltării relațiilor cu celelalte detașamente ale clasei muncitoare, cu partidele socialiste și social-democrate, cu mișcările de eliberare națională, cu forțe democratice, progresiste și antiimperialiste de pretutindeni. Întreaga activitate a tovarășului **Nicolae Ceaușescu** este un strălucit exemplu de slujire cu fermitate neabătută a intereselor supreme ale poporului nostru și, în același timp, de înaltă responsabilitate pentru soarta omenirii în ansamblu. Promotor înflăcărat al ideilor de pace, colaborare și prietenie între popoare, militant neobosit pentru destindere și securitate internațională, pentru cauza libertății și independenței popoarelor, pentru soluționarea constructivă, în interesul popoarelor, a problemelor mari și complexe ale contemporaneității, personalitatea sa se bucură de înaltă autoritate și deosebit prestigiu pe toate meridianele, unde a făcut și face să fie auzit și ascultat mesajul profund umanist, de pace și prietenie al poporului nostru, al României socialiste. Operele sale, reunite în lucrarea „România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate" (20 volume apărute în Editura politică în limbile

Scanned with OKEN Scanner

română, maghiară și germană, în Editura Meridiane în limbile engleză, franceză, spaniolă și rusă) sau tematizate în cadrul colecțiilor : „Din gîndirea social-politică a președintelui României Nicolae Ceaușescu", „Din gîndirea economică a președintelui României Nicolae Ceaușescu" și „Din gîndirea filozofică a președintelui României Nicolae Ceaușescu" (în limbile română, maghiară și germană în Editura politică și în limbile engleză, franceză, spaniolă și rusă, din colecția „Din gîndirea social-politică a președintelui României Nicolae Ceaușescu" în Editura Meridiane) reprezintă o pregnantă mărturie a îmbinării principialității ferme cu supleţea adaptării la concret, a deschiderii la problematica mereu nouă a practicii sociale și la procesul cunoașterii universale, a înaltei răspunderi față de cauza socialismului și păcii, constituie un sigur și pertinent îndreptar al activității teoretice și practice din țara noastră, un permanent și puternic impuls al dezvoltării ei pe calea umanismului revoluționar, a patriotismului socialist și solidarității internaționale. Vasta operă teoretică creatoare a tovarășului **Nicolae Ceaușescu,** tradusă și editată antologic în numeroase țări — au apărut peste o sută de lucrări, în peste douăzeci de limbi —, însoțită de ample prezentări ale politicii României socialiste și a personalității președintelui său, se bucură de o tot mai largă notorietate și suscită un viu interes în întreaga lume.

Centrală industrială

Verigă a sistemului de organizare și conducere a industriei în țara noastră, unitate principală a organizării producției și cercetării, a conducerii planificate a activității economice. **C. i.** este, de regulă, grefată pe o mare întreprindere reprezentativă, fiind o unitate economică de-sine-stătătoare, care îndeplinește funcții de planificare, de producție, de cercetare-dezvoltare, comerciale. **C. i.** poartă răspunderea îndeplinirii propriilor sale sarcini, precum și a celor din fiecare unitate subordonată. Ea asigură

Scanned with OKEN Scanner

prospectarea pieței interne și externe și sprijină întreprinderile respective în acțiunile de încheiere a contractelor de aprovizionare și desfacere, se preocupă de adoptarea măsurilor de creștere a gradului de utilizare a mașinilor, utilajelor, instalațiilor și suprafețelor de producție, de folosire integrală a potențialului productiv al întreprinderilor. Totodată, **c. i.** coordonează dezvoltarea optimă a capacităților de producție pe seama noilor obiective de investiții, a modernizării și dezvoltării unităților existente. O atenție aparte este acordată de **c. i.** organizării judicioase a specializării și profilării producției, precum și stabilirii unor programe adecvate de cooperare între întreprinderile componente sau cu alte **c. i.** Ea asigură, de asemenea, coordonarea unitară a activității în domeniul asimilării de noi produse și introducerii tehnologiilor moderne pe baza finalizării cercetărilor proprii și ale institutelor de specialitate. (D. C.)

Centralism

Principiu de organizare și conducere politică sau administrativă, care se bazează pe concentrarea puterii în mîinile unui grup conducător dintr-o societate, adică situarea capacității de decizie și de control la nivelul superior al grupului, organizației sau societății ; potrivit **c.,** organele ierarhice inferioare (locale) sînt în relații de subordonare față de cele superioare (centrale). **C. birocratic,** sistem de organizare a vieții politico-statale caracterizat prin concentrarea completă a luării deciziilor la o persoană sau la un organ, prin absența oricărei posibilități de control de către mase asupra deținătorilor puterii, prin ruperea și izolarea față de mase a conducerii politice sau administrative. În cazul **c. b.** structurile puterii manifestă un birocratism rigid, o totală opacitate față de inițiativa și interesele maselor și, totodată, tendința de a reprima cu brutalitate, prin intermediul forței, orice contestare a regimului și a actelor puterii. Caracteristic mai ales regimurilor reacționare, **c. b.** poate

Scanned with OKEN Scanner

apărea, însă, pretutindeni unde conducerea politică nu ține seama în suficientă măsură de normele democrației și de necesitatea de a-și subordona în permanență activitatea intereselor majorității societății. În societatea socialistă, preocuparea pentru dezvoltarea continuă a democrației, pentru creșterea nivelului responsabilității sociale a maselor constituie garanții împotriva apariției fenomenelor **c. b.** (V. M.)

Centralism democratic

Principiu care îmbină armonios conducerea unitară, disciplina fermă, cu înfăptuirea hotărîrilor luate în mod democratic, cu creșterea răspunderii și inițiativei maselor populare. Statutul P.C.R. stabilește că **c. d.** este principiul fundamental, esențial, atît al structurii organizatorice cît și al activității întregului partid. Principiul **c. d.** asigură dreptul nelimitat al membrilor de partid de a-și spune părerea, în cadru organizat, asupra tuturor problemelor puse în discuție, iar după adoptarea unei hotărîri el asigură disciplina necesară în virtutea căreia minoritatea trebuie să se supună majorității, fiind obligată să aplice în practică hotărîrea luată. În același timp, **c. d.** stă și la baza organizării și activității U.T.C., a sindicatelor, a celorlalte organizații de masă și obștești. În construcția de stat, **c. d.** asigură îmbinarea conducerii centralizate cu autonomia funcțională a organelor locale ale puterii. Afirmarea în acest domeniu a **c. d.** asigură conducerea centrală unitară, autonomia și inițiativa consiliilor populare județene, municipale, orășenești și comunale, a întreprinderilor economice și unităților sociale, participarea activă a tuturor oamenilor muncii la conducerea vieții sociale. Documentele P.C.R. subliniază că **c. d.** va sta în continuare la baza întregii noastre activități politice și de stat, ca o garanție a realizării progresului multilateral al țării noastre pe temeiul planului național unic de dezvoltare, în vederea înfăptuirii Programului Partidului Comunist Român. (V. M.)

Scanned with OKEN Scanner

Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului

Instituție înființată în 1968, pe baza hotărîrii Plenarei C.C. al P.C.R. din 29 noiembrie—1 decembrie 1967. Este alcătuit din cadre de specialitate — sociologi, psihologi, pedagogi, filozofi, juriști, economiști — și inițiază cercetări, anchete și studii referitoare la munca și viața tineretului, recomandă forme și metode de muncă în acest domeniu. **C.C.P.T.** este subordonat ministrului pentru problemele tineretului și își desfășoară activitatea în strînsă colaborare cu organizațiile de tineret și studenți. Studiind tineretul ca o categorie socială dinamică, în procesul formării și integrării sale în muncă și viață, **C.C.P.T.** cercetează tendințele de evoluție ale tineretului, problemele dezvoltării multilaterale a personalității tînărului, factorii care condiționează afirmarea acesteia. Pe această bază, propune organizațiilor U.T.C. și U.A.S.C.R. măsuri de perfecționare a activității lor, precum și instituțiilor de stat soluții care să ducă la rezolvarea — inclusiv prin acte normative — a problemelor care privesc munca și viața tineretului, metodele de muncă, conținutul și formele activității educative. În județe își desfășoară activitatea filiale subordonate **C.C.P.T.** și comitetelor județene ale U.T.C. Filialele au în componența lor specialiști din diferite domenii, cadre didactice, activiști ai organizațiilor de tineret, tineri, studenți. Cercetările întreprinse de **C.C.P.T.** au cuprins principalele aspecte ale participării tinerilor la dezvoltarea economică și socială a țării, interesele și aspirațiile lor, problemele educației comuniste, ale formării tineretului pentru muncă și viață. Au fost investigate formarea și pregătirea tinerilor, orientarea lor școlară și profesională, dinamica structurilor socio-profesionale, mobilitatea tinerilor în condițiile procesului accelerat de industrializare și urbanizare, cauzele și efectele migrației tinerilor de la sat la oraș, valorificarea resurselor de muncă și de creativitate ale tinerilor, integrarea învățămîntului cu cercetarea și producția, valorile moral-politice ale tinere-

Scanned with OKEN Scanner

tului, informarea și formarea politică, educația științifică, culturală, morală, civică și juridică a tinerilor, educația pentru viața de familie, participarea la activitatea social-politică, eficiența formelor și mijloacelor utilizate de factorii educaționali, rolul organizațiilor de tineret în formarea și educarea tinerei generații. **C.C.P.T.** desfășoară și o bogată activitate internațională, având relații cu organismele specializate ale O.N.U., U.N.E.S.C.O. și alte organizații și institute de cercetare și documentare în domeniul tineretului din diferite țări, precum și cu institute de învățământ superior. Activitatea de cooperare cunoaște forme variate : schimburi de informații, organizarea de seminarii bilaterale și reuniuni multilaterale, schimburi de delegații, vizite de documentare și informare, stagii de studii, participarea la manifestări și reuniuni internaționale. Dintre lucrările editate de **C.C.P.T.** dedicate problematicii tineretului menționăm : Tineretul azi (1969), Tineretul — obiect de cercetare științifică (1969), Tineretul — factor de schimbare (1970), Tineretul rural '68 (1970), Tineretul industrial. Acțiune și integrare socială (1972), Problematica tineretului din Republica Socialistă România (1975), Integrarea socioprofesională a tineretului (1976), Dimensiuni ale profilului moral-politic actual al tineretului (1977), Aspecte calitative ale forței de muncă tinere din industrie (1978), Valorile moral-politice ale tineretului (1979), Aspecte ale activității organelor și organizațiilor U.T.C. (1980), Aspecte ale modului de viață și integrarea socio-profesională a tinerilor în ramuri cu deficit de forță de muncă (1980) ș. a. (I. G.)

Cercetarea viitorului

Activitate de investigare în științele social-politice, având drept obiect prevederea tendințelor și schimbărilor pe care le va cunoaște un sistem social într-un termen relativ îndelungat. Cu privire la constituirea **c. v.** într-o disciplină științifică (știința viitorului, viitorologie), în literatura de specialitate au fost exprimate păreri contro-

Scanned with OKEN Scanner

versate. Ca latură componentă a ştiinţei conducerii societăţii, c. v., prognoza sau previziunea socială anticipează problemele de viitor, schimbările ce vor trebui operate într-un anumit interval de timp, contribuie la fundamentarea activităţii de planificare şi decizie. Datorită interdependenţelor dintre diferite domenii şi a accelerării schimbărilor ce au loc în viaţa socială, c. v. este chemată să prevadă consecinţele probabile pe care le vor avea deciziile adoptate într-un domeniu asupra funcţionării altor domenii de activitate. Operînd cu reguli şi metode proprii cunoaşterii ştiinţifice, c. v. nu descrie viitorul, ci oferă alternative posibile, care pot deveni obiect al opţiunii politice. Studierea legilor economice şi sociale, a tendinţelor din trecut şi prezent, face posibilă, prin proiectarea lor la un orizont de timp determinat, crearea mai multor viitori posibili. Îmbinată cu planificarea, c. v. parcurge trei faze : a) faza explorativă, care constă în investigarea stărilor probabile din evoluţia unui sistem ; b) faza normativă, în cadrul căreia, pe baza unui tablou de valori, are loc alegerea stării optimale ; c) faza operativă, chemată să realizeze prevederile normative prin mijloacele proprii programării şi planificării pe termen scurt. Programul P.C.R. prefigurează viitorul ţării noastre în procesul edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi a trecerii spre comunism. Congresul al XII-lea al P.C.R., prin documentele de importanţă istorică adoptate, a jalonat dezvoltarea armonioasă a patriei în deceniul 1981—1990 şi în unele domenii pînă în anul 2000. În ţara noastră funcţionează Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice şi Sociale a României (înfiinţat în 1973), ca organ permanent de partid şi de stat, cu caracter deliberativ, avînd menirea să asigure elaborarea într-o concepţie ştiinţifică unitară a prognozelor privind evoluţia generală a ţării, să îndrume întocmirea proiectului planului naţional unic, să dezbată acest proiect înainte de a fi supus aprobării Marii Adunări Naţionale, să efectueze studii asu-

Scanned with OKEN Scanner

pra principalelor orientări ale dezvoltării economico-sociale a R. S. România. (I. Z.)

Cheltuieli materiale

Expresie bănească a consumului de mijloace de producţie efectuate de întreprinderi în procesul producerii bunurilor materiale. Formează, împreună cu valoarea nou creată, valoarea produsului care reflectă atît consumul de muncă materializată, cît şi consumul de muncă vie. Raportul în care se află **c. m.** de producţie cu valoarea nou creată în cadrul valorii reflectă un anumit nivel al eficienţei economice, care sporeşte pe măsură ce scade ponderea **c. m.** în valoarea produselor. În cadrul întreprinderilor se urmăreşte consecvent reducerea **c. m.** ca bază a creşterii producţiei nete, indicator fundamental al eficienţei economice. La nivelul întregii societăţi, cu cît ponderea **c. m.** este mai redusă în produsul social, cu atît creşte venitul naţional, creîndu-se astfel posibilităţi sporite de înfăptuire a reproducţiei lărgite şi de creştere a bunăstării oamenilor muncii. În actuala etapă de dezvoltare a ţării noastre reducerea **c. m.** constituie o direcţie fundamentală a sporirii eficienţei economice. „Trebuie să acţionăm cu hotărîre pentru reducerea tuturor consumurilor materiale care, în multe domenii, sînt încă mult peste normele tehnice de consum. Trebuie să acţionăm cu fermitate în vederea reducerii cheltuielilor de producţie, aceasta constituind calea cea mai sigură a realizării producţiei nete, a creşterii venitului naţional“ (Nicolae Ceauşescu). Aceasta se realizează prin reducerea consumurilor specifice, valorificarea superioară a materiilor prime, folosirea înlocuitorilor, utilizarea pe scară largă a deşeurilor şi produselor secundare, îmbunătăţirea utilizării intensive şi extensive a mijloacelor de muncă etc. (S. I.)

Cinste

Calitate morală, care exprimă dragostea de adevăr, respectul faţă de cuvîntul dat, reprobarea, în orice împrejurări, faţă de ipocrizie, minciună, furt, trădare, înşelă-

Scanned with OKEN Scanner

ciune etc. **C.** nu se manifestă prin simpla cunoaştere sau recunoaştere a normelor morale, ci prin comportarea concretă în conformitate cu acestea, prin convingeri profunde şi prin participare afectivă. Sfera acestei calităţi este atît de largă, încît, în vorbirea curentă, ea tinde către o suprapunere cu sfera noţiunii moral. În acest sens, „om cinstit" este acela care respectă în mod exemplar exigenţele morale ale societăţii. „Cinstea e mai de preţ decît toate" spune poporul nostru. Cerinţa unei vieţi cinstite este impusă de însăşi natura relaţiilor pe care le promovează societatea noastră socialistă, relaţii bazate pe colaborare şi ajutor reciproc între toţi membrii societăţii. **C.** este o calitate primordială a comunistului, a tînărului revoluţionar. În munca lor educativă, desfăşurată în rîndurile întregului tineret, organizaţiile U.T.C. urmăresc formarea deprinderilor de viaţă cinstită, de conduită sinceră şi demnă, a principialităţii şi curajului revoluţionar, imperative de prim ordin ale profilului moral-politic al omului nou, al fiecărui comunist, al fiecărui utecist. (V. N. M.)

Civilizaţie

Nivel de dezvoltare a culturii materiale şi spirituale a societăţii. Termenul, în accepţia sa istorică, vizează ansamblul valorilor culturii materiale şi spirituale obiectivate în practică şi devenite elemente constitutive ale societăţii, pe o anumită treaptă de dezvoltare a acesteia. Termenul are însă şi o accepţie etnografică şi antropologică, desemnînd particularităţile unui mod de trai şi ale culturii unei colectivităţi umane determinate. **C. socialistă,** tip superior de **c.,** care din punct de vedere social se fundamentează pe apariţia, instituirea şi dezvoltarea unui tip nou de relaţii sociale de producţie, ce exclud proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie şi exploatarea omului de către om. **C. s.** reprezintă, în actuala etapă de edificare a societăţii socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră, un proces accelerat de maturizare a socialismului în toate dome-

Scanned with OKEN Scanner

niile vieții sociale, corespunzător obiectivelor stabilite de Programul P.C.R. și spre a căror înfăptuire sînt orientate eforturile tuturor oamenilor muncii, ale tineretului, ale întregului popor. Această etapă se caracterizează prin creșterea puternică a forțelor de producție, amplasarea rațională a acestora pe întreg teritoriul țării, dezvoltarea armonioasă a tuturor ramurilor economiei naționale, creșterea productivității muncii sociale, a eficienței întregii activități economice, perfecționarea continuă a relațiilor de producție și a organizării sociale, înfăptuirea repartiției în spiritul echității socialiste, înflorirea științei, învățămîntului și culturii, ridicarea bunăstării materiale și spirituale a tuturor oamenilor muncii, dezvoltarea democrației socialiste, intensificarea activității politico-educative de formare a omului nou, crearea condițiilor optime pentru afirmarea plenară a personalității umane. (M. M.)

„Cîntarea României"

Festival național al educației politice și al culturii socialiste, organizat din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al P.C.R., președintele R. S. România. Festivalul național **„C. R."**, a cărui primă ediție s-a desfășurat în 1976—1977, stimulează participarea tot mai largă a oamenilor muncii la activitatea cultural-educativă, la creația tehnico-științifică, la creația și interpretarea artistică, constituie o puternică manifestare a muncii și creației libere, consacrate progresului și prosperității patriei, afirmării omului nou, care își făurește conștient propriul său viitor. Festivalul se desfășoară în etape de masă, județeană și republicană. Amploarea festivalului este ilustrată de faptul că, în ediția sa din 1979—1980, au participat peste 120 000 de formații cultural-artistice și circa 2 500 000 de artiști și creatori. El are un rol important în impulsionarea activității educative, în făurirea culturii noi și, totodată, pune cu putere în evidență geniul creator al poporului nostru, care a fost întotdeauna adevăratul purtător al celor mai înalte năzuințe sociale și spirituale, creatorul culturii înaintate,

Scanned with OKEN Scanner

făuritorul civilizației pe pămîntul României. Fără a neglija concursurile folclorice și activitățile de divertisment artistic, manifestările politico-culturale din cadrul Festivalului național „C. R." sînt și trebuie să fie tot mai mult orientate spre intensificarea muncii politice și educative de masă, îmbinînd organic activitatea artistică, tehnico-științifică și interpretativă cu munca creatoare în producție pentru înfăptuirea marilor obiective ale dezvoltării patriei. (V. N. M.)

Clasa muncitoare

Clasă socială, avînd rolul principal în producția bunurilor materiale. Constituirea muncitorilor într-o clasă socială a avut loc în procesul dezvoltării capitalismului, în condițiile trecerii de la stadiul manufacturier la stadiul marii producții mecanizate. În capitalism, **c. m.** formează masa muncitorilor salariați, lipsiți de proprietate asupra mijloacelor de producție (proletariat), nevoiți să-și vîndă forța de muncă și supuși exploatării. **C. m.** este vital interesată în abolirea relațiilor capitaliste bazate pe exploatare, în instaurarea unor noi relații sociale bazate pe egalitate deplină între oameni, pe colaborare și întrajutorare. În capitalismul contemporan, dominația și exploatarea exercitate de marile monopoluri asupra întregii societăți determină o tot mai accentuată apropiere a condițiilor de muncă și de viață, a intereselor și aspirațiilor covîrșitoarei majorități a intelectualității și ale altor categorii sociale de cele ale **c. m.**, ceea ce creează premise favorabile unor alianțe democratice largi, în cadrul cărora **c. m.** îi revine rolul conducător. **C. m.** este una din clasele fundamentale ale epocii contemporane și se afirmă drept cea mai puternică forță socială a procesului revoluționar mondial. În socialism, **c. m.** devine o clasă nouă, proprietară a mijloacelor de producție și producătoare a bunurilor materiale, are răspunderi deosebite în organizarea și conducerea procesului social de producție, în dezvoltarea economico-socială a țării, în introducerea celor mai avansate cuceriri ale științei și

Scanned with OKEN Scanner

tehnicii în toate ramurile economiei. În țara noastră, c. m. are rolul fundamental în opera de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării spre comunism. Contribuția hotărîtoare la formarea venitului național, creșterea numerică tot mai importantă, structura socio-profesională complexă, cu o calificare profesională tot mai ridicată, înaltul spirit revoluționar caracterizează clasa noastră muncitoare — clasa conducătoare a societății —, al cărei rol și concepție revoluționară s-au afirmat și vor continua să se afirme tot mai puternic în întreaga viață politico-socială. „Ridicîndu-și nivelul politic și ideologic, lărgindu-și orizontul științific și tehnic clasa muncitoare își îndeplinește cu cinste misiunea istorică în conducerea întregului popor pe calea socialismului și comunismului" (Nicolae Ceaușescu). Schimbările care s-au produs și se produc în structura societății noastre ca urmare a dezvoltării forțelor de producție și a politicii partidului de construcție socialistă își găsesc expresie și în faptul că în perioada 1974—1979 a crescut de la 60,2% la 69% ponderea forței de muncă ocupată în industrie, construcții, transporturi și celelalte sectoare neagricole. În România socialistă, c. m. se afirmă tot mai puternic prin participarea sa activă la conducerea vieții economico-sociale, atît în organele de stat cît și în organismele colective de conducere a întreprinderilor și instituțiilor. (I. Z.)

Clasă socială

Ansamblu social, istoricește constituit, care se caracterizează prin : același loc ocupat într-un sistem de producție socială ; același raport (de cele mai multe ori formulat și consfințit prin legi) față de mijloacele de producție ; același rol în organizarea socială a muncii ; același mod de obținere a părții de care dispun din bogăția societății ; conștiința apartenenței la acest grup ; trăsături psihosociale specifice. Clasicii marxismului au arătat că existența claselor sociale este legată de anumite faze istorice de dezvoltare a producției, că lupta de clasă conduce

Scanned with OKEN Scanner

cu necesitate la schimbarea modului de producție, că în capitalism cucerirea puterii politice de către clasa progresistă, proletariatul, duce, în cele din urmă, la desființarea tuturor claselor și instaurarea societății fără clase — societatea comunistă. Fiecare formațiune socială presupune o structură de clasă definită, care însă în decursul procesului istoric cunoaște modificări, restructurări, reorientări ale raporturilor de forțe. Revoluțiile sociale marchează trecerea de la un mod de producție la altul, superior, și provoacă mutații radicale și în structura socială corespunzător noului mod de producție. Cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare și desființarea proprietății private asupra mijloacelor de producție determină dispariția antagonismelor dintre clase. Datorită proprietății sociale asupra mijloacelor de producție, clasele societății socialiste sînt clase prietene, au aceleași interese și scopuri fundamentale și acționează în comun în vederea realizării progresului social. Alianța de nezdruncinat a clasei muncitoare cu țărănimea și intelectualitatea constituie în socialism principala chezășie a unității întregului popor, avînd loc, totodată, un proces de treptată omogenizare socială, care cuprinde germenii viitoarei societăți comuniste. (M. M., V. T.)

Clasic

Termen care desemnează un model uman exemplar, reprezentativ pentru un anumit domeniu al acțiunii, gîndirii și creației ; în sens larg, aplicat operelor și creatorilor, termenul cumulează următoarele semnificații : ceea ce este valoros, realizat în mod desăvîrșit, plenar, model demn de imitat, operă durabilă, perenă, validată, omologată social și istoric ; termenul este sinonim cu performanța valorică recunoscută și confirmată într-un spațiu cultural. A intra în patrimoniul clasic al unei culturi echivalează cu suprema confirmare valorică. Sub raport tipologic, ca structură universală a spiritului uman, c., spre deosebire de romantic, se definește prin următoarele atribute : raționalitate, simetrie, armonie, măsură, echili-

Scanned with OKEN Scanner

bru, viziune impersonală, obiectivă, aspirație spre generalitate, spre tipic și arhetipic, structură morală, consistentă, stabilă, preferință pentru expresia clară, sobră, canonică, precisă, limpede, transparentă. Sub raport istoric, termenul de epocă clasică se referă la perioada de maximă afirmare și împlinire creatoare a unui popor sau a unei formule culturale. Termenul de **clasicism** se aplică acelor epoci în care cîmpul creației culturale este organizat și dominat de exigențele spiritului **c.** (de exemplu, clasicismul antic, clasicismul european din sec. al XVII-lea). (Gr. G.)

Clauza națiunii celei mai favorizate

Prevedere specială, înscrisă în acordurile economice internaționale, prin care părțile contractante își acordă reciproc aceleași avantaje și privilegii pe care le-au acordat sau le vor acorda unui alt stat. Este folosită în relațiile dintre state în domeniul comercial, financiar, de credit, de navigație etc., precum și în stabilirea situației juridice a cetățenilor străini. Prin aplicarea acestei clauze în relațiile economice dintre state se urmărește înlăturarea barierelor vamale și a altor obstacole din calea comerțului internațional. Ea poate fi acordată și pe cale unilaterală. În prezent, necesitatea schimbului permanent de valori materiale și spirituale dintre state impune adîncirea colaborării și cooperării, fără discriminări, pe baza respectării egalității în drepturi și a avantajului reciproc. În spiritul politicii sale externe de largă colaborare cu toate statele lumii, România socialistă se pronunță pentru extinderea prevederii **c.n. celei mai f.** în relațiile economice dintre state, pentru înlăturarea oricăror piedici din calea comerțului internațional. (V. F.)

Clubul de la Roma

Cerc științific internațional cu caracter neoficial, înființat în 1968, care grupează personalități marcante din diferite țări pentru a dezbate problemele majore ce confruntă în prezent omenirea. Clubul organizează cerce-

Scanned with OKEN Scanner

țări și reuniuni internaționale avînd ca scop găsirea de soluții raționale în vederea înlăturării unor alarmante fenomene de dezechilibru în evoluția socială și economică contemporană (reuniunile de la Salzburg în 1974, Mexico în 1975, Alger în 1976). Rezultatele activităților de cercetare inițiate de Club au fost sintetizate în mai multe rapoarte : „Limitele creșterii" (1972), „Omenirea la răspîntie" (1974), „Restructurarea ordinii internaționale", la a cărei întocmire au participat experți din țări industrializate și din țări în curs de dezvoltare, din diferite continente (Alger, 1975), „Să ieșim din epoca risipei" (1976) și „Orizontul fără limite al învățării" (1979), raport la elaborarea căruia au participat și specialiști din România. Problemele pe care le examinează **C. de la R.** declanșează un viu ecou în opinia publică mondială, precum și acțiuni necesare de clarificare a conceptelor, de reorientare a unor cercetări științifice în problemele privind resursele naturale, hrana, relațiile sociale dintre state cu sisteme sociale diferite. Rezultă astfel necesitatea unei abordări concrete a problemelor lumii contemporane, prin depășirea oricăror analize abstracte, rupte de realitate. (V. T.)

Coaliție

1. Alianță, înțelegere între partide sau între grupări politice, urmărind înfăptuirea unor acțiuni politice comune, fie în vederea constituirii unui guvern, fie în vederea alegerilor (**c.** guvernamentală, **c.** electorală). **2.** Acord între două sau mai multe state, care urmăresc realizarea pe plan internațional a unor scopuri politice și militare. Astfel, se poate vorbi de **c. antihitleristă,** creată după agresiunea germană împotriva U.R.S.S. (alianța sovieto-anglo-americană). La această **c.** împotriva Puterilor Axei s-au alăturat apoi toate statele și guvernele în exil care luptau pentru zdrobirea fascismului. România s-a alăturat **c. a.** odată cu actul insurecțional de la 23 August 1944. (V. F.)

Scanned with OKEN Scanner

Codul principiilor şi normelor muncii şi vieţii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste

Ansamblu unitar, sistematic de norme şi principii morale adoptat de Congresul al XI-lea al P.C.R. ca parte componentă a Programului Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism. Codul sintetizează experienţa şi concepţia P.C.R. în organizarea şi conducerea operei de construire a societăţii socialiste şi comuniste în România, trasînd liniile directoare ale edificării şi promovării unui nou umanism, a unui nou model de personalitate umană, neîntîlnit anterior în istorie. Întemeindu-se creator pe principiile materialismului istoric, P.C.R. exprimă în acest document politic şi moral concepţia potrivit căreia noua societate, în edificarea sa ascendentă, implică cu necesitate nu numai un ridicat grad al vieţii materiale, dar şi făurirea unui om nou, a unor noi relaţii şi raporturi între oameni. Prin prevederile sale, Codul defineşte profilul moral-politic al omului nou, om cu o conştiinţă înaintată, cu o temeinică pregătire politică, profesională şi culturală, animat de spirit revoluţionar în întreaga sa activitate. Totodată, Codul cere comuniştilor şi uteciştilor să fie promotori ai unei comportări morale exemplare : „Comunistul trebuie să fie cinstit, sincer, principial şi corect, să nu tolereze minciuna, falsitatea, ipocrizia, să combată încercările de inducere în eroare a organelor superioare, a tovarăşilor de muncă, sustragerea de la răspunderi şi îndatoriri". Între cerinţele imperative, norme şi principii ale eticii şi echităţii pe care Codul le formulează se înscriu : devotamentul şi abnegaţia faţă de cauza socialismului şi comunismului, faţă de construirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate în România ; apărarea patriei, a cuceririlor revoluţionare ale poporului, a independenţei şi suveranităţii naţionale ; patriotismul socialist şi solidaritatea internaţională ; dezvoltarea şi apărarea proprietăţii socialiste ; respectarea disciplinei de partid, a legalităţii socialiste ; participarea conştientă şi efectivă la munca

Scanned with OKEN Scanner

de propășire a patriei ; combativitatea revoluționară față de orice manifestare ostilă orînduirii socialiste ; spiritul critic și autocritic ; combaterea manifestărilor negative, a mentalităților retrograde, a concepțiilor de viață burgheze. Comuniștii, membrii U.T.C., toți cetățenii patriei noastre sînt chemați să-și însușească normele prescrise de acest Cod, ca un îndreptar permanent în activitatea lor politică și profesională, în activitatea de fiecare zi, acționînd, totodată, cu fermitate și consecvență pentru ca înaltele principii de etică și echitate ale socialismului și comunismului să pătrundă tot mai adînc în toate domeniile vieții sociale, să contribuie la crearea omului nou, înaintat, al societății noastre, la accelerarea mersului înainte al României pe calea civilizației comuniste. (V. N. M.)

Coerciție

Ansamblu de măsuri care impun îndeplinirea unor obligații (sau previn încălcarea unor reglementări) atunci cînd acestea nu sînt respectate de bunăvoie. Pe planul intern al vieții statale, **c.** semnifică impunerea normelor juridice din societatea respectivă. Sancțiunea juridică este forma curentă a **c.** în conformitate cu normele stabilite de lege. În toate orînduirile anterioare socialismului, formele legale ale **c.** s-au împletit cu cele extralegale, fiind uneori total înlocuite de către acestea din urmă, mai ales de către regimurile reacționare. În viața internațională, **c.** se manifestă prin adoptarea unor măsuri ce decurg din dreptul internațional împotriva unui stat care sfidează normele acestui drept, atunci cînd în soluționarea litigiilor apărute mijloacele pașnice nu au dat rezultate. În socialism, avînd în vedere că statul devine, într-o măsură tot mai mare, exponentul voinței și intereselor maselor populare, folosirea **c.** pentru îndeplinirea normelor juridice este tot mai restrînsă ; în același timp, sub conducerea P.C.R., toate organizațiile politice și obștești militează pentru respectarea strictă a legalității socialiste, pentru eliminarea oricărei forme extralegale de **c.** (V. M.)

Scanned with OKEN Scanner

Coexistența pașnică a statelor cu sisteme social-politice diferite

Principiu fundamental al dreptului internațional contemporan, potrivit căruia existența obiectivă în epoca contemporană a unor state cu orînduiri social-politice diferite — state socialiste, state capitaliste și state care pășesc pe calea dezvoltării independente — implică recunoașterea lor și respectarea în relațiile dintre ele a principiilor egalității în drepturi, independenței și suveranității naționale, integrității teritoriale, neamestecului în treburile interne, renunțării la forță și la amenințarea cu forța, dreptului fiecărui popor de a se dezvolta conform voinței sale. În condițiile contemporane, coexistența pașnică a devenit o necesitate vitală, reprezintă unica alternativă rațională și corespunzătoare intereselor popoarelor. Ea consacră renunțarea la război, ca mijloc de soluționare a diferendelor dintre state cu sisteme social-politice diferite și rezolvarea oricăror litigii pe cale pașnică, prin tratative, presupune totodată o largă colaborare politică, economică, tehnico-științifică și culturală reciproc avantajoasă între toate statele, fără deosebire, ca și participarea tuturor statelor lumii, indiferent de mărime, numărul populației, nivel de dezvoltare, de sistemul social-economic la dezbaterea și rezolvarea problemelor cu care este confruntată lumea contemporană. Coexistența pașnică se referă la relațiile dintre state și nu presupune nici un compromis în domeniul ideologic, nu privește lupta de clasă. Dezvoltarea relațiilor dintre state cu orînduiri social-politice diferite pe baza coexistenței pașnice creează condiții pentru menținerea păcii și securității mondiale, pentru o largă colaborare și cooperare internațională, pentru întărirea încrederii reciproce între toate statele. Carta O.N.U., precum și alte numeroase documente internaționale bi și multilaterale, între care și Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (Helsinki, 1975), consacră acest principiu al relațiilor dintre state cu sisteme social-politice diferite. România socialistă, în spiritul politicii sale externe, pro-

Scanned with OKEN Scanner

movează consecvent o politică de coexistență pașnică, dezvoltă largi relații de colaborare și cooperare pe multiple planuri cu toate statele lumii. (V. F.)

Cointeresare materială

Categorie economică, ce exprimă, în condițiile economiei socialiste, interdependența, intercondiționarea și convergența diferitelor categorii de interese economice apărute în virtutea relațiilor socialiste de producție. Acționînd în condițiile proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție, **c. m.** a unităților economice, a fiecărui om al muncii în parte, permite sporirea necontenită a aportului efectiv al acestora la dezvoltarea producției, la progresul general al societății, la mobilizarea tuturor rezervelor de care depinde înaintarea cu succes a țării noastre pe calea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. **C. m.** reprezintă unitatea indisolubilă a celor două laturi ale sale : stimularea materială și răspunderea materială ; sub acest dublu aspect, ea constituie o trăsătură esențială a autogestiunii economico-financiare a unităților socialiste. **C. m.** se realizează prin pîrghii economice specifice, ca de exemplu : retribuția după cantitatea și calitatea muncii, prețurile, beneficiul, creditul etc. Cu ajutorul acestor pîrghii, cu un caracter complex și dinamic, atît veniturile personale realizate de oamenii muncii, cît și veniturile unităților socialiste se află într-o directă dependență de contribuția adusă la dezvoltarea producției sociale. Caracterul stimulativ al **c. m.** își găsește o vie expresie în extinderea organizării muncii în acord global (v.). Totodată, spiritul de răspundere în muncă se reflectă puternic într-o serie de inițiative ale organizației U.T.C. și ale uteciștilor, cum este, de exemplu, aceea desfășurată sub deviza „Eu produc, eu controlez, eu răspund". O importantă perfecționare a modului de înfăptuire a **c. m.** a fost adusă prin constituirea potrivit legii, în cadrul fondurilor proprii ale unităților socialiste, a fondului de participare a oamenilor muncii la beneficii. (D. C.)

Scanned with OKEN Scanner

Colaborare

Participare activă la înfăptuirea unei acţiuni sau a unei opere comune. Ca formă a relaţiilor dintre state, dintre grupuri de state sau dintre diferite grupări politice, **c.** constă în conjugarea eforturilor pentru soluţionarea anumitor probleme de interes comun (economice, politice, culturale etc.), pentru a obţine progrese în domenii pentru care eforturile proprii, singulare, nu sînt suficiente. Pe plan extern, pentru a fi reală, eficientă şi durabilă, **c.** internaţională presupune respectarea principiilor suveranităţii şi independenţei naţionale, egalităţii în drepturi, a neamestecului în treburile interne şi avantajului reciproc. Pe baza acestor principii şi corespunzător politicii externe a ţării noastre, caracterizată printr-un profund spirit de **c.**, U.T.C. desfăşoară diverse acţiuni şi manifestări în colaborare cu organizaţii şi asociaţii de tineret din ţările socialiste, din ţările în curs de dezvoltare şi din ţările capitaliste dezvoltate. (I. Z.)

Colaborare economică

Totalitate a relaţiilor economice, care se stabilesc în mod obiectiv între producători, între unităţile economice sau între state, pe baze reciproc avantajoase. Dezvoltarea producţiei sociale pe baza **c. e.** este determinată atît de adîncirea diviziunii sociale a muncii sub influenţa revoluţiei ştiinţifico-tehnice contemporane, cît şi de extinderea relaţiilor dintre unităţile economice ca urmare a diversificării şi specializării tot mai accentuate a producţiei. **C. e. internaţională,** ansamblu al relaţiilor economice dintre state, determinate de dezvoltarea pieţei mondiale şi de adîncirea diviziunii internaţionale a muncii. Ţara noastră participă activ la **c. e. i.,** dezvoltă larg relaţiile sale de colaborare cu toate ţările socialiste, cu ţările în curs de dezvoltare, cu ţările capitaliste dezvoltate. Partidul nostru consideră că această participare constituie „drumul obiectiv al întăririi prieteniei şi solidarităţii dintre popoare, al apropierii şi înţelegerii dintre naţiuni, al înfăptuirii unei lumi a colaborării şi prieteniei,

Scanned with OKEN Scanner

la care au visat timp de secole minţile cele mai luminate ale omenirii..." (Nicolae Ceauşescu). În dezvoltarea acestor relaţii, ţara noastră promovează cu consecvenţă principiile deplinei egalităţi în drepturi, respectării independenţei şi suveranităţii naţionale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc. (D. C.)

Colectivism

Principiu fundamental al eticii comuniste, concretizat în colaborarea tovărăşească a oamenilor, în devotamentul lor faţă de interesele sociale, bazat pe subordonarea conştientă a intereselor personale celor obşteşti, pe înţelegerea raportului dialectic dintre interesele individuale şi cele sociale, a concordanţei generale dintre acestea, pe solidaritatea şi întrajutorarea tovărăşească. Purtătorul şi exponentul consecvent al **c.** este clasa muncitoare. **C.** este radical opus individualismului, atitudinilor meschine şi egoiste, avînd ca principiu nobilul deziderat „toţi pentru unul, unul pentru toţi". Victoria socialismului, cucerirea de către clasa muncitoare a rolului conducător în societate, semnifică triumful principiului **c.** în toate domeniile vieţii politice, social-economice şi spirituale. **C.** generează o nouă atitudine a omului faţă de muncă, faţă de societate, o înaltă conştiinţă a îndatoririlor obşteşti, a responsabilităţii politico-sociale. **C.** este opus oricărei abordări prin prisma unor interese local-particulariste a intereselor societăţii, a cărei consecinţă nu poate fi decît încălcarea intereselor generale ale colectivităţii, ale întregului popor. Expresia cea mai pregnantă a **c.** în perioada edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate o constituie unitatea moral-politică a poporului în jurul partidului, în vederea realizării consecvente a programului de înaintare a ţării spre comunism. **C.** reprezintă un principiu fundamental în desfăşurarea vieţii organizaţiilor U.T.C., un atribut esenţial al profilului moral-politic al tinerelor generaţii din ţara noastră, angajate plenar în opera de edificare a socialismului multilateral dezvoltat. (V. T.)

Scanned with OKEN Scanner

Colonialism

Politică de exploatare și dominație de către puterile imperialiste a unor țări și popoare slab dezvoltate economic și social, de transformare a lor în surse de materii prime și forță de muncă, în piețe de desfacere și baze militare. Începînd cu sec. XV—XVI, odată cu afirmarea capitalismului și pînă în preajma primului război mondial, o serie de state — angajate în lupte și războaie de cucerire a țărilor slab dezvoltate din Africa, Asia, America Latină — ajung să stabilească un sistem colonial al imperialismului, care subjugă 56% din populația lumii. Prin politica de jefuire a bogățiilor acestor țări, **c.** a constituit o piedică în calea dezvoltării economico-sociale și culturale a țărilor coloniale și, totodată, le-a transformat în zone de tensiune și conflict. Sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, a afirmării luptei mișcărilor de eliberare națională, sistemul colonial imperialist începe să se destrame. După al doilea război mondial, în condițiile schimbării raportului mondial de forțe în favoarea forțelor antiimperialiste, a socialismului, sistemul colonial al imperialismului s-a destrămat, peste 100 de țări cîștigîndu-și independența politică. Un rol important în stimularea acestui proces l-a avut „Declarația privind acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale", adoptată de Adunarea Generală a O.N.U. la 14 decembrie 1960. În spiritul politicii sale externe, România a sprijinit și sprijină lupta pentru lichidarea totală a colonialismului, pentru eliminarea practicilor neocolonialiste, pentru afirmarea economico-socială independentă a tinerelor state și promovează în mod statornic relații de prietenie, colaborare și solidaritate cu toate statele dornice să-și afirme propria lor personalitate în viața politică mondială (v. și neocolonialism). (V. F.)

Comando

Grup restrîns format din militari pregătiți și antrenați în mod deosebit pentru desfășurarea unor acțiuni speciale și riscante : pătrunderi pe teritoriul inamic (în spa-

Scanned with OKEN Scanner

tele frontului), organizarea de sabotaje, abaterea atenției inamicului de la direcția loviturii principale, acțiuni de guerilă, de rezistență, de represalii etc. Odată cu proliferarea terorismului (v.) în țările capitaliste, majoritatea acțiunilor teroriste sînt concepute și desfășurate pe principiul grupului de c. (V. M.)

Combativitate revoluționară

Componentă a conștiinței politice socialiste, atribut principal al profilului moral-politic al comunistului, al tînărului revoluționar, reunind fermitatea și intransigența în lupta pentru înfăptuirea idealurilor socialiste, pentru apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului, pentru victoria ideilor materialismului dialectic și istoric, ale socialismului științific. În condițiile făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, P.C.R. promovează însușirea și dezvoltarea concepției materialiste despre lume și viață a clasei muncitoare, organizează și îndrumă potențialul creator al maselor spre atingerea obiectivelor istorice trasate de Programul partidului, devenit program de acțiuni constante ale întregului popor. Dezvoltarea democrației socialiste, întărirea gradului de angajare și responsabilitate al fiecărui membru al societății contribuie la întărirea c. r., înțeleasă ca una din condițiile participării plenare la opera construcției socialiste. Educarea tinerei generații de către organizațiile U.T.C., făurirea personalității tînărului revoluționar coincide, în acest sens, cu nivelul combativității, al spiritului critic și autocritic, al fermității și exigenței revoluționare. (V. T.)

Comerț

1. C. interior, ramură distinctă a economiei naționale, care, prin activitatea sa specifică de vînzare-cumpărare a mărfurilor, realizează legătura dintre producție și consum, contribuind în condițiile orînduirii socialiste la îndeplinirea scopului fundamental al acesteia — creșterea bunăstării materiale și spirituale a tuturor oamenilor muncii. Activitatea din acest domeniu trebuie să asigure o bună a-

Scanned with OKEN Scanner

provizionare, în spiritul unei politici economice de consum raţional, combătînd risipa în orice domeniu. **C.** socialist se desfăşoară în mod planificat, prin intermediul **c.** de stat, al **c.** cooperatist şi al **c.** desfăşurat de C.A.P. şi de ţăranii cooperatori şi individuali pe piaţa neorganizată. Prevederile planului cincinal 1981—1985 acordă o atenţie deosebită dezvoltării reţelei comerciale în întreaga ţară, aprovizionării corespunzătoare a populaţiei, în vederea asigurării unui consum raţional, ştiinţific determinat. Tineretului din **c.** îi revin deosebite răspunderi în păstrarea avutului obştesc, în creşterea eficienţei economice a activităţii comerciale, prin reducerea cheltuielilor de circulaţie şi diversificarea serviciilor şi prestărilor către populaţie. În relaţiile cu publicul, personalul muncitor, tineretul din **c.** trebuie să dea dovadă de solicitudine, în conformitate cu obiectivele stabilite de conducerea partidului pentru buna aprovizionare şi servire civilizată a cumpărătorilor. **2. C. exterior,** operaţiuni comerciale sau de cooperare economică şi tehnico-ştiinţifică cu străinătatea privind importul şi exportul de mărfuri. Documentele P.C.R. subliniază că o sarcină de prim rang în domeniul **c. e.** o constituie sporirea tot mai accentuată a eficienţei sale economice în vederea încadrării tot mai active a României în diviziunea internaţională a muncii. „Trebuie să acordăm atenţia corespunzătoare cooperării în producţie pe plan internaţional, arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu, realizării atît cu ţările socialiste, cît şi cu ţări în curs de dezvoltare sau capitaliste dezvoltate, a unor acţiuni de cooperare care să asigure o largă perspectivă activităţii de comerţ exterior, condiţii pentru o producţie de calitate corespunzătoare, valorificată cît mai avantajos". În 1980 a fost adoptată Legea privind întărirea autoconducerii muncitoreşti şi autogestiunii economico-financiare şi valutare în activitatea de comerţ exterior şi cooperare economică internaţională. Se renunţă astfel la exprimarea valorii comerţului exterior în lei valută şi se introduce cursul comercial unic exprimat în lei, care reflectă media cursu-

Scanned with OKEN Scanner

rilor de revenire la export și import pe produse și grupe de produse. La stabilirea cursului comercial unic de 15 lei dolarul și rubla, se pornește de la necesitatea valorificării superioare a mărfurilor la export, de la obligația îmbunătățirii eficienței comerțului exterior. Se asigură în același timp o legătură directă între prețurile interne și prețurile de pe piețele externe, cu reflectarea corespunzătoare a acestora în gestiunea întreprinderilor producătoare de mărfuri pentru export sau beneficiare de mărfuri din import și a întreprinderilor de comerț exterior. Documentele partidului nostru relevă ca o sarcină de primă importanță a colectivelor de oameni ai muncii atenția deosebită ce trebuie acordată îndeplinirii obligațiilor de export și, în același timp, reducerii substanțiale a importurilor, satisfacerii într-o tot mai mare măsură a cerințelor economiei naționale cu forțe proprii, în vederea realizării, încă din primul an al actualului cincinal, a unei balanțe de plăți echilibrate. (D. C.)

Comisie

(În relațiile internaționale.) Organism sau organ creat de un stat sau mai multe state, de o organizație sau reuniune internațională, printr-un tratat sau convenție, cu caracter permanent sau temporar, consultativ sau deliberativ, în vederea dezbaterii unor categorii de probleme, adoptării unor propuneri și hotărîri, asigurării unor sarcini administrative, de coordonare, informare sau speciale, pentru promovarea colaborării și cooperării între state. Astfel, în practica internațională se pot evidenția : **c.** de propuneri (Comisia permanentă a Adunării Generale a O.N.U. de mediere, bune oficii și conciliere, a cărei constituire a fost propusă de România în 1979) ; **c.** permanentă (Comisia pentru politică externă și cooperare economică internațională a M.A.N. a R. S. România) ; **c.** consultativă (Comisia Națională a R. S. România pentru UNESCO, înființată în 1964) ; **c.** facultativă (Comisia internațională de anchetă) ; **c.** cu rol de organizație internațională (Comisia Dunării, creată

Scanned with OKEN Scanner

în 1948) ; **c.** cu rol de organism regional subsidiar (Comisia economică a O.N.U. pentru Europa, înființată în 1947) ; **c.** specială (Comisie internațională de conciliere) ș. a. (V. F.)

Complex militar-industrial

Fenomen care rezultă, în marile state capitaliste, din contopirea intereselor cercurilor militariste cu ale marilor monopoluri capitaliste din aceste țări (mai ales în S.U.A.) ; această contopire de interese este determinată de preocuparea comună de a stimula producția militară, mai ales cursa înarmărilor, deoarece ambele reprezintă surse de profituri extrem de mari. Încă în 1961, fostul președinte al S.U.A., Dwight Eisenhower, avertiza împotriva unei influențe excesive pe care **c.m.i.** o poate dobîndi asupra politicii guvernamentale americane. Datorită orientării exclusive către obținerea unor profituri fabuloase din înarmări, **c.m.i.** exprimă chintesența politicii imperialiste preocupate de continuarea politicii de pe poziții de forță și de păstrare a zonelor de influență prin orice mijloace, chiar cu riscul unei catastrofe nucleare. Recurgînd la pretextul „pericolului comunist", cu ajutorul căruia își justifică pozițiile anticomuniste, cercurile militariste și monopoliste încurajează cursa înarmărilor, năzuind către supremație în domeniul armelor nucleare. Această politică are drept urmare creșterea continuă a bugetelor militare, din care, anual, zeci de miliarde de dolari revin sub formă de beneficii cîtorva mari monopoluri producătoare de echipament militar. Orientarea reacționară a **c.m.i.** este astăzi puternic condamnată de către categorii largi ale opiniei publice mondiale care militează pentru dezarmare, destindere și pace. (V. M.)

Compromis

1. Act prin care statele, partidele, organizațiile sau personalitățile politice rezolvă un diferend, o neînțelegere, pe baza unor concesii reciproce. În relațiile internaționale, statele folosesc metoda **c.** pentru a supune diferendele ar-

bitrajului (v.) sau justiției internaționale. **C.** poate avea un caracter special, cînd se referă la un anume diferend, sau un caracter general, cînd ia în considerare mai multe categorii de diferende. Ca formă, **c.** poate fi : convenție de arbitraj, convenție, acord sau tratat internațional. **2.** Teoria revoluționară consideră **c.** ca o componentă a tacticii partidelor comuniste și muncitorești, fără a duce însă la abandonarea principiilor fundamentale ale socialismului științific, a țelurilor strategice. **C.** politic neprincipial este caracteristic oportunismului. În condițiile contemporane, acceptarea **c.** principial de către partidele comuniste din țările capitaliste poate favoriza unirea diverselor forțe sociale și politice în acțiunea pentru satisfacerea năzuințelor de pace, democrație și progres ale maselor de oameni ai muncii. (V. F.)

Comunism

1. Formațiune social-economică superioară în dezvoltarea societății, întemeiată pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție. În raport cu socialismul, este o fază superioară, caracterizată prin proprietatea comunistă unică asupra mijloacelor de producție, nivelul înalt al forțelor de producție obținut pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, o foarte înaltă productivitate a muncii sociale întemeiată pe mecanizarea, automatizarea și cibernetizarea producției, asigurarea unei vieți materiale și spirituale care să satisfacă trebuințele tuturor membrilor societății, determinate științific, înfăptuirea celui mai generos principiu de repartiție : „de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi". În comunism dispar clasele sociale, se atenuează și sînt treptat înlăturate diferențele esențiale dintre munca fizică și cea intelectuală, dintre sat și oraș, se instaurează deplina echitate socială, are loc o amplă înflorire a culturii și umanismului. Dezvoltarea conștiinței sociale a oamenilor muncii, nivelul lor tot mai ridicat de pregătire politico-ideologică și profesională își află expresia în înalta lor responsabilitate în exercitarea drepturilor democratice și îndeplini-

Scanned with OKEN Scanner

rea obligațiilor civice, în participarea la opera de conducere a societății, în munca depusă de fiecare pentru bunăstarea generală. Trecerea de la socialism la comunism reprezintă o perioadă istorică a cărei durată depinde de condițiile concrete din fiecare țară, precum și de evoluția situației internaționale. Între cele două faze ale formațiunii sociale comuniste — socialismul și comunismul — există o unitate dialectică, astfel încît încă în socialism se înfăptuiesc unele dintre principalele fundamente ale fazei superioare. Programul P.C.R. relevă faptul că în țara noastră, în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării spre comunism, are loc o împletire tot mai strînsă a caracteristicilor celor două faze, astfel încît încă de pe acum se realizează unele cerințe ale principiilor fundamentale ale fazei superioare. **2.** Mișcare socială, politică și ideologică, reprezentată de partidele comuniste și avînd drept țel transformarea revoluționară a societății, făurirea orînduirii comuniste. (V. T.)

Comunitatea Economică Europeană

Grupare monopolistă a unor țări vest-europene, ale căror piețe naționale s-au unit într-un sistem comercial, agricol și industrial unic, în scopul apropierii politicilor economice ale statelor membre, al promovării unei dezvoltări concertate a activităților economice, al expansiunii economice externe și strîngerii relațiilor multiple dintre țările membre. **C.E.E.** (denumită și Piața comună), exprimă procesul integrării monopoliste. Ea a luat ființă în 1957 prin semnarea de către Franța, R. F. Germania, Italia, Belgia, Olanda și Luxemburg a tratatului de la Roma, intrat în vigoare la 1 ianuarie 1958. La 1 ianuarie 1973, Marea Britanie, Irlanda și Danemarca au semnat tratate de aderare la **C.E.E.** Din 1980 din Piața comună face parte și Grecia. Pe piețele țărilor membre au acces și o serie de țări în curs de dezvoltare în calitate de asociate la acest organism, precum și un număr de alte țări din Europa, Asia, Africa și America Latină. **C.E.E.** concentrează în prezent circa 45% din

comerțul mondial, 30% din produsul național brut al țărilor capitaliste dezvoltate și 40% din rezervele valutare ale lumii capitaliste. **C.E.E.** prezintă tabloul unor permanente contradicții și confruntări între tendința de internaționalizare a monopolurilor și cea de afirmare a statelor naționale, precum și al unor puternice frămîntări economice, dublate de consecințe sociale contradictorii, dintre care cele mai acute sînt reprezentate de șomaj și de accentuarea, la nivel încă nemaiîntîlnit, a contradicției dintre monopoluri și clasa muncitoare. Țara noastră, pornind de la realitatea existenței **C.E.E.**, dezvoltă relații comerciale și de cooperare economică și tehnico-științifică cu țările membre ale acestui organism, pronunțîndu-se cu fermitate pentru eliminarea obstacolelor din calea dezvoltării relațiilor economice dintre țările europene. De asemenea, România subliniază necesitatea realizării unei mai largi colaborări între **C.E.E.** și țările socialiste pe cale bi sau multilaterală, în concordanță cu interesele fiecărei țări și pe baza avantajului reciproc. (D. C.)

Conciliere internațională

Mijloc diplomatic de rezolvare a diferendelor dintre state cu ajutorul unei comisii stabilite de părți printr-un acord și a cărei sarcină constă în cercetarea faptelor și în sugerarea unor soluții de conciliere a părților. Soluțiile de împăcare propuse de comisia de conciliere nu sînt obligatorii ; ele pot să fie primite sau respinse. În numeroase tratative internaționale, bi și multilaterale, precum și în Carta O.N.U. (art. 33), **c. i.** figurează printre mijloacele de reglementare pașnică a diferendelor. (V. F.)

Conducere

Organizare și control a activității oricărui colectiv uman ; funcție fundamentală, care constă în fixarea scopurilor unei activități (imediate sau de perspectivă), în stabilirea căilor optime de realizare a lor, stabilirea atribuțiilor ce revin fiecărui membru component, coordonarea activității

Scanned with OKEN Scanner

tuturor factorilor, precum și controlul periodic asupra muncii în ansamblu. Există un specific al **c.** în funcție de grupul, organizația sau instituția în care se exercită. La nivelul societății în ansamblu, se exercită **c. politică,** ce include guvernarea societății prin intermediul statului și totodată întregul proces de realizare a puterii politice, la care participă clasele sociale și partidele lor politice, potrivit cu reglementările care decurg din legea fundamentală a societății respective și din natura de clasă a puterii ei politice. **C. p.** este o funcție socială generală, care presupune organizarea și coordonarea întregii activități sociale potrivit cu imperativele ce decurg din interesele fundamentale ale claselor deținătoare de putere politică și ale partidelor lor. În funcție de aceste interese și de metodele folosite pentru realizarea lor, **c. p.** poate fi democratică sau autoritară. Prima presupune întotdeauna existența unei linii politice care să exprime cerințele fundamentale ale dezvoltării sociale, precum și interesele naționale vitale la un moment dat. În societatea socialistă, **c. p.** se exercită în mod democratic, prin asigurarea unui cadru instituțional larg de participare a oamenilor muncii la elaborarea și dezbaterea deciziilor politice, precum și la controlul asupra îndeplinirii acestora. Totodată, datorită complexității crescînde a activității sociale, se urmărește promovarea unor metode științifice de conducere a societății. Programul P.C.R. prevede principalele direcții de perfecționare a **c. p.,** care îmbină cerințele elaborării științifice a deciziilor politice cu asigurarea îndeplinirii lor eficiente. Potrivit concepției P.C.R., **c. p.** este menită să asigure realizarea progresului general ; în acest scop, ea cuprinde întreaga arie a problemelor social-economice, culturale, științifice, etice etc. (V. M.)

Conducere și muncă colectivă

Principiu călăuzitor în toate sferele construcției socialiste din țara noastră, asigurînd îmbinarea armonioasă a răspunderii comune cu răspunderea personală în adopta-

Scanned with OKEN Scanner

rea și înfăptuirea deciziilor. **C. și m. c.** este o componentă de prim ordin a funcționării democratice a partidului, a statului, a organelor și organizațiilor lor, a celorlalte organizații și instituții. Valorificarea experienței, capacității și inițiativei presupune participarea tuturor membrilor organelor de conducere la întreaga activitate, răspunzînd în mod solidar pentru hotărîrile adoptate și aducerea lor la îndeplinire. Totodată, fiecare răspunde pentru îndeplinirea sarcinilor încredințate. **C. și m. c.** este, în același timp, principiul de bază al întregii activități economico-sociale, o condiție indispensabilă pentru punerea în valoare a gîndirii și experienței oamenilor muncii, pentru ridicarea pe un plan superior a întregii activități de organizare și conducere științifică a producției, a vieții sociale. Documentele P.C.R. subliniază necesitatea de a se acorda o atenție deosebită perfecționării continue a activității consiliilor oamenilor muncii din întreprinderi și instituții, consiliilor de conducere ale ministerelor și organelor centrale, a formelor de organizare și de muncă ale consiliilor populare, antrenării în activitatea de conducere, pe toate treptele, a reprezentanților clasei muncitoare, a celor ce muncesc direct în producție, a celor mai capabili tehnicieni, ingineri și alți specialiști care dovedesc inițiativă și răspundere în muncă. Organizațiile U.T.C. promovează și dezvoltă în rîndurile uteciștilor, ale întregului tineret simțul de răspundere pentru participarea la conducere, la adoptarea deciziilor, element esențial al lărgirii democrației socialiste, al aplicării consecvente a principiului **c. și m. c.** (V. T.)

Conexiune universală

Totalitate a formelor de legătură, interacțiune și interdependență a obiectelor, fenomenelor și proceselor din întregul univers. Materialismul dialectic demonstrează, pe baza principiului **c. u.**, că lumea constituie un sistem de interacțiuni, o totalitate în interiorul căreia se stabilesc diverse tipuri de relații, dintre care unele au un caracter universal (contradicția, cauzalitatea, interacțiu-

Scanned with OKEN Scanner

nea, necesitatea, întîmplarea, legea etc.). Interdependența obiectelor și fenomenelor nu rezultă din activitatea ordonatoare a subiectului cunoscător, ea avînd un caracter obiectiv, ținînd de esența realității. Fundamentul **c. u.** nu îl reprezintă manifestarea în natură și societate a unui principiu ideal, presupus primordial, ci, așa cum subliniază concepția materialist-dialectică, interdependența universală se întemeiază pe unitatea materială a lumii. Analiza conexiunilor din viața reală este extrem de importantă pentru munca științifică, pentru activitatea practic-politică, pentru evitarea subiectivismului și voluntarismului în momentul precizării anumitor opțiuni strategice, al stabilirii anumitor obiective de acțiune. (V. T.)

Conferința Națională a Partidului Comunist Român

Organ superior care dezbate probleme de importanță majoră ale politicii partidului și statului, adoptînd hotărîri corespunzătoare. Este convocată de Comitetul Central al P.C.R. atunci cînd se consideră necesar, în perioada dintre congrese. Delegații sînt aleși de conferințele organizațiilor județene de partid, potrivit normelor stabilite de Comitetul Central al partidului. Evenimente de deosebită însemnătate în viața partidului și a întregii țări, Conferințele Naționale ale P.C.R. au dezbătut probleme esențiale ale construcției socialismului în România, adoptînd măsuri cu ample efecte pozitive în dezvoltarea economico-socială, creșterea continuă a nivelului de trai material și spiritual al oamenilor muncii, perfecționarea relațiilor sociale, accelerarea progresului în toate sferele societății noastre socialiste. **Conferința Națională a P.C.R. din octombrie 1945,** prima reuniune de acest fel după eliberarea țării, a avut, prin hotărîrile adoptate, o deosebită însemnătate în redresarea economiei naționale, în îmbunătățirea nivelului de trai al oamenilor muncii, în orientarea spre industrializarea țării. **Conferințele naționale ale P.C.R. din decembrie 1967 și din iulie 1972** au jalonat, în deplină concordanță cu hotărîrile Congreselor partidului, direcțiile principale, determinante pentru reali-

Scanned with OKEN Scanner

zarea obiectivelor din etapa respectivă. **Conferința Națională a P.C.R. din decembrie 1977** a analizat stadiul realizărilor obținute și a trasat liniile de acțiune în toate domeniile de activitate, politic, economico-social, tehnico-științific, cultural, în vederea perfecționării în continuare a relațiilor sociale și a conducerii societății în ansamblu, a transpunerii consecvente în viață a hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului, a prevederilor Programului P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. (M. M.)

Conferință internațională

1. Reuniune a reprezentanților unor state, ai unor organizații obștești, profesionale, științifice, culturale etc., cu caracter guvernamental sau neguvernamental, bilateral sau multilateral, în scopul dezbaterii și rezolvării unor probleme de interes comun. Astfel, se cunosc **c. i. de pace** (Conferința de pace de la Paris din 29 iulie—15 octombrie 1946) ; **c. i. la nivel înalt** (Conferința țărilor nealiniate — Belgrad, Cairo, Lusaka, Alger, Colombo, Havana) ; **c. i. diplomatice** (Conferința diplomatică de la Viena pentru codificarea dreptului tratatelor din 1968—1969) ; **c.** la care se examinează diferite probleme internaționale, (Conferința Mondială a Populației, București, 19—30 august 1974 ; Conferința Mondială a Alimentației, 15—16 noiembrie 1974 ș. a.). **2.** For principal de conducere a unor instituții guvernamentale sau neguvernamentale (Conferința A.I.E.A., Conferința U.N.E.S.C.O. ș. a.). (V. F.)

Conflagrație

Conflict armat de proporții mondiale, care cuprinde numeroase state, cu consecințe dezastruoase pentru viața, pacea și progresul omenirii (de ex. : cele două războaie mondiale, din 1914—1918 și 1939—1945). Pentru a evita o nouă **c.**, care ar pune în pericol existența omenirii, se impun eforturi sporite din partea tuturor statelor, a forțelor revoluționare și progresiste, a tuturor popoarelor pentru realizarea dezarmării generale, și în primul

Scanned with OKEN Scanner

rînd a dezarmării nucleare, pentru interzicerea recurgerii la forță și la amenințarea cu folosirea forței în relațiile internaționale, pentru reglementarea pe cale pașnică a litigiilor dintre state, pentru realizarea păcii și securității în lume. (V. F.)

Conflict internațional

Stare gravă, rezultată în urma unui litigiu între două sau mai multe state, care poate duce la utilizarea forței. Reprezentînd un serios pericol pentru pacea și libertatea popoarelor, **c. i.** se cer prevenite și lichidate, pornindu-se de la necesitatea dezvoltării colaborării între state pe baza respectării independenței și securității fiecărui popor, a dreptului fiecărei țări de a se dezvolta de-sine-stătător, fără nici un amestec din afară. În epoca noastră orice recurgere la forță, la calea armelor pune în primejdie pacea și securitatea internațională. România socialistă consideră că orice conflict dintre state trebuie să fie rezolvat pe calea pașnică a tratativelor. (V. F.)

Conformism

Atitudine politică, ce se caracterizează prin acceptarea necritică, necondiționată, docilă, prin absența unor principii și criterii proprii de apreciere față de anumite exigențe, norme și comandamente de conduită, mentalități și reguli de comportare. **C.** este însoțit cel mai adesea de pasivitate, indiferență și inactivitate politică. Determinantă în apariția **c.** este lipsa unor motivații ideologice și convingeri politice ferme, a unor obiective și scopuri politice clare și realiste. Fenomenele de **c.** caracterizează în special regimurile politice în care o clasă socială sau o fracțiune a acesteia exercită asupra celorlalte clase și sectoare ale societății o dominație autoritară, împiedicînd sau reprimînd manifestarea reală a democrației politice. Prin însăși esența sa, socialismul nu poate fi decît ostil **c.** Societății noastre socialiste, oamenilor muncii le sînt proprii asumarea conștientă a îndatoririlor sociale și politice, disciplina liber consimțită, spiritul novator, libertatea de acțiune în deplină cunoștință

Scanned with OKEN Scanner

de cauză, combativitatea revoluționară, valorile politice, civice și etice pe care, sub permanenta îndrumare a partidului, organizațiile U.T.C. le promovează și le cultivă cu consecvență în rîndurile întregului tineret din patria noastră. (M. M.)

Congres

1. Întrunire cu caracter național sau internațional, avînd ca obiect dezbaterea unor probleme majore de ordin politic, economic, social, cultural, tehnico-științific etc. **2.** Organ suprem de conducere al unor partide politice, organizații de masă și obștești, organizații internaționale. **3.** În unele țări, denumire a organului legislativ suprem al statului — parlamentul. **4.** Termenul **c.** este cuprins uneori în denumirea unor partide sau organizații politice din unele țări. (V. F.)

Congresul consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimi

Forum suprem, cel mai larg democratic și mai reprezentativ al țărănimii noastre, chemat să facă bilanțul succeselor obținute în înfăptuirea politicii partidului de dezvoltare și modernizare a producției agricole, de înflorire economico-socială a satului românesc și, totodată, să dezbată și să aprobe programele de măsuri ale partidului privind făurirea unei agriculturi moderne, de mare randament și înaltă productivitate. Reunind 11 000 de participanți din toate domeniile agriculturii, primul Congres al consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimi a avut loc în aprilie 1977, cînd s-a hotărît instituționalizarea acestui congres ca for suprem ce se va întruni periodic. Totodată, s-a constituit ca organ permanent al congresului Consiliul Național al Agriculturii din R. S. România (v.). În februarie 1981 a avut loc Congresul al II-lea al consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimi, al consiliilor oamenilor muncii din industria alimentară, silvicultură și gospodărirea apelor. Congresul a adoptat hotărîri menite

Scanned with OKEN Scanner

să asigure înfăptuirea directivelor Congresului al XII-lea al P.C.R., realizarea noii revoluții agrare, participarea tot mai puternică a agriculturii la dezvoltarea generală a țării. (I. Z.)

Congresul consiliilor oamenilor muncii din industrie, construcții și transporturi

Organ suprem al consiliilor oamenilor muncii din industrie, construcții și transporturi, cel mai reprezentativ forum democratic al clasei noastre muncitoare. Congresul analizează activitatea desfășurată de organele de conducere colectivă din aceste sectoare ale economiei și, în lumina experienței cîștigate, stabilește noi măsuri pentru perfecționarea în continuare a muncii consiliilor, pentru creșterea rolului acestora în conducerea unităților economice și sociale. Primul congres a avut loc în iunie 1977 și a dezbătut căile de accelerare a înfăptuirii prevederilor Programului partidului privind dezvoltarea economico-socială a țării, îndeplinirea și depășirea sarcinilor planului național unic, afirmarea revoluției tehnico-științifice în toate sectoarele de activitate, organizarea științifică a producției și a muncii, programele de ridicare a nivelului de trai și de reducere a săptămînii de lucru. Ca o puternică expresie a democratismului societății noastre, a creșterii răspunderii și participării la conducere a clasei muncitoare, Congresul C.O.M. a fost instituționalizat, urmînd a se întruni periodic. Ca organe de conducere permanente ale congresului s-au constituit Consiliul Național al Oamenilor Muncii (v.) și Biroul Executiv al Consiliului Național. (I. Z.)

Congresul educației politice și al culturii socialiste

Forum larg democratic, instituționalizat, care se întrunește o dată la cinci ani și care reunește cadrele, activul de bază din sfera propagandei, educației politice și culturii, reprezentanți ai oamenilor muncii. El este menit să asigure elaborarea colectivă a planurilor de perspectivă privind formarea omului nou, constructor al

societății socialiste ; să adopte măsuri pentru ca activitatea politică și cultural-educativă să constituie o puternică forță motrice în transformarea revoluționară a întregii societăți, a conștiinței oamenilor ; să contribuie la înflorirea literaturii și artelor în concordanță cu cerințele noii etape istorice pe care o parcurge societatea noastră. Congresul a avut loc la 2—4 iunie 1976. El a analizat și a dezbătut modul în care se înfăptuiesc prevederile Programului P.C.R. și hotărîrile partidului cu privire la educarea socialistă a oamenilor muncii, la munca politico-ideologică și cultural-educativă de formare a omului nou ; activitatea educativă desfășurată de instituțiile de învățămînt și așezămintele culturale de la orașe și sate ; creația literar-artistică și rolul ei în educația revoluționar-patriotică a maselor, în promovarea idealurilor nobile ale umanismului revoluționar ; activitatea instituțiilor de artă, mișcarea artistică de amatori, dezvoltarea și valorificarea artei populare ; rolul educativ al presei și radio-televiziunii. Pe baza expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu, Congresul a adoptat un program unitar privind întreaga activitate ideologică, de educație politică și culturală a maselor, de formare a omului nou. Congresul a reliefat rolul Uniunii Tineretului Comunist în educația politico-ideologică, științifică și cultural-artistică a întregului tineret, în formarea profilului moral-politic înaintat al tinerilor constructori ai socialismului și comunismului. (I. Z.)

Congresul educației și învățămîntului

Forum național al cadrelor didactice din învățămîntul de toate gradele, cea mai largă, mai reprezentativă și mai democratică reuniune din istoria școlii românești (12—13 februarie 1980). Convocat din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, congresul a constituit o puternică afirmare a democratismului profund al orînduirii noastre socialiste, o pregnantă expresie a grijii statornice pe care partidul și statul o manifestă pentru bunul mers al școlii, căreia îi revin mari răspunderi în dez-

Scanned with OKEN Scanner

voltarea învățămîntului pe baze noi, revoluționare, în strînsă legătură cu viața, cu producția și cercetarea, în pregătirea temeinică a cadrelor pentru toate sectoarele economico-sociale și în formarea omului nou, constructor al socialismului și comunismului. Congresul a analizat realizările obținute și a stabilit sarcinile ce revin școlii în lumina hotărîrilor Congresului al XII-lea al P.C.R. A adoptat programul cu privire la asigurarea forței de muncă, dezvoltarea învățămîntului și perfecționarea continuă a pregătirii cadrelor în perioada 1981—1990. A dezbătut și definitivat planurile de învățămînt și Statutul personalului didactic. Congresul a ales Consiliul Superior al Educației și Învățămîntului. (V. M.)

Congresul Partidului Comunist Român

Organul suprem de conducere al partidului. Congresul se convoacă o dată la cinci ani de către Comitetul Central al partidului, care stabilește normele de reprezentare și modul de alegere a delegaților. **Congresul extraordinar** este convocat de către C.C. al P.C.R. din proprie inițiativă sau la cererea a cel puțin o treime din numărul total al membrilor de partid. Potrivit Statutului P.C.R., Congresul are următoarele atribuții : dezbate și hotărăște asupra rapoartelor de activitate ale Comitetului Central al partidului și ale Comisiei Centrale de Revizie ; adoptă și modifică Statutul partidului ; stabilește linia generală a partidului în problemele fundamentale ale politicii interne și externe ; adoptă programul de dezvoltare multilaterală a orînduirii noastre socialiste ; alege secretarul general al P.C.R., Comitetul Central al partidului și Comisia Centrală de Revizie. **Congresul I al P.C.R.** (mai 1921) a hotărît cu o mare majoritate de voturi transformarea Partidului Socialist din România în Partidul Comunist Român. În perioada dintre cele două războaie mondiale au mai avut loc **Congresul al II-lea al P.C.R.** (octombrie 1922), **Congresul al III-lea al P.C.R.** (august 1924), **Congresul al IV-lea al P.C.R.** (iulie 1928) și **Congresul al V-lea al P.C.R.** (decembrie 1931), care a

Scanned with OKEN Scanner

avut o importanță deosebită în creșterea rolului partidului în viața politică a țării, în conducerea luptelor de clasă și a mișcării antifasciste din România. În februarie 1948 a avut loc **Congresul al VI-lea al P.C.R.**, care a consacrat unificarea Partidului Comunist cu Partidul Social-Democrat din România, fiind creat partidul revoluționar unic al clasei muncitoare din țara noastră (pînă în 1965 Partidul Muncitoresc Român). **Congresul al VII-lea al P.C.R.** (decembrie 1955) și **Congresul al VIII-lea al P.C.R.** (iunie 1960) au jalonat etape importante ale construcției socialismului în patria noastră. **Congresul al IX-lea al P.C.R.** (iulie 1965) a deschis o perioadă nouă în dezvoltarea socialistă a țării, în activitatea partidului, consacrînd triumful deplin al socialismului, generalizarea relațiilor de producție socialiste în întreaga economie. Congresul a adoptat Directivele planului cincinal 1966—1970, a ales organele superioare de conducere ale partidului, în funcția de Secretar general al Comitetului Central al P.C.R. fiind ales tovarășul Nicolae Ceaușescu. **Congresul al X-lea al P.C.R.** (august 1969) a adoptat Directivele planului cincinal 1971—1975, a apreciat că au fost create condițiile pentru trecerea la o etapă nouă a dezvoltării țării noastre și a stabilit ca obiectiv fundamental făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Congresul a ales organele superioare de conducere ale partidului și pe Secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu. **Congresul al XI-lea al P.C.R.** (noiembrie 1974) a adoptat „Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism“ (v.) și „Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste“ (v.). Congresul a adoptat Directivele planului cincinal 1976—1980 și liniile directoare pentru perioada 1981—1990. A ales organele superioare de conducere ale partidului. A reales pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de Secretar general al P.C.R. **Congresul al XII-lea al P.C.R.** (noiembrie 1979), eveniment de însemnătate isto-

Scanned with OKEN Scanner

rică în viața partidului și a întregului popor, a evidențiat însemnătatea excepțională a realizărilor dobîndite de poporul nostru în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea, cea mai bogată în împliniri din întreaga istorie a țării și care este legată nemijlocit de activitatea neobosită, desfășurată cu profundă pasiune revoluționară și înaltă răspundere pentru destinele patriei de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al P.C.R. Congresul a adoptat documente și hotărîri de importanță istorică, deschizînd o perspectivă largă și luminoasă progresului continuu al țării, transpunerii în viață a Programului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. „Putem spune că lucrările Congresului au demonstrat forța și capacitatea politico-organizatorică a partidului nostru, unitatea de nezdruncinat a comuniștilor, a întregului partid — chezășia înfăptuirii cu succes a tuturor hotărîrilor adoptate, a întregului Program al partidului" (Nicolae Ceaușescu). Congresul a ales organele superioare de conducere ale P.C.R. Într-o atmosferă de puternic entuziasm, exprimînd voința întregului partid, a întregului nostru popor, Congresul a reales în înalta funcție de Secretar general al P.C.R. pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, cel mai iubit fiu al poporului, care întruchipează cele mai alese virtuți ale națiunii noastre, strălucit conducător și eminent revoluționar, patriot înflăcărat și internaționalist consecvent, militant de seamă al mișcării muncitorești și comuniste internaționale, al luptei pentru pace și colaborare între popoare, personalitate de înalt prestigiu și autoritate a vieții politice contemporane. (M. M.)

Congresul Uniunii Tineretului Comunist

Forul suprem al organizației revoluționare a tineretului din Republica Socialistă România. **C.U.T.C.** se convoacă o dată la cinci ani și are următoarele atribuții : dezbate și hotărăște asupra rapoartelor de activitate ale Comitetului Central al U.T.C. și ale Comisiei Centrale de Revizie ; sta-

Scanned with OKEN Scanner

bilește obiectivele și sarcinile generale ale U.T.C. în vederea înfăptuirii Programului P.C.R., a liniei politice a partidului ; adoptă programe și hotărîri privind activitatea tineretului ; adoptă și modifică Statutul U.T.C. ; alege Comitetul Central al U.T.C., care conduce întreaga activitate a U.T.C. în intervalul dintre Congrese, precum și Comisia Centrală de Cenzori. Reprezentînd forul democratic suprem de conducere al organizației revoluționare de tineret din patria noastră, **C.U.T.C.** constituie în același timp cea mai înaltă tribună de afirmare a spiritului militant, comunist al tinerei generații, a patriotismului ei fierbinte, a atașamentului față de Partidul Comunist Român, a hotărîrii neabătute a întregului tineret de a transpune în viață politica partidului de edificare a socialismului și comunismului în România. Prin întreaga sa desfășurare și prin hotărîrile adoptate, **Congresul al XI-lea al U.T.C.**, desfășurat între 5 și 7 mai 1980, a dat un puternic impuls elanului revoluționar al tinerei generații în munca de dezvoltare continuă a patriei noastre socialiste, de creștere a contribuției sale la întreaga activitate politică, economică și socială, la întărirea suveranității și independenței ei, la afirmarea rolului său în promovarea politicii de colaborare, destindere și pace în întreaga lume (v. și Forumul tinerei generații). Congresul al XI-lea al U.T.C. a adoptat documente de importanță deosebită pentru activitatea viitoare a tineretului român. (M. M.)

Consens

Regulă democratică de desfășurare a negocierilor internaționale, ce presupune asentimentul, acordul de voință al tuturor participanților în adoptarea soluțiilor, a hotărîrilor. **C.** înlocuiește în prezent, din ce în ce mai mult, procedura de adoptare a hotărîrilor prin vot majoritar. Complexitatea problemelor contemporane impune ca o necesitate obiectivă participarea egală a tuturor statelor mari, mijlocii sau mici la adoptarea hotărîrilor și aplicarea lor în viață. **C.** se definește prin absența oricărei obiecții (no objection basis) la adoptarea unei

Scanned with OKEN Scanner

decizii. Practica relațiilor internaționale arată că, în ultimii ani, în Adunarea Generală, în Consiliul de Securitate, în alte organisme ale O.N.U., ca și în numeroase reuniuni internaționale hotărîrile, documentele, declarațiile și rezoluțiile au fost adoptate prin **c.** La propunerea României, regula **c.** a fost adoptată ca procedură de bază a desfășurării Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (Helsinki, 1975). (V. F.)

Conservatorism

Atitudine sau stare de spirit caracteristice unor categorii sau clase sociale retrograde, urmărind păstrarea unor relații sau instituții învechite, contrare cerințelor progresului social, apărarea unei ordini sociale anacronice, împotriva schimbărilor înnoitoare, revoluționare. **C.** se manifestă în orice societate aflată într-un proces de transformare democratică, prin atașament față de vechi și ostilitate față de nou. În relațiile internaționale, această atitudine se identifică cu tendința de contracarare a transformărilor revoluționare dintr-o anumită zonă geografică, prin promovarea politicii de forță în relațiile dintre state, prin încercarea de a menține prin orice mijloace, mai ales prin cele militare, zonele de influență dobîndite odinioară, prin încălcarea suveranității și independenței popoarelor ș.a.m.d. În perioada revoluției franceze de la 1789, **c.** și-a găsit expresie în acțiunile aristocrației feudale din Europa împotriva valului revoluționar, iar în plan teoretic în lucrările unor autori ca Joseph de Maîstre, Louis de Bonald sau Klemens von Metternich (unul dintre principalii întemeietori ai „Sfintei Alianțe", coaliție politică contrarevoluționară a marilor puteri europene). Indiferent de epocă, **c.** încearcă să justifice menținerea unor orînduieli nedrepte, prin invocarea fie a „voinței divine", fie a „imperfecțiunii naturii umane", factori care în viziunea acestor doctrinari fac imposibilă orice schimbare socială reală. Potrivit **c.**, ar exista o ine-

Scanned with OKEN Scanner

galitate naturală a oamenilor și a claselor sociale, care face necesară conducerea societății de către o elită restrînsă, totdeauna aceeași, și determină incertitudinea progresului. Noul **c.** sau **neoconservatorismul** s-a manifestat ca doctrină politică în perioada postbelică mai ales în S.U.A. (Clinton Rossitter, Russel Kirk, James Burnham, Peter Viereck ș. a.). Ideile noului **c.** exprimă în genere interesele cercurilor oligarhice reacționare și se identifică mai ales cu poziția politică a extremei drepte din principalele țări capitaliste. Exponenților acestei doctrine le sînt proprii apologia capitalismului actual, care ar reprezenta cea mai bună dintre societățile posibile, atacurile furibunde împotriva comunismului, considerat cel mai mare pericol la adresa „lumii libere", respingerea ideilor socialismului, ale dreptății și egalității sociale și, dimpotrivă, glorificarea inegalității dintre oameni, ofensiva împotriva oricărei mișcări progresiste, susținerea cursei înarmărilor și a politicii imperialiste și neocolonialiste. (V. M.)

Consiliile oamenilor muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare

Organisme cu caracter obștesc, care au menirea să contribuie la asigurarea participării active, sub conducerea P.C.R., a oamenilor muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare la întreaga viață economică, politică și culturală din patria noastră. Organizate la nivel național și județean, consiliile sînt formate din activiști de partid și de stat, ai organizațiilor de masă și obștești, muncitori, țărani și intelectuali aparținînd naționalității conlocuitoare respective. Pentru conducerea activității curente, în cadrul lor se constituie un Birou, alcătuit din președinte, vicepreședinte, secretari și un număr de membri. Aceste consilii fac parte din Frontul Democrației și Unității Socialiste (v.). **Consiliul oamenilor muncii de naționalitate maghiară** și **Consiliul oamenilor muncii de naționalitate**

Scanned with OKEN Scanner

germană, celelalte consilii, îndeplinesc un rol important ca foruri democratice de dezbatere atît a unor probleme specifice, cît şi a problemelor de interes general privind înfăptuirea politicii P.C.R. de dezvoltare economico-socială a ţării, de cimentare tot mai trainică a unităţii şi frăţiei dintre toţi oamenii muncii, fără deosebire de naţionalitate, de continuă ridicare a bunăstării întregului popor. La nivel judeţean, activează consilii ale oamenilor muncii de naţionalitate maghiară (15), consilii ale oamenilor muncii de naţionalitate germană (10), consilii ale oamenilor muncii de naţionalitate sîrbă (2) şi consilii ale oamenilor muncii de naţionalitate ucraineană (2). (V. T.)

Consiliu

1. Colectiv avînd atribuţii de conducere, de administrare etc. în activitatea unor organe sau organizaţii de stat, cooperatiste sau obşteşti, în întreprinderi sau instituţii de stat (de ex. : Consiliul oamenilor muncii ; Consiliul Naţional al Organizaţiei Pionierilor). Unele **c.** au caracter consultativ (de ex. Consiliul Legislativ). **2.** Organ suprem al puterii de stat cu activitate permanentă (de ex. Consiliul de Stat al R. S. România) sau organ suprem al administraţiei de stat (de ex. Consiliul de Miniştri al R. S. România). **3.** Denumire a unor organisme centrale de partid şi de stat, cu dublă subordonare (de ex. Consiliul Apărării al R. S. România ; Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste ; Consiliul Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie). **4.** Organizaţie internaţională guvernamentală (de ex. Consiliul de Ajutor Economic Reciproc) sau neguvernamentală (de ex. Consiliul Mondial al Păcii). **5.** Organ sau organism internaţional din cadrul O.N.U. (de ex. Consiliul de Securitate ; Consiliul Economic şi Social ; Consiliul de Tutelă). (V. F.)

Consiliu popular

Organ local al puterii de stat în R. S. România, ales prin vot universal, egal, direct şi secret, de către cetăţenii care se bucură de drepturi electorale. Asigurînd, pe plan lo-

Scanned with OKEN Scanner

cal, înfăptuirea politicii partidului și statului, **c. p.** conduce activitatea organizațiilor economice, întreprinderilor și instituțiilor socialiste din raza sa de subordonare. **C. p.** funcționează la nivelurile organizării administrative a țării (**c. p.** județean, municipal, orășenesc, comunal), dînd expresie autonomiei funcționale a organelor locale, în temeiul principiului centralismului democratic. Activitatea executivă și de administrație a unităților teritoriale din subordine este îndeplinită de comitete executive (în județe și municipii) și de birouri executive (în orașe și comune). Documentele Partidului Comunist Român subliniază necesitatea creșterii continue și substanțiale a rolului **c. p.**, ele fiind chemate să asigure la nivelul județelor, municipiilor, orașelor și comunelor soluționarea tuturor problemelor privind organizarea superioară a muncii și vieții locuitorilor, dezvoltarea economică, socială, culturală și edilitară a localităților. Exercitarea optimă de către **c. p.** a atribuțiilor largi ce le sînt conferite, afirmarea lor în viața economico-socială ca organe locale ale puterii poporului, ale democrației socialiste, asigură funcționarea în bune condițiuni a întregului mecanism al statului socialist, accelerarea procesului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a patriei noastre spre comunism. De orientarea permanentă a activității **c. p.** se preocupă Comitetul pentru problemele consiliilor populare, organ de partid și de stat cu caracter deliberativ și al cărui președinte este membru al guvernului. Instituționalizarea, corespunzător prevederilor Programului P.C.R., a Congresului deputaților consiliilor populare județene, a Conferinței pe țară a președinților consiliilor populare, precum și a Conferințelor pe județe ale președinților consiliilor populare municipale, orășenești și comunale contribuie la dezvoltarea largă a schimbului de experiență, la îndrumarea unitară a activității **c. p.** În cadrul ansamblului de măsuri privind perfecționarea continuă a sistemului democrației noastre socialiste, a fost instituită Camera Legislativă a Consiliilor Populare, for care dezbate proiectele de legi

Scanned with OKEN Scanner

înainte de a fi supuse spre aprobare Marii Adunări Naționale. În lumina documentelor și hotărîrilor Congresului al XII-lea al P.C.R., consiliilor populare le revin noi atribuții și răspunderi de cea mai mare importanță în elaborarea planurilor dezvoltării economico-sociale în profil teritorial, în înfăptuirea obiectivelor planului economic, în dezvoltarea și înflorirea localităților, în aplicarea programului de sistematizare urbană și rurală, în aprovizionarea corespunzătoare a populației, în asigurarea respectării ferme a legilor țării, a hotărîrilor de partid și de stat. (M. M.)

Consiliu unic agroindustrial de stat și cooperatist

Unitate economică și cadru organizatoric de conducere colectivă din agricultura socialistă a țării noastre. Înființat în concordanță cu principiile de bază ale conducerii unitare a agriculturii, consiliul are în componența sa : stațiunea pentru mecanizarea agriculturii, cooperative agricole de producție, întreprinderi agricole de stat sau fermele acestora, asociațiile economice intercooperatiste și cele între cooperative și unități de stat sau ale cooperației de consum, institutele, stațiunile de cercetări și unitățile de învățămînt agricol, alte unități economice cu profil agricol. Asigurînd conducerea unitară a producției agricole, consiliul are menirea de a fi titular de plan și de a răspunde efectiv de realizarea sarcinilor ce revin unităților agricole componente, creînd cadrul organizatoric necesar concentrării și specializării producției agricole, înfăptuirii acțiunilor comune pentru folosirea deplină și eficientă a fondului funciar, a mijloacelor materiale, financiare și a forței de muncă, consolidarea economică a fiecărei unități agricole. Preocuparea centrală a consiliului o constituie realizarea de către toate unitățile componente a unei activități economice eficiente, rentabile, pe baza creșterii producției și productivității muncii și reducerii costurilor de producție. Organele prin care se exercită conducerea colectivă a consiliului sînt : adunarea generală a

Scanned with OKEN Scanner

oamenilor muncii, consiliul de conducere și biroul executiv. „Dorim ca aceste consilii agroindustriale să joace un rol mult mai activ, să devină titulare de plan — al planului care cuprinde planurile unităților din componența lor. Fiecare unitate rămîne desigur în continuare titulara planului său. Consiliul agroindustrial trebuie să fie titularul planului tuturor unităților însumate, răspunzînd de felul cum se asigură realizarea prevederilor în toate unitățile, inclusiv în complexe și în unitățile industriale din cadrul consiliului" (Nicolae Ceaușescu). Măsurile organizatorice, economice și politice adoptate în ultimul timp contribuie la continua perfecționare a activității consiliilor agroindustriale, astfel încît acestea să răspundă sarcinilor ce le revin, cerințelor actualei etape de dezvoltare a agriculturii noastre socialiste. (I. Z.)

Consiliul Culturii și Educației Socialiste

Organ de partid și de stat, cu caracter deliberativ, care își desfășoară activitatea sub conducerea Comitetului Central al P.C.R. și a Consiliului de Miniștri. Are un Birou Executiv. Președintele Consiliului este membru al guvernului. Are menirea să asigure înfăptuirea politicii partidului și statului în domeniul culturii și educației socialiste, să exercite conducerea și îndrumarea întregii activități cultural-educative din țara noastră. Prin atribuțiile sale, **C. C. și E. S.** este chemat să militeze în spirit revoluționar pentru ca toate condițiile create de societatea noastră în vederea desfășurării activității cultural-educative să fie puse pe deplin în valoare pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a întregului popor, să exercite un rol tot mai important în orientarea și îndrumarea creației artistice, în promovarea în sfera culturii a concepției materialist-dialectice și istorice despre lume și viață. Împreună cu alți factori de răspundere din acest domeniu, Consiliul contribuie la activitatea de impulsionare a cunoașterii și afirmării valorilor spirituale românești peste hotare. **C. C. și E. S.** îndrumă și controlează comitetele

Scanned with OKEN Scanner

de cultură și educație socialistă din județe, municipiul București, municipii și orașe, care își desfășoară activitatea pe lîngă consiliile populare. În structura sa organizatorică, Consiliul cuprinde mai multe direcții : literar-editorială, a teatrelor, muzicii, cultural-educativă de masă, a artelor plastice ș. a. Are în subordine : Centrul național al cinematografiei, Centrala editorială, Centrala industriei poligrafice, Direcția monumentelor istorice și de artă și alte instituții. (I. Z.)

Consiliul de Ajutor Economic Reciproc

Organizație internațională de colaborare economică între țări socialiste, creată în ianuarie 1949. State fondatoare : R. P. Bulgaria, R. S. Cehoslovacă, R. P. Polonă, R. S. România, R. P. Ungară, U.R.S.S. Ulterior au devenit membre ale **C.A.E.R.** R. P. Albania (aprilie 1949 ; din 1962 nu mai participă la activitatea organizației) ; R. D. Germană (1951) ; R. P. Mongolă (1962), Republica Cuba (1972). Din 1974, pe baza unui acord, Iugoslavia participă la discutarea și rezolvarea unor probleme de interes reciproc. În 1973, Finlanda a semnat un acord de colaborare cu **C.A.E.R.** Potrivit Statutului său, **C.A.E.R.** este o organizație deschisă tuturor țărilor socialiste, precum și altor state care se declară interesate și recunosc principiile și scopurile organizației. În activitatea sa, **C.A.E.R.** se bazează pe aplicarea principiilor respectării independenței și suveranității naționale, a neamestecului în treburile interne, a egalității în drepturi și avantajului reciproc, întrajutorării frățești între țările membre. **C.A.E.R.** adoptă hotărîri și recomandări care se aplică după aprobarea de către guvernele țărilor respective și potrivit legislației din aceste țări. Aceasta facilitează specializarea și cooperarea în producție, precum și lărgirea pe această bază a relațiilor economice dintre țările membre. România socialistă și-a îndeplinit și își îndeplinește neabătut îndatoririle ce-i revin ca țară membră a **C.A.E.R.**, militînd permanent pentru adîncirea și perfecționarea continuă a colaborării și cooperării cu

Scanned with OKEN Scanner

celelalte țări socialiste membre. După cum a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Ne pronunțăm și acționăm pentru intensificarea colaborării și cooperării între țările membre ale C.A.E.R., pe baza egalității în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, interesului fiecărei părți și avantajului reciproc, în scopul apropierii și egalizării nivelului lor de dezvoltare, accelerării mersului înainte pe calea socialismului și comunismului. În același timp, România acționează susținut pentru promovarea largă a relațiilor economice, tehnico-științifice și culturale cu toate țările socialiste". (D. C.)

Consiliul de Miniștri (guvern)

Organ suprem al administrației de stat, care exercită conducerea generală a activității executive de stat. **C. de M.** al R. S. România este ales și revocat de Marea Adunare Națională, în fața căreia răspunde, iar în cazuri excepționale, cînd aceasta nu se poate întruni, de Consiliul de Stat, în fața căruia răspunde în intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naționale. **C. de M.** își desfășoară activitatea potrivit principiilor conducerii colective. În R. S. România **C. de M.** acționează pentru realizarea politicii generale a partidului în construcția economică și social-culturală, pentru întărirea controlului asupra tuturor organelor centrale și locale ale administrației de stat ; răspunde pentru elaborarea și îndeplinirea planurilor cincinale și anuale de dezvoltare economico-socială, a planurilor în profil teritorial, a programelor speciale pe ramuri și grupe de produse, precum și a programelor de cooperare economică și tehnico-științifică cu alte țări ; emite acte normative obligatorii pe întreg teritoriul țării ; hotărăște măsurile necesare pentru organizarea și asigurarea executării legilor ; coordonează și controlează activitatea ministerelor și a celorlalte organe centrale ale administrației de stat ; are inițiativă legislativă ; adoptă măsuri în vederea asigurării ordinii publice, a organizării generale a forțelor armate ;

Scanned with OKEN Scanner

înființează întreprinderi și alte organizații economice. Pentru activitatea operativă **C. de M.** organizează un Birou Permanent. (I. Z.)

Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România

Organ suprem al puterii de stat cu activitate permanentă, subordonat Marii Adunări Naționale. **C. de S.** asigură buna și continua funcționare a statului în conformitate cu Constituția și legile țării. Principalele atribuții permanente ale **C. de S.** sînt : stabilește data alegerilor pentru Marea Adunare Națională și pentru consiliile populare ; organizează ministerele și celelalte organe centrale de stat ; ratifică și denunță tratatele internaționale, cu excepția celor a căror ratificare este de competența Marii Adunări Naționale ; stabilește gradele militare, instituie decorațiile și titlurile de onoare. În intervalul dintre sesiunile Marii Adunări Naționale, **C. de S.** exercită atribuțiile principale ale acesteia. Potrivit prevederilor constituționale, **C. de S.** poate exercita atribuțiile Marii Adunări Naționale și în timpul sesiunilor acesteia, în cazul în care necesitățile economice și sociale impun adoptarea neîntîrziată a unor măsuri, iar Marea Adunare Națională nu se află întrunită în plenul său. **C. de S.** este ales de Marea Adunare Națională dintre membrii săi, pe durata unei legislaturi, este controlat de Marea Adunare Națională și răspunde în fața acesteia de întreaga sa activitate. Președintele R. S. România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este președinte al Consiliului de Stat. (I. Z.)

Consiliul Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor

Organ de largă reprezentare, cu activitate permanentă, ale cărui componență și atribuții au fost considerabil lărgite la Congresul al II-lea al consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimi, al consiliilor oamenilor muncii din industria alimentară, silvicultură și gospodărirea apelor. Consiliul asigură coordo-

Scanned with OKEN Scanner

narea și înfăptuirea, într-o concepție unitară, a acțiunilor și măsurilor necesare realizării prevederilor planului național unic în domeniul agriculturii, industriei alimentare, silviculturii și gospodăririi apelor, precum și îndeplinirea hotărîrilor adoptate de Congresul țărănimii. Consiliul are și funcția de secțiune a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economico-Sociale (v.) și în această calitate organizează aplicarea și controlează îndeplinirea hotărîrilor de partid și a legilor țării cu privire la agricultură, industria alimentară, silvicultură și gospodărirea apelor. (V. M.)

Consiliul Național al Femeilor din R. S. România

Organ de conducere a mișcării de masă a femeilor din țara noastră, care asigură, prin comitetele sale locale și comisiile femeilor din întreprinderi și instituții, afirmarea rolului femeilor în viața politică, economică și socială a țării, dezvoltarea conștiinței lor socialiste, îmbinarea armonioasă a răspunderilor ce le revin în producție, în societate, în viața de familie. Comitetele și comisiile de femei participă, în cadrul diferitelor organisme de stat și obștești, la soluționarea problemelor privind condițiile de muncă și viață ale femeilor, a căror activitate în diverse sectoare ale vieții economico-sociale aduce o importantă contribuție la efortul general al întregii noastre națiuni pentru edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre comunism. Consiliul Național al Femeilor face parte din Frontul Democrației și Unității Socialiste, iar pe plan internațional reprezintă mișcarea de femei din R. S. România în Federația Democratică Internațională a Femeilor, întreține relații cu organizații progresiste ale femeilor din numeroase țări ale lumii. (M. M.)

Consiliul Național al Oamenilor Muncii

Organ de conducere permanent al Congresului consiliilor oamenilor muncii din industrie, construcții și transporturi, care se întrunește în ședințe plenare. Fiind un ca-

Scanned with OKEN Scanner

dru organizatoric democratic al participării clasei muncitoare la conducerea, la nivel național, a economiei. Consiliul îndrumă și orientează activitatea consiliilor oamenilor muncii în perioadele dintre congrese. Plenarele Consiliului adoptă măsuri privind îndeplinirea planurilor anuale și a planului cincinal, analizează modul cum sînt aplicate hotărîrile partidului cu privire la perfecționarea planificării și conducerii activității economico-sociale, funcționarea mecanismului economico-financiar, dezbate importante proiecte de legi. Organul de conducere operativ al Consiliului este Biroul Executiv. Președintele **C.N.O.M.** este tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al P.C.R., președintele R. S. România. Plenara **C.N.O.M.** din ianuarie 1981 a dezbătut și adoptat hotărîri importante cu privire la îndeplinirea planului pe 1981 și pe întregul cincinal 1981—1985, cu privire la dezvoltarea economico-socială a țării și lărgirea continuă a democrației muncitorești, a participării maselor populare la conducerea tuturor domeniilor de activitate. Plenara a adoptat propunerea ca din Consiliu să facă parte și alte sectoare, strîns corelate cu ramuri ale economiei naționale (comerțul interior și exterior, aprovizionarea tehnico-materială, gospodărirea fondurilor fixe, recuperarea și valorificarea materialelor refolosibile, sistemul financiar-bancar, cooperația meșteșugărească și prestările de servicii, cooperația de consum, turismul). (V. M.)

Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie

Organ de partid și de stat, cu caracter deliberativ și larg reprezentativ, care asigură coordonarea și realizarea politicii partidului și statului în domeniul științei și tehnologiei. **C.N.S.T.** este condus de un Birou Executiv. Președintele **C.N.S.T.** este membru al Consiliului de Miniștri. În activitatea sa, **C.N.S.T.** conlucrează permanent cu Academia R. S. România, cu academiile de științe, cu institutele centrale de cercetare. Totodată, promovează colaborarea și cooperarea științifică și tehnologică cu alte

Scanned with OKEN Scanner

state. **C.N.S.T.** este chemat să asigure mobilizarea întregului potențial tehnico-științific al unităților de cercetare, a oamenilor de știință, cercetătorilor, inginerilor, tehnologilor, cadrelor didactice, specialiștilor din proiectare și producție în realizarea integrală a planurilor de dezvoltare economico-socială a țării, a prevederilor „Programului-directivă de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și de introducere a progresului tehnic în perioada 1981—1990 și direcțiile principale pînă în anul 2000", adoptat de Congresul al XII-lea al P.C.R. În acest scop, **C.N.S.T.** exercită coordonarea unitară a întregii activități de cercetare științifică și introducere a progresului tehnic, organizează cercetările de perspectivă și aplicative în concordanță cu orientările stabilite, urmărind asigurarea avansului corespunzător în elaborarea soluțiilor necesare dezvoltării economico-sociale ; acționează pentru folosirea rațională a bazei materiale a cercetării, pentru ridicarea continuă a pregătirii profesionale și politice a tuturor celor care lucrează în acest domeniu, pentru perfecționarea unităților de cercetare ; acordă o atenție mereu sporită intensificării procesului de integrare a științei cu producția și învățămîntul ; acționează consecvent pentru scurtarea termenelor de realizare și aplicare în producție a noilor soluții științifice, pentru promovarea tot mai activă a creației științifice și tehnice românești. Președinte al **C.N.S.T.** este tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. (V. T.)

Consiliul oamenilor muncii

Organ de conducere colectivă a unităților socialiste de stat din R. S. România, una din formele specifice societății noastre socialiste prin care este asigurată afirmarea democrației muncitorești, participarea oamenilor muncii la conducerea activității economice și rezolvarea treburilor obștești. **C.O.M.** este organizat în întreprinderi, în unități componente ale centralelor, în instituții, cuprinzînd în

Scanned with OKEN Scanner

cadrul lor reprezentanți ai oamenilor muncii desemnați prin lege sau aleși democratic de către adunările generale ale oamenilor muncii, secretarul organizației P.C.R., directorul unității, conducători de compartimente, alți specialiști, secretarul U.T.C., președintele comitetului sindical, oameni ai muncii desemnați prin votul întregului colectiv. **C.O.M.** are atribuții de conducere și control privind îndeplinirea sarcinilor de producție, utilizarea forței de muncă, recrutarea, pregătirea și promovarea cadrelor, rezolvarea problemelor sociale ale oamenilor muncii. Președinte al **C.O.M.** este secretarul organizației P.C.R., președintele comitetului sindical este prim-vicepreședinte, secretarul U.T.C. este vicepreședinte al **C.O.M.**, iar președintele biroului executiv al **C.O.M.** este directorul unității. Procesul adîncirii și perfecționării democrației socialiste, sarcinile complexe ale construcției noii orînduiri impun, așa cum se subliniază în Programul P.C.R., ca aceste organisme colective să-și îndeplinească la un nivel tot mai înalt atribuțiile ce le revin, activitatea lor constituind o cerință a dezvoltării democrației muncitorești, o garanție sigură a participării maselor de oameni ai muncii la organizarea și conducerea activității economico-sociale, la conducerea întregii societăți. Pentru a se putea pronunța în cunoștință de cauză și pentru a participa efectiv la adoptarea deciziilor, membrii **C.O.M.** au îndatorirea de a fi la curent cu problemele de bază ale muncii din întreprindere, să cunoască hotărîrile de partid și de stat, legile care privesc domeniul respectiv de activitate. „Consiliile oamenilor muncii trebuie să dezbată și să soluționeze toate problemele activității economice și de producție, planurile financiare și bugetele unităților respective ; practic nu trebuie să existe nici un aspect al vieții acestora — inclusiv de ordin social, care să nu stea în atenția organismelor de conducere colectivă ale oamenilor muncii, care să nu fie soluționate în comun de cei ce muncesc. În aceasta se exprimă participarea lor mai activă la condu-

Scanned with OKEN Scanner

cere, dezvoltarea autoconducerii muncitoreşti" (Nicolae Ceauşescu). Atenţia deosebită pe care partidul nostru o acordă aplicării consecvente a principiilor autoconducerii muncitoreşti şi ale autogestiunii economico-financiare, desfăşurării cu o eficienţă mereu sporită a activităţii **C.O.M.** sînt puternic subliniate şi prin instituţionalizarea Congresului Consiliilor Oamenilor Muncii (v.) şi crearea Consiliului Naţional al Oamenilor Muncii (v.). (M. M.)

Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice şi Sociale a României

Organ permanent de partid şi de stat cu caracter deliberativ, care exercită funcţii de analiză, elaborare, fundamentare, conducere şi participare la decizie în domeniul activităţii economice şi social-culturale. **C. S. al D. E. şi S. a R.** a fost creat în 1973 pentru a contribui la perfecţionarea conducerii planificate a societăţii şi a activităţii de elaborare şi fundamentare a opţiunilor strategice în dezvoltarea ţării. Este subordonat direct C.C. al P.C.R. şi Consiliului de Stat, are un Birou permanent şi secţii de specialitate privind : baza de materii prime, combustibili şi energie, principalele ramuri ale economiei naţionale, nivelul de trai al populaţiei, învăţămîntul, educaţia şi cultura, apărarea naţională ş. a. Consiliul are în subordinea sa Institutul Central de Cercetări Economice. Este un organ larg reprezentativ, format din cadre de conducere de partid şi de stat, cadre economice, tehnice, ştiinţifice, reprezentanţi ai oamenilor muncii din producţie, desemnaţi pe timp de 5 ani de către organele şi organizaţiile de partid, de stat, sociale şi obşteşti. Prin activitatea Consiliului şi a secţiunilor sale de specialitate se asigură elaborarea, într-o concepţie unitară, a prognozelor privind evoluţia generală a ţării, îndrumarea elaborării proiectului planului naţional unic, urmărirea modului în care se realizează sarcinile de plan ; efectuarea de analize privind principalele orientări ale dezvoltării

Scanned with OKEN Scanner

economico-sociale planificate, evoluția ramurilor și sectoarelor vieții social-economice, fenomenele economico-sociale în contextul diviziunii internaționale a muncii, ale influenței revoluției științifice și tehnice asupra producției, ale evoluției de ansamblu a societății socialiste românești. Programul P.C.R. prevede creșterea rolului **C. S. al D. E. și S. a R.** în desfășurarea activității de analiză a problemelor dezvoltării României, de elaborare a studiilor privind orientările acestei dezvoltări ; de fundamentare științifică a măsurilor de înfăptuire, pe etape, a obiectivelor Programului P.C.R. (I. Z.)

Constituția Republicii Socialiste România

Legea fundamentală a țării, carta libertăților și drepturilor socialiste ale poporului nostru, ce reflectă victoriile obținute de către clasa muncitoare în strînsă alianță cu țărănimea, intelectualitatea și celelalte categorii de oameni ai muncii, de-a lungul unei întregi etape istorice în procesul edificării noii orînduiri sociale. Adoptată la 21 august 1965, Constituția a cunoscut ulterior, potrivit evoluției societății noastre, unele modificări. Constituția reflectă structura economică, socială, politică actuală a societății românești, proclamă statul român ca stat al oamenilor muncii de la orașe și sate, suveran, independent și unitar, avînd un teritoriu inalienabil și indivizibil, consacră rolul conducător al P.C.R. în societate, rolul alianței muncitorești-țărănești ca bază socială a orînduirii socialiste, proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție ca bază economică a noii orînduiri. Constituția consfințește și garantează drepturile și libertățile cetățenești, egalitatea tuturor oamenilor muncii, indiferent de naționalitate ; statuează principiile de organizare și funcționare ale statului nostru socialist. Cunoașterea și respectarea Constituției reprezintă pentru toți cetățenii României socialiste, pentru întreg tineretul revoluționar al patriei noastre o datorie de onoare, o înaltă îndatorire patriotică, civică și etică. (M. M.)

Scanned with OKEN Scanner

Constituţie

Lege fundamentală a unui stat, învestită cu o forţă juridică superioară celorlalte legi, care consacră structura social-economică şi politică dintr-o anumită etapă istorică, modul de organizare şi de funcţionare a sistemului organelor statului, drepturile fundamentale şi îndatoririle cetăţenilor. Caracterul şi conţinutul unei **c.** sînt determinate de natura orînduirii social-politice, de esenţa de clasă a statului, de raporturile de forţe dintre clasele sociale şi dinamica acestor raporturi. **C. burgheză** cu toate că, de regulă, proclamă suveranitatea poporului şi anumite drepturi şi libertăţi cetăţeneşti, în realitate consfinţeşte pe cale juridică dominaţia burgheziei care deţine puterea politică şi economică, fiind o expresie, mai mult sau mai puţin voalată, a relaţiilor de exploatare capitaliste. Drepturile şi libertăţile democratice proclamate de **c.** burgheze au un caracter formal fiind lipsite de suporturile materiale ale exercitării lor. **C. socialistă** are o semnificaţie social-politică şi juridică profund nouă, revoluţionară. Ea consfinţeşte principiile fundamentale ale noii orînduiri şi ale statului socialist, drepturile şi libertăţile democratice ale tuturor oamenilor muncii, cuceririle revoluţionare ale poporului, modificările structurale din punct de vedere economic, social, politic şi cultural survenite în societate ca urmare a cuceririi puterii politice de către clasa muncitoare în alianţă cu ţărănimea, intelectualitatea şi celelalte categorii de oameni ai muncii, a edificării cu succes a socialismului. (M. M.)

Conştiinţă

1. Forma cea mai înaltă, specific umană, de reflectare psihică a realităţii, rezultat al activităţii creierului uman. Ea a apărut în anumite condiţii social-istorice, ca urmare a procesului muncii. Odată cu apariţia **c.**, ale cărei caracteristici principale sînt gîndirea şi limbajul, omul s-a străduit să înţeleagă lumea, propunîndu-şi să o schimbe prin activitatea sa practică, orientată de scopuri raţio-

Scanned with OKEN Scanner

nale. **C. individuală** reflectă experienţa subiectivă, individuală, în timp ce **c. socială** reflectă ansamblul existenţei sociale, structurîndu-se şi dezvoltîndu-se odată cu evoluţia societăţii. **C. s.** îşi pune întotdeauna amprenta asupra **c. i.**, intervine în modelarea acesteia prin întreaga activitate de educaţie, prin ansamblul proceselor de socializare, de integrare socială. **C. de clasă,** reflectă existenţa socială obiectivă a unei clase şi desemnează conştiinţa apartenenţei la acea clasă. **C. de c.** a clasei muncitoare, în forma ei cea mai avansată, o reprezintă materialismul dialectic şi istoric, socialismul ştiinţific. **C. politică,** formă a **c. s.,** care reflectă, în plan ideologico-teoretic, interesele de clasă şi naţionale, situaţia şi rolul claselor sociale, raporturile dintre clase şi dintre naţiuni, dintre indivizi şi stat etc. **C. p.** are un pronunţat caracter de clasă, fiind o reflectare concentrată a economicului, a raporturilor dintre interesele diferitelor grupuri şi clase sociale. În socialism, **c. p.** se dezvoltă pe baza activităţii politico-ideologice a partidului comunist, în procesul edificării practice a noii societăţi. **2.** Categorie filozofică opusă celei de materie în cadrul problemei fundamentale a filozofiei, avînd, în concepţia materialist-dialectică, un rol secundar, derivat. Această caracteristică a **c.** nu este şi nu poate fi însă absolutizată, întrucît raportul ontologic de primordialitate a materiei în raport cu **c.** nu exclude, ci presupune funcţia gnoseologică activă a acesteia din urmă, rolul constructiv al gîndirii în procesul cunoaşterii realităţii obiective, existente independent de voinţa oamenilor, de **c.** lor subiectivă (v. şi conştiinţă socialistă). (V. T.)

Conştiinţă socialistă

Stadiu istoric al conştiinţei sociale, caracteristic perioadei edificării societăţii socialiste; conştiinţă a intereselor, scopurilor şi idealurilor comune ce animă pe oamenii muncii în etapa istorică a construirii socialismului. **C. s.** marchează procesul de unire a activităţii maselor popu-

Scanned with OKEN Scanner

lare cu socialismul ştiinţific, trecerea oamenilor muncii de la acţiunea spontană la creaţia istorică conştientă a socialismului şi comunismului. **C. s.** se manifestă în toate planurile vieţii spirituale în forme distincte : **c.** politică revoluţionară, **c.** juridică, **c.** morală, **c.** civică, **c.** filozofică, materialist-dialectică, **c.** ştiinţifică, **c.** artistică etc. Din sfera ei de cuprindere dispar tot mai mult manifestările fenomenului religios şi ale oricărei înstrăinări ideologice, proces de durată, ce se desăvîrşeşte pe parcursul edificării socialismului multilateral dezvoltat şi al înaintării spre comunism. Corespunzător naturii socialismului, prima orînduire din istorie care se construieşte prin acţiunea conştientă şi planificată a maselor, **c. s.** exprimă unitatea de interese, scopuri şi năzuinţe ale tuturor membrilor societăţii. Ea accentuează ponderea dimensiunii ştiinţifice a vieţii spirituale şi presupune ridicarea continuă a nivelului de pregătire profesională, de cunoaştere şi de cultură, pe baza principiilor filozofiei revoluţionare a clasei muncitoare. „În concepţia noastră, educaţia socialistă, conştiinţa socialistă implică atît cunoaşterea temeinică a ceea ce este valoros în domeniul culturii, ştiinţei şi tehnicii contemporane, stăpînirea deplină a profesiunii, cît şi însuşirea concepţiei filozofice despre lume şi societate a partidului nostru — materialismul dialectic şi istoric —, formarea unei atitudini cetăţeneşti înaintate“ (Nicolae Ceauşescu). Activitatea politico-educativă desfăşurată de organizaţiile U.T.C., sub permanenta îndrumare a partidului, pentru dezvoltarea continuă a **c. s.** a tineretului constituie un domeniu prioritar de acţiune, o importantă pîrghie de accelerare a mersului înainte al societăţii noastre. Expresie a **c. s.** a tineretului revoluţionar sînt ataşamentul fierbinte pentru cauza socialismului, dăruirea în muncă şi responsabilitatea pentru înfăptuirea politicii partidului, patriotismul socialist, solidaritatea militantă cu toate popoarele care construiesc socialismul, cu toate forţele democratice, progresiste din lume. (M. M.)

Scanned with OKEN Scanner

Contestație

Termen generic prin care sociologia politică desemnează ansamblul mișcărilor și atitudinilor protestatare și care se manifestă în afara și adeseori împotriva cadrelor instituționale stabilite, prin negarea totală a structurilor social-economice capitaliste. În perioada postbelică, **c.** a debutat în Occident sub forma unei revolte a intelectualității radicale și a unei mari părți din tineretul studențesc, împotriva exclusivismelor rasiale, mizeriei din anumite zone ale metropolelor, a degradării continue a condiției umane în capitalismul contemporan. În prima sa fază, neavînd o ideologie proprie, eclectismul doctrinar determina lipsa de consistență teoretică, ceea ce corespundea caracterului extrem de eterogen al mișcării. Ulterior s-a produs o anumită structurare pe fondul accentuării conflictelor sociale, în special după evenimentele din mai 1968 din Franța, precum și după incidentele de la Universitatea Kent (S.U.A.) din mai 1970. În ultima perioadă se poate constata o detașare tot mai pronunțată a mișcărilor contestatare de practica politică reală, o accentuare a tendințelor sectar-voluntariste orientate spre violență și terorism. Inițial angajată în acțiuni ce vizau modificarea radicală a universului social-politic capitalist, **c.** a generat, în unele cazuri, apariția unor grupuscule pseudo-revoluționare, atrase de aventurism și lipsite de simțul responsabilității. Ca tip de mișcare socială, animată de un puternic impuls antitehnocratic și anticapitalist, **c.** a semnificat și semnifică o dovadă elocventă a crizei structurale a capitalismului, o modalitate de radicalizare politică a tineretului occidental, tot mai conștient de necesitatea unei rupturi cu ordinea socială burgheză. **C.** poate reprezenta, totodată, și o cale de activitate politică a unor categorii sociale defavorizate (de pildă minoritățile etnic-rasiale din S.U.A.), o modalitate de respingere a structurilor sociale anacronice, generatoare de inegalități și inechități sociale. (V. T.)

Scanned with OKEN Scanner

Contract economic

Principală formă juridică în stabilirea relaţiilor de repartiţie a mărfurilor pentru aprovizionarea tehnico-materială a unităţilor economice şi, în ultimă instanţă, servind la satisfacerea nevoilor producţiei şi consumului, pe baza planului naţional unic de dezvoltare economico-socială. **C. e.** cuprinde în principal : cantitatea, calitatea, preţul, termenul de livrare, condiţiile de transport, modalitatea decontării, răspunderea părţilor în cazul nerespectării prevederilor contractuale etc. **C. e.** contribuie la fundamentarea planurilor anuale, asigură un control reciproc asupra obligaţiilor asumate, duce la întărirea disciplinei de plan şi financiare, exercită o influenţă hotărîtoare în adaptarea planului de producţie la cerinţele consumatorilor. Perfecţionările aduse mecanismului economico-financiar prevăd creşterea rolului **c. e.** în planificare. Pentru piaţa internă **c. e.** se încheie pe termen lung (5 ani), direct între unităţile economice, paralel cu elaborarea planului, iar pentru export se utilizează **c.** ferme, convenţii, **c.** cadru etc. Respectarea strictă a **c. e.** constituie o îndatorire primordială a fiecărei unităţi economice, întrucît orice nerealizare afectează negativ desfăşurarea activităţii economice, cu implicaţii în întreaga ramură şi în economia naţională în ansamblu. (S. I.)

Contradicţie

Categorie filozofică ce exprimă tensiunea lăuntrică a structurii tuturor obiectelor şi proceselor, relaţia de coexistenţă, de unitate şi, concomitent, de opoziţie a laturilor şi tendinţelor contrarii, interne, proprii esenţei acestora. **C.** constituie categoria centrală a dialecticii şi reprezintă legea generală a structurii şi devenirii fenomenelor şi proceselor lumii materiale, societăţii şi gîndirii. Există **c.** fundamentale şi nefundamentale, principale şi secundare, interne şi externe, antagoniste şi neantagoniste. **C. fundamentală** defineşte în totalitate natura şi esenţa unui obiect sau proces, este proprie acestuia de-a lungul întregii sale existenţe, determină sau

Scanned with OKEN Scanner

influențează toate celelalte **c.** — considerate nefundamentale. **C. principale** și **c. secundare** se clasifică ca atare în raport cu însemnătatea rolului acestora în procesul dezvoltării obiectelor și fenomenelor ; ele există și acționează pe fondul **c.** fundamentale. **C. internă** are loc în interiorul aceluiași obiect sau fenomen, în timp ce **c. externă** caracterizează raporturi între obiecte și fenomene diferite. Deosebirea dintre **c.** internă și cea externă este relativă, ele putînd în anumite condiții să se transforme dintr-una în cealaltă ; rolul determinant însă în procesul dezvoltării revine **c.** interne, **c.** externe acționînd prin intermediul celor interne și avînd o influență reală și eficientă doar atunci cînd direcția rezolvării lor coincide cu direcția rezolvării **c.** interne. **C.** îmbracă aspecte specifice, mai ales în ceea ce privește manifestarea lor în viața socială, ele prezentîndu-se în principal sub două forme, în două ipostaze specifice — **c. antagoniste** și **c. neantagoniste. C.** antagoniste se stabilesc între grupuri, clase, forțe sociale avînd interese fundamentale diametral opuse, ireconciliabile, fiind indisolubil legate de relațiile de producție bazate pe exploatare. **C.** antagoniste dau naștere unor tensiuni și stări conflictuale care nu își pot găsi rezolvarea decît pe calea revoluțiilor sociale. **C.** neantagoniste apar ca urmare a unor divergențe de interese de ordin secundar, însă între grupuri, clase și forțe sociale cu interese fundamentale comune. **C.** neantagoniste se pot manifesta și în societatea socialistă. Potrivit concepției P.C.R., asemenea contradicții se cer a fi cunoscute și studiate temeinic în vederea prevenirii la timp a transformării lor în antagonisme și a adoptării celor mai adecvate măsuri pentru soluționarea lor corespunzător intereselor generale ale poporului. (M. M.)

Contrarevoluție

Acțiune cu caracter reacționar a claselor sau categoriilor sociale retrograde, înlăturate de la putere, îndreptată împotriva revoluției și a noii orînduiri sociale, pentru restau-

Scanned with OKEN Scanner

rarea prin forță a vechiului sistem economic și politic, existent înainte de schimbarea revoluționară. În epoca contemporană **c.** este inițiată de forțele cele mai reacționare dintr-o societate și sprijinită activ de cercurile imperialiste. Într-o măsură mai mare sau mai mică (și în strînsă dependență de raportul de forțe existent în interiorul țării respective), toate mișcările revoluționare au avut de înfruntat, mai ales în prima etapă a revoluției, elemente ale **c.** Uneori, datorită unor împrejurări interne sau internaționale total defavorabile forțelor progresiste, **c.** poate înregistra un succes temporar. În pofida metodelor diverse folosite de către elementele contrarevoluționare (atacuri militare, terorism, presiuni economice, sabotaje, diversiuni ideologice ș. a.), procesul revoluționar actual este ireversibil, dovedind, în ansamblul său, zădărnicirea încercărilor contrarevoluționare. (V. M.)

Control social

Ansamblu de procedee și mecanisme prin care societatea își impune voința tuturor membrilor care o compun, determinînd astfel menținerea echilibrului necesar și respectarea legilor. Prin modul său de manifestare, **c. s.** este un mijloc de reglare a fenomenelor sociale și psiho-sociale. Ca element fundamental al puterii politice, **c. s.** exprimă ansamblul de resurse și mijloace economice, politice sau spirituale prin care se impune realizarea deciziilor puterii în conformitate cu valorile din care decurg aceste decizii. Instanțele de la care emană **c. s.** pot fi indivizi, grupuri sau instituții statale ; mijloacele pe care le folosește **c. s.** sînt diverse : sancțiuni pozitive sau negative, sugestii, constrîngeri, propagandă, publicitate. În societatea socialistă **c. s.**, ca funcție fundamentală a puterii politice, se împletește strîns cu controlul exercitat de mase asupra instanțelor acestei puteri. (V. M.)

Controlul oamenilor muncii

Formă democratică de control social, exercitată de că-

Scanned with OKEN Scanner

tre masele largi de oameni ai muncii și de către reprezentanții organizațiilor de masă și obștești. Organizat sub conducerea Frontului Democrației și Unității Socialiste (v.) și desfășurat în diferite domenii de activitate, **c. o. m.** urmărește asigurarea înfăptuirii prevederilor legilor țării, a hotărîrilor de partid și de stat, buna gospodărire a avuției socialiste, transpunerea în viață a politicii de ridicare a nivelului de trai material și spiritual al întregului popor. **C. o. m.** reprezintă o afirmare concretă a democratismului profund al orînduirii noastre, a participării directe a maselor la conducerea societății, o acțiune de majoră semnificație cetățenească și patriotică. „Activitatea de control, la care iau parte zeci și zeci de mii de muncitori, țărani, intelectuali, constituie o expresie a participării tot mai active a oamenilor muncii la conducerea societății, la exercitarea în stat a puterii întregului popor, deplin stăpîn pe destinele sale, care își făurește liber propriul său viitor comunist" (Nicolae Ceaușescu). Lucrările celei de-a II-a Consfătuiri pe țară a reprezentanților **c. o. m.** (februarie 1981), chemarea lansată de consfătuire au dat un nou impuls acestei activități, pentru sporirea eficienței **c. o. m.** în sectoarele și unitățile controlate, în vederea aplicării consecvente a politicii partidului, a hotărîrilor Congresului al XII-lea al P.C.R. Pe linie de stat, controlul este exercitat, la nivel central, de Consiliul Central de Control Muncitoresc al Activității Economice și Sociale, organ de partid și de stat, care funcționează sub îndrumarea directă a C.C. al P.C.R. și a Consiliului de Stat al R. S. România. Consilii de control muncitoresc a activității economice și sociale activează la nivelul județelor, al municipiului București, al municipiilor, al unor orașe, precum și în unitățile socialiste de stat cu profil economic. (I. Z.)

Conținut și formă

1. (În sens filozofic.) Categorii corelative, care exprimă laturi constitutive ale unui sistem, obiect sau fenomen. **C.** exprimă totalitatea notelor caracteristice, a elemen-

Scanned with OKEN Scanner

telor, proprietăţilor şi relaţiilor esenţiale care alcătuiesc un sistem, obiect sau fenomen şi îi condiţionează existenţa. **F.** exprimă modul de existenţă, de manifestare şi de organizare internă a elementelor de **c.** ; **f.** nu se reduce la aspectul exterior, ci cuprinde relaţiile care structurează şi configurează în mod determinat conţinutul ; **f.** poate fi considerată şi ca o expresie sau o reflectare a **c.** Aceste categorii reflectă determinări obiective, universale, laturi indispensabile, interdependente ale tuturor obiectelor şi fenomenelor. Deşi **f.** este determinată, în principal, de natura şi specificul elementelor de **c.**, ea are un rol activ în existenţa şi constituţia concretă a obiectelor. **2.** (În artă.) **C.** defineşte totalitatea semnificaţiilor ideale, încărcătura de sentimente şi idei, valorile filozofice, morale, politice etc. încorporate artistic în structura operei, viziunea despre lume care exprimă mesajul pe care îl transmite opera de artă. **F.** cuprinde modul în care sînt exprimate, figurate, organizate şi structurate elementele de **c.**, potrivit cerinţelor specifice fiecărui domeniu al creaţiei artistice. Particularitatea esenţială a relaţiei dintre **c.** şi **f.** în artă este unitatea lor indisolubilă, aderenţa şi implicaţia intrinsecă a **f.** în elementele de **c.**, sinteza lor în operă fiind unică, inseparabilă, originală, nedecompozabilă decît în mod convenţional, şi care constituie condiţia sine qua non a existenţei operei ca obiect estetic. (Gr. G.)

Convenţie

În relaţiile internaţionale, înţelegere cu caracter bilateral sau multilateral, încheiată între state şi prin care sînt reglementate raporturile lor în diverse domenii de activitate (politic, economic, comercial, diplomatic, cultural, tehnico-ştiinţific, juridic, militar ş. a.) sau sînt instituite organizaţii internaţionale. Ca mijloc juridic de drept internaţional, **c.** are un rol important în promovarea relaţiilor de colaborare şi cooperare între state, care au obligaţia de a respecta prevederile convenite şi de a le aplica cu bună-credinţă. În perioada 1947—1979, România a încheiat cu ţările socialiste, cu ţările în curs de dezvoltare şi cu ţările capi-

Scanned with OKEN Scanner

taliste dezvoltate aproape 1 000 de c., din care aproximativ 480 au un caracter permanent în diferite domenii de activitate. (V. F.)

Convergență

Orientare apologetică în cadrul doctrinelor actuale ale capitalismului, care susține că între cele două sisteme social-politice opuse — capitalismul și socialismul — se produce un proces de apropiere treptată, care va determina ca în următoarele decenii ele să se contopească într-un tip unic (mixt) de societate. Deși în cadrul ideologiei sau politologiei burgheze actuale exponenții acestei doctrine ocupă uneori poziții sensibil diferențiate, totuși cei mai cunoscuți dintre ei (Jan Tinbergen, Pitirim Sorokin, J. K. Galbraith, Raymond Aron, Daniel Bell, Jean Fourastié ș. a.) neagă deosebirile esențiale dintre cele două orînduiri, precum și necesitatea revoluției social-politice ca modalitate de realizare a progresului istoric prin trecerea de la capitalism la socialism. Potrivit acestor autori, existența în ambele tipuri de societate a marii producții industriale, care dezvoltă o productivitate înaltă, creșterea substanțială a nivelurilor de viață și a standardurilor de civilizație, tendința comună spre organizare, planificare și conducere de tip tehnocratic, spre rentabilitate economică superioară, precum și corolarul acestora — acumularea unor similitudini tot mai accentuate în structurile și practicile politice —, elemente comune de cultură și mai ales tendința de continuă scădere a confruntărilor ideologice vor duce în cele din urmă la contopirea lor într-un sistem comun. Teoria c. este încorporată organic într-un ansamblu mai larg de doctrine burgheze, care interpretează denaturat consecințele revoluției științifico-tehnice : „tehnocrația", teoriile „dezideologizării" și „depolitizării", precum și ale „societății postindustriale". Astfel, doctrina c. își dezvăluie conținutul apologetic, de apărare a capitalismului, deoarece modelul de societate viitoare preconizat păstrează în constantele sale fundamentale trăsăturile societății capitaliste de astăzi,

ușor modificate prin niște reforme care nu sînt de natură să-i afecteze esența. Această doctrină escamotează analiza deosebirilor esențiale dintre capitalism și socialism, în primul rînd a naturii proprietății asupra mijloacelor de producție și a relațiilor sociale, a locului istoric diferit pe care-l ocupă cele două orînduiri în epoca contemporană. Analiza științifică a progresului politic actual demonstrează că, în pofida teoriilor apologetice, procesul istoric impune înlocuirea, pe calea revoluției social-politice, a capitalismului de către socialism și, de asemenea, că asupra transformărilor ample pe care le antrenează revoluția științifico-tehnică își pune inevitabil amprenta natura relațiilor sociale, în primul rînd a celor de producție. (V. M.)

Convingere

1. Ansamblu unitar de atitudini cu caracter stabil, prin care se manifestă încrederea în justețea unor concepții, precum și opțiuni unitar exprimate. **C.** se structurează în procesul de asimilare a normelor și valorilor, al confruntării concepțiilor proprii cu realitatea. Autenticitatea și valabilitatea unei **c.** depinde de măsura în care ea exprimă o înțelegere reală a proceselor sociale, morale, politice, ideologice etc., în consens cu procesul istoric general. Numai astfel se pot distinge, în ultimă instanță, **c.** valoroase, progresiste, de cele retrograde, înapoiate. Acestea din urmă pot lua forme denaturate, atunci cînd concepțiile, părerile sau ideile sînt neconforme cu realitatea. În rîndurile tineretului, **c.** se formează și se consolidează în procesul dinamic al constituirii conștiinței morale individuale, al maturizării componentelor cognitive, afective și volitionale ale personalității. În acest context, o importanță deosebită are formarea **c. politice,** însușirea temeinică a principiilor socialismului științific, a politicii interne și externe a partidului nostru. **C.** autentice, valoroase presupun o înțelegere adecvată a semnificațiilor și implicațiilor profunde pe care acestea le au pentru viața socială și individuală. **2.** Metodă care, în sis-

Scanned with OKEN Scanner

temul unitar al educației socialiste, are un rol de prim ordin în formarea omului nou, cu atitudini, păreri și idei critice și revoluționare. **C.** reprezintă mijlocul principal de educare politică, morală și civică a tuturor membrilor societății, de formare și dezvoltare a conștiinței lor socialiste. (V. N. M.)

Cooperare economică

Formă a organizării sociale a producției, care constă în legături permanente de producție între întreprinderi specializate ce contribuie la fabricarea unor produse complexe. Permite utilizarea completă a capacităților de producție, introducerea tehnologiilor avansate, utilizarea rațională a forței de muncă și, pe această bază, constituie un important factor de sporire a productivității muncii sociale. **C. e.** este determinată obiectiv de adîncirea diviziunii sociale a muncii ca urmare a introducerii progresului tehnic. (S. I.)

Cooperare economică și tehnico-științifică internațională

Formă superioară de manifestare a legăturilor economice dintre state în sfera producției, circulației, precum și în domeniile tehnicii, științei și culturii. Factorul determinant al dezvoltării **c.e. și t.ș.i.** în zilele noastre îl reprezintă puternica influență exercitată de revoluția științifico-tehnică asupra dezvoltării forțelor de producție. În cadrul **c.e. și t.ș.i.** fiecare țară, fiecare popor poate atît oferi, cît și primi produse cu caracteristici tehnice superioare, beneficiind de cuceririle cele mai noi ale progresului tehnic. Lărgirea și diversificarea **c.e. și t.ș.i.** cu țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduirea lor socială, reprezintă una dintre direcțiile principale în care acționează pe plan internațional partidul și statul nostru, considerînd că aceasta constituie o componentă a politicii de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. România socialistă întreține largi raporturi de schimb și colaborare economică, inclusiv în producție, cu peste 140 de state ale lu-

Scanned with OKEN Scanner

mii. Țara noastră promovează, pe plan bi și multilateral, pe baze reciproc avantajoase, forme avansate ale **c.e. și t.ș.i.**, cum sînt : construirea în comun de obiective economice noi sau modernizarea celor existente ; valorificarea superioară, pe baze reciproc avantajoase, a unor resurse naturale ; fabricarea de produse după documentația partenerului ; coproducția unor produse din ramurile de vîrf ale progresului tehnico-științific contemporan ; producția la comandă sau acordarea de asistență tehnică ; specializarea în producție ; executarea de lucrări și prestarea de servicii în străinătate ; cooperarea în producție prin societăți mixte, cooperarea tehnico-științifică și schimbul de specialiști ; cooperarea comercială internațională ș. a. Partidul Comunist Român consideră dezvoltarea actuală a **c.e. și t.ș.i.** drept o necesitate obiectivă. (D. C.)

Cooperativă agricolă de producție

Unitate economică agricolă de bază din agricultura socialistă a R. S. România. Ca unități titulare de plan ce-și păstrează autonomia gestionară în cadrul Consiliului unic agroindustrial de stat și cooperatist, **C.A.P.** au un rol hotărîtor în realizarea politicii agrare a partidului, de valorificare cu maximă eficiență a pămîntului, a mijloacelor tehnico-materiale și a forței de muncă, de obținere a unor producții vegetale și animale sporite, de dezvoltare intensivă și de modernizare a agriculturii, și de creștere pe această bază a veniturilor membrilor cooperatori. Forul suprem de conducere a **C.A.P.** este adunarea generală a membrilor cooperatori. De activitatea curentă se ocupă consiliul de conducere al cooperativei și președintele. (I. Z.)

Corupție

Atentare la integritatea morală a unei persoane, a unui grup social ; stare de dezagregare a climatului moral al unui grup, al unei comunități sau unei societăți prin folosirea unor mijloace ilegale, imorale, reprobabile. **C.** se manifestă acolo unde armătura morală, interiorizarea

Scanned with OKEN Scanner

principiilor etice de muncă și de viață, simțul moral sînt deja alterate. Sînt expuși c. cei ce au un caracter fragil, fiind lipsiți de o fermă conștiință de sine morală. Pentru realizarea țelurilor lor imorale, egoiste, mercantile, corupătorii recurg la cele mai venale și mai josnice mijloace (minciuna, delațiunea, șantajul, mita, intimidarea, traficul de influență ș. a.). Actele de c. sînt profund nocive, deoarece pot altera pe termen nedefinit și cu consecințe imprevizibile raporturile social-politice și morale dintre oameni, creează confuzie, derută și neîncredere în valorile etice și sociale autentice. Socialismul, prin însăși natura sa, este incompatibil cu orice fapt de c., și deci este necesar ca orice asemenea manifestare să fie combătută cu toată fermitatea de opinia publică, de către toți oamenii muncii, de către întregul tineret. (V. N. M.)

Cosmopolitism

Concepție politică ce se caracterizează prin negarea importanței și rolului apartenenței oamenilor la o patrie, la o națiune sau popor. C. cultivă disprețul pentru cultura și tradiția propriului popor, ostilitatea sau indiferența față de aspirațiile naționale legitime ale poporului muncitor, neîncrederea față de virtuțile creatoare ale națiunii. El reactivează vechile idei despre un „stat universal", care să fie situat deasupra intereselor popoarelor și națiunilor. Prin principiul său „unde e bine, acolo e patria", c. se opune patriotismului autentic, care nu numai că nu s-a perimat în condițiile vieții contemporane, dar constituie izvorul necesar al tuturor manifestărilor ce înnobilează ființa umană. C. îi este proprie atitudinea de subapreciere a valorilor naționale, paralel cu manifestarea atitudinii de servilism, de ploconire în fața valorilor (sau pseudovalorilor) provenite din străinătate. În Codul eticii și echității socialiste se arată că membrii Partidului Comunist Român și ai Uniunii Tineretului Comunist „trebuie să respingă și să condamne cu cea mai mare fermitate atît exclusivismul național, cît și ploconirea în fața străinătății". (V. N. M.)

Cost de producție

Totalitate a cheltuielilor de muncă materializată și de muncă vie efectuate de o întreprindere pentru producerea și desfacerea mărfurilor. În structura **c. de p.** intră următoarele elemente de cheltuieli primare : materii prime și materiale ; combustibil, energie, apă ; retribuția forței de muncă ; amortizarea fondurilor fixe ; cheltuieli pentru introducerea tehnicii noi ; dobînzi și alte cheltuieli bănești. Reducerea **c. de p.** constituie un obiectiv esențial al politicii economice a P.C.R., una dintre componentele esențiale ale trecerii la o nouă calitate în întreaga activitate economico-socială. Totodată, scăderea **c. de p.**, și mai ales a cheltuielilor materiale (v.) reprezintă o condiție de bază a creșterii mai rapide a venitului național față de produsul social, a stabilității prețurilor interne și sporirea competitivității produselor românești pe piața internațională, a desfășurării unui comerț exterior eficient și echitabil. Principalele căi de reducere a **c. de p.** pot fi astfel grupate : 1) reducerea cheltuielilor materiale ; 2) creșterea productivității muncii ; 3) reducerea cheltuielilor administrativ-gospodărești. Reducerea continuă și sistematică a **c. de p.** constituie o cerință de prim ordin a progresului economiei noastre naționale. „Întreaga activitate economică să se desfășoare sub imperativul obținerii, pentru fiecare leu cheltuit, a unui volum cît mai mare de producție-marfă și a unor beneficii sporite — singura sursă de creștere a avuției naționale, de ridicare a nivelului de trai al poporului“ (Nicolae Ceaușescu). Alături de ceilalți oameni ai muncii, tinerii muncitori, ingineri, economiști, cercetători și tehnicieni au datoria de a găsi noi soluții pentru sporirea eficienței activității productive, respectarea normativelor obligatorii de consum, economisirea de energie și combustibil, folosirea la întreaga capacitate a mașinilor, utilajelor și instalațiilor, mai buna organizare a fluxurilor de producție etc. Prezența numeroasă și activă a tineretului în întreprinderile productive solicită organizațiilor U.T.C. o activitate intensă

Scanned with OKEN Scanner

pentru antrenarea fiecărui tînăr la gospodărirea și valorificarea tot mai bună a bazei tehnico-materiale, componentă a întregii noastre avuții naționale. (D. C.)

Creativitate politică

Capacitate (reieșită din înțelegerea și interpretarea corectă a realității sociale) de a adapta continuu instituțiile și relațiile politice la cerințele fiecărei etape istorice. În perioadele de salt revoluționar, **c. p.** se manifestă în promovarea unor instituții și organizații politice, a unor strategii, metode și mijloace adecvate imperativelor fundamentale ale progresului social și politic. În esență, **c. p.** exprimă capacitatea unei mișcări politice sau a unui regim politic de a pune structurile sale în necontenită concordanță cu cerințele schimbărilor sociale, de a ține pasul cu progresul istoric. **C. p.** se manifestă, totodată, prin elaborarea unor concepții întemeiate pe adevăr, prin edificarea de valori noi, progresiste, prin stabilirea corectă a ierarhiilor acestor valori și prin înțelegerea adecvată a realității sociale. **C. p.** reprezintă astfel nivelul cel mai înalt al activității istorice conștiente, exprimînd refuzul spontaneismului, al voluntarismului, precum și al gîndirii dogmatice sau al tendințelor de închistare într-un trecut depășit. Trăsăturile **c. p.** caracterizează în mod deplin activitatea teoretică și practică a partidului nostru, conducerea conștientă de către partid a societății românești. Programul P.C.R. reprezintă o întruchipare autentică a **c. p.**, „expresia marxismului creator în România". Pentru organizația tineretului revoluționar din țara noastră, **c. p.** își găsește concretizarea în efortul necontenit de a depăși inerția și abordările stereotipe în activitatea desfășurată în rîndul diferitelor categorii de tineri, deschiderea către nou în gîndire, inițiativa în acțiunea politică. Ea exprimă, în același timp, cerința ca organizațiile U.T.C. să-și adapteze în permanență structurile și metodele de activitate în funcție de obiectivele majore ale dezvoltării societății noastre în etapa actuală, să

Scanned with OKEN Scanner

asigure participarea tuturor tinerilor, în forme organizate, la realizarea acestui amplu proces. (V. M.)

Credit

Sistem organizat de relaţii băneşti din cadrul economiei socialiste, prin intermediul căruia statul socialist mobilizează în condiţii rambursabile mijloacele băneşti temporar disponibile ale unităţilor economice şi ale populaţiei, formate în procesul reproducţiei socialiste lărgite şi al distribuirii venitului naţional. Aceste resurse sînt folosite în mod planificat în scopul desfăşurării reproducţiei socialiste lărgite şi creşterii bunăstării tuturor oamenilor muncii. În socialism, **c.** are un caracter planificat, acordarea lui este garantată cu valori materiale şi este rambursabil. Aplicarea principiului autogestiunii economico-financiare presupune ca o parte din necesarul de fonduri pentru producţie şi dezvoltare ale unităţilor economice — peste cel care este asigurat din fondurile proprii — să se asigure prin intermediul **c.** Unităţile economice pot dispune astfel de **c.** pe termen scurt, pentru acoperirea cheltuielilor de aprovizionare şi a celorlalte cheltuieli de producţie, în conformitate cu prevederile planului naţional unic şi ale planului de **c.**, precum şi ale bugetelor de venituri şi cheltuieli. O altă categorie de **c.** de care beneficiază întreprinderile este cea a **c.** pe termen mijlociu sau lung, destinate acoperirii necesităţilor de investiţii prevăzute în planul naţional unic, rambursarea acestora făcîndu-se din fondurile proprii ale întreprinderilor. Cerinţa esenţială a perfecţionării relaţiilor de **c.** din economia noastră naţională este reprezentată de legarea tot mai strînsă a acestora de activităţile cu eficienţă economică ridicată. În acelaşi timp, este necesar ca întreprinderile, aplicînd cu fermitate principiile autoconducerii, autofinanţării şi autogestiunii, să evite pe cît posibil apelarea la **c.**, acţionînd pentru a-şi crea mijloace proprii în vederea reducerii la minimum şi chiar a renunţării la **c.** pentru finanţarea activităţii lor. (D. C.)

Scanned with OKEN Scanner

Creştere economică

Proces planificat de sporire a produsului social şi a venitului naţional pe locuitor, în condiţiile modernizării permanente a structurii economiei naţionale, ca urmare a utilizării cu maximă eficienţă a factorilor de producţie combinaţi în diverse variante (modele de **c. e.**). Printr-un ritm susţinut de **c. e.**, P.C.R. urmăreşte în mod constant ca obiective majore : asigurarea în fiecare etapă a unui ritm maxim posibil de sporire a venitului naţional ; modernizarea structurii şi sub aspect tehnologic a ramurilor economiei naţionale ; raţionalizarea întregului mecanism economico-financiar ; utilizarea de către statul socialist a celor mai adecvate pîrghii în planificarea, organizarea şi conducerea economiei naţionale ; adaptarea permanentă a producţiei la cerinţele pieţei interne şi internaţionale etc. Finalitatea **c. e.** în condiţiile economiei socialiste este exprimată de însuşi scopul fundamental al acestei orînduiri, creşterea neîntreruptă a bunăstării materiale şi spirituale a tuturor oamenilor muncii. În întreaga sa complexitate, **c. e.** este influenţată de un ansamblu de factori : a) factori direcţi sau nemijlociţi (volumul, structura şi calitatea forţei de muncă ; volumul şi calitatea resurselor naturale, volumul şi nivelul tehnic al fondurilor fixe) şi b) factori indirecţi sau mijlociţi (progresul tehnico-ştiinţific, organizarea ştiinţifică a producţiei şi a muncii ; volumul, structura şi eficienţa utilizării fondului naţional de dezvoltare economico-socială ; structura economiei naţionale ; volumul, structura şi eficienţa schimburilor economice externe). În economia noastră naţională, factorii **c. e.** acţionează într-o strînsă conexiune şi în deplină concordanţă cu cerinţele dezvoltării dinamice a economiei româneşti. Etapa făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate se caracterizează prin înfăptuirea neabătută a obiectivelor **c. e.** stabilite de Programul Partidului Comunist Român (v. şi ritm de creştere economică). (D. C.)

Scanned with OKEN Scanner

Principiu de bază al activităţii P.C.R., al societăţii socialiste şi metodă de analiză a unei activităţi, care se caracterizează prin luciditate în aprecierea stărilor de lucruri, prin dezvăluirea intransigentă şi principială a fenomenelor negative şi a cauzelor ce le-au generat, prin spirit realist ce refuză atitudinea de suficienţă sau idilic-apologetică în faţa realităţii, prin căutarea permanentă a unor soluţii constructive pentru înlăturarea neajunsurilor. **C.**, expresie a luptei dintre nou şi vechi, presupune atitudine combativă şi responsabilă faţă de lipsuri sau abateri, faţă de tot ce este înapoiat şi perimat ; presupune dezvăluirea obiectivă şi curajoasă a dificultăţilor şi contradicţiilor ivite, adoptarea unor măsuri concrete şi adecvate pentru continua îmbunătăţire a muncii. **A.**, autoexamen riguros, exigent, presupune recunoaşterea deschisă, sinceră a lipsurilor proprii şi a cauzelor acestora, căutarea modalităţilor de îndreptare, precum şi de prevenire a apariţiei în viitor a oricăror deficienţe. Pentru comunişti şi utecişti **c.** şi **a.** constituie criteriile sigure ale maturităţii politice, ale simţului de răspundere, ale partinităţii şi atitudinii constructive, ale spiritului novator, revoluţionar. „Forţa partidului nostru, a socialismului constă tocmai în atitudinea critică şi autocritică, în dezvăluirea lipsurilor şi în lupta împotriva lor. Însăşi dialectica dezvoltării impune o poziţie fermă, critică şi autocritică, o luptă hotărîtă împotriva lipsurilor, a greşelilor, a vechiului, pentru promovarea cu curaj a noului în toate sectoarele de activitate. A nu vedea lipsurile, a nu lupta împotriva lor înseamnă a face loc automulţumirii, perpetuării greşelilor şi lipsurilor, înseamnă, în fine, a dăuna dezvoltării generale a ţării“ (Nicolae Ceauşescu). Statutul U.T.C. înscrie la loc de frunte, între drepturile şi obligaţiile uteciştilor, **c.** şi **a.**, a căror stimulare constituie, în acelaşi timp, o garanţie a promovării la toate nivelurile a democraţiei socialiste, o normă etică superioară de comportare a fiecărui membru al organizaţiei revoluţionare de tineret, o condiţie e-

Scanned with OKEN Scanner

senţială a schimbului de opinii, a progresului cunoaşterii, a afirmării adevăratelor valori politice, sociale şi morale în toate domeniile de activitate (v. şi lupta dintre nou şi vechi). (M. M.)

Criza generală a capitalismului

Criză de sistem, ce caracterizează evoluţia capitalismului în epoca de trecere a omenirii de la capitalism la socialism. **C. g. a c.** este un proces ireversibil şi cuprinde toate laturile orînduirii capitaliste : economia, politica, cultura, ideologia. **C. g. a c.** a început prin victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie 1917 din Rusia, şi s-a adîncit după al doilea război mondial, odată cu victoria socialismului într-un număr de ţări din Europa, Asia şi America Latină. Pe baza analizei ştiinţifice, materialist-dialectice şi istorice, a raportului mondial de forţe, Programul P.C.R. evidenţiază marile schimbări revoluţionare, sociale şi naţionale care s-au produs şi se produc în lume în favoarea forţelor antiimperialiste, ascuţirea contradicţiilor în cadrul lumii capitaliste, care a intrat, în deceniul al VIII-lea, într-o nouă fază a crizei sale generale. Această criză este atît o criză economică, cît şi energetică, a materiilor prime, valutară şi financiară, afectînd, într-o măsură sau alta, toate continentele, toate ţările capitaliste. **C. g. a c.** se manifestă prin : restrîngerea continuă a sferei de acţiune a capitalismului ; destrămarea şi prăbuşirea sistemului colonial şi afirmarea tinerelor state independente ; accentuarea instabilităţii economice şi politice a capitalismului, a crizei ideologiei burgheze ; accentuarea caracterului contradictoriu al dezvoltării forţelor de producţie, al folosirii cuceririlor revoluţiei ştiinţifico-tehnice ; se adîncesc contradicţiile dintre monopoluri şi masele muncitoare. Pe plan extern, se adîncesc contradicţiile dintre statele imperialiste, dintre statele capitaliste dezvoltate şi ţările mai puţin dezvoltate, agravîndu-se decalajele şi starea de subdezvoltare în lume. Afectînd toate laturile vieţii sociale, **c. g. a c.** pune cu putere în evidenţă caracterul istoriceşte perimat al

Scanned with OKEN Scanner

orînduirii capitaliste. Aceasta nu înseamnă însă nici prăbuşirea automată a acestei orînduiri şi nici epuizarea posibilităţilor de dezvoltare a capitalismului. Intervenţia statului în economie, măsurile adoptate în cadrul capitalismului monopolist de stat menţin sistemul capitalist, dar sînt, totodată, create premisele obiective şi subiective ale trecerii la socialism. Legităţile obiective ale dezvoltării sociale impun, atît în cadrul fiecărui stat cît şi pe plan mondial, făurirea unei lumi mai bune şi mai drepte, care să asigure un nou avînt al forţelor de producţie, al ştiinţei şi culturii, al progresului general al umanităţii. (V. F.)

Criză

Stare de dezechilibru a structurilor economice, politice sau sociale ale unei societăţi. În capitalismul contemporan, **c.** reprezintă simptomul principalelor sale evoluţii, caracterizate prin adîncirea contradicţiilor şi prin conflictele dintre forţele antagoniste. **C. economică** (de supraproducţie) este specifică societăţii capitaliste, fiind determinată de accentuarea contradicţiei fundamentale a acestui mod de producţie, dintre caracterul social al producţiei şi însuşirea privată a rezultatelor sale. Se caracterizează printr-o supraproducţie relativă de mărfuri în raport cu cererea solvabilă a populaţiei, creşterea şomajului, scăderea cursului acţiunilor, falimentul multor întreprinderi, ruinarea micilor producători, înrăutăţirea nivelului de viaţă al maselor populare ş. a. **C. politică** este cauzată de schimbarea nefavorabilă pentru clasa dominantă a raportului de forţe. Ea se poate manifesta ca : **c. de regim,** atunci cînd vechile metode de guvernare precum şi partidele care le promovează sînt dezavuate de masele populare ; **c. de guvern,** ce se produce în urma demisiei guvernului, ea însăşi cauzată de instabilitate politică sau economică şi de pierderea încrederii organului legislativ şi a maselor faţă de capacitatea guvernului de a soluţiona unele aspecte sociale grave ; **c. de sistem,** atunci cînd regimul politic şi întreaga organizare

Scanned with OKEN Scanner

socială sînt pe cale de a fi răsturnate de revoluție ș.a.m.d. Declanșarea **c.** în domeniul politic se datorează unui ansamblu de cauze caracteristice unor țări capitaliste : incapacitatea unor guverne de a face față problemelor economice sau sociale acute ; politica de încălcare a drepturilor democratice și tendințele de orientare către metode dictatoriale în realizarea puterii ; accelerarea procesului de militarizare ; angajarea țării în agresiuni externe, în pofida voinței maselor populare ; accentuarea conflictelor de clasă sau creșterea agitației a diferite minorități de culoare ; corupția și disfuncționalitatea în structurile puterii. Cu diferențe specifice de la o țară la alta, aceste trăsături caracterizează, în principal, **c. generală a capitalismului** și accelerează procesul de schimbare politică inițiat de către forțele progresiste. (V. M.)

Cultură

Totalitate a produselor materiale și spirituale ale muncii umane, rezultat al activității oamenilor de transformare conștientă a mediului lor natural și social, al devenirii și perfecționării continue a omului. **C.** definește specificitatea umană în univers, sensul creativității și al libertății subiective, fiind în acest sens un indicator atît al gradului de umanizare a omului, cît și al capacității sale de a reconstrui lumea obiectivă. Omul este astfel o sinteză între biologic și spiritual, între natural și cultural, personalitatea constituindu-se la confluența dintre biologic, psihologic și social-cultural. Fundamentul **c.** îl constituie practica social-istorică, acțiunea conștient transformatoare a realității, capacitatea creației valorice determinată de structura intereselor și trebuințelor umane pe o anumită treaptă de dezvoltare socială. Creația constituie cheia de boltă a acțiunii culturale, factorul prin care valorile se obiectivează, devin realitate, sînt traduse în elemente ale existenței sociale, influențează și condiționează universul material și spiritual al oamenilor. În acest sens, **c.** reprezintă un sistem dinamic de valori, rezultat al dinamismului însuși al practicii umane.

Scanned with OKEN Scanner

C. fiecărei formațiuni sociale are caracteristici originale, determinate de structura intereselor sociale, ca și de trăsăturile specifice ideologiei dominante. În raport cu existența socială, c. beneficiază de autonomie relativă proprie formelor conștiinței sociale. Ea se dezvoltă în funcție de exigențele existenței sociale, acționînd la rîndul ei asupra acesteia printr-un sistem complex de legături și raporturi mai mult sau mai puțin mediate. Odată cu formarea națiunilor, c. dobîndește un accentuat specific național, care reprezintă o modalitate a universalității și, totodată, o condiție a viabilității și integrității valorilor culturale naționale în circuitul valorilor universale. **C. politică,** totalitate a cunoștințelor și valorilor explicit sau implicit politice proprii unui anumit sistem politic, precum și gradul de conștientizare a acestora de către membrii societății. **C. p.** presupune deopotrivă momentul cognitiv și cel axiologic, fiind o condiție a acțiunii politice eficiente. În societatea noastră socialistă, un grad tot mai înalt al nivelului de pregătire politică a oamenilor muncii devine condiția esențială a procesului de continuă perfecționare a democrației socialiste. Însușirea de către întregul tineret a politicii științifice a P.C.R. are profunde implicații în sfera responsabilității sociale, constituie o parte integrantă a acțiunii revoluționare de dezvoltare a conștiinței socialiste a maselor. (V. T.)

Cultură socialistă

Sistemul valorilor culturale create de oamenii muncii în societatea socialistă. **C. s.** are un caracter profund democratic, masele populare fiind în egală măsură producătorii și beneficiarii valorilor culturale. Revoluția culturală pe care o înfăptuiește socialismul este o parte integrantă a procesului revoluționar general de edificare a noii orînduiri sociale. **C. s.** constituie, în același timp, un proces de reconsiderare și reconstrucție valorică, în care se manifestă raporturile dialectice dintre continuitate și discontinuitate, dintre tradiție și inovație etc. **C. s.** se caracterizează printr-o dimensiune umanist-revoluționară, ea

Scanned with OKEN Scanner

avînd la bază concepția materialist-dialectică și istorică despre natură și societate. În socialism, dezvoltarea culturală se realizează conștient, rolul conducător în întreaga viață spirituală revenind P.C.R. În concepția partidului nostru, **c. s.** reprezintă un factor de cunoaștere și de desăvîrșire a personalității umane, un factor formativ și mobilizator în întreaga acțiune de făurire a societății socialiste. Așa cum subliniază Programul P.C.R., dinamica procesului cultural în socialism, necesitatea sa obiectivă sînt determinate de faptul că etapa actuală de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism impune creșterea continuă a rolului factorului conștient, participarea activă a maselor și a personalităților la opera de creație istorică. (V. T.)

Cunoaștere

Proces complex prin care gîndirea umană, subiectul cunoscător, individual sau colectiv, descoperă esența obiectelor, fenomenelor și proceselor din realitatea obiectivă. Această realitate este însușită, tradusă și reprodusă de conștiință, supusă unei operații de reconstrucție mintală. Practica social-istorică reprezintă izvorul, forța motrice și finalitatea **c.**, criteriul fundamental de verificare a adevărului, a măsurii în care gîndirii îi este accesibil și propriu adevărul obiectiv. Raportul dintre **c.** și practică are un caracter dialectic, el fiind stabilit, adeseori, în mod indirect, cu atît mai mult cu cît **c.** se realizează în mod progresiv, ca proces social-istoric de pătrundere treptată spre esența fenomenului, de depășire a momentului empiric. **C.** se realizează, în prima ei treaptă, de **c.** empirică (senzorială), prin senzații, percepții și reprezentări, iar în cea de-a doua treaptă, de **c.** rațională, prin noțiuni, categorii (concepte), judecăți, raționamente, pe baza cărora se avansează ipoteze și se construiesc teorii. Materialismul dialectic se opune oricărei absolutizări, atît empiriste cît și raționaliste, afirmînd caracterul unitar și procesual al **c.**, faptul că aceasta evoluează „de la intuiția vie la gîndirea abstractă și de la ea la practică...“

Scanned with OKEN Scanner

(V. I. Lenin). Concepția materialist-dialectică reprezintă o depășire atît a perspectivei materialismului mecanicist, cît și a idealismului obiectiv și subiectiv, demonstrînd rolul fundamental al practicii umane în procesul c., respingînd orice viziune contemplativă asupra desfășurării acestuia. (V. T.)

Cursa înarmărilor

Fenomen complex, competiție între o serie de state ale lumii în producerea și acumularea unor uriașe stocuri de arme atît nucleare, cît și convenționale, de mijloace de transportare la țintă a acestora, de forțe armate. Proces global, **c. î.** a cuprins aproape toate zonele lumii, desfășurîndu-se pe pămînt, în aer, în subteran, pe mări și oceane și în străfundurile lor, ca și în spațiul extraatmosferic. Consumînd uriașe fonduri materiale și umane, **c. î.** reprezintă o grea povară pe umerii popoarelor, o competiție cantitativă și calitativă periculoasă pentru pacea și securitatea lumii. În 1980, statele au cheltuit pentru înarmări exorbitanta sumă de 500 miliarde dolari. **C. î.** provoacă conflicte, instabilitate, insecuritate, dăunează dezvoltării economice a popoarelor, păcii și destinderii în lume. Aceste fapte impun acțiuni hotărîte ale statelor, guvernelor, popoarelor și organizațiilor democratice pentru adoptarea unor măsuri ferme de diminuare și încetare a **c. î.**, de reducere a bugetelor militare și forțelor armate, de realizare a dezarmării și dezangajării militare, pentru eliminarea războiului din viața omenirii. Țara noastră militează cu fermitate pentru oprirea **c. î.**, înfăptuirea dezarmării, a unei politici noi între toate statele lumii. În cadrul O.N.U., al Comitetului de dezarmare de la Geneva, România socialistă a făcut numeroase propuneri în vederea luării unor măsuri concrete de dezarmare. În prezent, stocarea de arme tot mai perfecționate, nucleare, strategice, tactice, convenționale și a mijloacelor de purtare a acestora la țintă a atins proporții fără precedent, constituind o gravă și permanentă amenințare pentru securitatea și pacea omenirii, grevînd

Scanned with OKEN Scanner

în mod acut dezvoltarea economico-socială a popoarelor. Partidul Comunist Român, România socialistă consideră că interesele vitale ale umanității impun nu intensificarea **c. î.**, ci încetarea acesteia, măsuri de reducere treptată a cheltuielilor militare, de înfăptuire a dezarmării (v.), în primul rînd a dezarmării nucleare, care să ducă, în final, la eliminarea războiului din viața societății. Acordînd o atenție deosebită păcii și securității în Europa, țara noastră a inițiat și a propus, totodată, un ansamblu de măsuri privind oprirea **c. î.**, reducerea cheltuielilor militare. În concepția țării noastre se impune ca măsurile ce trebuie luate să asigure un raport de forțe corespunzător — nu prin sporirea înarmărilor și cheltuielilor militare, ci prin reducerea lor, sub un control corespunzător — care să nu afecteze securitatea nimănui, să corespundă intereselor fiecărei țări, păcii și independenței popoarelor lumii. Înfăptuirea acestor măsuri solicită participarea largă, democratică și activă a tuturor statelor, acțiuni ferme și concrete ale tuturor popoarelor. Năzuințele poporului nostru și ale tuturor popoarelor își găsesc expresia în cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu : „Să facem astfel ca grandioasele cuceriri ale științei și tehnicii, ale civilizației umane, forța geniului creator al omului să fie puse nu în slujba războiului și a distrugerii, ci numai și numai în slujba bunăstării și fericirii omului, a națiunilor, pentru pace și colaborare pe planeta noastră". (V. F.)

Scanned with OKEN Scanner

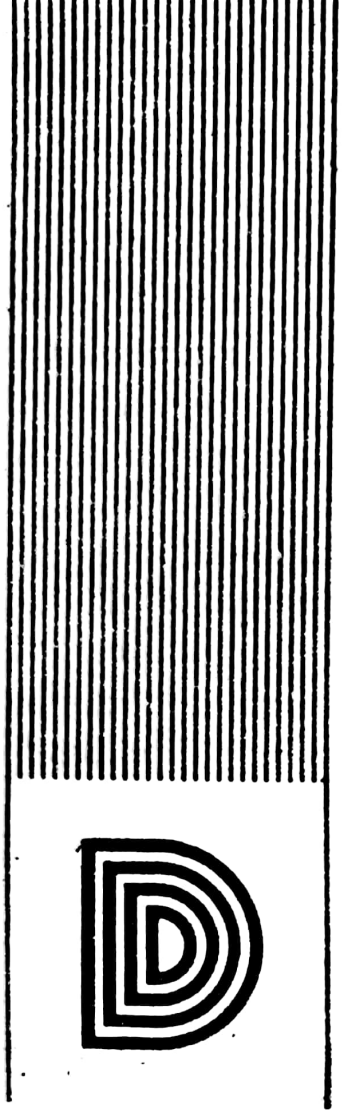

„Daciada“

Amplă competiție polisportivă cu caracter național, organizată din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al P.C.R., președintele R. S. România. Cuprinzînd în cadrul întrecerilor multe milioane de participanți, în mare majoritate tineri și tinere de la orașe și sate — români, maghiari, germani și de alte naționalități —, „Daciada“ pune din plin în valoare minunatele condiții create de partid și de stat pentru dezvoltarea și afirmarea educației fizice și a sportului în țara noastră. Această competiție urmărește să extindă practicarea sportului de masă în rîndurile tuturor oamenilor muncii, ale întregului tineret, formarea unei personalități armonios dezvoltate atît fizic cît și intelectual, temeinic pregătite pentru muncă și pentru apărarea patriei. Totodată, ea are în vedere ridicarea nivelului general al sportului de performanță, depistarea acelor tinere și tineri ale căror ap-

Scanned with OKEN Scanner

titudini sportive și însușiri morale sînt menite să contribuie la obținerea unor performanțe de prestigiu pe plan național, precum și la reprezentarea cu succes și demnitate a sportului românesc în competițiile internaționale. În cadrul „Daciadei" se îmbină organic educația ideologico-politică cu educația fizică și sportul, se intercondiționează rezultatele bune obținute în producție, la învățătură, comportarea, în orice împrejurare, potrivit principiilor eticii și echității socialiste, cu activitatea sportivă de masă sau de performanță. Întrecerile sportive, atît cele de masă cît și cele de performanță, cunosc ediții de vară (martie—octombrie) și ediții de iarnă (noiembrie—februarie), cu finale pe țară o dată la doi ani. Pentru organizarea și desfășurarea competiției, acționează o comisie centrală, precum și comisii județene, municipale, orășenești și comunale, alcătuite din activiști ai organizațiilor de stat și obștești cu atribuții în mișcarea sportivă, specialiști, precum și alte cadre tehnice din organizațiile sportive. Participarea tot mai largă a oamenilor muncii, a tineretului la întrecerile organizate, nivelul calitativ tot mai ridicat al acestora dovedesc că „Daciada" devine, de la o ediție la alta, o adevărată olimpiadă a sportului românesc. (I. G.)

„Darvinism social"

Doctrină politică burgheză apărută în a doua jumătate a sec. XIX, care încearcă să extindă în mod mecanic, total nejustificat, legile care guvernează lumea animală, lupta din interiorul speciilor, legea selecției naturale enunțată de Darwin, la explicarea evoluției societăților umane, precum și a raporturilor sociale și politice dintre indivizi, grupuri și clase. În spirit antiștiințific și antiuman, **d. s.** neagă deosebirea esențială dintre fenomenele sociale și cele biologice. Încercînd să justifice exploatarea și asuprirea, această doctrină consideră ca legi naturale, veșnice ale societății umane inegalitatea socială și dominația unei elite (v.) asupra societății, care rezultă din această stare. Considerînd lupta și vio-

lența ca stări naturale ale oricărei societăți, **d. s.** încearcă, de asemenea, să justifice războiul, agresiunea, genocidul, constituind astfel unul dintre izvoarele teoretice ale fascismului și neofascismului. Principalii săi exponeți au fost H. Spencer în Anglia, F. A. Lange, O. Ammon și L. Woltmann în Germania, G. Vacher de Lapouge în Franța ș. a. (V. M.)

Datorie morală

Obligație, îndatorire de ordin moral, noțiune de bază în sistemul categoriilor și valorilor morale. **D. m.** este expresia unor cerințe sociale și presupune îndeplinirea îndatoririlor ce decurg din activitatea de producție, politică și obștească, din viața de familie, din relațiile cu semenii și, în general, din raporturile pe care le implică viața în societate. Conștientizarea **d. m.** înseamnă îndeplinirea ei dintr-un imbold interior, din convingere proprie, fără nici o constrîngere exterioară. Comportamentul în concordanță cu cerințele **d. m.** este un atribut al personalității omului nou, cu un profil moral-politic înaintat. Organizațiile U.T.C. sînt chemate să cultive în rîndurile tineretului conștiința **d. m.** față de muncă, față de apărarea și dezvoltarea proprietății socialiste, în relațiile cu ceilalți oameni, în respectarea demnității umane etc. Îndatoririle morale, patriotice și civice ale comuniștilor, ale membrilor U.T.C. sînt înscrise în Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste (v.). (I. Z.)

Decalaj

(În viața internațională.) Diferență între nivelurile de dezvoltare socio-economică și tehnico-științifică ale țărilor lumii. **D.** dintre statele lumii sînt rezultate ale gradului diferit de dezvoltare a forțelor de producție și se pot reliefa printr-o serie de indicatori privind : produsul național brut, venitul național pe locuitor, locul industriei, agriculturii și a altor ramuri în ansamblul economiei naționale, productivitatea muncii, nivelul de trai al popu-

Scanned with OKEN Scanner

lației, structura comerțului exterior, serviciile, raportul dintre populația urbană și cea rurală etc. În epoca contemporană, ca urmare a politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, de dominație și asuprire a popoarelor, a schimburilor internaționale inechitabile, **d.** cel mai evident este cel dintre țările capitaliste dezvoltate și țările în curs de dezvoltare sau slab dezvoltate (v. și subdezvoltare). (V. F.)

Decizie

Funcție definitorie a procesului de conducere, act normativ prin care un organ de conducere stabilește direcția unei acțiuni și modalitățile de realizare a acesteia. Elaborarea și adoptarea **d.** cuprinde următoarele etape: fixarea obiectului **d.**; culegerea și prelucrarea informațiilor; crearea variantelor de **d.**; alegerea variantei optime (opțiunea); organizarea îndeplinirii **d.**; controlul și, eventual, corectarea **d.** **D.** se clasifică în: **d. strategice,** care fixează obiectivele și acțiunile de cea mai mare importanță pentru un sistem social, sînt adoptate de organul de conducere superior și au în vedere o perioadă de timp mai îndelungată; **d. tactice,** de etapă, în cadrul unei strategii, care se referă la mijloacele și subobiectivele ce concură la îndeplinirea obiectivelor strategice; **d. operaționale** sau curente în munca de conducere a diferitelor sectoare de activitate din cadrul unui sistem. Între aceste tipuri de **d.** există o condiționare și influențare reciprocă. După domeniul în care sînt adoptate, există decizii politice, economice, militare, tehnice, administrative etc. **D. politică,** act de mare complexitate, care afectează toate sferele vieții sociale și, de regulă, direcționează activitatea unor mari mase de oameni, pînă la nivelul întregii națiuni. **D. p.** exprimă modul de exercitare a puterii și are un pronunțat conținut de clasă. În R. S. România **d. p.** majore sînt adoptate de P.C.R., forța politică conducătoare a societății. În același timp, partidul acordă o deosebită atenție creșterii rolului decizional al organelor de stat și al organizațiilor de masă și ob-

Scanned with OKEN Scanner

tiunea întreprinderilor creează în țara noastră cele mai ștești. Conducerea colectivă, autoconducerea și autogeslargi posibilități pentru participarea organizațiilor U.T.C., a tineretului la activitatea de elaborare și adoptare a **d.** (I. Z.)

Declarația universală a drepturilor omului

Document internațional juridic, politic și moral, adoptat de Adunarea Generală a O.N.U. la 10 decembrie 1948, care stipulează drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Declarația proclamă drepturile elementare ale omului (la viață, la libertate, la securitate, la egalitate în fața legii) ; drepturile civile și politice (de cetățenie, de gîndire, de asociere, de azil) și social-economice (la muncă, la odihnă, la învățătură). O serie de prevederi ale Declarației se referă la interzicerea torturilor, a pedepselor brutale, a robiei și negoțului de robi. În spiritul Cartei O.N.U., Declarația stipulează că țările semnatare (R. S. România este semnatară) își reafirmă „credința în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților și a femeilor și în egalitatea în drepturi a națiunilor mari și mici". Declarația prevede egalitatea tuturor oamenilor, fără nici o discriminare. Ulterior, aceste drepturi au fost extinse prin alte documente internaționale, care recunosc dreptul popoarelor la autodeterminare, acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale, lichidarea tuturor formelor de discriminare rasială. În România, drepturile și libertățile omului sînt garantate prin Constituția țării, care prevede că toți cetățenii sînt egali în drepturi în toate domeniile de activitate economică, politică, socială, juridică, culturală, indiferent de deosebirile de naționalitate, rasă, sex sau religie. Constituția asigură și garanțiile materiale necesare exercitării acestor drepturi. Înfăptuind egalitatea socială, socialismul asigură exercitarea autentică a drepturilor omului. Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Realizarea drepturilor omului presupune lichidarea ori-

Scanned with OKEN Scanner

cărei dominații a unui popor de către altul, lichidarea colonialismului, a politicii imperialiste de forță și amenințare cu forța, asigurarea unor condiții de muncă egale pentru toți cetățenii, realizarea adevăratelor drepturi sociale de care nu se bucură astăzi oamenii muncii în țările unde domnește inegalitatea de clasă". (V. F.)

Declarație

1. Document care exprimă poziția oficială a unui stat, guvern, partid sau a unei organizații sau asociații față de diverse probleme majore ale lumii contemporane (de ex. Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa, din 4—6 iulie 1966, de la București ; Declarația Națiunilor Unite privind promovarea în rîndul tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare, adoptată în 1965 de Adunarea Generală a O.N.U., la propunerea României). **2. D. comună,** act politico-diplomatic, înțelegere, acord, formă de tratat prin care două sau mai multe state își definesc poziția față de unele probleme de interes comun și internațional, proclamă principiile dreptului internațional pe care statele se obligă să le promoveze în raporturile lor și în viața internațională, căile și mijloacele de acțiune pentru dezvoltarea relațiilor reciproce. **3. D. guvernamentală,** document prin care un stat își exprimă poziția față de anumite probleme ale relațiilor internaționale. (V. F.)

Declarație solemnă comună

Document politico-juridic de mare importanță în relațiile internaționale, prin care două sau mai multe state își afirmă voința comună și își asumă în mod solemn angajamentul de a pune la baza relațiilor dintre ele, ca și a relațiilor cu celelalte state, principiile dreptului internațional. Ca o nouă formă de asumare a unor angajamente internaționale, **d. s. c.** reflectă mutațiile politice care au avut și au loc pe plan mondial, necesitatea recunoașterii și aplicării în raporturile dintre state a principiilor și normelor fundamentale de drept internațional

Scanned with OKEN Scanner

înscrise în Carta O.N.U. **D. s. c.** exprimă poziţia părţilor semnatare faţă de problemele majore ale omenirii, angajamentele lor concrete de a acţiona pentru soluţionarea lor, căile şi mijloacele în vederea dezvoltării relaţiilor bilaterale pe multiple planuri. **D. s. c.** semnate de preşedintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceauşescu, împreună cu şefii unui mare număr de state, afirmă principiile fundamentale ale raporturilor dintre state, ale colaborării şi cooperării internaţionale. **D. s. c.** semnate de România socialistă cu alte ţări au fost înregistrate la Secretariatul O.N.U. şi difuzate statelor membre, ceea ce demonstrează, o dată mai mult, deosebita lor importanţă ca instrumente politico-juridice internaţionale. (V. F.)

Decolonizare

Proces specific epocii actuale şi factor principal în schimbarea raportului mondial de forţe (v.) în favoarea forţelor antiimperialiste, care constă în eliberarea naţională a popoarelor de sub dominaţia colonială şi prăbuşirea sistemului colonial al imperialismului, în afirmarea economico-socială şi cultural-ştiinţifică a tinerelor state independente. **D.** este rezultatul luptei mişcărilor de eliberare naţională (v.), al adîncirii crizei generale a capitalismului (v.). Un rol important în acest proces l-a avut O.NU., care a adoptat Declaraţia privind acordarea independenţei ţărilor şi popoarelor coloniale (1960) şi Programul de acţiune pentru realizarea acestei declaraţii (1970). În perioada 1945—1981, ca urmare a **d.**, peste 100 de ţări au devenit independente, în prezent aflîndu-se sub dominaţie colonială numai cîteva teritorii, care şi acestea se orientează spre cucerirea independenţei. România socialistă a sprijinit şi sprijină procesul de **d.**, acţionînd sub diferite forme (material, politic, diplomatic, moral) pentru ajutorarea tinerelor state independente pe calea unei dezvoltări proprii, pentru lichidarea definitivă a colonialismului (v.) şi neocolonialismului (v.), a rasismului (v.) şi a politicii de apartheid (v.). În contextul democratizării vieţii

Scanned with OKEN Scanner

internaționale, **d.** presupune accesul tuturor statelor la cuceririle științifice și tehnice, promovarea pe plan mondial a unui schimb larg de valori materiale și culturale. În acest sens, se vorbește despre necesitatea unei **d.** tehnologice, informaționale, spirituale. (V. F.)

Decret

Act normativ al Consiliului de Stat al R. S. România sau al președintelui R. S. România, prin care se reglementează situații generale și impersonale (**d.** cu putere de lege) sau situații individuale concrete (de ex. numirea sau revocarea unui ministru, a unui ambasador etc.). **D.** cu putere de lege se supun, la prima sesiune, aprobării Marii Adunări Naționale, potrivit procedurii de adoptare a legilor. Președintele R. S. România, în îndeplinirea atribuțiilor sale, emite **d.** prezidențiale și decizii. Prin **d.** sînt reglementate în mod operativ situațiile și problemele care cer o rezolvare rapidă. De asemenea, prin **d.** pot fi completate unele legi adoptate anterior. (I. Z.)

Delincvență

Acțiune ce exprimă încălcarea, de regulă, a normelor juridice dar (prin extensie) și a normelor morale de conviețuire socială, și care atrage după sine, pentru delincvent, sancționarea potrivit legilor în vigoare. **D. juvenilă,** totalitate a încălcărilor normelor sociale săvîrșite de către tinerii sub 18 ani, încălcări ce cad sub incidența legislației penale. Ea se datorează unor factori de ordin familial, școlar sau extrașcolar, care acționează negativ asupra mentalității și comportării unor tineri. Potrivit umanismului societății noastre socialiste, concepției despre om ca ființă perfectibilă, numeroase forme de **d.** și mai ales de **d. j.** se urmărește a fi preîntîmpinate prin modalitățile educației preventive. Educarea și reeducarea celor în cauză se face prin prestarea de către aceștia a unei munci utile, prin încadrarea lor în colective de muncă, care, sub îndrumarea organizațiilor de partid și ale U.T.C., își asumă, în fiecare caz în parte,

Scanned with OKEN Scanner

sarcina de a acționa în vederea corectării conduitei delincventului. (V. N. M.)

Demagogie

Acțiune premeditată de influențare a oamenilor prin folosirea unor promisiuni false, a măgulirii, a denaturării faptelor etc. în vederea inducerii lor în eroare și realizării unor scopuri politice nemărturisite. **D.** este sinonimă cu politicianismul fără principii. În capitalism, politicienii burghezi recurg adesea la **d.**, cu precădere în campaniile electorale, precum și în cadrul mai larg al mistificărilor ideologice în vederea manipulării maselor. Mijloace propagandistice variate, de aceeași natură, sînt folosite în scopul de a contracara puterea crescîndă de influențare a ideilor socialismului în lume. Socialismul lichidează în mod radical baza socială a **d.**, dar prin aceasta fenomenul nu dispare imediat și automat. Anumite forme alè **d.** se mai pot menține datorită persistenței unor mentalități, prejudecăți, atitudini și deprinderi de viață retrograde, rămășițe ale vechii societăți în conștiința unor oameni. Astfel, tendințe demagogice se mai pot manifesta sub forma unor declarații lozincarde, lipsite de conținut, fără acoperire în viața reală, precum și prin inadvertența dintre vorbă și faptă. Același substrat demagogic îl au escamotarea, sub orice formă, a unor deficiențe sau nerealizări, precum și critica negativistă, calomniatoare a muncii celor ce acționează, de fapt, în numele intereselor autentice ale partidului și poporului. Combaterea cu toată fermitatea a unor asemenea manifestări nocive constituie o îndatorire partinică, civică și etică a fiecărui comunist, a fiecărui tînăr revoluționar. (V. N. M.)

Demilitarizare

Regim juridic, stabilit în unele tratate internaționale, conform căruia pe un anumit teritoriu vor fi distruse sau limitate instalațiile militare, fortificațiile și nu vor fi menținute armamente și forțe armate. Dacă **d.** se face

Scanned with OKEN Scanner

numai pentru o parte din teritoriul în cauză, atunci ea este parțială sau limitată. Dacă **d.** privește teritoriul întregului stat, o regiune geografică sau distrugerea tuturor instalațiilor militare, atunci **d.** este totală sau deplină. Ținînd seama de uriașa acumulare de armament, în special nuclear, și de forțe militare pe continentul european, România socialistă a propus, ca o măsură parțială de dezarmare, crearea între cele două blocuri — N.A.T.O. și Tratatul de la Varșovia — atît de o parte cît și de alta, a unei zone **d.**, în care să nu fie amplasate armamente, să nu aibă loc manevre sau demonstrații militare. **D.** vizează, de asemenea, crearea de zone ale păcii și colaborării (Balcani, Europa centrală, Mediterana, țările nordice), care să ducă la întărirea colaborării și securității în Europa și în lume. (V. F.)

Demnitate

Conștiință despre valoarea morală a propriei persoane, ce reprezintă conștiința propriei valori și a responsabilității sociale, implicînd, în același timp, atitudinea față de alții, precum și comportarea în întreaga viață socială. **D.** se reflectă, totodată, în modul în care societatea, grupul sau comunitatea recunoaște sau nu valoarea personalității fiecăruia dintre membrii săi. **D.** presupune recunoașterea și respectarea normelor și principiilor eticii și echității, a avea, în orice împrejurare, o atitudine cinstită, o conduită ireproșabilă, sinceră, modestă, altruistă. A fi demn înseamnă a nu te abate de la îndatoririle civice și etice, a avea criterii clare și ferme de apreciere și autoapreciere, a exercita un autocontrol permanent asupra propriei conduite. Atributul **d.** este conferit nu numai persoanelor, ci și națiunilor, comunităților și grupurilor umane atunci cînd acestea luptă consecvent pentru apărarea sau cucerirea idealurilor celor mai înalte ale umanității, pentru libertatea și independența popoarelor, respectînd, în egală măsură, exercitarea acelorași drepturi de către toate națiunile. (V. N. M.)

Scanned with OKEN Scanner

Democratizarea relațiilor internaționale

Proces de participare din ce în ce mai largă a tuturor statelor, pe bază de egalitate, la rezolvarea problemelor cu care se confruntă omenirea. Procesul **d. r. i.** este determinat în mod obiectiv de cerințele soluționării marilor probleme internaționale, ca și de afirmarea voinței statelor de a participa activ la viața internațională. **D. r. i.** cere instaurarea unor relații noi între state, întemeiate nu pe forța și puterea unor state, ci pe principiile deplinei egalități în drepturi, pe respectul independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, pe renunțarea la forță și la amenințarea cu forța, pe respectarea dreptului sacru al fiecărui popor de a-și alege de-sine-stătător calea dezvoltării economico-sociale și politice. Realizarea **d. r. i.** duce la afirmarea independenței statelor naționale, la creșterea răspunderii lor internaționale vizînd toate țările lumii și ansamblul relațiilor internaționale bilaterale și multilaterale. Ca proces, **d. r. i.** impune eforturi sporite și continue din partea tuturor statelor pentru lichidarea politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, asigurarea păcii, securității și colaborării, rezolvarea diferendelor dintre state pe cale pașnică, prin tratative, creșterea rolului O.N.U. și al altor organisme în viața internațională, democratizarea activității lor, pentru instaurarea unei lumi mai bune și mai drepte, bazată pe egalitate în drepturi, pe respectul reciproc. (V. F.)

Democrație burgheză

Formă de conducere a statului în capitalism, care din punct de vedere istoric a însemnat un progres real față de absolutismul feudal, prin proclamarea egalității formale a cetățenilor în fața legii, a drepturilor și libertăților cetățenești, ca și prin introducerea unor instituții democratice (parlament, vot universal, separarea puterilor etc.). Esența de clasă a democrației burgheze, faptul că ea exprimă, în ultimă instanță, interesele economico-politice ale claselor dominante, exploatatoare, determină o

Scanned with OKEN Scanner

pronunțată discrepanță între deziderateleși principiile declarate, pe de o parte, și practica politico-socială reală, pe de altă parte. **D. b.** proclamă anumite drepturi democratice, fără a asigura cadrul economico-social necesar pentru exercitarea acestora de către toți membrii societății. În capitalism, un obiectiv principal al luptei forțelor revoluționare, antimonopoliste, progresiste îl constituie lărgirea drepturilor și libertăților democratice, instituirea unei **d.** avansate, în cadrul căreia masele populare să poată controla efectiv viața socială, politică și economică. Cu toate limitele sale de clasă, **d. b.** poate fi folosită în condițiile actuale drept cadru pentru lupta antiimperialistă, precum și pentru desfășurarea de către forțele progresiste a unei strategii politice care să urmărească pe de o parte satisfacerea intereselor majore ale maselor populare, pregătind în același timp și premisele unei treceri revoluționare către noua societate. (V. M.)

Democrație socialistă

Formă superioară a **d.**, a cărei esență constă în aceea că poporul, deținător al puterii politice și al mijloacelor de producție, este chemat să participe nemijlocit la întreaga activitate de conducere a vieții economico-sociale. **D. s.** se realizează prin îmbinarea **d. reprezentative** cu **d. directă,** a conducerii centrale, unitare cu autonomia funcțională a organelor locale, pe baza centralismului democratic (v.). **D. s.** are un caracter atotcuprinzător, ea include toate sferele societății și asigură tuturor cetățenilor, fără nici o deosebire, exercitarea efectivă a drepturilor și libertăților pe plan politic, economic, social, științific, cultural. Pe măsura dezvoltării societății, a creșterii forțelor de producție, a ridicării nivelului conștiinței sociale, **d. s.** cunoaște un proces de continuă adîncire și perfecționare. În ultimii ani, în țara noastră au fost instituționalizate forumuri la nivel național, precum și alte organe centrale și locale, cu drept de a decide, și în cadrul cărora este asigurată participarea directă a oamenilor muncii și, în primul rînd, a clasei muncitoare. A

Scanned with OKEN Scanner

fost creat astfel cadrul organizatoric corespunzător pentru participarea tot mai activă și conștientă a întregului popor la conducerea tuturor domeniilor de activitate ale societății noastre socialiste. Relevînd semnificațiile adînci ale **d. s.**, precum și corelația indisolubilă dintre socialism și democrație, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arăta : „...Societatea noastră, care a lichidat pentru totdeauna orice formă de exploatare și asuprire socială și națională, înfățișează tabloul garantării unor reale și profunde drepturi și libertăți democratice, asigurînd participarea egală la muncă a tuturor, retribuția în funcție de aportul social al fiecăruia, manifestarea neîngrădită a maselor în toate compartimentele societății, guvernarea țării de către poporul însuși, aceasta constituind o cerință obiectivă și, în același timp, garanția construcției cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate în România". O importanță deosebită are dezvoltarea **d. economice,** aplicarea consecventă a principiilor autoconducerii muncitorești, ceea ce presupune participarea tot mai activă a clasei muncitoare la conducerea unităților economico-sociale, a întregii societăți. În țara noastră a fost creat un amplu sistem al **d.** economice, politice și sociale de tip nou, profund revoluționar, care împreună cu **d.** reprezentativă dă expresie adevărului că în societatea socialistă românească poporul însuși este stăpînul propriului său viitor, clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, sub conducerea partidului, strîns uniți în Frontul Democrației și Unității Socialiste (v.), hotărăsc în mod conștient asupra propriilor lor interese, acționează ferm pentru edificarea socialismului multilateral dezvoltat pe pămîntul României. Alături de ceilalți oameni ai muncii, tineretul patriei noastre participă, direct sau prin reprezentanții săi, la activitatea democratică a organelor de stat și organizațiilor obștești, a organismelor colective de conducere din întreprinderi și instituții. Îndeplinirea cu responsabilitate a sarcinilor

Scanned with OKEN Scanner

ce-i revin în această privinţă reprezintă o înaltă îndatorire civică, etică şi patriotică a fiecărui tînăr revoluţionar. (V. T.)

Demografie

Ştiinţă socială, al cărei obiect îl constituie fenomenele şi procesele ce privesc populaţia, structura acesteia (pe vîrste, sexe, profesiuni, grad de instrucţie, categorii sociale etc.), dinamica ei (natalitate, mortalitate, spor natural, migraţii etc.). Interacţiunea creşterii populaţiei cu dezvoltarea economică este în mod hotărîtor determinată de esenţa şi particularităţile modului de producţie, de nivelul şi ritmul de dezvoltare al ştiinţei şi tehnicii, de politica economică şi demografică a statului. În prezent, **d.** cuprinde un complex de discipline, constituite fie prin specializarea unor ramuri ale acesteia, fie în urma raportului cu alte discipline (de ex. statistica demografică, sociologia populaţiei etc.). Ca ştiinţă socială, prin datele pe care le oferă, **d.** permite factorilor de decizie politică elaborarea unei politici demografice care prin obiectivele ei să răspundă atît exigenţelor dezvoltării economico-sociale, cît şi evitării unor dezechilibre demografice sau economice. Politica demografică a partidului şi statului nostru, aşa cum prevede Programul P.C.R., situează în centrul ei permanenta grijă faţă de om, porneşte în rezolvarea problemelor populaţiei de la corelarea acestora cu problemele dezvoltării economice şi sociale ale societăţii, ale utilizării raţionale a forţelor de muncă, ale menţinerii tinereţii poporului. Obiectivele sale fundamentale constau în optimizarea sporului natural al populaţiei, asigurarea unor condiţii de viaţă tot mai ridicate întregii populaţii, ocrotirea familiei, a mamei şi copilului, valorificarea integrală a resurselor umane, asigurînd în acelaşi timp înflorirea multilaterală a personalităţii umane, dezvoltarea reţelei de instituţii de asistenţă medicală, învăţămînt, cultură, de odihnă, păstrarea şi sporirea capacităţii de muncă a populaţiei, ţinînd seama de diminuarea treptată a timpului de muncă şi creşterea timpului de odihnă etc.

Scanned with OKEN Scanner

La recensământul din 1977 numărul locuitorilor era de 21 559 416. Ca urmare a politicii partidului de ridicare generală a nivelului de trai, durata medie a vieții a crescut în perioada 1956—1978 de la 63 la 70 de ani, iar numărul populației a sporit, în aceeași perioadă, cu aproape 4 500 000. Programul P.C.R. prevede ca în anul 1990 populația României să ajungă la cel puțin 25 000 000 de locuitori, iar în anul 2000 la circa 30 000 000. (M. M.)

Denuclearizare

Ansamblu de măsuri stabilite de către state, printr-un acord internațional, de a transforma unele regiuni ale lumii în zone fără arme nucleare. Documentul românesc, difuzat la O.N.U. la 5 noiembrie 1975, intitulat „Poziția României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, și în instaurarea unei păci trainice în lume" precizează necesitatea ca măsurile care se iau să țină seama de unele cerințe de bază, precum : să ofere garanții de securitate egală pentru toate părțile pe baza angajamentului solemn al statelor posesoare de arme nucleare de a nu le utiliza împotriva țărilor dintr-o asemenea regiune, de a nu amenința cu folosirea lor și de a respecta statutul regiunii constituite ; să nu limiteze în nici un fel utilizarea energiei nucleare în scopuri pașnice, să instituie un sistem de control, precis și echitabil ; pe baza egalității depline a statelor, să fie realizat un sistem de măsuri care să ducă la eliminarea totală a armelor nucleare. România socialistă militează pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și bunei-vecinătăți, liberă de arme nucleare, se pronunță pentru crearea unor zone denuclearizate, considerînd asemenea măsuri drept pași înainte pe calea dezarmării generale, în primul rînd a celei nucleare. (V. F.)

Depolitizare

Doctrină burgheză apologetică, ce susține, în esență, că în societățile occidentale avansate se produce un proces concomitent de „depolitizare" a instituțiilor și structurilor

Scanned with OKEN Scanner

politice în ansamblu, dimpreună cu manifestarea unui aşa-numit apolitism al membrilor societăţii, caracterizat printr-o slabă participare politică, diminuarea revendicărilor cu caracter de clasă, indiferenţa faţă de partide politice şi ideologii, precum şi un nivel scăzut al conflictelor sociale. Doctrina **d.** este îndreptată împotriva teoriei socialismului ştiinţific, mai ales a tezei referitoare la rolul important al luptei politice şi a revoluţiei social-politice pentru transformarea societăţii capitaliste. Plecînd de la imaginea iluzorie a unei societăţi „postcapitaliste" ajunsă în stadiul „prosperităţii generale", această doctrină susţine că cele mai avansate societăţi de tip capitalist se îndreaptă inevitabil către un stadiu în care va predomina armonia socială a tuturor claselor şi dezinteresul faţă de activitatea politică. Înrudită cu teoria dezideologizării (v.), care susţine ideea declinului ideologiei ca expresie spirituală a confruntărilor sociale, doctrina **d.** aduce ca principale argumente absenteismul electoral în creştere, diminuarea efectivelor partidelor politice, neîncrederea faţă de programele acestora etc. Analiza ştiinţifică a stărilor de fapt din societăţile amintite indică însă falsitatea unor asemenea concluzii : se constată că absenteismul este în scădere dacă se analizează perioade istorice mai lungi şi, de asemenea, că anumite manifestări de absenteism indică mai curînd o atitudine politică de împotrivire faţă de modul nedemocratic de desfăşurare a alegerilor, de refuz al manipulării de către maşina electorală burgheză. De asemenea, nu poate fi absolutizat fenomenul scăderii efectivelor partidelor politice, deoarece în perioada postbelică s-a constatat într-adevăr o diminuare a rolului partidelor de dreapta, a celor conservatoare mai ales, concomitent cu o puternică sporire a numărului de adepţi ai partidelor de stînga, o creştere a influenţei acestor partide în rîndurile opiniei publice din diferite ţări capitaliste. (V. M.)

Descentralizare

Sistem de organizare politico-administrativ, care funcţio-

Scanned with OKEN Scanner

nează pe baza autonomiei mai mult sau mai puțin extinse a unităților locale în ce privește rezolvarea problemelor de interes local. **D.** presupune recunoașterea prin lege a problemelor specifice ale colectivității locale, care dispune și de un buget propriu ; organele locale de conducere sînt alese de colectivitățile în cauză și nu desemnate de către cele centrale ; tutela administrativă din partea centrului se exercită numai în ce privește respectarea problemelor de interes general și nu înseamnă imixtiune în cele locale ; controlul exercitat de organele centrale poate duce la suspendarea sau chiar anularea unor acte ilegale dar nu poate însemna substituirea față de inițiativa locală în problemele curente de conducere. În societatea noastră, **d.** este un proces care decurge din adîncirea continuă a democrației și se manifestă prin sporirea autonomiei, inițiativei și răspunderii organelor locale ale puterii și administrației de stat. **D.** este opusă principiului centralismului birocratic și se accentuează pe măsura dezvoltării conștiinței socialiste și a responsabilității colectivităților locale. (V. M.)

Desființarea blocurilor militare

Cerință a procesului de destindere (v.) în relațiile internaționale. Republica Socialistă România, precum și alte state socialiste, s-a pronunțat și se pronunță împotriva împărțirii lumii în blocuri militare sau politico-militare opuse, pentru desființarea acestora, inclusiv a N.A.T.O. și a Tratatului de la Varșovia, pentru adoptarea de angajamente solemne care să pună capăt oricăror agresiuni sau amestec în treburile interne ale altor state. În scopul menținerii sub influența lor a unor state și zone ale lumii, puterile imperialiste au creat diferite blocuri agresive, de exemplu, N.A.T.O., S.E.A.T.O., C.E.N.T.O. Ultimele două, măcinate de contradicții interne, s-au destrămat în 1975 și, respectiv, 1979. Orientarea spre desființarea simultană a N.A.T.O. și a Tratatului de la Varșovia decurge logic din articolul 11 al acestui Tratat, în care se prevede : „În cazul cînd în Europa va fi creat un sistem de securitate colectivă

Scanned with OKEN Scanner

și va fi încheiat în acest scop un tratat general european de securitate colectivă, lucru spre care părțile contractante vor tinde neîncetat, prezentul tratat își va pierde valabilitatea în ziua intrării în vigoare a tratatului general european". România socialistă concepe desființarea simultană a N.A.T.O. și a Tratatului de la Varșovia ca parte integrantă a unui ansamblu de măsuri concrete care să ducă la dezangajare militară, la încetarea cursei înarmărilor, să deschidă calea spre realizarea dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare, să asigure un climat de pace și securitate pentru toate popoarele. (I. Z.)

Destindere

(În relațiile internaționale.) Proces de atenuare și treptată înlăturare a tensiunilor, conflictelor și stărilor de încordare din viața internațională. **D.** a devenit posibilă în contextul istoric al mutațiilor intervenite în raportul mondial de forțe, al afirmării voinței popoarelor de a pune capăt politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, de a se dezvolta de-sine-stătător. Ea presupune normalizarea raporturilor dintre state, extinderea cooperării în toate domeniile, respectarea legalității internaționale, rezolvarea pe cale pașnică a conflictelor, realizarea dezangajării militare, a dezarmării generale, și în primul rînd a celei nucleare, rezolvarea în interesul popoarelor a marilor probleme de care depind pacea și progresul general. **D.** este un proces universal și indivizibil, care trebuie să cuprindă toate statele și regiunile lumii, indiferent de sistemul lor social-politic. Cu toate că în crearea unui climat de **d.** s-au obținut unele rezultate, cursul spre o **d.** reală este contracarat de greutăți obiective și subiective. Așa cum subliniază documentele partidului nostru, cursul spre **d.** este într-o fază de început, el nu a devenit încă ireversibil. De aceea, consolidarea rezultatelor obținute și asigurarea caracterului real și ireversibil al **d.** solicită contribuția tuturor statelor și popoarelor, acțiuni unite și hotărîte din partea forțelor democratice, progresiste,

Scanned with OKEN Scanner

antiimperialiste de pretutindeni (v. şi desfiinţarea blocurilor militare). (V. F.)

Determinism

Concepţie filozofică potrivit căreia apariţia şi dezvoltarea fenomenelor şi proceselor din natură, societate şi gîndire se desfăşoară în mod necesar, în conformitate cu anumite legi obiective. **D.** se opune finalismului, potrivit căruia există o determinare primordială, exterioară fenomenelor, precum şi indeterminismului, care absolutizează rolul întîmplării, ca şi diferitelor curente de inspiraţie idealistă sau religioasă. Materialismul premarxist a interpretat **d.** în mod mecanicist, rigid şi univoc, absolutizînd cauzalitatea şi necesitatea, subestimînd rolul întîmplării, minimalizînd sau chiar negînd rolul oamenilor în dezvoltarea societăţii. Materialismul dialectic şi istoric concepe **d.** în mod nuanţat, accentuînd asupra caracterului obiectiv al legilor, asupra unităţii dintre necesitate şi întîmplare. Materialismul istoric subliniază specificul **d. social,** datorat faptului că societatea, ca domeniu al vieţii reale, reprezintă unitatea obiectivului cu subiectivul. Pe această bază s-a dezvoltat teoria revoluţionară de transformare a societăţii, potrivit căreia dezvoltarea istorică s-a produs şi se produce ca rezultat al interacţiunii dintre legitatea obiectivă a realităţii şi acţiunea practică, spontană sau conştientă a maselor. Rolul determinant al factorilor de ordin material în raport cu celelalte domenii ale realităţii sociale, teză fundamentală a **d.** marxist, nu trebuie înţeles în mod mecanic, ci este necesară cunoaşterea variatelor modalităţi de interacţiune dintre toţi factorii dezvoltării sociale. (V. T.)

Devize

Mijloace de plată utilizate în relaţiile economice internaţionale, care constau în titluri de credit asupra străinătăţii (trate, cecuri, ordine de plată, bilete la ordin) exprimate într-o valută străină. **D.** pot fi negociate la bursă sau scontate la bancă, obţinîndu-se echivalentul lor în

Scanned with OKEN Scanner

monedă națională înainte de scadență. **D. aur,** devize exprimate într-o valută legal convertibilă. **D. forte,** devize exprimate într-o monedă puternică. (S. I.)

Dezangajare militară

Măsura și rezultatul ei, avînd drept scop să separe în mod concret forțele armate ale unor state sau grupări de state și să micșoreze pe această cale o stare de tensiune, riscul unor incidente sau conflicte armate. Într-un sens mai larg, **d. m.** semnifică și măsurile ce se impun la nivel regional, continental sau mondial prin angajamente ferme ale statelor de lichidare a bazelor militare, de diminuare a trupelor și armamentelor care să ducă la întărirea încrederii între state, a securității. Concentrarea unui uriaș potențial militar, uman și material în Europa reprezintă un grav pericol pentru pacea lumii și cere măsuri concrete, hotărîte de **d. m.** În acest sens, România a acționat și acționează în cadrul Conferinței europene pentru securitate și cooperare în Europa (Helsinki, Belgrad și Madrid) pentru realizarea unui sistem de securitate real și eficient, prin adoptarea unor măsuri concrete de **d. m.,** componentă a securității internaționale. De asemenea, țara noastră, alături de alte 18 state, participă la Conferința de la Viena cu privire la reducerea trupelor și armamentelor în Europa centrală. (V. F.)

Dezarmare

Ansamblu de măsuri în vederea reducerii și lichidării tuturor armamentelor, în primul rînd a celor nucleare, precum și a forțelor armate. Schimbările care s-au produs pe plan mondial în favoarea factorilor care se pronunță împotriva folosirii forței și a războiului în relațiile internaționale, precum și reflectarea în conștiința popoarelor a consecințelor catastrofale ale continuării cursei înarmărilor (v.) au determinat ca **d.** să devină problema majoră a contemporaneității. De-a lungul anilor, în cadrul O.N.U. au fost adoptate numeroase rezoluții privind **d.,** s-au încheiat un număr de tratate de limitare și de control

Scanned with OKEN Scanner

al armamentelor. În 1978 a avut loc o sesiune specială a O.N.U. consacrată **d.** Comitetul de dezarmare de la Geneva funcţionează în prezent într-o nouă componenţă şi pe baza a noi principii. Statele care deţin cele mai mari stocuri de arme nucleare — S.U.A. şi U.R.S.S. — au iniţiat în ultimul deceniu negocieri bilaterale privind limitarea armelor strategice (S.A.L.T.). România socialistă a formulat numeroase propuneri în cadrul Adunării Generale a O.N.U. şi al Comitetului de dezarmare de la Geneva, privind înfăptuirea **d.** La cea de-a XXX-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. România socialistă a depus un document programatic intitulat „Poziţia României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare şi instaurării unei păci trainice în lume", care prevede o serie de măsuri concrete, practice, a căror transpunere în viaţă este menită să contribuie efectiv la creşterea încrederii între state, eliminarea folosirii forţei din relaţiile internaţionale, înfăptuirea **d.** Ţara noastră consideră înfăptuirea **d.** generale, şi în primul rînd a **d.** nucleare, drept un imperativ de importanţă vitală pentru progresul tuturor popoarelor, pentru existenţa întregii omeniri. Aşa cum a arătat tovarăşul Nicolae Ceauşescu, „Este necesar ca la realizarea dezarmării să participe toate statele, astfel încît să se ajungă la diminuarea efectivelor şi bugetelor militare, la lichidarea bazelor militare străine şi retragerea trupelor în graniţele naţionale, la desfiinţarea blocurilor militare, la oprirea producerii atît a armelor nucleare, cît şi a armelor clasice, la făurirea unei lumi în care oamenii să se simtă la adăpost de noi războaie". (V. F.)

Dezideologizare

Curent doctrinar burghez lansat în 1955, odată cu susţinerea de către politologul francez Raymond Aron a tezei despre „sfîrşitul erei ideologice". Interpretînd în mod denaturat relativa stabilitate politică din primul deceniu de refacere de după al doilea război mondial, ideologi ca Daniel Bell, S. M. Lipset, R. Aron sau Ernst To-

Scanned with OKEN Scanner

pitsch consideră că societatea capitalistă actuală ar fi devenit, datorită dezvoltării pe plan economic și tehnico-științific, o „societate a prosperității generale", a consumului de masă, lipsită de conflicte social-politice și, în consecință, de confruntări ideologice. Doctrina **d.** este îndreptată împotriva teoriei socialismului științific și, înainte de toate, încearcă să susțină că tezele formulate de K. Marx cu privire la clasele sociale și lupta de clasă, inclusiv pe plan ideologic, la natura și rolul de clasă al statului, la necesitatea revoluției social-politice pentru transformarea societății capitaliste etc. au fost valabile numai în contextul sec. al XIX-lea ; evoluția capitalismului mai ales în ultimele decenii ar determina în această viziune un „reflux al ideologiilor" ca formă de exprimare a antagonismelor de clasă. Apologetica sistemului capitalist, considerat ca singurul legitim în fața progresului istoric actual, precum și tendința de contracarare a ideologiei științifice, care demonstrează iminența transformării revoluționare a acestui sistem, reprezintă astfel principala preocupare a doctrinei **d.** Ea exprimă în mod indirect slăbiciunea ideologiei burgheze actuale, precum și teama de a dezvălui adevăratele tendințe de viitor ale dezvoltării sociale și politice a capitalismului. Amplificarea mișcării de opoziție din principalele țări capitaliste, continua întărire a forțelor politice de stînga, precum și dezvoltarea mișcărilor contestatare din aceste țări îi determină chiar pe unii dintre acești autori să-și abandoneze tezele inițiale. R. Aron scria în 1973 despre multiplicarea tulburărilor sociale și despre dispariția consensului politic, constatînd că începe astfel o „nouă eră ideologică". Evenimentele politice actuale demonstrează că lupta ideologică reprezintă astăzi una dintre principalele constante ale confruntării ample dintre capitalism și socialism, realizînd totodată creșterea continuă a rolului ideologiei progresiste, revoluționare. (V. M.)

Dezvoltare

Formă a mișcării, care se desfășoară într-un sens ascen-

Scanned with OKEN Scanner

dent, de la inferior la superior. Sinteză a transformărilor cantitative și calitative, unitate a momentelor de evoluție și salt, **d.** apare ca un proces complex, prin care sistemele trec de la o calitate la alta superioară, îmbogățindu-se cu determinări noi. Materialismul dialectic consideră **d.** ca rezultat al contradicțiilor interne, ca autodezvoltare, ca autodepășire a stărilor unui sistem într-un sens determinat de laturi și tendințe obiective. **D. socială,** cumulare a rezultatelor etapelor de evoluție și revoluție, este înfăptuită prin interacțiunea dintre factorii sociali subiectivi și obiectivi, prin transformarea practică a realității naturale și sociale de către acțiunea umană în conformitate cu legile obiective. **D. s.** are un caracter necesar, legic și se manifestă ca tendință generală a procesului istoric. **D. economică,** componentă principală a **d. s.,** este exprimată în primul rînd de perfecționarea forțelor de producție, în unitate cu schimbările din relațiile de producție. Această legitate a procesului istoric, descoperită de Marx, exprimă faptul că transformările calitative din modul de producție antrenează, direct sau indirect, mai devreme sau mai tîrziu, mutații în celelalte componente ale sistemului social, determină fizionomia de ansamblu a unei societăți și sensul devenirii ei. **D. politică,** se referă la schimbările din cadrul sistemului politic al unei societăți, la mutațiile intervenite în conținutul de clasă al puterii, în structura relațiilor politice, în modul de funcționare a instituțiilor politice și în modul de exercitare a puterii. Expresia radicală a **d. p.** o constituie revoluția socială, prin care puterea politică este preluată de clasa purtătoare a progresului istoric, ale cărei interese sînt în concordanță cu cerințele obiective ale **d. s.** (Gr. G.)

Dialectică

Teorie generală a dezvoltării naturii, societății și gîndirii ; metodă generală de cunoaștere și transformare a realității obiective. **D.** a fost dezvoltată încă din antichitate, dar forma ei clasică premarxistă a fost con-

Scanned with OKEN Scanner

figurată în sistemul idealismului absolut creat de Hegel. Materialismul dialectic, depăşind în mod sintetic **d.** idealistă, a fundamentat o **d.** proprie, revoluţionară, potrivit căreia nu conceptul, ci realitatea obiectivă, în interacţiunea cu subiectul cunoscător şi transformator, are rolul cu adevărat primordial. **D.** obiectivă (a fenomenelor naturale şi sociale) este cea care determină **d.** subiectivă (a conceptelor) şi se reflectă în aceasta din urmă. Opusă metafizicii, **d.** priveşte realitatea obiectivă prin prisma procesualităţii sale, a nenumăratelor interacţiuni dintre obiecte şi fenomene, ca o mişcare fără început şi fără sfîrşit. Pentru **d.** izvorul mişcării se află în interiorul materiei, în unitatea şi lupta contrariilor. Principiile **d.** (unitatea şi opoziţia contrariilor, trecerea schimbărilor cantitative în schimbări calitative, negarea negaţiei) reprezintă legi universale ale existenţei şi gîndirii. Aceste legi, la rîndul lor, se exprimă prin cupluri categoriale (esenţă-fenomen, necesitate-întîmplare, cauză-efect, general-particular-singular etc.). Ca metodă de cunoaştere şi transformare revoluţionară a realităţii, **d.** materialistă are un caracter novator, este străină formelor simplist absolutizante, oferă o bază filozofică adecvată atît cercetării ştiinţifice contemporane, cît şi acţiunii de transformare radicală a societăţii. (V. T.)

Dialog

Schimb de păreri între reprezentanţii unor concepţii filozofice, ai unor partide politice, ai unor state etc. **D.** serveşte unei mai bune cunoaşteri a poziţiilor reciproce. El presupune desfăşurarea într-un climat de respect reciproc şi receptivitate faţă de opiniile partenerilor, care să înlesnească desprinderea unor concluzii de interes comun, cu caracter informativ, ce pot duce la puncte de vedere acceptate de participanţi. **D.** nu implică angajamente şi cere să se desfăşoare într-un spirit de respect faţă de opiniile partenerilor de discuţii. Dialogul filozofiei marxiste cu diferite curente de idei contemporane presupune deschiderea faţă de elementele raţionale, umaniste şi progre-

Scanned with OKEN Scanner

siste promovate de acestea, receptare străină oricărei rigidități dogmatice sau închistări sectare, dar, în egală măsură, presupune afirmarea unor puncte de vedere principiale, critice, realiste și combative, de pe pozițiile materialismului dialectic și istoric, ale socialismului științific. În viața politică internă, partidul nostru, conducerea sa, promovează consecvent **d.** cu comuniștii, cu oamenii muncii, cu specialiștii, ca o metodă democratică de dezbatere și soluționare a problemelor economice, sociale, culturale. P.C.R. consideră că **d.** politic, schimbul principial, tovărășesc de păreri între partidele comuniste și muncitorești cu privire la politica internă și internațională a fiecărei țări este menit să contribuie la întărirea colaborării dintre partide, a unității mișcării comuniste. În relațiile internaționale, **d.** politico-diplomatic, schimbul constructiv de păreri contribuie la înțelegerea pozițiilor reciproce, la întărirea încrederii dintre state, la găsirea unor căi pașnice de soluționare a diferendelor. Partidul și statul nostru consideră că intensificarea schimbului de păreri, la toate nivelurile, are menirea să înlesnească rezolvarea problemelor internaționale pe cale pașnică, prin tratative. (V. F.)

Dictat

(În relațiile internaționale.) Constrîngere exercitată asupra unui stat de către unul sau mai multe state, prin presiuni politice, economice, amenințarea cu forța armată, blocadă militară sau economică etc. pentru a-l determina să accepte anumite condiții împotriva voinței sale. Politica de forță și dictat constituie un mijloc folosit de statele imperialiste. România socialistă respinge politica de **d.** și desfășoară o largă activitate pentru așezarea relațiilor dintre state pe principii noi, democratice, de deplină egalitate a tuturor statelor, pentru o politică de pace și colaborare internațională. (V. F.)

Dictatură

Dominație politică, economică, ideologică a unei sau unor

Scanned with OKEN Scanner

clase sociale într-o orînduire socială dată. **D.** burgheziei este exercitată fie în forme relativ moderate (monarhie constituțională, republică prezidențială), fie în forme discreționare (**d.** personală, **d.** militară, **d.** fascistă). Regimul politic dictatorial se caracterizează, de regulă, prin restrîngerea împinsă pînă la totala suspendare a drepturilor și libertăților cetățenești, prin măsuri antidemocratice și antipopulare care împiedică sau exclud activitatea formațiunilor politice ce nu sînt tolerate de regim, prin reprimarea forțelor progresiste, democratice. **D. fascistă,** regim politic militaro-polițienesc antipopular, antidemocratic și anticomunist, instaurat de cercurile cele mai reacționare ale claselor exploatatoare pentru a-și apăra dominația și interesele de clasă. Ea se caracterizează prin cucerirea cu ajutorul forței a puterii politice de către o formațiune politică reacționară (mișcare, partid), prin afișarea unui program politic demagogic, bazat pe o ideologie antidemocratică, irațională, șovină, rasistă, prin reprimarea sîngeroasă a oricărei tendințe opoziționiste, prin promovarea asasinatului și a genocidului la rangul de politică de stat ; pe plan extern, **d. f.** practică o politică de agresiune, declanșatoare de conflicte armate. (M. M.)

Diferend internațional

Disensiune, dezacord între două sau mai multe state privind unele pretenții sau unele interese de natură politică, economică, socială, juridică etc. Consolidarea păcii și a securității, asigurarea progresului economico-social, întărirea încrederii între state, instaurarea unor relații noi, democratice în viața internațională, relații de pace, prietenie și colaborare, impun cu necesitate ca **d. i.** să fie reglementate numai pe cale pașnică, pe baza egalității suverane a statelor. Carta O.N.U și alte documente juridico-diplomatice internaționale prevăd mijloace variate, cum sînt tratativele, anchetele, bunele oficii (v.), medierea, concilierea (v.), arbitrajele (v.), justiția internațională (v.), la care statele pot și trebuie să recurgă, ca o consecință majoră a eticii internaționale, pentru a preîntîmpina izbucni-

Scanned with OKEN Scanner

rea sau agravarea unor **d. i.** sau pentru rezolvarea acestora pe cale pașnică. (V. F.)

Diplomație

Instrument principal al raporturilor internaționale ale unui stat, prin care se asigură, pe căi și cu mijloace oficiale, promovarea politicii externe, dezvoltarea raporturilor sale cu alte state sau cu organizații internaționale, apărarea drepturilor și intereselor statului, conduita sa în viața internațională. Activitatea diplomatică a unui stat se desfășoară prin organe specializate (ministerul de externe și misiunile diplomatice), ca și prin acțiunea internațională desfășurată de șefii de stat, de guvern sau alte persoane oficiale. În epoca actuală, **d.** este chemată să contribuie în mod activ la soluționarea în interesul popoarelor a problemelor majore ale contemporaneității. Este o cerință stringentă impusă atît de procesul democratizării raporturilor pe plan mondial, cît și de faptul că în prezent participă la viața internațională peste 160 de state ale lumii. Această realitate își găsește reflectarea și în metodele noi de desfășurare a activității diplomatice: negocierile, întîlnirile la nivel înalt, dezbaterile multilaterale în cadrul organizațiilor internaționale ș. a. **D.** are un caracter de clasă, exprimînd interesele claselor care dețin puterea politică. **D.** practicată în trecut de statele imperialiste, care reprezenta un instrument al politicii acestora de forță, dominație și dictat, a devenit anacronică și este condamnată de popoare. Socialismul, prin însăși natura sa, propune și promovează o **d.** deschisă, întemeiată pe relații noi între state, de deplină egalitate în drepturi, respect riguros al independenței și suveranității naționale, neamestec în treburile interne, avantaj reciproc, nerecurgere la forță sau la amenințarea cu folosirea forței. România socialistă promovează pe arena internațională o intensă activitate diplomatică, dezvoltă larg relațiile de colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, participă activ la rezolvarea problemelor majore ale omenirii în intere-

Scanned with OKEN Scanner

sul progresului, al păcii și securității internaționale. Este semnificativ că România socialistă întreține în prezent relații diplomatice și consulare cu 137 de state și relații de colaborare economică cu peste 140 de state de pe toate continentele, a semnat cu numeroase țări tratate de prietenie și cooperare, declarații solemne comune, acorduri, convenții etc. (V. F.)

Disciplina muncii

Trăsătură, preponderent morală, necesară în orice profesiune, în orice activitate creatoare. **D. m.** se caracterizează prin respectarea strictă a regulilor și normelor tehnice și sociale pe care munca respectivă le solicită, a tipului de acțiuni și comenzi cerute de structura procesului de muncă, a normelor de colaborare și întrajutorare dintre membrii colectivului de muncă. **D. m.** presupune punctualitate, corectitudine, conștiinciozitate, îndeplinirea exemplară a sarcinilor profesionale. Formarea atitudinii disciplinate în procesul muncii se realizează prin înțelegerea profundă a valorii sociale a muncii depuse, prin însușirea conștiincioasă, temeinică a deprinderilor de muncă, prin educarea capacității de concentrare și de dozare rațională a efortului fizic și intelectual. Introducerea în producție a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, gradul înalt de tehnicitate al mașinilor, instalațiilor și utilajelor, îmbunătățirea continuă a calității produselor impun exigențe mereu sporite față de respectarea **d. m.**, eradicarea lucrului de mîntuială, a indiferenței față de muncă și de rezultatele ei. Pentru fiecare cetățean al patriei noastre munca este o datorie fundamentală, de onoare. În acest spirit, organizațiile U.T.C. promovează în rîndurile tineretului cultul muncii disciplinate, creatoare, calea unică de afirmare a aptitudinilor, talentului și capacității fiecărui tînăr. În același timp, comuniștii, membrii Uniunii Tineretului Comunist, toți oamenii muncii „trebuie să manifeste combativitate și intransigență față de manifestările de indisciplină, su-

perficialitate şi lipsă de răspundere în muncă" (Codul principiilor şi normelor muncii şi vieţii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste). (V. N. M.)

Discriminare

Noţiune ce se poate aplica pe plan economic, rasial şi social. **D. economică,** regim de politică economică a unei ţări sau grup de ţări capitaliste aplicat frecvent în relaţiile cu ţările socialiste, cu ţările în curs de dezvoltare, generînd condiţii mai puţin favorabile pentru acestea în sistemul de relaţii economice. La baza acestor relaţii stau deseori considerente de natură politică. **D. rasială,** politică de diferenţiere sau persecutare pe considerente de rasă, culoare, origine naţională sau etnică. Prin **d. r.** se urmăreşte restrîngerea sau anularea drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului, manifestîndu-se pe tărîm politic, social, al educaţiei şi culturii, al folosirii forţei de muncă, retribuirii muncii etc. Un exemplu concludent îl oferă starea de lucruri din Africa de Sud, unde se aplică o politică de discriminare rasială faţă de populaţia majoritară de culoare, politică combătută cu fermitate de O.N.U., ţările membre, între care şi România, militînd cu fermitate pentru abolirea tuturor formelor de discriminare, inclusiv cea rasială. **D. socială,** politică specifică societăţilor bazate pe clase antagoniste, promovînd inegalităţile economice, politice, juridice şi culturale între cetăţenii unui stat care aparţin unor clase sau grupuri sociale diferite. (V. T.)

Doctrină

Ansamblu de idei, concepţii, principii sau norme, reprezentînd latura cea mai sistematică şi mai coerent elaborată din cadrul unei anumite ideologii. În funcţie de obiectul lor, ca şi de interesele grupului social pe care îl reprezintă, **d.** au o orientare progresistă sau reacţionară. Ele se pot referi numai la un anumit aspect al dezvoltării sociale sau la societatea umană în ansamblul ei. În funcţie de obiectul lor, în cadrul fiecărei societăţi sînt

Scanned with OKEN Scanner

promovate în viața spirituală **d.** economice, politice, juridice, morale, filozofice, sociologice etc. **D. politice** au un rol aparte, deoarece într-o societate scindată în clase antagoniste ele reflectă interpretarea și aprecierea realității politice și mai ales concepția clasei sau categoriilor sociale pe care le reprezintă cu privire la dezvoltarea viitoare a societății. În societatea noastră socialistă, **d. p.** exprimă concepția științifică a P.C.R. cu privire la progresul multilateral al României socialiste, precum și principalele direcții ale dezvoltării sale în viitoarele decenii. (V. M.)

Dogmatism

Mod de gîndire caracterizat prin rigiditate și conservatorism, care absolutizează anumite realizări ale cunoașterii umane și îngrădește prin aceasta posibilitatea introducerii unor corective sau a unor idei și concepții fundamental noi. În cunoaștere, **d.** este adversarul progresului științific, întrucît operează cu argumentul autorității, considerînd anumite teze și opinii drept adevăruri absolute, de nedepășit. În activitatea politico-socială, **d.** se manifestă prin atitudine insensibilă și nereceptivă față de schimbările ce intervin în societate, față de experiența nouă bazată pe practica social-istorică, prin atașarea față de unele forme sau metode de acțiune anacronice, considerate ca imuabile și infailibile. În politică, **d.** duce la sectarism, la slăbirea legăturilor partidului cu masele, împiedicînd elaborarea unei strategii și tactici realiste. **D.** tinde, în mod obiectiv, spre anularea valențelor critice, novatoare ale teoriei revoluționare, spre o închistare într-un univers de abstracții tot mai îndepărtate de pulsul vieții reale. La nivelul practicii revoluționare, a mișcării comuniste și muncitorești, **d.** s-a manifestat prin tendința de a absolutiza anumite strategii și tactici valabile în condiții social-istorice precis determinate, prin pretenția de a impune propria experiență drept universal-valabilă, prin refuzul de a recunoaște necesitatea istorică a diversității căilor de trecere la socialism în lumea contempo-

Scanned with OKEN Scanner

rană ş. a. În condiţiile actuale, înlăturarea **d.**, sub orice formă s-ar manifesta, reprezintă o condiţie necesară pentru succesul luptei împotriva capitalismului, pentru dezvoltarea creatoare a teoriei revoluţionare a clasei muncitoare, a socialismului ştiinţific. (V. M.)

Dominaţie

Relaţie socială inegalitară, în cadrul căreia una dintre părţi — persoană, grup sau clasă socială — constrînge pe cealaltă la un statut de subordonare economică, politică, sau spirituală. **D.** presupune în mod necesar ca partea ce o exercită să dispună de un ansamblu de mijloace (materiale sau de alt gen) superioare celor ale părţii dominate. Ca fenomen social, **d.**, în toate formele sale, este specifică societăţii întemeiate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie. Statul capitalist contemporan reprezintă principalul instrument al **d.** exercitată de marea burghezie monopolistă asupra întregii societăţi. Deşi forma cea mai exacerbată a **d.** o exercită regimurile ultrareacţionare, fasciste, prin suprimarea tuturor garanţiilor democratice şi instituirea terorii generalizate, totuşi **d.** se manifestă şi în acele regimuri capitaliste care proclamă democraţia şi drepturile omului ca trăsături fundamentale ale sistemului lor. În aceste regimuri, **d.** se exprimă prin menţinerea inegalităţii economice, prin excluderea oamenilor muncii de la adoptarea deciziilor-cheie, prin desfăşurarea unei intense manipulări a conştiinţei diferitelor categorii sociale. În acest fel, chiar în regimurile care păstrează aparenţele constituţionale, principalul obiectiv al luptei de clasă, al activităţii revoluţionare îl constituie înlăturarea **d.** politice, economice, culturale şi instaurarea unei reale egalităţi sociale. (V. M.)

Drapel de stat

Semn simbolic distinctiv, care constituie (alături de imn şi de stemă) unul dintre însemnele suveranităţii unei naţiuni. Consacrarea şi descrierea **d. de s.** se face, de regulă,

Scanned with OKEN Scanner

prin Constituția țării respective. **D. de s.** al R. S. România poartă culorile roșu, galben și albastru, avînd albastrul lîngă lance, iar stema țării dispusă pe fondul galben. **D. de s.** al R. S. România reprezintă cel mai autentic simbol al patriotismului poporului nostru. (V. M.)

Drept

Ansamblu de norme juridice, stabilite și sancționate de stat, care reglementează raporturile sociale într-o societate dată. În societățile împărțite în clase antagoniste, **d.** exprimă și apără interesele claselor exploatatoare, dominante (**d.** sclavagist, **d.** feudal, **d.** burghez). În socialism, **d.** reflectă voința întregului popor, apără interesele acestuia, servește consolidării și dezvoltării noii orînduiri sociale, îmbină în mod armonios interesele generale cu cele individuale, garantează drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor. După aria și natura raporturilor sociale pe care le reglementează, **d.** poate fi : **d.** civil, **d.** administrativ, **d.** penal, **d.** constituțional, **d.** internațional, public sau privat etc. Ca formă a suprastructurii, **d.** este determinat de baza economică a societății, dar, la rîndul său, exercită o puternică influență asupra acesteia. În țara noastră, în procesul de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, P.C.R. acordă o atenție deosebită perfecționării continue a **d.** socialist, respectării ordinii de drept socialiste, a legilor și hotărîrilor de partid și de stat, în interesul prosperității patriei, al întregului nostru popor. (V. F.)

Drept internațional

Ansamblu de norme și principii care reglementează relațiile dintre state și sînt menite să asigure menținerea păcii și securității mondiale. Subiectul principal al **d. i.** îl constituie statul suveran. Normele și principiile **d. i.** se cer a fi respectate de toate statele, indiferent de sistemul social-politic, constituind o obligație esențială a vieții internaționale. Aceste norme au un caracter general, imperativ și se referă la : principiile funda-

Scanned with OKEN Scanner

mentale ale relațiilor dintre state înscrise în Carta O.N.U., la normele privind asigurarea păcii, securității și colaborării internaționale, a libertății popoarelor, a dreptului fiecărui stat de a-și hotărî singur calea dezvoltării sale etc. Totodată, **d. i.** cuprinde o serie de norme care au un caracter dispozitiv-sugestiv, fiind aplicabile în relațiile dintre state numai atunci cînd acestea nu dispun altfel prin acorduri bi sau multilaterale. România socialistă dezvoltă relații de prietenie și colaborare cu toate statele, indiferent de orînduirea lor social-economică, pe baza principiilor dreptului internațional contemporan, aducînd o contribuție activă la cauza păcii și securității în lumea întreagă. (V. T.)

Dreptate

Valoare, avînd simultan o semnificație juridică, etică și politică, în funcție de care se aprobă sau se dezaprobă relațiile juridice, economice, politice sau morale existente în societate. Noțiunea de **d.** se referă la natura raporturilor care se instituie între clase, grupuri sociale, în cadrul unei comunități naționale sau între națiuni, într-o anumită epocă sau într-o anumită orînduire socială. Dacă pentru burghezie **d.** este judecată prin prisma intereselor ei egoiste, de clasă, pentru clasa muncitoare **d.** semnifică înlăturarea relațiilor capitaliste, care generează inegalitatea socială, politică, economică, culturală și instaurarea unei societăți drepte, fără privilegii de clasă sau de alt gen, care desființează bazele sociale ale inechității și exploatării. Socialismul creează condițiile reale, efective pentru instaurarea **d.** sociale, dînd tuturor membrilor societății, fără nici o deosebire, deplina posibilitate de a-și exercita drepturile, potrivit meritelor fiecăruia, contribuției aduse la propășirea întregii societăți. Partidul Comunist Român, organizația U.T.C., organizațiile de masă și obștești cultivă în rîndul membrilor lor combativitatea principială, revoluționară față de orice manifestare de nedreptate în oricare domeniu al vieții sociale, față de orice

Scanned with OKEN Scanner

acțiune care vine în contradicție cu principiile echității socialiste. (V. M.)

Drepturi și libertăți democratice

Ansamblu de drepturi și libertăți necesare dezvoltării și manifestării personalității, recunoscute cetățeanului unui stat și înscrise în Constituție. **D. și l. d.**, ca sufragiul universal, dreptul la instruire, dreptul la asociere, libertatea conștiinței, libertatea cuvîntului, a presei, a întrunirilor ș. a. au fost proclamate în perioada de ascensiune a burgheziei, cînd activitatea acesteia avea un caracter progresist și au avut un rol însemnat în stimularea maselor la lupta împotriva orînduirii feudale. Deși în urma luptei maselor muncitoare **d. și l. d.** sînt înscrise în constituțiile majorității țărilor capitaliste, totuși, datorită proprietății private și dominației de clasă a burgheziei, recunoașterea lor are pentru oamenii muncii un caracter preponderent formal, întrucît lipsesc mijloacele materiale și juridice care să garanteze exercitarea efectivă a drepturilor și libertăților prevăzute. Societatea socialistă creează condiții pentru ca toți oamenii muncii să se bucure în sens larg și deplin de **d. și l. d.**, acestea fiind garantate material și juridic. Constituția R. S. România consfințește și apără următoarele **d. și l. d.** : egalitatea cetățenilor fără deosebire de naționalitate, rasă, sex sau religie ; dreptul la învățătură, muncă, odihnă, asigurare materială la bătrînețe și în caz de boală sau incapacitate de muncă ; asigurarea condițiilor necesare dezvoltării aptitudinilor fizice și intelectuale ale tinerilor ; ocrotirea căsătoriei și familiei ; apărarea intereselor mamei și copilului ; dreptul de asociere, în diverse organizații obștești ; dreptul de a alege și de a fi ales în organele politice de conducere ; dreptul de petiționare ; dreptul celui vătămat într-un drept al său de a cere repararea pagubei ; dreptul de proprietate personală și de moștenire ; libertatea cuvîntului, a presei, a întrunirilor, mitingurilor și demonstrațiilor, a conștiinței ; inviolabilitatea persoanei și a domiciliului ; asigurarea secretului corespon-

Scanned with OKEN Scanner

denței și al convorbirilor telefonice. Exercitarea acestor **d. și l. d.** solicită, în mod corelativ, răspunderea fiecărui cetățean față de interesele generale ale societății și față de îndatoririle fundamentale ale cetățenilor cum sînt : respectarea Constituției și a tuturor legilor țării, apărarea patriei, a proprietății socialiste ș. a. (I. Z.)

Drepturile și libertățile fundamentale ale omului

Drepturi fundamentale, fără a căror respectare pe plan intern precum și pe plan internațional de către state nu pot fi concepute viața, libertatea, demnitatea și dezvoltarea plenară a personalității umane. Pe măsura evoluției epocii contemporane, opinia publică internațională devine tot mai receptivă la necesitatea respectării integrale a drepturilor omului și înregistrează reacții tot mai vehemente împotriva violărilor flagrante și sistematice ale acestora de către regimurile reacționare și extremiste (mai ales împotriva fascismului, neofascismului, a politicii de apartheid și discriminare rasială). Îndeosebi în perioada postbelică, această problemă devine de interes mondial, Carta O.N.U. reafirmînd credința semnatarilor săi în drepturile fundamentale ale omului, în egalitatea în drepturi a națiunilor mici și mari. În cadrul O.N.U. au fost adoptate, în acest sens, o serie de documente internaționale în care sînt formulate drepturile omului și libertățile fundamentale în ansamblul lor : Declarația universală a drepturilor omului (1948), Pactele internaționale privind drepturile omului (1966), Declarația privind promovarea în rîndul tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare (1965) ș. a. Domeniile de acțiune ale O.N.U. pentru promovarea respectului universal al drepturilor omului se referă cu prioritate la : dreptul popoarelor de a dispune de ele însele ; eliminarea discriminării rasiale și a politicii de apartheid ; promovarea egalității în drepturi între bărbați și femei ; protecția drepturilor tineretului ; incriminarea, urmărirea și pedepsirea crimelor de război și a acelor contra umanității ; interzicerea traficului cu stupefiante și narcotice ș. a. Actul final al

Scanned with OKEN Scanner

Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa include și prevederi referitoare la drepturile omului. Cooperarea internațională în acest domeniu trebuie să se desfășoare în limitele dreptului internațional și presupune respectarea cu strictețe a suveranității tuturor statelor, precum și neamestecul în treburile lor interne. În concepția României, a președintelui Nicolae Ceaușescu, realizarea drepturilor omului presupune lichidarea oricărei dominații a unui popor de către altul, lichidarea colonialismului, a politicii imperialiste de forță și dictat, asigurarea unor condiții de muncă egale pentru toți cetățenii, realizarea unor adevărate drepturi sociale. Înfăptuirea acestor drepturi depinde în primul rînd de asigurarea dreptului fundamental la viață, la independență și la pace. Prin toate acțiunile sale — pe plan intern sau internațional — România socialistă promovează cu consecvență un umanism nou, care evidențiază că libertatea, bunăstarea și fericirea fiecărui om nu sînt posibile fără libertatea și propășirea națiunii din care face parte, după cum progresul economic și social al fiecărui popor nu poate fi izolat de progresul tuturor popoarelor. „Aceasta constituie problema fundamentală a drepturilor omului — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — de a ști să fie liber și să respecte libertatea altuia, de a ști să facă totul ca atît el, cît și semenii săi, să se bucure de tot ceea ce creează mai bun civilizația". (V. M.)

Drepturile și obligațiile fundamentale ale statelor

Norme esențiale ale legalității în relațiile internaționale, care exprimă spiritul de justiție și echitate menit să ofere cadrul juridic necesar afirmării pe plan mondial a tuturor statelor lumii într-un climat de pace și colaborare. **Drepturile fundamentale** sînt inerente oricărui stat, toate statele beneficiază în aceeași măsură de acestea și nu pot renunța la aceste drepturi deoarece ele sînt inalienabile, intangibile și indivizibile. Orice lezare a unor asemenea drepturi poate periclita însăși existența statelor și crea o situație gravă pentru pacea și securitatea lumii. **Obligațiile fundamentale**

Scanned with OKEN Scanner

se impun tuturor statelor în raporturile lor bilaterale sau multilaterale, fiind ineludabile și inderogabile. De modul de îndeplinire a acestora de către fiecare stat depinde conduita sa în viața internațională. Între drepturile și obligațiile fundamentale ce revin statelor există o unitate dialectică, ele condiționîndu-se reciproc : promovarea drepturilor are loc în condițiile îndeplinirii obligațiilor, iar orice abatere de la obligații afectează negativ realizarea drepturilor. În spiritul politicii sale externe de promovare în relațiile dintre state a unor principii noi, de egalitate, stimă și respect și de întronare în viața internațională a unor reguli democratice de conduită, România socialistă a propus, la cea de-a XXX-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., elaborarea și adoptarea unui Cod de conduită cu caracter universal în care să fie statuate drepturile fundamentale ale statelor (la existență, la suveranitate și independență, la pace și securitate, la dezvoltare și progres, la integritatea teritoriului și la inviolabilitatea frontierelor, la autoapărare, asupra resurselor naturale, la egalitate, de a participa la rezolvarea problemelor internaționale, la cooperare, de a face comerț, de acces la cuceririle științei și tehnicii, de a face parte din organizațiile internaționale, de a participa la tratatele internaționale, la un tratament nediscriminatoriu), precum și obligațiile fundamentale ale acestora (respectarea personalității statelor, a suveranității și independenței statelor, nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța, integritatea teritorială și inviolabilitatea frontierelor, reglementarea pașnică a diferendelor, neamestecul în treburile altor state, respectarea suveranității permanente asupra resurselor naturale, promovarea progresului economic și social al tuturor popoarelor, întărirea păcii și securității internaționale, înfăptuirea dezarmării, nerecurgerea la propagandă în favoarea războiului, lichidarea colonialismului și neocolonialismului, respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, eliminarea discriminării rasiale, dezvoltarea colaborării internaționale, conservarea și protejarea mediului înconju-

Scanned with OKEN Scanner

rător, întărirea rolului O.N.U. în viaţa internaţională, respectarea drepturilor şi intereselor celorlalte state, îndeplinirea cu bună credinţă a obligaţiilor asumate). Ţara noastră a militat şi militează pentru respectarea drepturilor legitime ale tuturor statelor şi, în acelaşi timp, îşi îndeplineşte obligaţiile ce-i revin faţă de toate statele lumii. (V. F.)

Scanned with OKEN Scanner

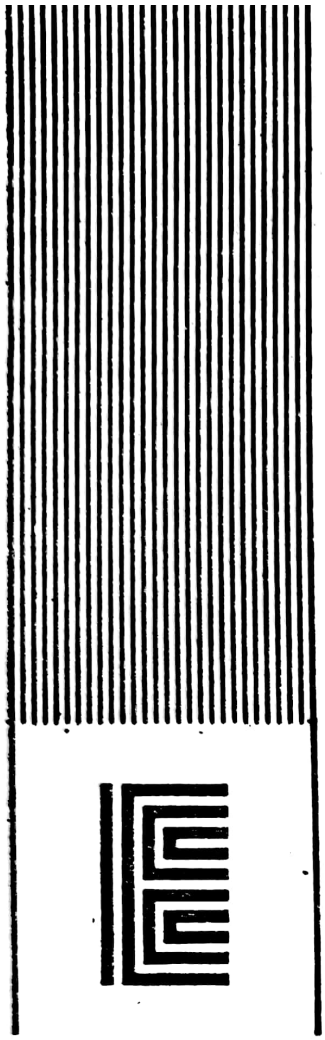

„Echilibrul terorii"

Concepție strategică, politică și militară a unor cercuri imperialiste, potrivit căreia pacea și securitatea internațională nu pot fi asigurate decît prin deținerea de către marile puteri a armelor nucleare și altor arme de exterminare în masă, exercitînd asupra adversarului potențial un efect de „descurajare", de „disuasiune", datorită riscului real al distrugerii reciproce (de aici și denumirea respectivă). Departe de a asigura pacea și securitatea în relațiile internaționale, **e. t.** nu poate oferi decît o stabilitate precară și fragilă, amenințată permanent de dezechilibru, de pericolul trecerii de la amenințarea cu forța la folosirea efectivă a forței. În schimb, această concepție justifică și stimulează intensificarea cursei înarmărilor, perfecționarea continuă a armelor existente și căutările de noi arme tot mai sofisticate. Experiența istorică demonstrează că pacea și securitatea tuturor popoare-

Scanned with OKEN Scanner

lor impun afirmarea în viața internațională a unor relații noi, de respect și colaborare între state, soluționarea pe cale pașnică, prin tratative a litigiilor, încetarea cursei înarmărilor și adoptarea unor măsuri concrete menite să ducă la înlăturarea războiului, la înfăptuirea dezarmării generale, și în primul rînd a dezarmării nucleare. (M. M.)

Echitate

Principiu moral și politic potrivit căruia raporturile economico-sociale dintre oameni, precum și dintre state, dintre națiuni, se cer a fi întemeiate pe cerințele egalității și dreptății. Desființarea claselor exploatatoare, construirea societății socialiste și comuniste condiționează realizarea e. sociale. În socialism, e. constituie un principiu fundamental de reglementare a tuturor relațiilor sociale și interumane, afirmîndu-se prin stabilirea, în spiritul justiției sociale, a drepturilor și îndatoririlor tuturor membrilor societății. Socialismul instaurează egalitatea socială și, pe măsura dezvoltării economice și spirituale, a perfecționării conducerii și organizării societății, înfăptuiește în mod gradual cerințele e. în toate sferele relațiilor sociale. Asemenea cerințe esențiale sînt: obligația tuturor de a depune o muncă utilă societății și dreptul fiecăruia de a fi retribuit după cantitatea, calitatea, importanța socială și rezultatele muncii depuse; instaurarea unui raport just, rațional între veniturile mari și cele mici, evitîndu-se atît diferențierea exagerată dintre venituri, cît și egalizarea nestimulativă a acestora; înlăturarea oricăror surse de venituri neîntemeiate pe munca proprie etc. Codul eticii și echității socialiste cere comuniștilor, membrilor Uniunii Tineretului Comunist, tuturor oamenilor muncii să adopte o atitudine fermă, combativă împotriva manifestărilor „de subordonare a intereselor generale unor interese individuale înguste, a tendințelor de a pretinde de la societate mai mult decît s-ar cuveni pe baza principiilor socialiste de repartiție". (M. M.)

Scanned with OKEN Scanner

Ecologie

Disciplină științifică contemporană, care studiază interacțiunea dintre organisme și mediul lor de viață și care, prin interferențele ei cu agronomia, silvicultura etc., contribuie la rezolvarea unor probleme privind sporirea producției alimentare, ocrotirea naturii, eradicarea unor boli transmisibile ș. a. **E. socială** studiază interrelația dintre natură, societate și om. Apariția pericolului ruperii unor echilibre biologice, creșterea rapidă a populației, fără a fi însoțită de o organizare corespunzătoare a mediului natural și social, criza resurselor energetice și de materii prime, poluarea mediului înconjurător au provocat fenomenul ce poartă denumirea de criză ecologică. Cu privire la acest fenomen au fost formulate unele teorii, care susțin incapacitatea oamenilor de a controla acțiunea legilor naturale și sociale. Alte teorii preconizează frînarea sau chiar oprirea dezvoltării economice a societății și a aplicării cuceririlor revoluției științifice și tehnice. **E. s.** marxistă consideră drept cauză a crizei ecologice dezvoltarea haotică, disproporționată a economiei capitaliste, repartizarea inechitabilă a cuceririlor științei și tehnicii contemporane. Soluția problemelor ecologice este în realitate de ordin social-politic și se conturează în perspectivă, în generalizarea la scară mondială a relațiilor de producție socialiste. Pînă atunci sînt necesare acțiuni concertate pe plan internațional, în cadrul O.N.U., cît și pe plan regional și local, menite a depăși contradicțiile dintre interesele economice înguste și cele ale colectivității. În țara noastră protecția mediului înconjurător constituie o componentă a politicii de stat, fiind reglementată prin lege. (V. T., M. M.)

Economie mondială

Totalitate a economiilor naționale ale statelor lumii, privite prin prisma complexului de relații stabilite între acestea pe planul comerțului exterior, al cooperării în producție, în știință și tehnologie, al prestărilor de servicii internaționale, al relațiilor externe valutare și de credit

Scanned with OKEN Scanner

etc. Încadrarea țărilor lumii în economia mondială se bazează pe experiența și accentuarea diviziunii internaționale a muncii. Dezvoltarea **e. m.** în epoca actuală este determinată de marile succese obținute de țările socialiste în făurirea noii orînduiri, precum și de afirmarea în viața internațională a tinerelor state recent eliberate, care, sub influența revoluției științifico-tehnice contemporane, își modifică substanțial structurile lor economice, participînd tot mai larg la diviziunea internațională a muncii. Adînci repercusiuni asupra **e. m.** are în prezent criza economică și energetică, criza monetară și financiară, fenomenele inflaționiste din țările capitaliste dezvoltate. Pe baza analizei științifice a realităților și tendințelor din lumea contemporană, Partidul Comunist Român se pronunță pentru dezvoltarea economică independentă a fiecărei națiuni și totodată pentru colaborarea și cooperarea pe multiple planuri între statele lumii, pentru lichidarea subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice internaționale. Ca urmare a dezvoltării economiei naționale, România socialistă participă tot mai activ la diviziunea internațională a muncii. Țara noastră întreține relații economice cu peste 140 de state ale lumii. Potrivit Directivelor aprobate de Congresul al XII-lea al P.C.R., în perioada 1981—1985 volumul comerțului exterior va crește cu 50—57%. O atenție deosebită va fi acordată creșterii substanțiale a eficienței exporturilor, sporirii ponderii mărfurilor care valorifică superior materiile prime, energia și munca socială, studierii temeinice a tendințelor pieței externe, creșterii competitivității produselor românești, extinderii cooperării economice și tehnico-științifice, formelor superioare de cooperare economică cum sînt : construirea, conducerea și exploatarea în comun a unor unități industriale, crearea de societăți mixte pentru exportul unor produse, executarea în comun a unor obiective economice pe terțe piețe ș. a. România va dezvolta în continuare relațiile economice cu statele membre ale C.A.E.R., cu toate țările socialiste, acestea urmînd să aibă o pondere de circa 48% în comerțul nostru exterior, va acorda o atenție deose-

Scanned with OKEN Scanner

bită schimburilor comerciale și cooperării în producție cu țările în curs de dezvoltare, ponderea acestora ajungînd la peste 25%, va extinde relațiile economice cu statele capitaliste dezvoltate, cu toate statele lumii, în spiritul avantajului reciproc, deplinei egalități în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale, excluderii oricărui amestec în treburile interne. (S. I.)

Economie națională

Sistem unitar și complex de activități economice dintr-o țară, care se desfășoară în cadrul sferei productive și a sferei neproductive. Gradul de dezvoltare și caracterul **e. n.** sînt determinate de nivelul forțelor de producție de care aceasta dispune, de caracterul relațiilor de producție dominante, de structura pe ramuri a economiei, precum și de eficiența cu care sînt utilizate resursele materiale, financiare și umane. **E. n.** a țării noastre se dezvoltă în mod planificat și armonios, în condițiile promovării pe scară largă a progresului tehnico-științific, pe baza relațiilor de producție socialiste și acțiunii legilor economice specifice socialismului. În centrul politicii economice a P.C.R. se situează în actuala etapă accentuarea laturilor calitative ale **e. n.**, făurirea unei economii moderne, de nivel tehnic ridicat, de mare productivitate și de înaltă eficiență economică, astfel încît, după cum se subliniază în documentele Congresului al XII-lea al P.C.R., deceniul următor să devină cu adevărat „deceniul științei, tehnicii, calității și eficienței". Înfăptuirea prevederilor planului cincinal 1981—1985 va accelera dezvoltarea țării atît în domeniul bazei tehnico-materiale, cît și al organizării societății, va ridica pe noi trepte învățămîntul, știința, cultura, nivelul de trai și gradul general de civilizație al întregului popor. România va depăși stadiul de țară socialistă în curs de dezvoltare și va deveni o țară socialistă mediu dezvoltată. Potențialul economic tot mai ridicat, dezvoltarea continuă a **e. n.** a patriei, constituie premisele unei tot mai ample participări a tineretului la traducerea în viață a politicii partidului. Întruchi-

Scanned with OKEN Scanner

pînd însuși viitorul comunist al națiunii noastre, înarmat cu concepția revoluționară despre lume și viață, însușindu-și cunoștințe bogate în toate domeniile cunoașterii umane, tineretul contribuie cu entuziasm și hotărîre la înfăptuirea Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. (S. I.)

Economie politică

Știință care studiază relațiile economice dintre oameni, legile care guvernează producția, repartiția, schimbul și consumul bunurilor materiale și serviciilor economice pe diferitele trepte de dezvoltare ale societății. **E. p.** studiază relațiile economice nu în mod izolat de forțele de producție, ci în strînsă interacțiune cu acestea. Avînd ca obiect raporturi și procese ce afectează direct interesele claselor sociale (relațiile de proprietate, de repartiție etc.), **e. p.** studiază și interpretează fenomenele economice de pe pozițiile clasei ale cărei interese le apără. În condițiile contemporane există **e. p.** burgheză, **e. p.** mic-burgheză (a claselor intermediare), **e. p.** marxistă — a clasei muncitoare. **E. p.** a clasei muncitoare, fondată de **K. Marx** și F. Engels în primul stadiu de dezvoltare a capitalismului, a fost dezvoltată creator de **V. I. Lenin** în condițiile imperialismului, iar în zilele noastre se îmbogățește continuu prin generalizarea teoretică a fenomenelor și proceselor economice de către partidele comuniste și muncitorești. P.C.R. și-a adus și își aduce contribuția la îmbogățirea ei prin elaborarea unor concepte și categorii economice cum sînt : societatea socialistă multilateral dezvoltată, noua ordine economică și politică internațională, fond național de dezvoltare economico-socială ș. a. **E. p.** marxistă are un caracter științific, întrucît interesele clasei muncitoare, clasă purtătoare a progresului, coincid cu cerințele mersului înainte al societății, iar principiile și legile descoperite de această știință au fost și sînt confirmate de practică. (S. I.)

Scanned with OKEN Scanner

Educație comunistă

Educație în spiritul principiilor ideologiei și moralei comuniste, de formare a omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, cu un profil moral-politic comunist, cu o personalitate multilateral dezvoltată. În concepția P.C.R., **e. c.** cuprinde, într-un tot unitar, perfecționarea pregătirii profesionale, ca o condiție a integrării active în viața socială, ridicarea nivelului de pregătire politică și ideologică, însușirea concepției materialist dialectice și istorice despre lume și viață, a principiilor socialismului științific. Pentru membrii societății noastre o importanță esențială are însușirea Programului P.C.R., cunoașterea aprofundată a politicii interne și externe a partidului. **E. c.** presupune, totodată, însușirea valorilor științei, artei și culturii naționale și universale, conștientizarea principiilor de viață comuniste, ale eticii și echității socialiste, formarea unei atitudini civice înaintate, cultivarea patriotismului socialist și a solidarității internaționale. Atitudinea socialistă față de muncă și față de proprietatea obștească, disciplina conștientă, înalta responsabilitate socială, combativitatea revoluționară, devotamentul și abnegația față de patrie și față de partid, valorile nobile pe care le cultivă **e. c.** își găsesc cea mai deplină afirmare în activitatea de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate. Munca reprezintă factorul primordial, educativ și formativ, al modelării noii personalități a constructorilor socialismului și comunismului în patria noastră. Sub îndrumarea permanentă a partidului, organizațiile U.T.C. situează în centrul preocupărilor lor educarea comunistă, revoluționară, prin muncă și pentru muncă a întregului tineret, cultivarea în rîndurile acestuia a principiilor revoluționare, comuniste de muncă și viață. (V. N. M.)

Eficiență economică

Categorie economică ce exprimă sintetic efectul pozitiv, util al cheltuielilor de muncă socială. Ea presupune în esență economisirea muncii vii și materializate, obținerea într-un termen cît mai scurt a unor rezultate economice

Scanned with OKEN Scanner

maxime cu minimum de mijloace materiale, financiare și de muncă. **E. e.** poate fi determinată la toate nivelurile activității economico-sociale : loc de muncă, secție, întreprindere, centrală, ramură, economie națională. Principalele laturi ale acestui important indicator sînt : **e. e. a** cercetării științifice, a tehnicii noi, a producției, a schimbului de activități (comerțului interior și exterior), a investițiilor etc. La nivelul economiei naționale **e. e.** se exprimă cu ajutorul unor indicatori sintetici : productivitatea muncii sociale (ca raport între venitul național și personalul muncitor din sfera productivă), ponderea cheltuielilor materiale de producție în produsul social, corelația dintre creșterea venitului național și produsul social, rata eficienței (ca raport între venitul net și fondurile de producție) etc. La nivelul unităților economice **e. e.** este exprimată printr-un sistem de indicatori : producția netă (valoarea nou creată în întreprindere), rata beneficiului (ca raport între beneficiu și costul de producție), cheltuieli la 1000 lei producție marfă, beneficiu la 1000 lei fonduri fixe etc. S-a extins și perfecționat sistemul de norme și normative de **e. e.** : productivitatea muncii (ca raport între producția netă și personalul muncitor) și exprimată fizic în funcție de fondul total de timp al întreprinderii, gradul de folosire a capacităților de producție, indicii de valorificare a materiilor prime, normative de calitate și înnoire a producției, normative de personal, cursul de revenire și aportul valutar pentru activitatea de comerț exterior etc. În Raportul prezentat la Congresul al XII-lea al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat că un obiectiv important al actualei etape este „sporirea mai accentuată a eficienței activității economice prin ridicarea gradului de valorificare a materiilor prime, materialelor și energiei, folosirea intensivă a mașinilor și utilajelor, reducerea costurilor, îndeosebi a cheltuielilor materiale, și creșterea beneficiilor". Alături de toți oamenii muncii, pentru tineretul revoluționar din țara noastră îndeplinirea exemplară, la fie-

Scanned with OKEN Scanner

care loc de muncă, a acestor indicații ale secretarului general al P.C.R. constituie o înaltă îndatorire patriotică, o contribuție de seamă la continua prosperitate a României socialiste. (S. I.)

Egalitate

Relație socială fundamentală, care presupune, înainte de toate, o poziție identică a tuturor membrilor societății față de principalele mijloace de producție, același rol pentru toți privind organizarea socială a muncii și un criteriu unic de obținere a resurselor necesare traiului, de pe urma activității depuse. Realizarea e. în domeniul politic decurge în mod necesar din e. economică și presupune raporturi similare pentru toți membrii societății față de puterea politică, existența unei largi democrații, care să permită, în măsură egală, participarea tuturor la realizarea acestei puteri ; e. presupune, în același timp, o situație identică a tuturor membrilor unei colectivități în ce privește raporturile lor interpersonale și de grup, aceleași criterii de promovare a indivizilor, indiferent de rasă, naționalitate, sex etc. Realizarea e. depline reprezintă o aspirație milenară a omenirii și astăzi una dintre valorile esențiale ale umanismului revoluționar, socialist. În concepția doctrinarilor burghezi, e. se referă aproape exclusiv la dreptul cetățenilor de a fi egali în fața legii (e. juridică). Unii dintre ei (M. Duverger, G. Burdeau ș. a.) includ în sfera conceptului de e. unele drepturi economice sau sociale, pronunțîndu-se chiar pentru e. „condițiilor și șanselor". În societatea capitalistă contemporană promovarea în practica socială a e. nu poate fi decît limitată, deoarece în cadrul ei se menține proprietatea privată, cauza fundamentală a inegalității economice. În societatea socialistă promovarea e. sociale, politice, juridice, culturale se întemeiază pe e. economică. Proprietatea socială devine baza obiectivă a realizării în fapt a oricărei forme de e. (V. M.)

Scanned with OKEN Scanner

Egalitatea în drepturi a statelor

Principiu fundamental al relațiilor internaționale contemporane, potrivit căruia toate statele, ca subiecte de drept internațional, au drepturi și obligații egale, indiferent de mărimea teritoriului, de numărul populației, de puterea economică și militară, de sistemul politic și social-economic, de stadiul de dezvoltare. Decurgînd din independența și suveranitatea statelor, **e. în d. a s.** presupune dreptul fiecărei națiuni de a-și alege în mod liber orînduirea social-politică, de a-și exercita suveranitatea în viața internațională, de a trata de pe poziții de deplină egalitate cu celelalte state, respectînd dreptul tuturor popoarelor de a se dezvolta conform voinței proprii. În virtutea acestui principiu, statele au dreptul de a participa, în condiții de egalitate, la dezbaterea și rezolvarea problemelor contemporane majore. Consacrat în Carta O.N.U. și în numeroase tratate internaționale, **e. în d. a s.** este un principiu promovat cu consecvență de România socialistă în relațiile sale cu toate statele lumii, indiferent de sistemul lor social-politic. (V. F.)

Egoism—Egocentrism

Egoism, manifestare extremă a individualismului, raportare exclusivă la propria persoană și la interesele personale, prin ignorarea sau încălcarea intereselor comune ale celorlalți oameni, ale societății. **Egocentrism,** termen sinonim egoismului, semnifică preocuparea exagerată pentru interesele personale și nesocotirea intereselor altora. Ca și egoismul, dă naștere unor trăsături morale și comportări sociale incompatibile cu morala socialistă. Atitudinea egoist-egocentristă, generată de proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și de relațiile de exploatare, opune individul societății, interesele individuale celor generale. Ea este caracteristică acelor concepții filozofice și etice care consideră individul ca o entitate abstractă, ruptă de contextul relațiilor sociale, și care leagă individualismul de esența naturii umane și a relațiilor sociale. Socialismul instaurează raporturi de colaborare și

Scanned with OKEN Scanner

ajutorare tovărășească între oameni, promovează principiul nobil al colectivismului, asigură o deplină armonizare a intereselor personale cu cele generale, ale întregii societăți. Manifestările individualiste, de egoism și egocentrism sînt, sub orice formă, străine însăși naturii orînduirii socialiste, contravin în mod flagrant principiilor și normelor eticii și echității socialiste, profilului moral-politic și personalității omului nou al societății noastre. Eradicarea unor asemenea rămășițe ale vechiului din conștiința unor oameni constituie o preocupare a activității politico-educative, a afirmării, în toate sferele vieții sociale, a principiilor moralei socialiste și comuniste. (M. M.)

Elită

Grup de persoane remarcabile prin dotare și prin realizări dintr-un domeniu determinat de activitate socială ; după natura preocupărilor, se pot distinge : **e.** culturală a unei societăți, **e.** științifică, **e.** sportivă ș. a. În genere, noțiunea de **e.** sugerează accesul restrîns la performanțe într-un domeniu dat, are un sens restrictiv privind numărul celor care pot obține rezultate deosebite și, cu referire la domeniul politic, ea dobîndește un sens conservator și antidemocratic, deoarece presupune că puterea este exercitată de către o minoritate, ale cărei calități o desemnează în mod exclusiv pentru a deține prerogativele acestei puteri sau pentru a influența asupra „vîrfurilor" sistemului politic. Datorită acestui sens restrictiv, termenul de **e.** politică nu este adaptabil pentru analiza structurilor și relațiilor de putere din societatea socialistă. Cunoscutul sociolog american C. Wright-Mills desemnează prin „**e.** puterii" sau „**e.** dominantă" cercul restrîns al persoanelor cu poziție conducătoare în principalele instituții ale sistemului capitalist actual ; el dezvăluie astfel caracterul antidemocratic al structurilor puterii dominate de **e.** financiară, militară sau politică din țările occidentale. În cadrul doctrinelor politice burgheze, **elitismul** reprezintă acea orientare care susține că în orice

Scanned with OKEN Scanner

societate puterea revine în mod inevitabil unui grup restrîns de indivizi, care domină datorită calităţilor lor superioare în raport cu majoritatea socială. Doctrina elitelor tinde să justifice dominaţia unei minorităţi privilegiate, invocînd pretinse „calităţi naturale" ale e. şi susţinînd că această dominaţie este inerentă oricărei societăţi ; în cadrul acestei doctrine s-au manifestat mai multe variante, în funcţie de modalitatea de justificare a dominaţiei e. şi a metodelor acestei dominaţii : Thomas Carlyle susţinea „cultul eroilor", adică faptul că întreaga istorie este făurită de marii comandanţi de oşti sau de întemeietorii de religii ; Fr. Nietzsche încerca să acrediteze ideea opoziţiei totale dintre „supraom" (considerat ca scop al întregii dezvoltări istorice) şi „oamenii de turmă", adică masele populare ; s-au manifestat, de asemenea, variantele organicismului modern (darwinismul social şi rasismul), teoria „clasei politice" a lui Gaetano Mosca, a „circulaţiei elitelor", susţinută de către Vilfredo Pareto ş.a.m.d. Esenţa întregului **elitism,** indiferent de variantele sale, rezidă în cultul exacerbat al e. dominante, disprețul manifestat faţă de masele populare, precum şi negarea oricărui rol al acestora în istorie. Datorită caracterului lor ultrarecţionar, variantele **elitismului** sînt într-o totală opoziţie faţă de concepţia materialist-istorică referitoare la rolul maselor şi al personalităţii în istorie. (V. M.)

Emancipare

Eliberare dintr-o stare de dependenţă, proces în cadrul căruia o persoană, un grup sau o clasă socială îşi dobîndeşte independenţa economică, politică sau spirituală, ieşind dintr-o situaţie de servitute în care se afla anterior. **E. ideologică** exprimă respingerea vechiului sistem de idei promovat de către clasa ori (referitor la procesul de eliberare de sub colonialism) de către naţiunea dominantă, precum şi făurirea unui sistem propriu de idei care să reflecte şi să susţină interesele deosebite ale clasei sau poporului, aflate în curs de eliberare. **E. i.** conferă mişcării conştiinţa de sine, premisa esen-

Scanned with OKEN Scanner

țială a organizării și activității politice independente. **E. politică** exprimă transpunerea în fapt a năzuinței de desprindere față de servituțile vechiului sistem. Ea urmărește asigurarea dreptului exclusiv al popoarelor de a hotărî propria organizare social-politică, de a-și valorifica potențialul uman și bogățiile naturale corespunzător nevoilor proprii. În toate formele sale, indiferent de categoriile sociale la care se referă, **e.** are și un pronunțat caracter politic. Astfel, **e.** femeii exprimă eliberarea ei socială și asigurarea unei depline egalități în drepturi cu bărbatul, pentru înlăturarea discriminărilor la care femeile sînt încă supuse în numeroase țări capitaliste. (V. M.)

Embargo

Formă de constrîngere internațională aplicată împotriva unui stat, care se realizează prin : interzicerea exportului sau importului unor mărfuri către sau dintr-un anumit stat, reținerea vaselor sau bunurilor unui stat în porturile sau apele teritoriale ale altui stat care declară **e.**, închiderea porturilor statului (statelor) care declară **e.** vaselor statului împotriva căruia funcționează **e.**, suspendarea comerțului cu acest din urmă stat fie în întregime, fie pentru anumite categorii de produse. Adeseori puterile imperialiste au recurs la **e.** împotriva unor state sau regimuri democratice cu toate că dreptul internațional contemporan interzice folosirea **e.** ca mijloc de presiune, constrîngere sau șantaj exercitat împotriva unui stat. Carta O.N.U. are însă în vedere utilizarea **e.** ca măsură colectivă împotriva statelor care prin acțiunile lor contravin normelor și principiilor dreptului internațional, constituind o amenințare la adresa păcii și securității în lume. (M. M.)

Empirism

1. (În epistemologie.) Concepție generală asupra cunoașterii, opusă raționalismului. Pornind de la datele sensibile, **e.** clasic își propune să parvină pe cale inductivă la elabo-

Scanned with OKEN Scanner

rarea de concepte și propoziții științifice. Considerînd experiența senzorială drept izvor al tuturor cunoștințelor, **e.** a constituit dintotdeauna un adversar al oricărei concepții ce nu are la bază experiența și s-a caracterizat printr-o puternică tendință spre relativism și scepticism filozofic, spre respingerea adevărului ca problemă filozofică. **2. E. politic,** ignorare a rolului teoriei în activitatea de conducere politică și reducerea acesteia la o acțiune pragmatică, practicistă. **E. p.** are inevitabil drept consecință lipsa de perspectivă în activitatea politică și socială. (M. M.)

Epistemologie

Teorie a cunoașterii științifice, avînd ca obiect analiza valorii rezultatelor proceselor de cunoaștere științifică, a obiectivității și validității lor. Datorită transformărilor petrecute în știința modernă și accentuării dimensiunii ei autoreflexive, **e.** tinde să devină o parte componentă a actului de cunoaștere științifică. Știința contemporană este tot mai mult obligată, prin logica propriului ei demers, să-și pună problema propriului statut, să-și investigheze critic metodologia. **E.** se prezintă astfel atît sub forma unei părți componente a filozofiei, cît și sub aceea a unor **e. specifice** fiecărui domeniu științific precis delimitat **(e.** fizică, matematică, biologică, istorică, sociologică etc.). În concepția materialismului dialectic, **e.** are un caracter deschis, avansînd o viziune rațională și constructivă pe baza căreia este posibilă geneza unei metodologii complexe, de natură să orienteze cercetarea sensurilor practic-sociale și umane. (V. T.)

Epoca contemporană

Epoca trecerii omenirii de la capitalism la socialism, inaugurată de victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie 1917 din Rusia. În opoziție cu concepțiile nemarxiste, tehnocratice, iraționaliste, empiriste sau apologetice, socialismul științific definește **e. c.** pornind de la analiza factorilor obiectivi și subiectivi ai dezvoltării societății, a in-

Scanned with OKEN Scanner

terferenței lor dialectice. Subliniind profundele mutații revoluționare care au avut și au loc în lume, Programul P.C.R. definește **e. c.** ca epoca revoluției socialiste, a trecerii de la societatea capitalistă la societatea comunistă, a lichidării dominației imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, a așezării relațiilor dintre state pe principiile noi, ale egalității și independenței naționale ; epoca desfășurării impetuoase a revoluției tehnico-științifice, care creează condiții pentru dezvoltarea forțelor de producție, pentru sporirea producției de bunuri materiale și, pe această bază, pentru ridicarea nivelului de trai al tuturor popoarelor. Forțele social-politice determinante ale progresului în **e. c.** sînt : țările socialiste, clasa muncitoare, partidele comuniste și muncitorești, mișcarea de eliberare națională și țările care și-au cucerit independența, mișcările revoluționare, antiimperialiste ale țărănimii, intelectualității, femeilor, tineretului, studenților, ale altor categorii sociale antimonopoliste. Principalele aspecte ale dezvoltării social-politice în **e. c.** sînt : accelerarea progresului istoric al omenirii ; accentuarea la scară mondială a proceselor revoluționare ; diversificarea formelor și modalităților concrete de trecere de la capitalism la socialism ; impactul dintre procesul revoluționar de trecere de la capitalism la socialism și revoluția științifică-tehnică. **E. c.** cunoaște o agravare a crizei imperialismului și a sistemului capitalist, a contradicțiilor sale economice, politice și sociale, ceea ce pune tot mai puternic în evidență caracterul istoricește perimat al orînduirii capitaliste, necesitatea trecerii a noi și noi popoare la socialism. Cunoașterea trăsăturilor de bază ale **e. c.** constituie o condiție esențială pentru elaborarea strategiei și tacticii revoluționare de trecere de la capitalism la socialism, pentru succesul luptei în vederea instaurării unei ere de pace și colaborare internațională. (V. F.)

Ergonomie

Știință ce studiază interacțiunea dintre om, mașină și mediul de muncă. E. presupune cercetări multidisciplinare (psihologice, fiziologice, sociologice, informaționale, orga-

Scanned with OKEN Scanner

nizaţionale, decizionale, tehnologice, inginereşti etc.), urmărind realizarea unei maxime funcţionalităţi la nivelul sistemelor şi proceselor de muncă prin optimizarea raportului om-maşină, asigurarea unei ambianţe corespunzătoare de muncă, folosirea raţională a însuşirilor psihofiziologice normale ale omului, precum şi a funcţiilor maşinii etc. Potrivit principiilor umanismului socialist, în socialism **e.** are drept esenţială finalitate potenţarea acţiunii conştiente a omului, afirmarea deplină a capacităţilor şi personalităţii sale. (M. M.)

Eroism

Comportare umană, care se manifestă prin acte şi fapte excepţionale. **E.**, individual sau colectiv, presupune depăşirea normelor obişnuite, cotidiene de comportare, o manifestare maximă a curajului, iniţiativei, spiritului de sacrificiu, puterii de dăruire şi nobleţei sufleteşti. Comportarea eroică are drept motivaţie idealul social şi moral, cauza în numele căreia este săvîrşit actul eroic. Eroul are vie în conştiinţă convingerea că, în condiţiile date, numai fapta ieşită din comun poate salva cauza dreaptă, idealul urmărit. Conduita eroică nu se confundă cu orice act de curaj şi mai ales cu bravada, după cum **e.** nu justifică încălcarea normelor civice şi etice. În viaţa de fiecare zi, **e.** se manifestă în faptele de muncă, în răspunderea, energia, devotamentul şi abnegaţia constant depuse pentru prosperitatea patriei, apărarea proprietăţii socialiste. Titlurile de Erou al Republicii Socialiste România şi Erou al Muncii Socialiste constituie cinstirea supremă, cea mai nobilă şi înaltă distincţie ce poate încununa viaţa şi munca unui om. Educarea tineretului în spiritul **e.**, al abnegaţiei revoluţionare, al devotamentului pînă la sacrificiu pentru apărarea patriei constituie o îndatorire de onoare a organizaţiilor U.T.C. (V. M.)

Etică

Disciplină teoretică, a cărei preocupare a constat de-a lungul timpurilor în definirea binelui (categorie centrală a **e.**), virtuţii, fericirii, datoriei, libertăţii şi responsabili-

Scanned with OKEN Scanner

tăţii etc. Explicaţiile purtau amprenta concepţiei materialiste sau idealiste pe care se întemeiau doctrinele etice respective. Orice morală promovînd un anumit mod de a acţiona, e. apare ca o „filozofie practică", ca o propunere şi impunere de principii şi norme care se cer a fi respectate. Ea are în acest caz o funcţie preponderent normativă, nivelul explicativ şi descriptiv fiind trecut pe un plan secund. Materialismul dialectic şi istoric a explicat, pentru prima dată în istorie, originea şi funcţiile moralei şi a dezvăluit totodată raportul dialectic dintre componentele normative şi cognitive în cadrul unei e. elaborate ştiinţific şi al unor relaţii morale noi, revoluţionare. **E.** are ca obiect atît studierea şi explicarea vieţii şi realităţii morale în toată complexitatea lor, cît şi relevarea laturii normative prin elaborarea unui cod de norme şi principii etice. **E. profesională,** ansamblu de cerinţe, atitudini şi comportări morale, determinate de caracterul specific al unor meserii, ocupaţii sau profesiuni. Fiecare **e. p.,** ca parte integrantă a moralei muncii, cere, în esenţă, conştiinciozitate, disciplină exemplară, muncă de calitate, înalt simţ de răspundere, autoexigenţă în perfecţionarea măiestriei profesionale (v. şi Codul principiilor şi normelor muncii şi vieţii comuniştilor, ale eticii şi echităţii socialiste). **(V. N. M.)**

Evoluţie

Formă a dezvoltării sociale, caracterizată prin acumulări cantitative treptate şi care pot duce la schimbări calitative, la revoluţie. **E.** pregăteşte revoluţia, etapă a transformărilor calitative, iar revoluţia desăvîrşeşte **e.** şi creează premisele unei noi **e.,** pe o treaptă calitativ superioară. În viaţa politică, **e.** semnifică ansamblul schimbărilor ce au loc în structura şi instituţiile politice ale unei societăţi, în strategia şi tactica partidelor politice, în formele de guvernămînt, în atitudinea unor organizaţii sau personalităţi politice. Această **e.** poate avea un caracter progresist, cînd corespunde intereselor şi aspiraţiilor maselor populare sau, dimpotrivă, un caracter reacţionar, retrograd, cînd contravine acestor interese şi aspiraţii. Con-

Scanned with OKEN Scanner

cepţiilor metafizice, reformiste, oportuniste le este proprie reducerea dezvoltării numai la e., supraaprecierea continuităţii, negarea caracterului necesar al revoluţiei, în timp ce absolutizarea momentului revoluţionar, a discontinuităţii şi subaprecierea e. sînt proprii voluntarismului anarhic. (M. M.)

Existenţă socială

Categorie fundamentală a materialismului istoric, corelativă cu aceea de conştiinţă socială, şi desemnînd ansamblul condiţiilor şi elementelor vieţii materiale a societăţii, procesul real al vieţii oamenilor, în primul rînd producţia bunurilor materiale şi relaţiile necesare, independente de voinţa lor, care se stabilesc între ei în această activitate. Din pluralitatea relaţiilor sociale, Marx a distins pentru prima dată relaţiile de producţie, ca element fundamental al existenţei sociale, care, în ultimă instanţă, determină viaţa spirituală a societăţii. În timp ce e. s. este alcătuită din ansamblul elementelor vieţii materiale a societăţii, conştiinţa socială este constituită din totalitatea elementelor de reflectare şi apreciere a vieţii materiale. Materialismul istoric relevă faptul că elementul fundamental al e. s. — relaţiile de producţie — se dezvoltă în general mai repede şi înaintea conştiinţei sociale, devansează transformările din conştiinţă. De aici nu trebuie însă dedus că, în mod fatal, inevitabil, conştiinţa este sortită să rămînă în urma e. s. În anumite condiţii concrete, unele componente ale conştiinţei sociale pot devansa transformările din e. s., propunînd modificări structurale, revoluţionare în planul e. s. În interpretarea corelaţiei dialectice dintre existenţa socială şi conştiinţa socială, o contribuţie remarcabilă a fost adusă de către tovarăşul Nicolae Ceauşescu, care, în repetate rînduri, a subliniat unitatea dintre transformarea e. s. şi evoluţia conştiinţei oamenilor, întrucît „numai atunci cînd oamenii vor dirija în mod conştient procesele sociale şi vor obţine efectele voite de ei se va putea vorbi cu adevărat de trecerea la comunism". (V. T.)

Scanned with OKEN Scanner

Existențialism

Curent filozofic, care cuprinde orientări și poziții filozofice de mare diversitate, unele apropiate de idealismul subiectiv (Sartre), altele de idealismul obiectiv (K. Jaspers, G. Marcel). Specifică pentru e. este considerarea existenței umane ca o continuă „cădere", degradare, ca o „existență pentru moarte" (Heidegger), un „proiect" prin care omul se autodepășește spre o esență pe care nu și-o cucerește niciodată pe de-a-ntregul ; starea autentică a ființei umane ar fi deci grija, angoasa, neliniștea perpetuă, disperarea. Omul este considerat a fi „aruncat în lume", supus unei puteri anonime, care-i dictează actele ; încercînd să se elibereze de tirania acestei existențe, sforțîndu-se să înfrîngă rezistența lucrurilor, omul se instituie ca suport al unei libertăți nedeterminate, pe care și-o resimte tragic, ca angoasă, ca experiență a limitelor, ca revelație a morții ; viața este declarată absurdă, lipsită de sens, iar lumea irațională, de neînțeles ; deoarece într-o lume în care nu mai există criterii valorice toate actele umane sînt echivalente, subiectivitatea este măcinată de plictis și singurătate, de alternative tragice, iar libertatea este un „blestem" (Sartre). Apărut pe fondul unei puternice crize sociale și culturale, e. a făcut o critică ascuțită ordinii burgheze, formelor de înstrăinare pe care le generează societatea de consum, denunțînd caracterul speculativ și artificial al unor concepții filozofice, precum și limitele democrației și ale libertății într-o lume care nu recunoaște omului statutul de scop suprem. Bucurîndu-se într-o anumită perioadă de o mare popularitate datorită impactului său cu literatura beletristică, e. s-a destrămat sub presiunea unor factori sociali și culturali, mai întîi datorită inconsistenței practice a soluțiilor oferite la unele probleme reale și, în al doilea rînd, faptului că mulți reprezentanți ai curentului și-au abandonat vechile poziții, îndreptîndu-se spre marxism. (Gr. G.)

Extremism

Atitudine sau concepție politică ce caracterizează în mod deosebit regimurile reacționare, ultraconservatoare sau ra-

Scanned with OKEN Scanner

siste, ori anumite grupări politice minoritare de dreapta sau ultrastîngiste. Ca teorie sau practică politică, **e.** reprezintă tendința de absolutizare a rolului violenței sau a constrîngerii spirituale ca metode de acțiune. Regimurile extremiste practică în mod curent segregația rasială sau socială, sînt necontenit orientate spre expansionism teritorial și agresiune și consideră forța, violența fizică sau psihologică drept mijloacele firești ale acțiunii politice. Regimurile fasciste din acest secol, precum și cele ultrarecționare care se mai manifestă încă, reprezintă ipostazele cele mai frapante ale **e.** Totodată, **e.** mai proliferează în rîndurile unor grupări politice de dreapta (neofasciste mai ales), precum și stîngiste (neoanarhiste) dintr-o serie de țări capitaliste. Practicarea terorismului (care îmbină asasinatul, răpirile de persoane sau șantajele de orice fel) este manifestarea frecventă a grupărilor extremiste, indiferent de motivația pe care încearcă să o aducă acțiunilor lor. **E.** își are originea în menținerea inegalității sociale între clase sau națiuni și proliferează mai ales în acele societăți în care se îmbină slăbiciunea instituțiilor politice cu existența unor antagonisme sociale ireductibile. (V. M.)

Scanned with OKEN Scanner

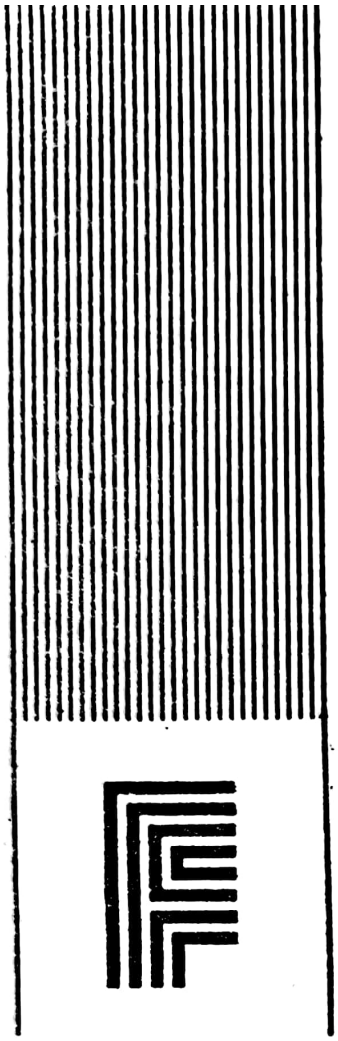

Familie

Formă de comunitate umană, întemeiată prin căsătorie şi care uneşte pe soţi şi pe descendenţii acestora prin relaţii de ordin natural-biologic, economic, psihologic şi spiritual. Constituind celula de bază a structurii şi organizării societăţii în diferitele stadii de dezvoltare ale acesteia, **f.** îndeplineşte funcţii de o mare importanţă în viaţa socială : de reproducere a speciei, economice, de instruire, educare şi integrare socială a tinerelor generaţii în viaţa socială, de protecţie şi solidaritate de grup, de dezvoltare a personalităţii. Atît modul de constituire a **f.**, structura ei demografică, cît şi relaţiile membrilor săi cu celelalte grupuri sociale depind de natura orînduirii sociale, de esenţa de clasă a acesteia. Socialismul eliberează **f.** de servituţile economice şi sociale specifice societăţii scindate în clase antagoniste, statorniceşte egalitatea reală în drepturi a femeii, asigură condiţiile materiale şi spiri-

Scanned with OKEN Scanner

tuale ale dezvoltării f., ale întemeierii ei pe afecțiune, încredere și respect reciproc între membrii săi. Partidul și statul nostru adoptă măsuri de ocrotire a mamei și copilului, acordă o mare atenție realizării plenare a funcțiilor sociale și educative ale f., cultivă în rîndurile tuturor oamenilor muncii și, în mod deosebit, în rîndurile tineretului atitudinea responsabilă față de întemeierea f. și față de relațiile familiale. În Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste se subliniază că fiecărui membru al Uniunii Tineretului Comunist îi revine „o înaltă răspundere în întemeierea relațiilor de familie pe principiile moralei socialiste, ale egalității, respectului, afecțiunii și încrederii reciproce între soți, în îndeplinirea rolului ce revine familiei în creșterea și educarea copiilor, în dezvoltarea continuă a națiunii noastre socialiste. Familia trebuie să fie cea dintîi școală în care copiii să învețe, odată cu regulile de comportare în viață și societate, prețuirea muncii, devotamentul față de patrie și popor, față de partid și cauza socialismului". În R. S. România, totalitatea reglementărilor juridice privitoare la relațiile și viața de familie, la ocrotirea mamei și copilului, este cuprinsă în Codul familiei. (M. M.)

Fanatism

Atitudine irațională, izvorîtă din ignoranță sau din predominarea instinctelor, și care se manifestă prin adoptarea necritică, exclusivă a unei idei, convingeri sau prejudecăți, prin intoleranță față de alte opinii, convingeri sau atitudini, prin refuzul dialogului și recurgerea frecventă la violență sau la acte de cruzime. **F. politic,** atitudine tipică fascismului, neofascismului, mișcărilor extremiste în genere, care exclud orice abordare rațională a problemelor sociale, promovează slogane ca „spațiu vital", „rasă superioară" ș. a., prin a căror aplicare se tinde către teroare generalizată și genocid. **F. p.** se manifestă și în cadrul extremismului de stînga — anarhismul sau neoanarhismul —, care exaltă rolul violenței și al terorii

Scanned with OKEN Scanner

individuale. **F. religios,** adeziune exclusivistă la un cult religios şi intoleranţă extremă faţă de alte norme de convieţuire socială. (V. M.)

Fascism

Mişcare politică şi ideologie de extremă dreaptă, promovate de către cele mai reacţionare şi agresive cercuri ale burgheziei imperialiste pentru a contracara poziţia tot mai puternică a forţelor de stînga, mai ales din Italia şi Germania de la începutul perioadei interbelice. Dacă promotorul politic al **f.** au fost cercurile oligarhice, compoziţia socială a acestei mişcări a fost extrem de eterogenă, fiind alcătuită, însă, în toate cazurile, din categorii decăzute social şi moral : elemente provenite din lumpenproletariat, foşti ofiţeri cu orientare revanşardă, tineri lipsiţi de o orientare politică fermă şi de cultură, anumite pături ruinate ale micii burghezii, intelectuali rataţi ş. a. Apărut pe fondul crizei generale a capitalismului, **f.** a însemnat totodată expresia incapacităţii marii burghezii de a mai guverna cu mijloacele democraţiei parlamentare clasice. **F.** s-a afirmat printr-o campanie nihilistă la adresa oricărei culturi, cu precădere, însă, împotriva operelor progresiste şi a personalităţilor care promovau valori umaniste. Expresia cea mai iraţională, arbitrară şi violentă a constituit-o **f.** italian şi mai ales doctrina hitleristă din Germania. În împrejurări istorico-sociale diferite, dar cu trăsături esenţiale comune, au fost instaurate dictaturi fasciste şi în Japonia, Portugalia, Spania, Bulgaria, Ungaria, România, Polonia. În România, avînd de înfruntat o gîndire raţionalist-ştiinţifică şi materialist-dialectică în plin proces de afirmare, precum şi luptele sociale pentru democraţie, libertate şi independenţă naţională purtate de forţele democratice şi muncitoreşti conduse de P.C.R., ideologia şi mişcarea fascistă nu au reuşit să exercite o influenţă adîncă şi durabilă. Concepţiile fasciste au stat la baza activităţii organizaţiei legionare Garda de fier şi a dictaturii militaro-fasciste instaurate în septembrie 1940. Inspirată din concepţiile rasiste şi social-darviniste răspîndite la sfîrşitul secolului

Scanned with OKEN Scanner

trecut, mai ales din scrierile politice ale lui J. A. de Gobineau, H. S. Chamberlain, V. de Lapouge ş. a., doctrina fascistă s-a manifestat în ansamblu printr-un caracter antiştiinţific, iraţional şi antiuman, care a instigat la o politică de expansiune, agresiune generalizată şi genocid. Ca mişcare politică şi ideologică, f., mai ales în varianta sa nazistă, a împins omenirea către catastrofa celui de-al doilea război mondial şi a încercat să aplice, cu rezultate dintre cele mai dezastruoase, teoria „spaţiului vital" şi a superiorităţii rasiale, în numele cărora au fost atacate numeroase popoare şi a fost organizat un genocid care a costat viaţa a multe milioane de oameni (v. şi neofascism). (V. M.)

Fatalism

Doctrină filozofică sau religioasă, potrivit căreia dezvoltarea naturii, a societăţii, precum şi acţiunile şi faptele umane sînt predestinate, determinate de o forţă pe care omul nu o poate înţelege („destin", „soartă", „providenţă divină") şi în faţa căreia el este lipsit de orice putere. În plan moral, atitudinea fatalistă duce la acceptarea resemnată a oricăror fapte şi stări de lucruri, răul fiind considerat un dat originar al existenţei şi condiţiei umane, un „păcat" sau „blestem" de care omul nu se poate elibera. Concepţiile fataliste de orice gen îndeamnă la pasivitate, la renunţare la activitatea umană constructivă, la lupta pentru transformarea revoluţionară a societăţii. Concepţiei revoluţionare îi este străină atitudinea fatalistă, de umilinţă şi neputinţă a omului în faţa realităţii naturale şi sociale. Membrilor Uniunii Tineretului Comunist, întregului tineret din patria noastră, însuşindu-şi concepţia materialist dialectică despre lume şi viaţă, le revine îndatorirea de a combate orice forme de f., orice abdicare de la muncă şi luptă, orice renunţare la însuşirea cuceririlor avansate ale ştiinţei şi tehnicii, la cunoaştere şi acţiune. (V. N. M.)

Federaţia Mondială a Tineretului Democrat

Organizaţie internaţională de tineret, creată în noiembrie 1945, care cuprinde în rîndurile sale organizaţii de-

Scanned with OKEN Scanner

mocratice de tineret din țări ale Africii, Asiei, Europei, Orientului Mijlociu, Americii Latine, Americii de Nord și Australiei. **F.M.T.D.** are ca obiectiv principal stimularea colaborării dintre tineri, unirea acestora în lupta pentru democrație și libertate, pentru pace și progres social, pentru independență și suveranitate națională, pentru un viitor mai bun al tinerei generații. Organismele **F.M.T.D.** sînt : Adunarea Generală, care se reunește o dată la trei ani ; Comitetul Executiv, compus din reprezentanții a 64 de organizații, ce se întrunește o dată pe an și Biroul cu activitate permanentă, format din reprezentanții a 31 de organizații. Uniunea Tineretului Comunist din România face parte din **F.M.T.D.** încă de la crearea acesteia. Este membră în Comitetul Executiv și Biroul **F.M.T.D.** În cadrul **F.M.T.D.**, U.T.C. acționează pentru dezvoltarea relațiilor de colaborare între organizațiile de tineret din întreaga lume, pe baza respectării independenței fiecărei organizații, neamestecului în treburile interne, militează pentru perfecționarea activității organizației în scopul realizării unității de acțiune a mișcării internaționale de tineret. (V. F.)

Federație

1. Formă de unire a mai multor state într-un singur stat, în cadrul căreia fiecare stat își păstrează organizarea proprie. **F.** are o serie de legi și organe politico-administrative comune : parlament și guvern federal, organe executive și judecătorești, armată federală. În relațiile internaționale, **f.** participă, de regulă, ca un singur stat, reprezentat de organele federale, dar constituția unor **f.** prevede reprezentarea și participarea directă a statelor membre. State federale burgheze sînt : Argentina, Australia, Austria, Brazilia, Canada, Elveția, R. F. Germania, Mexic, Statele Unite ale Americii ș. a. State federative socialiste sînt : Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, Republica Socialistă Federativă Iugoslavia, Republica Socialistă Cehoslovacă. **2.** Asociație a unor organizații de

Scanned with OKEN Scanner

masă și obștești, profesionale, culturale, sportive ș. a., din state diferite sau din același stat, care își desfășoară activitatea în baza unui act constitutiv, urmărind scopuri comune. De ex. : Federația Mondială a Tineretului Democrat — F.M.T.D. (v.), Federația Sindicală Mondială — F.S.M. ; Federația Internațională a Rezistenților — F.I.R. ; Federația Internațională a Asociațiilor de Apicultură — APIMONDIA ; Federația Mondială a Orașelor Înfrățite **ș. a. (V. F.)**

Fericire

Noțiune a conștiinței morale, care exprimă o stare de plenitudine a ființei umane, caracterizată prin satisfacerea trebuințelor materiale și spirituale, prin sentimentul de autoîmplinire și realizare a aspirațiilor profunde ale omului. Potrivit concepției revoluționare despre lume și viață, realizarea **f.** este într-o strînsă dependență cu condițiile existenței sociale, cu nivelul de dezvoltare a vieții materiale și spirituale a societății. **F.** autentică presupune transformarea revoluționară a societății, lichidarea oricărei exploatări și asupriri a omului de către om. Societatea socialistă pune pe prim plan omul, îmbină interesele individuale cu cele ale întregii societăți, asigură bunăstarea și **f.** personală a fiecăruia, odată cu ale întregului popor, pe fondul dirijării conștiente a întregii vieți sociale, al prospectării științifice a trebuințelor și aspirațiilor umane. În țara noastră, realizarea bunăstării și fericirii tuturor, a întregului popor, constituie, așa cum subliniază documentele P.C.R., scopul suprem al politicii partidului, al operei de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate. În această viziune și corespunzător eticii socialiste, **f.** nu trebuie confundată cu plăcerea senzorială sau cu bunăstarea materială ; ea presupune, pentru fiecare tînăr sau tînără din patria noastră, conștiința datoriei îndeplinite, satisfacția pentru contribuția adusă la progresul material și spiritual al societății, mulțumirea și bucuria pe care le conferă învingerea greutăților, împlinirea aspirațiilor profesionale, comportarea

Scanned with OKEN Scanner

ireproşabilă în relaţiile de familie, de prietenie, în întreaga activitate personală, de muncă şi obştească. Societatea noastră a creat şi creează toate condiţiile pentru ca întregul tineret să-şi dezvolte şi să-şi afirme, în toate sferele societăţii, aptitudinile, capacitatea şi talentul, făurindu-şi o viaţă cu adevărat liberă şi fericită. (V. N. M.)

Fond de consum

Parte din venitul naţional destinată satisfacerii nevoilor materiale şi spirituale ale membrilor societăţii. În socialism, **f. de c.** este rezultatul muncii întregului popor. Prin politica sa economică, Partidul Comunist Român urmăreşte să realizeze în fiecare etapă a dezvoltării economico-sociale o judicioasă repartiţie a venitului naţional în **f. de c.** şi fond de dezvoltare, condiţie menită să asigure atît o puternică dezvoltare a economiei naţionale, cît şi creşterea continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii. Aşa cum prevăd Directivele Congresului al XII-lea al P.C.R. cu privire la planul cincinal 1981—1985 şi orientările de perspectivă pentru anii 1986—1990, **f. de c.** va reprezenta în această perioadă circa 70% din venitul naţional. **F. de c.** se împarte în **fond de consum individual,** care reprezintă circa 90% din total şi este distribuit membrilor societăţii corespunzător cerinţelor legii repartiţiei după muncă, precum şi pe calea unor servicii şi produse fără plată sau cu plată redusă. **Fondul de consum social** este destinat pentru întreţinerea aparatului de stat. Dinamica ascendentă a **f. de c.** constituie o caracteristică a etapei de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate, avînd la bază politica ştiinţifică a Partidului Comunist Român de repartizare optimă a venitului naţional (v. şi fond de dezvoltare). (D. C.)

Fond de dezvoltare

Parte din venitul naţional destinată desfăşurării reproducţiei socialiste lărgite, creării de noi fonduri fixe şi circulante, precum şi lărgirii şi modernizării celor existente. Mărimea **f. de d.** depinde de volumul venitului na-

Scanned with OKEN Scanner

ţional şi de proporţia în care acesta este alocat pentru dezvoltare şi pentru consum (rata acumulării). Creat în sfera producţiei materiale, ca rezultat al muncii pentru societate depuse de oamenii muncii, **f. de d.** este utilizat atît la nivelul unităţilor economice, administrativ-teritoriale, la nivel central, cît şi în cadrul diferitelor forme ale proprietăţii socialiste. **F. de d.** are următoarele destinaţii : dezvoltarea economiei naţionale ; dezvoltarea social-culturală a întregii societăţi şi a tuturor membrilor acesteia ; constituirea de rezerve de mijloace de producţie şi de bunuri de consum. Directivele Congresului al XII-lea al P.C.R. cu privire la planul cincinal 1981—1985 prevăd ca : „pentru fondul de dezvoltare se va aloca circa 30% din venitul naţional, asigurîndu-se, astfel, în repartizarea acestuia un raport corespunzător stadiului actual al dezvoltării societăţii noastre, care să permită atît amplificarea şi modernizarea bazei tehnico-materiale a societăţii, cît şi creşterea mai accentuată a nivelului de trai al maselor". Pentru fiecare unitate economică, pentru toţi oamenii muncii, pentru societatea noastră în ansamblu, are o deosebită importanţă nu numai volumul **f. de d.**, ci şi gradul de eficienţă a utilizării acestuia, care, cu cît este mai înalt cu atît asigură o creştere mai puternică a potenţialului economic al ţării şi crearea condiţiilor pentru ridicarea bunăstării întregului popor. (D. C.)

Fond de retribuire

Sumă totală a retribuţiilor cuvenite personalului muncitor dintr-o unitate socialistă, dintr-o ramură economică etc. în raport cu cantitatea, calitatea şi importanţa muncii depuse într-o anumită perioadă de timp. **F. de r.** se eliberează fiecărei unităţi de către organele bancare în funcţie de nivelul de realizare a valorii producţiei nete şi de alţi indicatori, exprimînd cantitatea, calitatea şi eficienţa muncii prestate de colectivul respectiv. (S. I.)

Fondul naţional de dezvoltare economico-socială

Categorie economică complexă, care exprimă totalitatea resurselor materiale şi băneşti de care dispune societa-

tea noastră socialistă pentru creşterea şi perfecţionarea forţelor de producţie şi pentru lărgirea bazei materiale a activităţii social-culturale. Într-un sistem unitar şi corelat, acest fond cuprinde : fondul de dezvoltare (atît pe plan central cît şi local), fondul de amortizare (destinat înlocuirii fondurilor fixe uzate), precum şi alte resurse. El constituie o expresie a relaţiilor economice obiective care se formează în societatea socialistă între stat, unităţile economice, instituţiile social-culturale şi populaţie în legătură cu formarea, repartizarea, folosirea şi sporirea resurselor necesare dezvoltării economico-sociale a societăţii. În ţara noastră, formarea şi utilizarea **f.n. de d.e.s.** au loc în strînsă legătură cu obiectivul fundamental al politicii partidului, potrivit căruia sînt consecvent asigurate atît mijloacele corespunzătoare creşterii continue a bunăstării materiale şi spirituale a poporului, cît şi continuarea dezvoltării puternice a economiei naţionale, a întregii societăţi. O condiţie esenţială a utilizării cu maximă eficienţă a **f.n. de d.e.s.** o constituie conducerea pe baza planului naţional unic a întregii activităţi economice şi sociale, îmbinarea armonioasă a acesteia cu autoconducerea şi autogestiunea unităţilor economice şi administrativ-teritoriale. (D. C.)

Fonduri de producţie

Categorie economică specifică socialismului, care exprimă relaţiile ce iau naştere în procesul utilizării mijloacelor de producţie, proprietate socialistă, cu scopul satisfacerii nevoilor societăţii. Din punct de vedere material, **f. de p.** sînt constituite din mijloacele de producţie de care dispun întreprinderile în vederea desfăşurării activităţii lor economice. După modul cum îşi transmit valoarea asupra noilor produse, se împart **în f. fixe** (constituite material din mijloace de muncă : clădiri, maşini, instalaţii etc.), care participă la mai multe cicluri de producţie şi îşi transmit valoarea treptat asupra noilor produse, şi **f. circulante** (constituite material din obiecte ale muncii : materii prime, auxiliare, combustibil, energie etc.), care îşi transmit valoarea dintr-o dată asupra noilor produse, de-

Scanned with OKEN Scanner

oarece se consumă integral într-un singur ciclu de producţie. În etapa actuală de dezvoltare a ţării noastre se acordă o atenţie deosebită utilizării eficiente a **f. de p.**, urmărindu-se creşterea mai rapidă a producţiei şi productivităţii muncii faţă de înzestrarea cu mijloacele de producţie (pe baza folosirii la maximum a capacităţilor de producţie, creşterii coeficientului de schimburi, sporirii indicelui de utilizare a instalaţiilor, accelerării vitezei de rotaţie a mijloacelor circulante etc.). (S. I.)

Formaţiune socială

Categorie a materialismului istoric, care indică etapa concret-determinată a dezvoltării sociale, definită prin nivelul forţelor de producţie, relaţiile de producţie corespunzătoare, prin tipul specific de structură socială determinat de acestea şi prin suprastructura respectivă. Devenirea unei formaţiuni sociale este guvernată de legi obiective, dintre care unele au un caracter general, iar altele sînt legi specifice. Principalele **f. s.** (sau social-economice) cunoscute în istorie pînă la apariţia socialismului sînt : comuna primitivă, sclavagismul, feudalismul şi capitalismul. La baza înlocuirii unei **f. s.** cu alta se află legea concordanţei relaţiilor de producţie cu caracterul forţelor de producţie. În societăţile întemeiate pe clase antagoniste, procesul de trecere de la o **f. s.** la alta are, de regulă, un caracter revoluţionar, îmbrăcînd, în funcţie de condiţiile concrete de loc şi timp, forme paşnice sau violente. Geneza unei noi **f. s.** este întotdeauna rezultatul dezvoltării contradicţiilor interne ale vechii **f. s.**, imposibil de soluţionat în cadrul unei organizări social-economice şi politice devenite anacronice. Materialismul istoric, descoperind dialectica dezvoltării formaţiunilor social-economice, relevă faptul că societatea capitalistă, asemeni societăţilor care i-au premers, nu are un caracter etern, „natural", ea urmînd a fi înlocuită inevitabil de o orînduire superioară — comunismul. Din această necesitate istorică decurg caracteristicile revoluţiei socialiste, legităţile ei specifice, fapt demonstrat elocvent de întreaga dezvoltare contemporană a societăţii. (V. T.)

Scanned with OKEN Scanner

Forță de muncă

Totalitate a aptitudinilor fizice și intelectuale existente în organismul viu al omului, pe care acesta le pune în funcțiune în procesul muncii, exprimînd capacitatea omului de a munci. Constituie principala forță de producție a societății în orice orînduire socială, întrucît produce mijloacele de producție, fiind totodată singurul factor al producției care creează valori noi. În socialism **f. de m.** încetează a fi o marfă, rolul ei capătă noi dimensiuni și valențe. Oamenii muncii sînt producători și proprietari ai mijloacelor de producție și beneficiari ai avuției naționale, participă nemijlocit la transformarea revoluționară a societății, la progresul economic și social. **F. de m.** este un factor hotărîtor al creșterii economice. Din punct de vedere cantitativ, în țara noastră, corespunzător dezvoltării economiei naționale și pe fondul creșterii populației au intervenit schimbări structurale caracterizate prin creșterea ponderii **f. de m.** ocupate în industrie și ramurile neagricole, paralel cu scăderea ponderii celei ocupate în agricultură. După cum se arată în Documentele Congresului al XII-lea al P.C.R., se estimează că în 1985 populația țării va ajunge la 23 400 000—23 700 000 de persoane, asigurîndu-se în continuare un echilibru corespunzător între generații. Potrivit dezvoltării economico-sociale a țării, populația ocupată va spori de la 10 400 000 persoane în 1980, la 11 400 000 persoane în 1985, din care peste 78% vor lucra în industrie și ramurile neagricole. Sub aspect calitativ se urmărește ridicarea gradului de cunoștințe profesionale, de cultură generală și a nivelului politico-ideologic. Această latură calitativă are un rol de cea mai mare importanță în dezvoltarea producției, introducerea tehnicii noi, creșterea productivității muncii. În acest sens, în cincinalul 1981—1985 un obiectiv esențial îl constituie dezvoltarea în continuare a învățămîntului pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, a politehnizării și integrării strînse cu producția și cercetarea, organizarea temeinică a calificării **f. de m.**, generalizarea

Scanned with OKEN Scanner

procesului de reciclare a cadrelor, perfecționarea pregătirii profesionale a tuturor oamenilor muncii. (S. I.)

Forțe antiimperialiste

Ansamblu al forțelor sociale și politice, diverse ca orientări ideologice și concepții filozofice, religioase etc., dar care urmăresc realizarea unor scopuri comune în lupta împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, pentru lichidarea subdezvoltării, instaurarea unei noi ordini economice și politice mondiale, pentru progresul popoarelor, pentru triumful păcii și securității internaționale. Ca urmare a schimbării raportului mondial de forțe în favoarea forțelor progresiste și democratice, aria de cuprindere a acestora s-a lărgit considerabil, incluzînd țările socialiste, clasa muncitoare și organizațiile ei politice și profesionale, mișcările de eliberare națională și statele care au păşit pe calea dezvoltării independente, țărănimea, intelectualitatea, masele de femei și tineretul, pături mijlocii, cercuri nemonopoliste și reprezentanți ai burgheziei cu vederi progresiste ș. a. Instaurarea unor raporturi democratice între state, promovarea unor principii noi, lupta împotriva vechii politici imperialiste de dominație și dictat, ca și realizarea unei lumi a păcii, colaborării și progresului popoarelor cere cu hotărîre lupta unită, energică și hotărîtă a tuturor **f. a.**, care pot schimba cursul evenimentelor în concordanță cu năzuințele omenirii. (V. F.)

Forțe de producție

Latură a modului de producție, compusă la rîndul ei din mijloacele de producție și forța de muncă. O componentă inseparabilă a **f. de p.** în condițiile revoluției științifico-tehnice contemporane o constituie știința, care exercită o puternică influență asupra tuturor elementelor acestora. **F. de p.** definesc conținutul material al producției, raporturile oamenilor față de obiectele și forțele din natură, pe care le folosesc în vederea producerii bunurilor materiale destinate satisfacerii nevoilor de consum. Dezvol-

tarea **f. de p.** antrenează după sine — mai devreme sau mai tîrziu —, modificarea relaţiilor de producţie şi, prin urmare, a întregii orînduiri sociale. Elementul cel mai mobil al **f. de p.** îl constituie mijloacele de muncă (în primul rînd uneltele de muncă). Indiferent de treptele de dezvoltare a societăţii, oamenii (forţa de muncă) au ocupat rolul hotărîtor în cadrul **f. de p.**, întrucît aceştia, cu deprinderile, experienţa şi cunoştinţele lor, pun în valoare şi transformă neîntrerupt mijloacele de producţie. Societatea socialistă creează cele mai favorabile condiţii pentru dezvoltarea continuă şi în ritm înalt a **f. de p.**, precum şi pentru repartizarea raţională, ştiinţifică a acestora în profil teritorial. Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism situează în centrul atenţiei creşterea puternică a **f. de p.** pe baza revoluţiei ştiinţifico-tehnice. Directivele Congresului al XII-lea al P.C.R. cu privire la planul cincinal 1981—1985 prevăd ca una din orientările şi sarcinile de bază „ridicarea nivelului tehnic şi calitativ al întregii producţii materiale prin promovarea largă a mecanizării, automatizării şi cibernetizării producţiei, introducerea celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, realizîndu-se astfel o economie modernă, de înaltă productivitate şi eficienţă". (D. C.)

Forţe sociale şi politice

Colective sociale organizate — partide, organizaţii de masă sau obşteşti — care iau fiinţă în cadrul unor clase sau categorii sociale şi a căror principală caracteristică este participarea la competiţia politică în scopul dobîndirii sau păstrării puterii ori pentru atingerea anumitor ţeluri programatice de care depinde viitorul politic al claselor din care fac parte. Deoarece existenţa lor este condiţionată de activitatea politică pe care o desfăşoară, nu există **f. s. şi p.** neutre din acest punct de vedere, astfel că, în funcţie de natura orientării lor, ele sînt progresiste sau reacţionare. Întregul rol istoric al P.C.R. a fost determinat de capacitatea sa de a se manifesta ca principal element al **f. s. şi p.** care exprimau interesele fundamentale

Scanned with OKEN Scanner

ale maselor populare și de a coaliza în jurul său toate organizațiile progresiste care militau pentru transpunerea în realitate a acestor interese. Acest rol continuă în toată perioada edificării noii societăți și este exprimat sintetic în situarea P.C.R. ca centru vital al națiunii socialiste. În lumea contemporană crește necontenit rolul maselor populare, care se manifestă ca principale promotoare ale păcii în lume, ca o contrapondere la adresa politicii imperialiste, agresive. **F. s. și p.** constituie formele active prin intermediul cărora masele își îndeplinesc misiunea lor istorică. (V. M.)

Forumul tinerei generații

Cel mai larg și reprezentativ organism democratic al tineretului din România socialistă, instituit în anul 1975 prin reunirea pe platforma unității revoluționare a Congresului al X-lea al U.T.C., Conferinței a XI-a a U.A.S.C.R. și a celei de-a III-a Conferințe Naționale a Organizației Pionierilor. Acest organism constituie cadrul democratic în care reprezentanții tinerei generații dezbat problemele de bază ale vieții și activității lor. În climatul de înaltă efervescență politică al țării noastre se afirmă cu putere personalitatea colectivă a tinerei generații, cuprinzînd deopotrivă tineri muncitori, țărani, elevi, studenți, intelectuali și militari, pe toți tinerii care muncesc pentru înfăptuirea idealurilor generoase ale socialismului și comunismului. În prezent, obiectivul central al activității politico-educative și organizatorice desfășurate de organele și organizațiile U.T.C., U.A.S.C.R. și de pionieri îl constituie aprofundarea și aplicarea în viață de către toți tinerii a documentelor Congresului al XII-lea al P.C.R., a măsurilor stabilite de cel de-al II-lea Congres al F.D.U.S. și de Congresul educației și învățămîntului, a orientărilor și îndemnurilor adresate tineretului patriei de secretarul general al partidului. Corespunzător acestor cerințe primordiale, marele Forum al tinerei generații, reunit din nou în mai 1980, a adoptat „Programul unitar privind educarea comunistă, revoluționară, prin muncă și pentru muncă a tinerei ge-

Scanned with OKEN Scanner

nerații din patria noastră, participarea tot mai activă a întregului tineret la înfăptuirea măreților obiective ale Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism" și „Programul privind participarea tinerei generații la realizarea obiectivelor de dezvoltare economico-socială a țării, de cercetare științifică, de dezvoltare tehnologică și de introducere a progresului tehnic în perioada 1981—1985". (V. M.)

Frontul Democrației și Unității Socialiste

Organism politic revoluționar, cel mai larg reprezentativ din sistemul democrației noastre, și care asigură cadrul organizatoric de unire a forțelor politice și sociale ale națiunii, de participare a acestora la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a partidului și statului, la conducerea societății. **F.D.U.S.** reunește în rîndurile sale, sub conducerea Partidului Comunist Român, sindicatele, organizațiile de femei, Uniunea Tineretului Comunist, organizațiile profesionale, cooperatiste, consiliile naționalităților conlocuitoare, uniunile creatorilor, asociațiile și societățile științifice, cultural-artistice și sportive, cultele etc. Din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele R. S. România, președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste, au fost constituite, în cadrul **F.D.U.S.**, în anul 1979, **Organizațiile Democrației și Unității Socialiste**, care cuprind membri individuali din rîndul tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de naționalitate, ce nu fac parte, de regulă, din P.C.R., care au împlinit vîrsta de 18 ani, recunosc Statutul **F.D.U.S.** și militează pentru înfăptuirea scopurilor și sarcinilor acestei organizații. Constituite pe baza principiului teritorial și al locului de muncă (pe întreprinderi, instituții, sate și cartiere), **O.D.U.S.** sînt organizații politice de masă, revoluționar-patriotice, avînd un rol important în cadrul **F.D.U.S.**, în organizarea participării, în strînsă colaborare și sub conducerea partidului, a tuturor categoriilor de oameni ai

Scanned with OKEN Scanner

muncii la conducerea diferitelor domenii de activitate, a treburilor obşteşti, atît pe plan local cît şi naţional. Activitatea **O.D.U.S.** este condusă de Comitetul Central, ales o dată la cinci ani în cadrul Congresului **F.D.U.S.**, şi de comitete constituite la nivel judeţean, municipal, orăşenesc şi comunal. **O.D.U.S.** cuprinde în prezent peste 2 500 000 de membri şi asigură participarea organizată la viaţa politică a ţării a unor largi categorii de cetăţeni din toate sectoarele vieţii economice şi sociale. Reflectînd adîncirea continuă a democraţiei noastre socialiste, constituirea organizaţiilor proprii a sporit şi mai mult rolul **F.D.U.S.** în viaţa politică şi socială a ţării, ca formă superioară de unire şi coordonare a eforturilor întregii naţiuni, de manifestare a voinţei şi hotărîrii poporului nostru de a realiza programul construcţiei socialiste şi comuniste, de a-şi făuri în mod conştient viitorul luminos, liber şi demn. Reunind organizaţiile de masă şi obşteşti, toate clasele şi categoriile sociale ce alcătuiesc orînduirea noastră, **F.D.U.S.** dă expresie unităţii de interese şi aspiraţii ale întregului popor, relaţiilor de colaborare, frăţie şi solidaritate dintre toţi oamenii muncii — români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi. **F.D.U.S.** ilustrează schimbările profunde petrecute în structura socială a ţării, precum şi perspectiva apropierii tot mai depline a tuturor claselor şi categoriilor de oameni ai muncii, a omogenizării continue a societăţii. În cadrul **F.D.U.S.** se realizează unitatea maselor populare în jurul Partidului Comunist Român, forţa politică conducătoare a întregii societăţi. **F.D.U.S.** şi organizaţiile sale componente situează în centrul activităţii lor mobilizarea oamenilor muncii în înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XII-lea al P.C.R. Directivele şi programele adoptate de Congresul partidului constituie orientările programatice ale întregii activităţi a **F.D.U.S.** Totodată, obiective importante aflate permanent în atenţia **F.D.U.S.** sînt : organizarea şi desfăşurarea controlului oamenilor muncii asupra modului în care se îndeplinesc hotărîrile de partid şi de stat în diferite sfere

Scanned with OKEN Scanner

ale vieții sociale ; desfășurarea unei intense activități politico-educative pentru formarea omului nou al societății noastre, pentru promovarea principiilor eticii și echității socialiste ; cultivarea patriotismului socialist al maselor populare, a spiritului de abnegație și sacrificiu al întregului popor în apărarea cuceririlor revoluționare, a intereselor supreme ale patriei ; dezvoltarea solidarității internaționale cu toate forțele progresiste, antiimperialiste, cu lupta popoarelor pentru progres social, pentru pace și independență. Forul suprem de conducere al **F.D.U.S.** este Congresul, care se întrunește o dată la cinci ani. În intervalul dintre congrese, activitatea este condusă de Consiliul Național, iar între plenarele Consiliului, de Biroul Executiv. Exprimînd voința întregului popor, Congresul al II-lea al **F.D.U.S.** (ianuarie 1980), într-o impresionantă și entuziastă unanimitate, l-a reales ca președinte pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România. **F.D.U.S.** are organe de presă, întreține relații de solidaritate militantă, prietenie și colaborare cu organizații similare din țările socialiste, cu organizații și mișcări progresiste și democratice din întreaga lume. (M. M.)

Frumos

Categorie fundamentală a esteticii, avînd drept cel mai constant înțeles în cadrul teoriilor estetice pe acela de splendoare, desăvîrșire, unitate perfectă, armonioasă. Unii esteticieni au tins să definească esența frumosului (artistic) ca fiind însăși perfecțiunea sau să-l identifice cu esteticul în accepția lui cea mai cuprinzătoare. Într-o accepție particulară, corespunzătoare unor norme și convenții artistice istoricește constituite (arta greco-romană, clasicismul european din sec. al XVII-lea), **f.** a fost conceput ca ideal al unei arte ce trebuie să satisfacă un set de exigențe : armonie, proporție, ordine, măsură, echilibru, rațională, veridicitate, simetrie etc. Deoarece **f.** este definit prin trăsăturile amintite — splendoare, desăvîrșire, perfecțiune ș. a. —, iradiind ele însele spre alte zone va-

lorice, acest lucru a atras după sine surprinderea specificității f. prin raportare continuă la bine, adevăr, moral, util, sacru etc. În cadrul axiologiei marxiste se explică faptul că f. și frumusețea se constituie în relația dintre un subiect valorizator și un obiect valorizat într-un context social dat. Marx subliniază faptul că f. ca valoare este dependent de condițiile materiale și spirituale ale unei societăți ; el se constituie în cadrul raportului dintre obiectiv și subiectiv, ca o sinteză dintre real și ideal, atunci cînd, în activitatea sa creatoare, omul își dobîndește capacitatea de a crea și după „legile frumosului". În această ipostază, f. este prezent în toate domeniile muncii umane, ca formă de manifestare a valorii estetice, indiferent de sfera în care se întruchipează : produse ale muncii manuale, ale industriei, relații interumane, comportament, creații artistice. Arta este un domeniu specializat al f. și deci el ocupă aici un loc predominant. Arta contemporană a îmbogățit substanțial formele de semnificare, modalitățile de expresie și gama stilistică, astfel că accepțiunea clasică a f. a fost depășită pentru una mai cuprinzătoare, capabilă să înglobeze și noile ipostaze ale universului artistic. (Gr. G., V. N. M.)

Scanned with OKEN Scanner

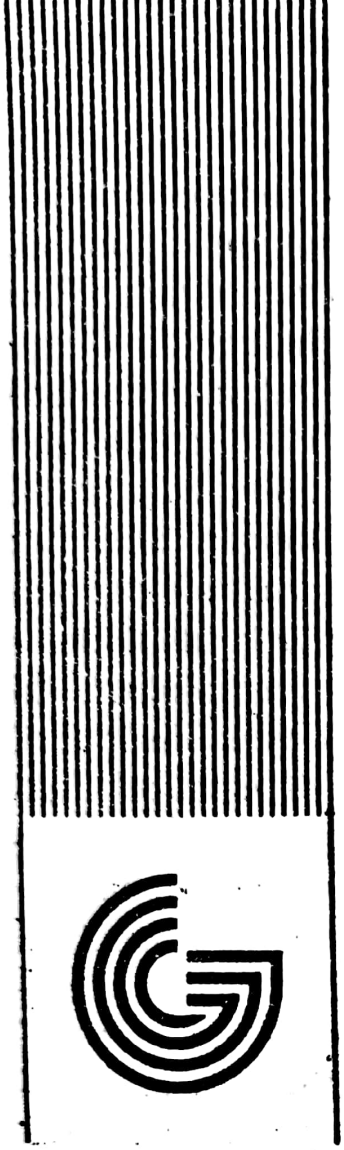

General — Particular — Singular

Categorii ale dialecticii materialiste aflate într-o strînsă interdependenţă. **Generalul** exprimă proprietăţile esenţiale comune unei clase de obiecte, procese, trăsăturile care se regăsesc şi se manifestă în toate elementele unui sistem. **Particularul** (individual) exprimă o treaptă intermediară între **g.** şi **s.**; el nu se referă la un fenomen singular, considerat în mod izolat, ci la un grup de fenomene, caracterizat prin anumite proprietăţi, care îl disting faţă de alte grupuri de fenomene din cadrul aceleiaşi clase. **Singularul** exprimă proprietăţile specifice ale unui obiect sau element. **G.** nu există decît în şi prin **p.** şi **s.**, iar acestea din urmă cuprind în sine, pe lîngă alte determinări, şi ceea ce este **g.**, comun, esenţial. Dezvăluirea legăturii reciproce indisolubile dintre **g.**, **p.** şi **s.** este de maximă importanţă pentru cunoaşterea structurii contradictorii a realităţii, a proceselor de dezvoltare din

Scanned with OKEN Scanner

toate domeniile. În revoluția socialistă și construirea socialismului **g.** și **p.** formează o unitate dialectică inseparabilă. Legile obiective ale revoluției și construcției socialiste sînt legi generale, dar cerințele lor se realizează în forme concrete, particulare, în funcție de condițiile sociale și istorice dintr-o țară sau alta. „De aceea, succesul liniei politice generale a partidului comunist depinde într-o măsură importantă de înțelegerea particularului, de luarea în considerare a împrejurărilor concrete în care se aplică linia politică generală" (Nicolae Ceaușescu). Așa cum arată Programul său, P.C.R., pornind de la principiile generale ale socialismului științific, de la experiența generală și practica construcției socialiste și de la generalizarea propriei experiențe, jalonează căile aplicării creatoare a legităților edificării noii societăți în condițiile istorice, sociale și naționale concrete ale țării noastre. (Gr. G.)

Genocid

Activitate criminală de exterminare totală sau parțială a unui anumit grup etnic prin atițarea fanatismului rasist, naționalist sau religios. Apogeul actelor de **g.** s-a produs ca o dimensiune a politicii expansioniste înfăptuite de către nazismul hitlerist. Datorită aplicării **g.** au fost exterminate zeci de milioane de victime din toate populațiile de pe teritoriile ocupate. **G.** este consecința extremă, pe planul practic, a teoriilor ultrareacționare de factură rasistă. Astăzi prevenirea fenomenelor de **g.** este reglementată printr-o convenție a O.N.U. încheiată în anul 1949 între țările membre. (V. M.)

Geopolitică

Doctrină politică reacționară, care împinge la extrem tezele determinismului geografic, împreună cu unele elemente de neomalthusianism, darvinism social și rasism. **G.** pretinde că politica unui stat ar fi determinată de situația sa geografică, promovînd deschis politica de agresiune în numele teoriei spațiului vital care ar fi, chipurile, necesar unei națiuni cu o mare densitate a populației. Friedrich Ratzel, fondatorul german al **g.**, concepea statul ca un

Scanned with OKEN Scanner

organism biologic, guvernat de legile creşterii spaţiale, idee pe care fundamentează expansionismul şi teoria „spaţiului vital". La rîndul său, Karl Haushofer postula determinarea politicii de către factorii geografici, pe care uneori îi reducea la factorul pămînt. Indiferent de variantele sale, **g.** este specifică politicii imperialiste, căutînd să justifice expansiunea, agresiunea şi genocidul. Tocmai datorită conţinutului său reacţionar ea şi-a găsit o finalitate de tristă faimă în cadrul ideologiei fasciste. În perioada postbelică, **g.** a renăscut mai ales în R.F.G., în cadrul unei şcoli de gîndire politică ce îmbină elemente ale **g.** clasice (cum ar fi teoria „spaţiului vital", doctrina biologică a statului ş. a.) cu unele noi, de factură integraţionistă, sau cu teoria „vidului" politic etc. Doctrina „realismului politic" şi mai ales a neofascismului preiau, de asemenea, idei ale **g.** (V. M.)

Gnoseologie

Teorie a cunoaşterii, parte componentă a filozofiei, care cercetează condiţiile generale, izvoarele, structura, modul de desfăşurare şi validitatea procesului de cunoaştere a lumii reale. **G.** materialist-dialectică reprezintă singura metodă ştiinţifică de dezvăluire, cu ajutorul noţiunilor şi categoriilor şi pe baza practicii social-istorice, a legităţilor mişcării (devenirii), dezvoltării naturii, societăţii şi gîndirii. **G.** materialistă porneşte de la premisa primordialităţii existenţei în raport cu conştiinţa, recunoaşte existenţa realităţii obiective şi reflectarea activă a acesteia în conştiinţa omului, afirmînd implicit cognoscibilitatea lumii. Punctul de plecare al **g.** îl reprezintă modul de soluţionare idealist sau materialist a problemei fundamentale a filozofiei. Materialismul, întemeiat pe datele ştiinţei, susţine — în opoziţie cu idealismul — că lumea este materială, că existenţa determină conştiinţa, care este o însuşire a materiei ajunsă la un stadiu superior de organizare. Totodată, opunîndu-se agnosticismului, dialectica materialistă susţine că lumea poate fi cunoscută, criteriul suprem al adevărului rezultatelor procesului de

Scanned with OKEN Scanner

cunoaștere fiind practica social-istorică a oamenilor. (V. T.)

Grup de presiune

Grup social care promovează și apără interesele specifice ale membrilor săi, exercitînd presiuni asupra puterii politice, administrației sau asupra unor instituții neguvernamentale. Deținători ai unor mijloace materiale și politice de influențare, cu ajutorul cărora acționează asupra organismelor guvernamentale, membrii **g. de p.** urmăresc mai puțin deținerea controlului formal asupra deciziilor puterii, căutînd mai ales să înrîurească cursul proceselor politice în sensul intereselor lor. **G. de p.** se manifestă printr-o gamă largă de mijloace și tehnici de presiune, deosebindu-se între ele prin dimensiunile, sfera lor de acțiune, direcția presiunii exercitate în vederea satisfacerii intereselor urmărite. În viața politică contemporană **g. de p.** reprezintă forțe influente active în cadrul sistemului politic capitalist, constituind în același timp expresia politică, directă sau voalată, a contradicțiilor ce macină sistemul politic capitalist, a conflictelor dintre diferitele grupări și fracțiuni ale claselor exploatatoare. Conceptul de **g. de p.** este inaplicabil sistemului politic socialist nu numai din considerente de ordin ideologic, ci și pentru faptul că în socialism partidul revoluționar al clasei muncitoare, organizațiile de masă și obștești permit reprezentarea largă, deplină a tuturor intereselor generale și particulare ale diferitelor categorii de oameni ai muncii, asigurînd în același timp condițiile reale ale exercitării puterii de către mase. (M. M.)

Gust artistic

Capacitate de a percepe în mod adecvat operele de artă și de a trăi în prezența lor o emoție estetică specifică, potrivit naturii obiective a stimulilor care au provocat-o și datelor sensibilității individuale. **G. a.** presupune o raportare la operă prin intermediul unei reacții spontane, care deși angajează motivații conștiente, elaborate din perspectiva unui ideal estetic, se sprijină, totuși, mai ales pe da-

Scanned with OKEN Scanner

tele sensibilității și ale intuiției. **G. a.** cunoaște o mare varietate, determinată de formația culturală a personalității, precum și de datele mediului social și cultural. Fiind o componentă a atitudinii estetice, el pregătește și contribuie la înțelegerea spirituală a operei, mijlocește interpretarea și descifrarea sensurilor ei adînci, este o condiție a unei judecăți de valoare corespunzătoare. Constituind latura esențială a educației artistice, formarea **g. a.** este un proces complex, care cuprinde contactul direct cu operele, cunoașterea stilurilor și a limbajului specifice artei etc., astfel încît să se ajungă la surprinderea și descifrarea elementelor expresive ale operei de artă. (Gr. G.)

Guvernămînt

Ansamblu al organelor supreme ale statului, căruia îi revine îndeplinirea drepturilor și obligațiilor statale, atît pe plan intern cît și extern. În politologia occidentală actuală prin **g.** sînt desemnate organele executive ale statului, adică șeful statului și guvernul. Este o definiție prea restrictivă, întrucît, de regulă, organele executive își îndeplinesc mandatul în limita prerogativelor cu care le învestește constituția respectivă și potrivit reglementărilor pe care le emană organul legislativ. De aceea, **g.** cuprinde în cadrul său și acest organ. Persoanele care compun **g.** sînt denumite guvernanți, iar membrii societății în raport cu care se exercită guvernarea sînt guvernați. În toate societățile scindate în clase antagoniste, diviziunea guvernanți—guvernați exprimă și dominația politică exercitată de către clasele stăpînitoare. În societatea socialistă această distincție capătă un caracter pur tehnic, pentru a desemna răspunderile cu care sînt învestite persoanele cu funcții de conducere. (V. M.)

Scanned with OKEN Scanner

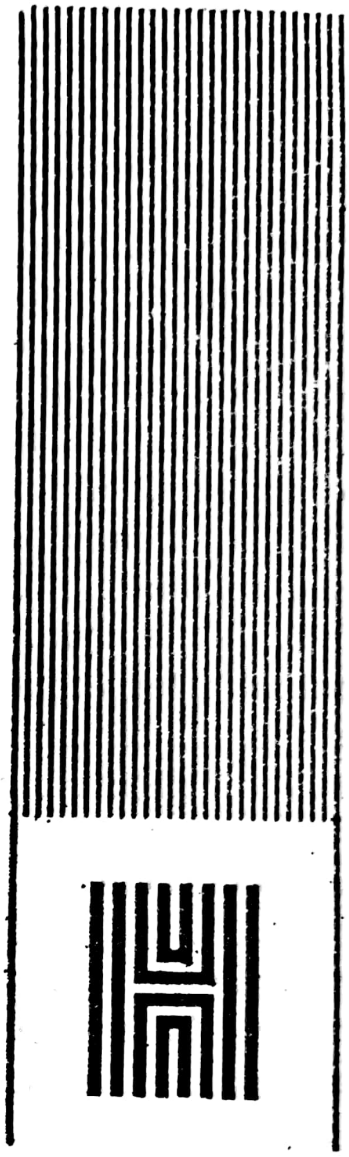

Hegemonie

1. Poziție exprimînd rolul conducător al unei clase sociale în raport cu alte clase sau categorii sociale. Realizarea și finalitatea **h.** de clasă depind de natura socială și de interesele fundamentale ale clasei respective. Burghezia și-a exercitat **h.** în perioada ascensiunii sale și a revoluțiilor pe care le-a condus, cînd interesele sale nu veneau în contradicție cu ale maselor populare. Ulterior, **h.** clasei burgheze se transformă în dominația ei economică și politică asupra celorlalte clase din societatea capitalistă. **H.** clasei muncitoare în perioada luptei de clasă, a revoluției socialiste și a construirii societății socialiste exprimă interesele unei clase care în procesul eliberării sale eliberează de exploatare și asuprire întreaga societate și ale cărei interese fundamentale concordă cu cele ale celorlalte clase și pături sociale muncitoare pe care le reunește în jurul său și le conduce la victoria revoluției

Scanned with OKEN Scanner

și construcției socialiste. În țara noastră, clasa muncitoare, clasa conducătoare a societății și-a exercitat și își exercită această misiune istorică în strînsă alianță cu țărănimea, cu intelectualitatea, cu celelalte categorii sociale de oameni ai muncii. **2.** (În relațiile internaționale.) Politică a unui stat sau a unui grup de state care tind să controleze, să domine sau să-și subordoneze, pe plan politic, economic, ideologic sau militar, alte state, popoare sau regiuni ale lumii. Hegemonismul este caracteristic politicii statelor imperialiste, care urmăresc să-și impună dominația lor economică și politico-militară unor state mai slabe, nu renunță la politica de forță și dictat, la lezarea suveranității unor state. Politica de **h.** constituie una dintre sursele cele mai nocive ale tensiunii internaționale și ale conflictelor armate. Împotriva tendințelor de **h.** se ridică astăzi toate forțele democratice, progresiste și antiimperialiste, în cadrul cărora țările mici și mijlocii au un rol tot mai important. Țara noastră militează cu consecvență împotriva politicii de **h.**, pentru respectarea dreptului fiecărui popor de a-și decide în mod liber, fără nici un amestec din afară, calea propriei sale dezvoltări. În cadrul unei aprofundate analize a evoluției actuale a vieții internaționale și într-un spirit de înaltă responsabilitate față de destinele umanității, de la înalta tribună a Congresului al XII-lea al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat că „trebuie făcut totul pentru a se renunța cu desăvîrșire la politica de forță și dictat în viața internațională, la amestecul în treburile interne ale altor state, la politica sferelor de influență, la hegemonie, că trebuie să se pună capăt cu hotărîre dominației imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, promovîndu-se o politică bazată pe respectul independenței și suveranității naționale, pe colaborarea egală, reciproc avantajoasă între state". (V. M.)

Hippy

Termen de origine americană desemnînd una din mișcările protestatare de tineret apărută în S.U.A. în deceniul al 6-lea și promotoare a unei formule existențiale carac-

Scanned with OKEN Scanner

terizată prin : refuzul global al ordinii sociale burgheze ; instituirea unor structuri sociale de tip comunitar ; cultivarea unui ideal uman impregnat de accente mistic-religioase, puternic influențat de practicile sectelor orientale, îndeosebi ale budismului Zen ; respingerea tehnologiei și științei ; tendința spre retragere treptată din realitate, odată cu respingerea de plano a domeniului politicii ; căutarea experiențelor de evaziune din cotidian pe orice cale, inclusiv prin droguri, considerînd că societatea, civilizația ca atare, poartă în sine germenele degradării condiției umane. Mișcarea **h.** a semnificat descumpănirea unei părți a tineretului american în condițiile dramatice create de intensificarea războiului din Vietnam, o modalitate nonviolentă de refuz a valorilor oficiale, ca și a politicii tradiționale, bănuită de ipocrizie și corupție. Lipsiți de un program coerent sau de o ideologie sistematică, tinerii hippies și-au transfigurat disperarea într-o renunțare treptată la orice protest explicit, prin potențarea dimensiunii contemplative, de resemnare a mișcării, printr-un refuz steril al unei vieți sociale active. (V. T.)

Scanned with OKEN Scanner

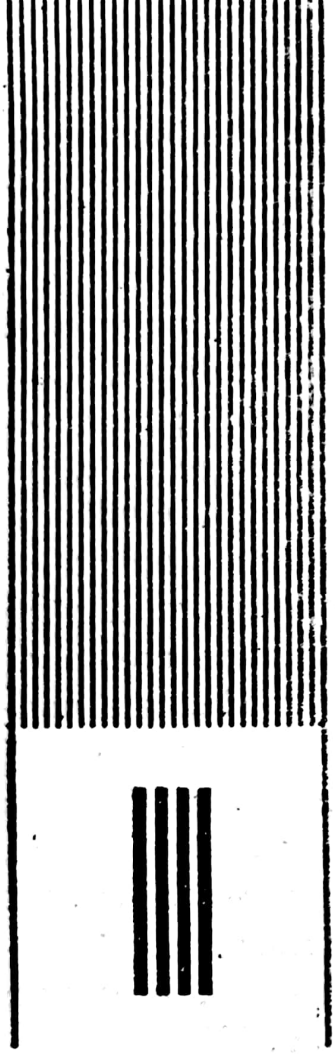

Ideal

Model ce reprezintă cel mai înalt grad de perfecţiune conceput pentru un anumit domeniu al vieţii sociale şi care constituie scopul suprem al activităţii şi aspiraţiilor umane în acel domeniu (**i. social, i. politic, i. etic, i.** estetic etc.). În plan social, **i.** are un caracter istoric şi de clasă. **I.** clasei muncitoare este făurirea socialismului şi comunismului, năzuinţă supremă a umanităţii. **I.** comunist reflectă necesitatea istorică obiectivă de dezvoltare a societăţii, ţelurile nobile şi umaniste ale realizării unui înalt nivel de trai material şi spiritual, în condiţii de deplină libertate, egalitate şi echitate socială, de afirmare multilaterală a personalităţii. În societatea noastră socialistă, **i.** suprem al tineretului revoluţionar îl constituie afirmarea aptitudinilor, capacităţii şi talentului în muncă, în activitatea social-politică, pentru continua prosperitate a patriei, pentru viitorul său comunist,

Scanned with OKEN Scanner

așa cum prevede Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. (V. N. M.)

Idealism

Orientare filozofică fundamentală, care, în opoziție cu materialismul, acordă primordialitate factorului spiritual în raport cu cel material, afirmă că gîndirea, conștiința reprezintă factorul prim, iar existența materială ar fi factorul secund, derivat, dependent, produsul ideilor, al spiritului. **I. obiectiv** (Platon, Hegel) consideră că existența lumii se întemeiază pe o esență spirituală, de-sine-stătătoare (lumea ideilor, ideea absolută), separată și independentă de lumea materială și de conștiința umană. **I. subiectiv** (Berkeley, Hume, Mach) neagă obiectivitatea lumii înconjurătoare, consideră că fenomenele și obiectele sînt dependente de actele cognitive ale subiectului cunoscător, de percepțiile și reprezentările sale. În toate variantele sale, **i.** reprezintă o interpretare denaturată a realității, o răsturnare și o mistificare a raportului fundamental dintre materie și conștiință. **I.** are anumite rădăcini gnoseologice, precum și cauze sociale, istorice și de clasă. Aflat de cele mai multe ori în legătură intimă cu religia, nu poate oferi o explicație adecvată asupra realității, fiind infirmat de cunoașterea științifică, după cum nu poate constitui nici baza teoretică pentru acțiuni practice eficiente. **I.**, prin analiza în spiritul său a unor procese complexe ale cunoașterii, a contribuit uneori la lărgirea problematicii filozofice, a ariei cercetărilor materialiste. Respingînd **i.** ca principiu filozofic, materialismul dialectic și istoric îi opune o concepție concordantă cu procesele lumii obiective, cu datele veridice ale științei. (Gr. G.)

Ideologie

Totalitate a ideilor, concepțiilor și teoriilor care reflectă, într-o formă mai mult sau mai puțin sistematizată, interesele, scopurile și aspirațiile unei clase sociale sau ale unei categorii sociale, fiind determinate de condițiile obiective de existență ale acestora. **I.** este parte compo-

Scanned with OKEN Scanner

nentă a suprastructurii societății, precum și una dintre cele mai importante manifestări ale conștiinței sociale. În societatea scindată în clase antagoniste, **i.** are un caracter de clasă. Potrivit intereselor sociale cărora le servește, ea are fie un caracter revoluționar, progresist, fie unul conservator, reacționar, retrograd. Într-o societate dată, **i.** dominantă este aceea a clasei dominante politic și economic. Confruntarea dintre **i.** este o formă a luptei de clasă. **I. comunistă,** revoluționară, a clasei muncitoare are un caracter științific, exprimă în plan teoretic interesele de clasă și țelurile revoluționare ale clasei muncitoare, constituie o puternică forță motrice a progresului social, exercită o influență hotărîtoare asupra luptei revoluționare, este o călăuză sigură în opera de construire a socialismului și comunismului. Așa cum precizează Programul P.C.R. : „Baza ideologică a partidului este materialismul dialectic și istoric, socialismul științific, teoria marxist-leninistă care pornește de la practică și de la adevărurile universal valabile și constituie o călăuză vie în acțiune, în lupta pentru transformarea revoluționară a societății". Pentru tineretul revoluționar din patria noastră o îndatorire primordială o constituie însușirea temeinică a ideologiei comuniste, a politicii științifice, creatoare a Partidului Comunist Român, combaterea fermă a oricăror manifestări ale ideologiei burgheze și mic-burgheze. **(M. M.)**

Imn de stat

Versuri și text muzical cu caracter solemn, consacrate oficial, care exprimă prin conținutul lor, alături de drapelul de stat (v.), cele mai înalte simboluri ale independenței și suveranității puterii unui popor. Imnul de stat al R. S. România exprimă, atît prin melodia cît și prin versurile sale, un înalt mesaj patriotic referitor la trecutul de luptă și de glorie al poporului și al clasei noastre muncitoare, la prezentul de istorice realizări revoluționare în opera de construire a socialismului, la viitorul comunist al patriei. **(V. M.)**

Scanned with OKEN Scanner

Imperialism

Fază superioară de dezvoltare a capitalismului, caracterizată prin concentrarea și centralizarea pe scară largă a producției și capitalului, prin dominația marilor monopoluri, prin fuziunea capitalului bancar cu cel industrial, prin înăsprirea asupririi naționale și exploatarea socială pe scară mondială. **I.** se afirmă la începutul sec. XX, impulsionat de transformarea capitalismului monopolist în capitalism monopolist de stat. În această fază, cu noile sale forme de organizare și acțiune, are loc o adîncire a contradicțiilor capitalismului și apariția unor noi contradicții ; deși această societate mai dispune de posibilități de adaptare, ea nu mai poate asigura o dezvoltare satisfăcătoare a forțelor de producție, declanșează crize în diverse domenii, accentuează inegalitățile pe plan mondial și divizarea lumii în bogați și săraci. Pe plan politic intern, **i.** acționează în direcția întăririi puterii executive în dauna celei legislative, a restrîngerii drepturilor și libertăților democratice. Pe plan internațional, **i.** promovează o politică de forță și dictat, de dominare economică și politică a altor popoare, de reinstaurare a unei politici neocolonialiste în țările de curînd eliberate, de sprijinire a forțelor celor mai retrograde din diferite țări. **I.**, cu caracterul său agresiv, generează surse de tensiune în relațiile internaționale, provoacă focare de agresiune și creează pericolul unui nou război. Astăzi aria de acțiune a **i.** este mult restrînsă datorită existenței sistemului socialist și schimbării raportului de forțe pe arena internațională în favoarea păcii, democrației și socialismului. (V. T.)

Independență

Atribut fundamental al unui stat, ce constă în dreptul exclusiv al acestuia de a adopta decizii și a soluționa problemele sale interne și externe fără vreo ingerință din exterior, conform voinței sale proprii. Potrivit principiului **i.**, un stat — respectînd principiile și normele dreptului internațional, drepturile suverane ale altor state — nu

Scanned with OKEN Scanner

este supus, în înfăptuirea politicii sale interne și externe, nici unei autorități, nici unui alt stat, ci se ghidează în concordanță cu propria voință, cu propria constituție, în concordanță cu legile sale proprii, întemeind suveran planurile de dezvoltare economică și socială, organizarea administrativ-teritorială proprie. Aceasta se referă în general la ansamblul vieții națiunii, la formele relațiilor cu alte state, ca și la conținutul lor, la reglementarea relațiilor internaționale. Experiența atestă că respectarea acestor principii în viața internațională contribuie hotărîtor la stabilirea de relații normale între state și popoare, la întărirea cauzei păcii și colaborării internaționale. Articolul 14 al Constituției României socialiste menționează special că politica externă a țării se bazează pe principiul independenței statelor. (V. T.)

Indicator economic

Expresie numerică ce servește la cuantificarea laturii cantitative a fenomenelor și proceselor economice, la determinarea nivelului, dinamicii și structurii fenomenelor economice. **I. e.** se pot exprima în unități naturale, natural-convenționale sau valorice, luînd forma unor mărimi absolute sau relative. Se pot grupa în **i. sintetici** (cu un grad ridicat de generalizare), **i. analitici** (ce exprimă laturi sau aspecte parțiale ale fenomenelor economice), **i. cantitativi** (de ex. volumul producției, al investițiilor etc.) și **i. calitativi** (producția netă, productivitatea muncii, rentabilitatea etc.). În cadrul măsurilor de perfecționare a mecanismului economico-financiar s-au adus îmbunătățiri sistemului de **i. e.**, accentuîndu-se rolul celor calitativi. **I. e.** fundamental este producția netă, care exprimă valoarea nou creată în întreprinderi, ilustrînd contribuția adusă de acestea la sporirea venitului național. **I. e.** nu se confundă cu indicele, care este de asemenea o expresie numerică, rezultată însă din compararea a doi **i. e.**, fiind de regulă exprimat în procente și reflectînd variația în timp și spațiu a unui fenomen economic. (S. I.)

Scanned with OKEN Scanner

Individualism

Concepţie (ansamblu de concepţii) al cărei punct de plecare îl constituie individul izolat, privit ca o entitate desine-stătătoare, independent de societate, opus celorlalţi indivizi şi societăţii. Doctrinele etice de această natură îşi elaborează sistemul normativ şi principiile de conduită pe baza realizării exclusive a intereselor şi dorinţelor fără limite, egoiste şi egocentriste ale individualităţii exacerbate. În societatea capitalistă, în care se manifestă o acută şi irezolvabilă contradicţie între interesele particulare şi cele generale, **i.** constituie principiul etic fundamental al moralei burgheze, ceea ce îşi pune inevitabil amprenta asupra tuturor sferelor vieţii sociale. Socialismul suprimă baza socială generatoare a **i.** şi, totodată, creează condiţiile pentru o tot mai deplină armonizare dintre interesele generale şi cele personale ale membrilor societăţii. Manifestările de **i.** care se mai ivesc în socialism sînt principial opuse spiritului colectivist al moralei socialiste şi îşi au sursa fie în neînţelegerea de către unii membri ai societăţii a concordanţei dintre interesele generale şi cele particulare, fie nesoluţionării la timp a unor contradicţii neantagoniste. Codul eticii şi echităţii arată că, în întreaga lor activitate, comuniştii, tineretul revoluţionar, toţi oamenii muncii „trebuie să fie duşmani neîmpăcaţi ai individualismului mic-burghez, ai manifestărilor de egoism, de subordonare a intereselor generale unor interese individuale înguste...". Eradicarea **i.** presupune promovarea la nivelul întregii societăţi a principiilor eticii şi echităţii socialiste, precum şi continua perfecţionare a relaţiilor sociale socialiste, de colaborare şi întrajutorare tovărăşească, de solidaritate, stimă, încredere şi respect reciproc. (V. N. M.)

Industrie

Ramură a producţiei materiale, care realizează fie extragerea materiilor prime şi a combustibililor din natură, fie prelucrarea acestora şi a altor materii prime şi transformarea lor în mijloace de producţie şi bunuri de consum. Rolul primordial al **i.** în cadrul economiei naţionale

rezultă din faptul că dezvoltarea ei asigură înzestrarea cu mijloace de producție a celorlalte ramuri și continua perfecționare a acestora. „Crearea unei industrii puternice — se arată în Programul P.C.R. — este factorul hotărîtor al făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, al ridicării continue a nivelului de trai material și spiritual al poporului, al asigurării independenței și suveranității țării". Datorită politicii științifice de industrializare socialistă a țării, promovată consecvent de Partidul Comunist Român, patria noastră dispune de o **i.** multilateral și armonios dezvoltată, bazată pe cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, procesul de industrializare fiind caracterizat de accentuarea laturilor calitative de mare productivitate și înaltă eficiență economică, de valorificare superioară a resurselor și a muncii sociale. Directivele Congresului al XII-lea al P.C.R. prevăd, ca o sarcină de bază a dezvoltării economico-sociale în cincinalul 1981—1985, „dezvoltarea în continuare, în ritm susținut, a industriei, asigurarea unor structuri industriale moderne și de eficiență ridicată, prin creșterea mai accentuată a ritmurilor de prelucrare superioară, realizarea de produse de înaltă tehnicitate, limitarea la strictul necesar a produselor mari consumatoare de materii prime și de energie". În 1985, greutatea specifică a **i.** în venitul național va ajunge la circa 65%. **I.** își va întări în continuare rolul de ramură conducătoare a economiei naționale. În 1990 producția industrială va fi de 2,2—2,3 ori mai mare decît în 1980, în condițiile dezvoltării prioritare a ramurilor prelucrătoare de înaltă tehnicitate, care încorporează concepția tehnologică avansată și manopera de înaltă calificare. (D. C.)

Inflație

Fenomen specific economiei capitaliste, care constă în inundarea arterelor circulației bănești cu o cantitate de bani de hîrtie care depășește nevoile reale ale acesteia. **I.** duce la devalorizarea banilor, redistribuirea avuției naționale și a venitului național în favoarea claselor exploatatoare. **I.** poate avea drept cauză fie sporirea emi-

Scanned with OKEN Scanner

siunii de bani de hîrtie peste necesităţile circulaţiei mărfurilor şi serviciilor, fie reducerea considerabilă a cantităţilor de mărfuri şi servicii existente pe piaţă. **I.** se manifestă mai ales prin reducerea puterii de cumpărare a banilor şi prin creşterea substanţială şi generală a preţurilor. Ea se manifestă cu deosebită intensitate în condiţiile capitalismului contemporan, iar consecinţele ei sînt greu resimţite de masele muncitoare. Accentuarea **i.** poate antrena dereglarea mecanismului economiei burgheze, în care caz statul capitalist este silit să intervină prin adoptarea unor măsuri cu caracter antiinflaţionist, cum sînt de exemplu : **deflaţia,** retragerea din circulaţie a surplusului de bani de hîrtie ; **devalorizarea parţială,** reducerea conţinutului în aur al unităţii băneşti ; **revalorizarea,** restabilirea valorii iniţiale a banilor şi a convertibilităţii acestora în aur ; **nulificarea,** anularea prin lege a banilor vechi şi emiterea de bani noi. În socialism, dezvoltarea planificată a economiei naţionale şi respectarea echilibrului ei structural înlătură posibilitatea manifestării **i.** Cantitatea de bani aflată în circulaţie se stabileşte în mod planificat, în directă corelaţie cu volumul producţiei, al circulaţiei mărfurilor şi alţi indicatori economici, statul socialist menţinînd un permanent control asupra circulaţiei băneşti. (D. C.)

Influenţă politică

Acţiune pe care o persoană, grup sau instituţie o exercită asupra membrilor societăţii, modificîndu-le comportamentul sau atitudinea faţă de cum erau acestea în mod iniţial. Ceea ce este specific fenomenului **i. p.** rezultă din modificarea comportamentului sau atitudinii fără folosirea forţei. În afara relaţiilor de putere, acţiunea de **i. p.** poate fi intenţionată sau neintenţionată. **I. p.,** ca formă particulară a **i.** sociale, se manifestă în cadrul relaţiilor, intereselor sau conflictelor de clasă, încercînd să orienteze acţiunile şi atitudinile politice în sensul dorit de către grupul care exercită influenţa. Mijloacele prin care se exercită **i. p.** sînt multiple (economice, politice, psi-

Scanned with OKEN Scanner

hologice ş. a.), iar aparatul de propagandă de care dispune puterea politică reprezintă cel mai eficace factor de realizare a acestei forme de influenţare. (V. M.)

Informatică

Ştiinţă cu caracter aplicativ, care are ca obiect prelucrarea matematică şi automată a datelor (informaţiilor). Avînd la bază teoria informaţiei şi utilizînd dispozitive electronice de calcul, **i.** reprezintă astăzi o necesitate resimţită în diferite domenii de activitate, în condiţiile „exploziei informaţionale" din lumea contemporană. **I.** studiază modalităţile de producere, culegere, transmitere şi centralizare a datelor, prelucrarea acestora în vederea fundamentării deciziilor. **I.** presupune o strictă evidenţă a informaţiilor, existenţa unui sistem informaţional care să permită nu numai circulaţia informaţiei la diferite niveluri organizatorice, ci şi efectuarea controlului operativ al calităţii datelor vehiculate, depistarea şi eliminarea eventualelor erori, astfel încît deciziile adoptate să fie optime. Indicaţiile conducerii noastre superioare de partid şi de stat în acest domeniu vizează atît crearea şi perfecţionarea unui sistem informaţional la scară naţională sau în cadrul diferitelor sectoare de activitate, cît şi integrarea deplină a acestui sistem în ansamblul funcţionării eficiente a economiei naţionale, a întregii vieţi sociale. (M. M.)

Informaţie

Element de conţinut al oricărui act sau proces de comunicare, al oricărei relaţii ce presupune un transfer de semne şi simboluri de la un emiţător către un receptor. Elaborată iniţial în cadrul ciberneticii, noţiunea de **i.** a fost şi este în prezent una dintre cele mai importante achiziţii ale gîndirii ştiinţifice. **I.**, ca entitate existenţială specifică, prezintă atît determinaţii de ordin cantitativ, cît şi aspecte calitative, ea cunoscînd diverse moduri de manifestare din punct de vedere logico-istoric, ca **i.** genetică, psihică, socială etc. **I. socială** apare şi funcţionează în context semiotic şi interuman, fixîndu-se în semne şi semnale ce-i

Scanned with OKEN Scanner

permit omului să comunice cu semenii săi, să se orienteze în lumea înconjurătoare şi să acţioneze asupra acesteia. **I. s.** reprezintă liantul esenţial al oricărei organizări sociale, prin intermediul căruia se transmit şi se stochează cunoştinţele şi ideile oamenilor de la o generaţie la alta. **I. politică** se referă la condiţiile de existenţă, la ideile şi programele politice ale claselor sociale şi partidelor, la multitudinea aspectelor şi părţilor componente ale sistemului politic şi relaţiilor dintre acestea. **I. p.** reprezintă tot mai mult în epoca contemporană o componentă indispensabilă a conducerii politice a societăţii. (M. M.)

Iniţiativă

Acţiune de promovare a noului într-un domeniu de activitate, de stimulare a creşterii participării colective într-un domeniu specific acţiunilor de masă, de ridicare a parametrilor calitativi şi organizatorici ai acestor acţiuni. **I.** este legată nemijlocit de efortul de creativitate, presupunînd în acelaşi timp devotament şi abnegaţie. Întrucît tînăra generaţie are prin caracteristicile sale specifice o maximă deschidere către nou, refuzînd rutina şi închistarea în metode şi procedee învechite, **i.** devine unul dintre principalele sale mijloace în efortul de autodepăşire. Organizaţia revoluţionară a tineretului din ţara noastră aduce astfel o contribuţie meritorie la realizarea sarcinilor fundamentale ale edificării societăţii socialiste şi pe calea stimulării şi promovării a numeroase **i.** în fiecare sector de activitate. În fiecare domeniu fundamental de activitate, U.T.C. a iniţiat acţiuni importante vizînd participarea multilaterală a tineretului. Organizarea întrecerii uteciste „Tineretul — factor activ în înfăptuirea obiectivelor deceniului ştiinţei, tehnicii, calităţii şi eficienţei“ reprezintă una dintre cele mai cuprinzătoare **i.** vizînd antrenarea tinerilor la realizarea sarcinilor profesionale, ca parte integrantă a întrecerii socialiste desfăşurate sub conducerea organelor şi organizaţiilor de partid. (V. M.)

Scanned with OKEN Scanner

Instituție

1. Organism avînd în competența sa desfășurarea unor activități sociale (de ex. **i.** economice, social-culturale). Societatea socialistă a transformat calitativ conținutul și forma **i.** păstrate de la vechea societate, a creat noi **i.**, corespunzătoare intereselor poporului. P.C.R. acordă o deosebită atenție perfecționării **i.** statului socialist, ale societății noastre socialiste, perfecționării și lărgirii continue a cadrului instituțional democratic, menit să asigure participarea efectivă a tuturor oamenilor muncii la opera de edificare a socialismului multilateral dezvoltat în România. **2. I. internațională,** organizație creată în vederea realizării unor scopuri cu caracter internațional (de ex. **i.** specializate ale O.N.U.). **3. I. juridică,** totalitate a normelor ce reglementează o anumită categorie de relații sociale (de ex. contractul, căsătoria etc.). (M. M.)

Insurecție

Formă de luptă armată organizată a forțelor sociale progresiste, patriotice, revoluționare, cu sprijinul larg al maselor populare, avînd drept scop fie înlăturarea unui regim politic reacționar, fie izgonirea de pe teritoriul național a unei armate străine, de ocupație, fie îmbinarea ambelor obiective. **I.** este cea mai înaltă formă a luptei de clasă și a luptei de eliberare națională. Declanșarea și succesul unei **i.** depinde de unele condiții obiective și subiective cum sînt : existența unor forțe organizate, participarea maselor populare la luptă, alegerea momentului oportun, estimarea corectă a forțelor adverse și a celor proprii etc. Folosirea **i.** depinde de gradul de împotrivire a forțelor opresoare autohtone sau străine. (M. M.)

Integrare socială

Proces prin care membrii unei societăți, pe baza unor valori, norme și practici comune, se pregătesc, se formează în vederea adaptării sau readaptării lor la viața socială. **I. s.** se realizează ca relație între un element integrat și unul integrator și se produce atunci cînd prin interme-

Scanned with OKEN Scanner

diul unor activităţi sociale, instituţionalizate sau nu, are loc accesul şi participarea oamenilor şi mai ales a tinerei generaţii la un sistem de valori prin practici determinate, ce au la bază interiorizarea, conştientizarea normelor respective de acţiune. **I. s.** se realizează prin participarea nemijlocită a membrilor societăţii la activitatea de producţie materială şi spirituală, proces ce presupune prealabila formare şi perfecţionare profesională a acestora, prin instruire, educaţie şi cultură, prin angrenarea indivizilor în viaţa şi activitatea unor grupuri şi colectivităţi sociale. **I. s.** este ca atare un proces de socializare. Ea se realizează pe fondul unor procese sociale complexe, ce privesc deopotrivă structura societăţii în ansamblul ei, cît şi microstructurile şi dimensiunile psihosociale ale conştiinţei şi acţiunii indivizilor. Dacă în capitalism, datorită tarelor fundamentale ale acestui sistem, legate de existenţa proprietăţii private asupra mijloacelor de producţie şi a relaţiilor de exploatare, apar nu de puţine ori fenomene de inadaptare socială, de anomie, de însingurare şi alienare a indivizilor umani, în societatea socialistă **i. s.** devine o funcţie şi un obiectiv major al activităţii sistemului politic, cultural, avînd ca temei obiectiv tendinţa omogenizării sociale crescînde a societăţii, ceea ce asigură unitatea şi coeziunea de nezdruncinat a oamenilor muncii, indiferent de naţionalitate sau alte caracteristici sociodemografice, în jurul forţei politice conducătoare, partidul comunist. (M. M.)

Integrarea învăţămîntului cu producţia şi cercetarea

Proces complex desfăşurat în învăţămîntul de toate gradele din ţara noastră, în cadrul căruia activitatea de instruire, educaţie şi pregătire a tinerei generaţii pentru muncă şi viaţă îmbină organic însuşirea cunoştinţelor teoretice cu activitatea practică productivă şi cercetarea ştiinţifică. În deplină concordanţă cu cerinţele revoluţiei ştiinţifice şi tehnice, acest proces reprezintă un obiectiv principal al politicii partidului şi statului nostru în domeniul învăţămîntului. El presupune o continuă creştere calitativă a activităţii instructiv-educative şi a practicii

Scanned with OKEN Scanner

în producție a elevilor și studenților și urmărește educarea științifică și tehnică a tineretului, crearea deprinderilor de a lucra în activitatea productivă, dezvoltarea spiritului creator, a pasiunii pentru nou, pentru a se putea integra rapid, după terminarea studiilor, în activitatea de producție, de cercetare științifică și tehnologică, pentru a folosi în cele mai bune condiții tehnica modernă cu care este înzestrată economia națională și pentru a contribui la dezvoltarea științei, tehnicii și tehnologiei românești. Așa cum precizează Legea educației și învățămîntului : „Tineretul școlar și universitar trebuie să învețe, să-și însușească tot ce este nou și înaintat în domeniul științei și cunoașterii umane, să se pregătească temeinic pentru a se încadra în producție, în activitatea economică și socială, pentru a deveni constructor conștient al socialismului și comunismului, militant activ pentru traducerea în viață a Programului partidului de făurire a noii societăți". (M. M.)

Intelectualitate

Categorie sau pătură socială constituită din persoane care sub raport profesional activează în sfera muncii intelectuale. Structura socială și profesională, precum și orientarea politică și funcțiile **i.** sînt determinate în orînduirea respectivă de stadiul evoluției acesteia, de raportul forțelor de clasă. În condițiile capitalismului contemporan și ale revoluției științifico-tehnice, fiind supusă exploatării, o parte tot mai mare a **i.** se radicalizează, devine conștientă de anacronismul modului de producție capitalist. Ea constituie una din forțele sociale ale căror interese fundamentale converg în mod obiectiv spre acelea ale clasei muncitoare. Socialismul determină schimbări radicale, calitative în structura, componența, statutul și rolul social al **i.** Provenită în covîrșitoarea ei majoritate din rîndurile muncitorilor și țăranilor, reflectînd dinamismul mutațiilor sociale și exigențele progresului științific și tehnic, **i.** reprezintă în societatea noastră o categorie socială de tip nou, socialist, care, așa cum se arată în Programul P.C.R., aderă fundamental la concepția despre lume a clasei mun-

Scanned with OKEN Scanner

citoare, „participă activ la producția de bunuri materiale, la activitatea științifică, de învățămînt, la ridicarea nivelului de cultură al întregului popor, joacă un rol tot mai important în întreaga viață socială, în asigurarea progresului societății socialiste. În condițiile revoluției tehnico-științifice contemporane, ale transformării științei într-o puternică forță de producție materială, ale dezvoltării întregii noastre societăți pe baza cuceririlor celor mai înaintate ale științei și culturii, vor crește atît rolul cît și ponderea intelectualității în cadrul națiunii, în întreaga activitate economico-socială". (V. T.)

Interes

Categorie filozofică, sociologică și politică, ce desemnează trebuințele obiective, condiționate din punct de vedere social și conștientizate, ale persoanelor și grupurilor sociale, trebuințe ce constituie mobiluri fundamentale ale acțiunii acestora și determină finalitatea activității lor. Materialismul istoric a dezvăluit realitatea că **i.** își are sursa în situația economico-socială obiectivă a oamenilor, în natura relațiilor lor sociale, în primul rînd a celor materiale. Avînd un caracter concret-istoric, **i.** pot fi variate : individuale, de grup sau de clasă ; economice, politice, culturale, ideologice, naționale și internaționale ; imediate, vremelnice sau de lungă durată etc. Determinantă pentru relațiile dintre diferite tipuri de **i.** este natura orînduirii sociale. Prin însăși esența ei, societatea socialistă creează toate premisele pentru o evoluție convergentă a **i.** materiale și spirituale, imediate și fundamentale, ale claselor și categoriilor sociale, pentru o armonioasă îmbinare a **i.** individuale și generale etc. și, totodată, pentru soluționarea conștientă și la timp a contradicțiilor neantagoniste ce pot apărea în sfera **i.** În concepția partidului nostru, luarea în considerare a tuturor categoriilor de **i.** și îmbinarea lor rațională constituie condiții ale unei politici științifice, ale conducerii eficiente a societății. Pentru fiecare tînăr revoluționar din patria noastră, înțelegerea profundă, conștientă a corelației și convergenței dintre **i.** individuale și cele

Scanned with OKEN Scanner

generale, ale întregii societăți, constituie un atribut esențial al atitudinii sale politice, civice și etice. (Gr. G.)

Internaționalism

Noțiune ce înseamnă solidaritate, colaborare, cooperare liber consimțită între națiuni, popoare, țări, clase și partide, independente și egale în drepturi, pe baza unor interese și vederi comune, a poziției de clasă comune, în scopul sprijinului reciproc, al progresului fiecărei națiuni, al întăririi frontului comun progresist de luptă și acțiune împotriva cercurilor și forțelor retrograde. Ca principiu complex și amplu, **i.** are laturi importante, precum : atitudinea față de mișcările de eliberare națională ; lupta împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, pentru dezvoltarea independentă a popoarelor ; lupta pentru lichidarea subdezvoltării, solidaritatea cu țările rămase în urmă și sprijinul acordat progresului lor economic și social mai rapid ; lupta pentru făurirea unei noi ordini economice internaționale. Baza **i.** o constituie apărarea intereselor propriului popor, dezvoltarea cuceririlor sale revoluționare. **I. socialist** reprezintă solidaritatea și unitatea țărilor socialiste, a forțelor sociale și politice progresiste, întemeiată pe colaborarea și întrajutorarea tovărășească între națiuni și state independente și suverane. Pornind de la premisa că **i. s.** exprimă necesitatea obiectivă a unității strînse a tuturor țărilor socialiste, P.C.R. contribuie plenar la întărirea solidarității dintre țările socialiste, la creșterea forței și prestigiului socialismului în lume, la strîngerea unității cu toate partidele comuniste și muncitorești, cu mișcările democratice și progresiste din toate țările. (V. T.)

Investiții

Totalitate a cheltuielilor bănești efectuate pentru crearea sau achiziționarea de noi fonduri fixe, productive și neproductive, pentru dezvoltarea, perfecționarea și reconstrucția fondurilor fixe existente. Principala sursă de fi-

Scanned with OKEN Scanner

nanţare a i. o constituie fondul naţional de dezvoltare economico-socială. Politica Partidului Comunist Român în domeniul i. urmăreşte valorificarea superioară a resurselor naturale şi a forţei de muncă, introducerea pe scară largă a progresului tehnic, dezvoltarea armonioasă a tuturor zonelor şi judeţelor ţării, creşterea productivităţii muncii, reducerea cheltuielilor materiale, sporirea continuă a eficienţei economice a i. în condiţiile protejării mediului ambiant. Această politică asigură dezvoltarea armonioasă şi echilibrată a ramurilor economiei naţionale, ridicarea la un nivel superior de dezvoltare economico-socială a ţării. În perioada 1976—1980, volumul i. realizate în economia naţională a reprezentat 932,3 miliarde lei, din care 210,8 miliarde lei în anul 1980. În această perioadă au fost date în exploatare un număr de 2 491 capacităţi de producţie, din care 225 agrozootehnice. Valoarea fondurilor fixe a crescut de la 1 203 miliarde lei în 1975, la 1 950 miliarde lei în 1980. Planul pe 1981 prevede un volum de i. de 220 miliarde lei, urmînd a fi puse în funcţiune 750 capacităţi de producţie industriale şi agrozootehnice importante. În cincinalul 1981—1985, pentru îndeplinirea sarcinilor de dezvoltare economico-socială a ţării, urmează să se realizeze un volum de i. de 1 300-1 350 miliarde lei, superior întregului volum efectuat în anii 1951—1975 şi de peste 20 de ori mai mare decît cel realizat în perioada 1951—1955. Creşterea permanentă a eficienţei economice a i. reprezintă una dintre cerinţele esenţiale pentru dezvoltarea continuă a economiei naţionale, pentru sporirea avuţiei întregului popor. Aceasta impune aplicarea pe scară largă a unor soluţii constructive superioare, pregătirea temeinică a lucrărilor, mecanizarea şi industrializarea într-o proporţie mult mai mare a lucrărilor de construcţii-montaj, folosirea cît mai eficientă a utilajelor şi mijloacelor de transport, a forţei de muncă. O atenţie deosebită va fi acordată realizării la timp şi de calitate corespunzătoare a tuturor i., intrării în producţie la termenele stabilite a noilor obiective şi funcţionării lor la pa-

Scanned with OKEN Scanner

rametrii proiectați. În Legea investițiilor, adoptată de Marea Adunare Națională în sesiunea din decembrie 1980, se arată : „Înfăptuirea amplului program de investiții — bazat pe alocarea unei părți însemnate din venitul național pentru fondul de dezvoltare — necesită perfecționarea continuă a activității de investiții, întărirea răspunderii tuturor factorilor care acționează în acest domeniu, creșterea exigenței în utilizarea judicioasă a fondurilor materiale și bănești încredințate, aplicarea unui regim sever de economii, instaurarea unei ordini și discipline ferme în toate fazele de realizare a investițiilor". Animat de măreţele obiective stabilite de partid, tineretul țării noastre își afirmă entuziasmul, energia și capacitatea creatoare în rodnica activitate ca brigadieri pe șantierele naționale ale tineretului cum sînt : Canalul Dunărea-Marea Neagră, sistemele de irigații, precum și pe șantierele unor mari construcții din alte ramuri ale economiei naționale. (S. I.)

Inviolabilitate

(În relațiile internaționale.) Principiu care conferă imunitate anumitor persoane — șefului statului sau al guvernului, personalului diplomatic, precum și bunurilor lor — aflate în străinătate. **I. personală a diplomatului,** principiu potrivit căruia statul de reședință asigură ocrotirea diplomatului împotriva oricărei atingeri aduse persoanei sale, oricărei constrîngeri sau presiuni. Numeroase exemple din viața internațională arată că atentatele împotriva diplomaților au drept consecință crearea unei stări de încordare între state. **I. sediului și a arhivelor misiunii diplomatice,** principiu de drept internațional potrivit căruia statul de reședință are obligația de a nu pătrunde și de a nu lăsa pe nimeni să pătrundă în sediul misiunii diplomatice, de a asigura i. sediului și a arhivelor misiunii diplomatice împotriva oricăror atentate. **I. teritorială,** normă a dreptului internațional contemporan care asigură suveranitatea, supremația și integritatea teritorială a unui stat, a frontierelor sale

Scanned with OKEN Scanner

împotriva oricăror agresiuni sau încălcări săvîrşite cu folosirea forţei sau în orice alt mod. (V. F.)

Ipoteză

(În ştiinţă.) Enunţ sau formulă cu caracter de explicaţie provizorie a unui fenomen despre care încă nu se deţin cunoştinţe certe şi verificate. **I.** anticipează un adevăr, o rezolvare raţională, pe baza unui raţionament analogic, pornind de la date cunoscute, dar depăşindu-le şi avansînd un model logic al datelor respective, model verificabil în principiu. Dacă experienţa confirmă **i.**, ea se transformă într-o teză, devine cunoştinţă certă, iar în jurul ei ideile se organizează într-o teorie ştiinţifică. **I.** reprezintă o etapă necesară în dezvoltarea oricărei ştiinţe. Ea are un rol stimulativ, euristic, orientează cercetarea în direcţii plauzibile, constituie un instrument teoretic de extindere a cunoaşterii şi exprimă caracterul creator, constructiv al gîndirii. (Gr. G.)

Iubire

Sentiment uman complex, care exprimă afecţiunea, admiraţia şi dragostea faţă de o persoană de sex opus, faţă de propriii părinţi sau copii, faţă de patrie, popor etc. Sentimentul de **i.** are atît o componentă puternică afectiv-emoţională, care se reflectă în tendinţa de apropiere a obiectului **i.** şi de păstrare a acestuia, cît şi o componentă raţională, care exprimă capacitatea de înţelegere, de transpunere în situaţia celui iubit, de împărtăşire în comun a unor gînduri, convingeri, sentimente şi acţiuni. Cele două componente ale **i.** se presupun reciproc ; dacă lipseşte prima înseamnă că **i.** este falsă, dacă lipseşte a doua **i.** este oarbă, animalică. O altă condiţie a unui sentiment complex de **i.** este reciprocitatea. Numai trăirea reciprocă a sentimentului de **i.** duce la fericire. Dacă **i.** nu este reciprocă, ci unidirecţională, atunci ea este neîmplinită, neputincioasă şi aducătoare de suferinţă şi nefericire. Pentru orice tînăr **i.** reprezintă sentimentul necesar împlinirii sufleteşti şi al maturizării personalităţii sale. Fără împărtăşirea acestui

Scanned with OKEN Scanner

adînc sentiment uman, personalitatea tînărului este incompletă şi sărăcită în substanţa ei. **I.** reprezintă, în acelaşi timp, pentru tineret premisa altruismului, a generozităţii şi a bogăţiei sufleşti ; ea este şi fundamentul necesar pe care se clădeşte o autentică viaţă de familie. **I.** de oameni exprimă bogăţia sufletească a unui om şi constituie resortul acţiunilor morale îndreptate spre realizarea binelui uman. (I. Z.)

Iuventologie

Studiu unitar, interdisciplinar al tineretului privit ca o categorie socială, în multitudinea determinărilor lui obiective şi subiective, sociale, economice, politice, juridice şi etice, incluzînd problematica dezvoltării bio-psiho-sociale a personalităţii tinere şi a integrării ei active în societate. Odată cu creşterea continuă a rolului tineretului în societate şi cu amplificarea preocupărilor diferiţilor factori sociali interesaţi în pregătirea şi integrarea acestuia în viaţa socială, se manifestă o accentuare a ponderii şi o diversificare a studiilor consacrate tineretului. Aceste studii au căpătat o mai mare dezvoltare în ştiinţele sociale moderne, îndeosebi în psihologie, fiind consacrate mai ales proceselor de dezvoltare individuală a psihicului uman în perioada adolescenţei (hebeologia). În secolul nostru se multiplică abordările sociologice, antropologice şi juridice, care relevă o serie de aspecte ale tineretului privit ca o categorie socială. Odată cu adîncirea cercetărilor privind tineretul din cadrul diferitelor discipline ştiinţifice — îndeosebi odată cu progresele sociologiei tineretului —, în ultimele decenii se afirmă puternice tendinţe de dezvoltare a cercetărilor cu caracter inter şi multidisciplinar. În acest context, o serie de autori (L. Rosenmayr — Austria, K. Gospodinov — Bulgaria, W. Adamski şi B. Nemerko — Polonia, F. Mahler — România) susţin, de pe poziţii şi în accepţii diferite, necesitatea constituirii **i.**, ca studiu unitar, global al tineretului. În ţara noastră, cercetările cu caracter unitar, interdisciplinar asupra tineretului, organizate în ultimul deceniu în principal de către Centrul de cercetări pentru problemele

Scanned with OKEN Scanner

tineretului (v.), reprezintă o aplicare a principiilor materialismului dialectic şi istoric, ale socialismului ştiinţific, ale politicii şi concepţiei Partidului Comunist Român, a concepţiei secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, în analiza complexă a statutului şi rolului tineretului în societatea noastră socialistă, a mutaţiilor ce se produc în modul său de viaţă, în conştiinţa şi comportamentul său, în interesele, aspiraţiile şi idealurile sale, în condiţiile dezvoltării economico-sociale şi culturale a ţării. Studiile privitoare la tineret analizează condiţionarea vieţii, muncii şi comportamentului tineretului (şi a diferitelor grupuri componente ale acestuia) de către societate şi, în primul rînd, rolul de socializare, de educare prin muncă şi pentru muncă şi de formare multilaterală a personalităţii tinerilor pe care îl îndeplinesc factorii şi instanţele educative, mai ales şcoala, familia, unităţile de producţie, opinia publică, mijloacele de comunicare de masă, instituţiile culturale etc. Totodată, aceste studii investighează şi relevă rolul activ al tineretului, inclusiv al organizaţiilor de tineret, de studenţi şi de copii, în dinamica dezvoltării sociale şi în procesul educării conştiinţei socialiste, al formării omului nou al societăţii noastre, al autoeducaţiei. **I.** se afirmă astfel tot mai mult, cu sprijinul acumulărilor ştiinţifice din diferite discipline, ca un mijloc de afirmare a tineretului nu numai ca obiect, ci şi ca subiect al cunoaşterii şi acţiunii sociale. Ea urmăreşte realizarea unei cît mai mari eficienţe sociale prin impactul asupra tinerilor şi a diferiţilor factori educativi, în sensul unei continue perfecţionări a acestora pe baza unei cunoaşteri ştiinţifice a mutaţiilor ce se petrec în rîndul tinerilor, a nevoilor şi aspiraţiilor lor, a opiniei lor, a participării active, creatoare a tinerei generaţii la procesul dezvoltării economico-sociale a ţării noastre. (I. G.)

Scanned with OKEN Scanner

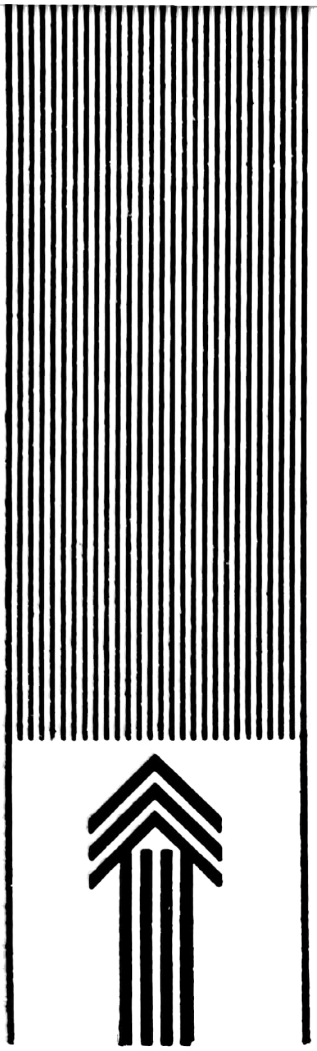

Intrecere socialistă

Mişcare cu un larg caracter de masă a colectivelor de oameni ai muncii din toate domeniile de activitate, exprimînd gradul înalt de dezvoltare a conştiinţei socialiste a celor ce muncesc, hotărîrea lor de a înfăptui politica partidului, devotamentul şi abnegaţia lor faţă de cauza socialismului. Obiectivele şi angajamentele concrete ale **î. s.**, stabilite potrivit specificului fiecărui loc de muncă, urmăresc îndeplinirea şi depăşirea prevederilor planului naţional unic de dezvoltare economico-socială a ţării, reducerea consumului de energie şi combustibil, de materii prime şi de materiale, realizarea ritmică a producţiei, a tuturor indicatorilor cantitativi şi calitativi ai activităţii economice. Alături de toţi oamenii muncii şi sub îndrumarea organizaţiilor U.T.C., tineretul patriei noastre îşi manifestă în cadrul **î. s.** energia, iniţiativa, entuziasmul şi elanul revoluţionar ce-i sînt proprii. Pentru a da glas chemării partidului de a depune toate forţele

Scanned with OKEN Scanner

în slujba progresului continuu al țării, Uniunea Tineretului Comunist organizează, sub conducerea organizațiilor de partid, pentru tineretul din industrie, construcții, transporturi și sfera serviciilor, întrecerea utecistă „Tineretul — factor activ în înfăptuirea obiectivelor deceniului științei, tehnicii, calității și eficienței", parte integrantă a î. s. De asemenea, pentru tineretul de la sate se organizează, ca parte a acestei vaste întreceri, acțiunea „Tineretul — prezență responsabilă în înfăptuirea unei profunde revoluții în agricultură", iar pentru elevi întrecerea se desfășoară sub deviza „Cea mai bună școală". (I. G.)

Intreprindere

Unitate de bază a economiei naționale, în care se desfășoară activitatea economico-socială și are loc gestionarea și utilizarea productivă a mijloacelor de producție și a fondurilor bănești încredințate acesteia de către societate. **Î.** socialistă reunește laturi și grupe de activități, constituind o unitate tehnico-productivă și economică, organizatoric-administrativă și socială, avînd autonomie funcțională, un loc bine determinat în diviziunea socială a muncii, un anumit mod de organizare a relațiilor, atît pe verticală cît și pe orizontală, în cadrul economiei naționale. Nucleu de bază al organismului economic, **î.** reprezintă cadrul în care oamenii muncii își exercită drepturile și își îndeplinesc obligațiile ce le revin în calitatea lor de producători și de proprietari ai mijloacelor de producție, de beneficiari ai rezultatelor muncii desfășurate. Autoconducerea muncitorească și autogestiunea economico-financiară a **î.** conferă consiliilor și adunărilor generale ale oamenilor muncii, întregului personal muncitor, sarcini și răspunderi sporite în adoptarea și îndeplinirea deciziilor, în realizarea obiectivului fiecărei **î.** corespunzător planului național unic și cu o eficiență maximă. Între principalele sarcini ale **î.** se înscriu : studierea temeinică a cerințelor pieței interne și externe ; utilizarea rațională și integrală a fondurilor fixe ; introducerea rezultatelor cercetării științifice și a progresului tehnic ; valorificarea superioară a materiilor prime și ma-

Scanned with OKEN Scanner

terialelor ; economisirea de combustibili şi energie ; creşterea generală a eficienţei economice şi a rentabilităţii. În activitatea întreprinderilor din ţara noastră îşi găsesc o puternică expresie procesul de perfecţionare a relaţiilor socialiste de producţie, adîncirea democraţiei economice, afirmarea rolului hotărîtor al clasei muncitoare în societatea noastră socialistă. (D. C.)

Scanned with OKEN Scanner

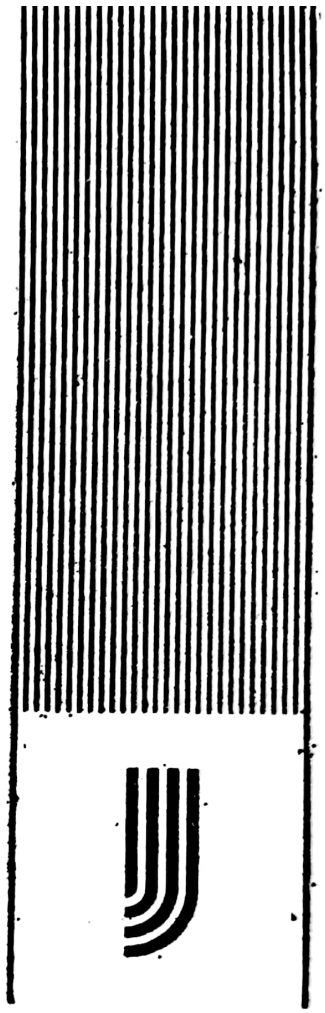

Juntă

Grup de persoane, civile sau militare, care își asumă puterea executivă într-un stat. Denumirea este uzuală mai ales în America Latină, unde **j.** desemnează grupări de natură mai ales militară, care în unele state își asumă prerogative excepționale în urma unei lovituri de stat. Venirea la putere a unor **j.** militare a fost însoțită de cele mai multe ori în țările respective de desființarea organizațiilor politice democratice, de militarizarea vieții sociale, de restrîngerea sau chiar suspendarea drepturilor constituționale etc. Totuși, în unele țări (de ex. în Peru ș. a.), datorită orientării democratice a ofițerilor care au inițiat mișcarea, instaurarea **j.** printr-o lovitură de stat a semnificat începutul unui proces de refacere economică și de transformări economice și politice progresiste. (V. M.)

Jurisdicție

261 **1.** Atribut al suveranității statului, care constă în puterea

de a soluționa (judeca), în baza legii și prin organele sale, litigiile ivite în domeniul raporturilor sociale. **2.** Teritoriul în limitele căruia judecătorul sau organul judecătoresc își exercită puterea (competența). **Competența teritorială,** spațiul geografic în care este valabilă această competență ; **competența materială,** genul de litigii pe care organul respectiv este în drept să le judece. În țara noastră, competențele sînt conferite de către Legea de organizare judecătorească Tribunalului Suprem, tribunalelor județene, judecătoriilor. Sub aspectul competenței materiale, judecătoria este instanța de fond, tribunalul județean este instanța de recurs, iar Tribunalul Suprem este instanța de recurs și supraveghere. **3.** Totalitate a instanțelor judecătorești de aceeași categorie (**j.** civilă sau militară) sau de același grad (**j.** de fond sau de recurs). **4. J. internațională,** instanță învestită, pe baza unei convenții, cu dreptul de a soluționa litigii cu caracter internațional. De ex. Tribunalul de la Nürnberg, instanță cu caracter temporar, care a avut competența să judece pe principalii criminali de război fasciști, Curtea Internațională de Justiție de la Haga, organ judiciar permanent al O.N.U., la care statele membre pot apela pentru soluționarea diferendelor ivite între ele, Comisiile de arbitraj de pe lîngă camerele de comerț internațional. **5. J. obștească,** consiliile de judecată care în țara noastră activează pe lîngă consiliile populare, în întreprinderi, organizații economice, instituții, organizații cooperatiste etc. (V. M.)

Justiție

1. Stare ideală a societății, caracterizată prin asigurarea pentru fiecare cetățean a integralității drepturilor sale subiective. **2.** Totalitate a instanțelor judecătorești. **3.** Echitate socială (**j.** socială). Ideea de **j.** socială sau legală a avut de-a lungul istoriei un conținut diferit, în funcție de concepțiile despre dreptate ale diferitelor clase sociale. În societatea socialistă, ideea de **j.** corespunde idealurilor clasei muncitoare de înfăptuire a dreptății în toate domeniile sociale. Ca activitate a statului socialist, **j.** constă

Scanned with OKEN Scanner

în soluționarea de către instanțele judecătorești a unor litigii născute din încălcarea dreptului socialist, luîndu-se măsuri de restabilire a legalității și reparare a daunelor cauzate, precum și de educare și recuperare a celor vinovați. (V. M.)

Scanned with OKEN Scanner

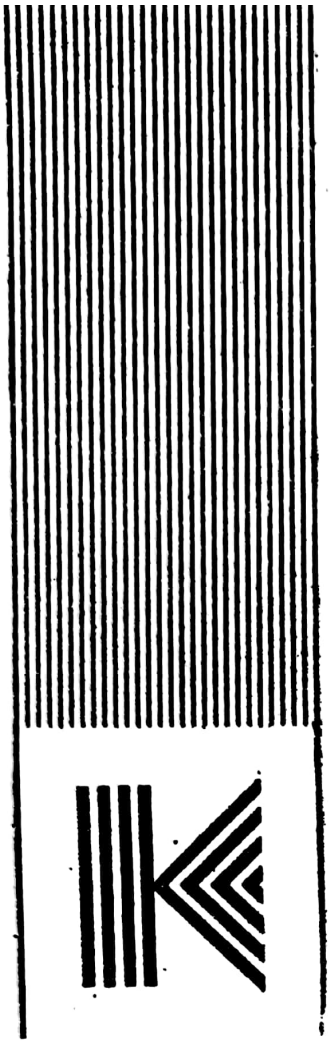

Kitsch

Termen internaţional, acceptat în mod convenţional, pentru a desemna o specie de creaţii estetice inferioare, pseudoartistice, opere-surogat, caracterizate prin următoarele atribute principale : subordonarea şi deturnarea funcţiei estetice faţă de exigenţe adiacente (de obicei comerciale, de divertisment etc.) ; prevalenţa stimulilor elementari, vitali, biologici (erotism, vulgaritate, pornografie) şi etico-afectivi (sentimentalism, idealizare şi schematism) ; refuzul problematizării (viziune tranchilizantă, edulcorată, melodramatică asupra vieţii). Expansiunea acestui univers de obiecte şi creaţii **k.** a fost asigurată de mijloacele de comunicare în masă şi de finalitatea lor ideologică în condiţiile manipulării conştiinţei, sentimentelor, dorinţelor în societatea capitalistă. Acest fenomen se manifestă şi în cadrul artei şi culturii noastre socialiste. Pentru a-l stăvili este nevoie de o complexă strategie culturală, în-

Scanned with OKEN Scanner

deosebi sub raport estetic, de o ofensivă anti-kitsch, care să elimine produsele comerciale de prost gust, false în privința reflectării autentice a vieții. Folosind pîrghiile sociale și instituționale de care dispune societatea noastră, programul acestei educații trebuie să cuprindă ridicarea nivelului general al cunoașterii, contactul direct cu operele de artă autentice, dezvoltarea capacității de percepere și înțelegere adecvată a limbajului artei. (Gr. G.)

Scanned with OKEN Scanner

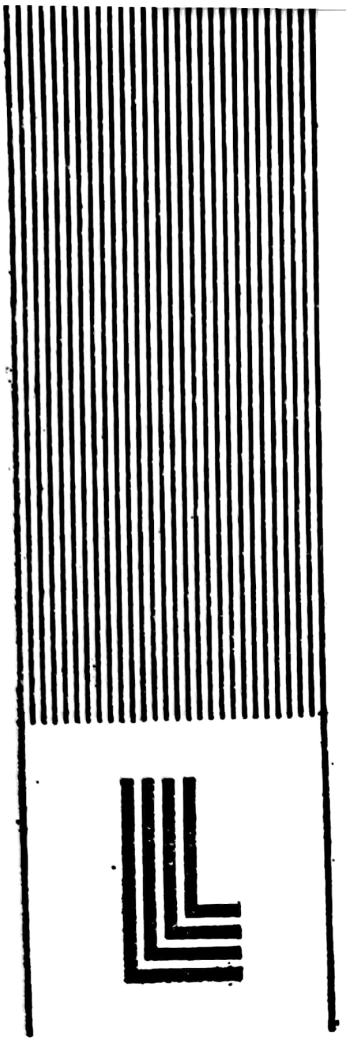

Legalitate socialistă

Principiu potrivit căruia raporturile sociale trebuie să se întemeieze pe norme legale. Respectarea acestora constituie pentru organele şi organizaţiile de stat sau obşteşti, pentru întreprinderi şi instituţii, precum şi pentru toţi cetăţenii, indiferent de funcţia îndeplinită, o îndatorire fundamentală. Legalitatea reprezintă o cerinţă obligatorie a progresului societăţii, fiind menită să asigure ordinea de drept şi disciplina în toate domeniile de activitate, să creeze cadrul legal pentru participarea organizată şi efectivă a cetăţenilor la conducerea societăţii. Îndatorirea patriotică, morală şi cetăţenească de a respecta legile — ceea ce presupune obligaţia cunoaşterii lor — este înscrisă în Constituţia ţării, care în art. 39 prevede : „Fiecare cetăţean al Republicii Socialiste România este dator să respecte Constituţia şi legile, să apere proprietatea socialistă, să contribuie la întări-

Scanned with OKEN Scanner

rea și dezvoltarea orînduirii socialiste". În opoziție cu legalitatea burgheză, care promovează interesele claselor exploatatoare, l. s. exprimă voința și interesele întregului popor, este instrumentul principal de așezare pe baze raționale și echitabile a relațiilor dintre membrii societății, de exercitare efectivă a drepturilor și libertăților cetățenești. În societatea noastră socialistă, între legalitate și democrație există o evidentă și strînsă legătură. Participarea oamenilor muncii la rezolvarea treburilor obștești, la dezbaterea și elaborarea principalelor legi și hotărîri, la bunul mers al întreprinderilor și instituțiilor, presupune întărirea răspunderii individuale și colective față de modul în care sînt aplicate și respectate legile. Totodată, adîncirea democrației socialiste contribuie la înțelegerea conștientă a importanței respectării prevederilor legale. În țara noastră respectarea și aplicarea corectă a legilor și celorlalte acte normative întemeiate pe lege sînt asigurate printr-un control permanent și sistematic exercitat de Marea Adunare Națională, Consiliul de Stat, guvern, precum și de instituții de control specializate. Organele statului urmăresc acordarea de prioritate legii, adică toate actele normative trebuie să respecte prevederile Constituției și ale legilor adoptate de Marea Adunare Națională ; veghează la înțelegerea uniformă a legii pe tot cuprinsul țării, la interpretarea și aplicarea legii în litera și spiritul ei ; supraveghează modul în care legea este respectată. La înfăptuirea l. s. participă toate organele de stat și, în special, procuratura. Un rol important în acest domeniu revine organizațiilor obștești și cetățenilor în cadrul controlului oamenilor muncii. Documentele P.C.R. subliniază creșterea rolului colectivelor de oameni ai muncii, al societății, în prevenirea și combaterea încălcării legilor și normelor de conviețuire socială, a manifestărilor ce contravin modului de muncă și viață al societății socialiste. Totodată, s-a hotărît ca o parte însemnată din abaterile și încălcările ordinii și disciplinei să fie soluționate de către consiliile de judecată ale oamenilor muncii create pe lîngă unitățile economico-sociale și pe

Scanned with OKEN Scanner

lîngă consiliile populare, comunale și orășenești. În pregătirea și educarea pentru muncă și viață a tineretului, organizațiile U.T.C., ale U.A.S.C.R., precum și cele de pionieri acordă un loc important cultivării spiritului de ordine, disciplină și răspundere, propriu l. s., cunoașterii și respectării legilor țării, atitudinii intransigente față de orice nesocotire sau încălcare a legalității noastre socialiste (v. și legislație). (V. F.)

Lege

1. (În sens filozofic.) Categorie ce desemnează un raport esențial, necesar, general, relativ stabil și repetabil între obiecte și fenomene, între laturile și proprietățile interne ale acestora sau între stadiile succesive ale unui anumit proces. Materialismul dialectic și istoric consideră **l.** ca un raport obiectiv, inerent fenomenelor și proceselor reale, reflectat și exprimat în enunțurile cu caracter logic ale cunoașterii științifice. **L.** se pot clasifica după domeniul în care se manifestă, după gradul lor de generalitate, după natura relațiilor pe care le exprimă. Fiind raporturi obiective, **l.** nu pot fi schimbate, nici desființate ; ele pot și trebuie să fie cunoscute și stăpînite de om în mecanismul acțiunii lor. **Legitate,** ansamblu al **l.** care guvernează desfășurarea obiectiv necesară a fenomenelor dintr-un domeniu sau altul. Socialismul a amplificat mijloacele și posibilitățile de cunoaștere și stăpînire a legităților sociale. Succesul activităților umane depinde de gradul de adecvare a acestora la cerințele obiective ale **l.** Cunoașterea și folosirea conștientă a **l.,** acționarea în conformitate cu cerințele acestora constituie condiții esențiale ale dezvoltării sociale. **2.** (În sens juridic.) Act normativ prin care sînt reglementate cele mai importante relații sociale și care emană de la organul legiuitor al statului. (Gr. G.)

Lege economică

Relație care exprimă legăturile esențiale, generale, necesare, cauzale și funcționale, relativ stabile și repetabile dintre fenomenele și procesele economice. **L. e.** pot fi ge-

Scanned with OKEN Scanner

nerale (acționează în toate modurile de producție), **comune** (acționează în mai multe moduri de producție) și **specifice** (acționează într-o singură orînduire). **L. e.** generale și cele comune mai multor moduri de producței acționează în forme concret-istorice și au efecte diferite în funcție de natura relațiilor de producție ale orînduirii respective. **L. e.** au un caracter obiectiv, acționînd independent de voința și conștiința oamenilor. Ele au un caracter istoric, acțiunea lor exercitîndu-se numai atît timp cît se mențin condițiile care le-au generat. Aducerea la îndeplinire a cerințelor **l. e.** presupune în mod necesar activitatea conștientă a oamenilor. Orînduirea socialistă creează condiții optime pentru folosirea conștientă a cerințelor **l. e.** în interesul întregii societăți, pentru înlăturarea oricăror tendințe de subiectivism sau voluntarism. Caracterul științific al politicii economice a Partidului Comunist Român se întemeiază pe studierea aprofundată și luarea permanent în considerare a **l. e.** obiective, ceea ce permite elaborarea unor soluții și măsuri ce asigură dezvoltarea continuu ascendentă și armonioasă a economiei naționale, a întregii societăți. (D. C.)

Legislație

Totalitate a legilor unei țări, ansamblu al actelor normative — legi, decrete, hotărîri, instrucțiuni, ordine etc. — emise de organele de stat. Exprimînd voința și interesele întregului popor, legile țării noastre reglementează pe baze raționale și echitabile viața economică și social-culturală în vederea dezvoltării societății, creează un climat de ordine și disciplină, stimulează inițiativa creatoare și simțul de răspundere al cetățenilor, asigură manifestarea liberă a personalității lor în toate domeniile de activitate. În procesul construcției socialiste, legislația parcurge un proces evolutiv, de reflectare adecvată a schimbărilor ce intervin în viața socială. Cunoașterea și respectarea legislației socialiste constituie îndatoriri primordiale și permanente pentru toți cetățenii țării. Programul P.C.R. subliniază atenția pe care partidul și statul nostru o a-

Scanned with OKEN Scanner

cordă perfecționării legislației socialiste, principiilor de drept, astfel încît acestea „să exprime în modul cel mai corespunzător schimbările revoluționare produse în caracterul forțelor și relațiilor de producție, să permită așezarea pe baze judicioase a raporturilor dintre întreprinderi, dintre diferite organisme sociale, dintre cetățeni — în dubla lor calitate de producători și proprietari ai avuției naționale —, să dea formă juridică adecvată raporturilor de conviețuire socială în orînduirea socialistă și comunistă. Vor trebui elaborate noi norme juridice și principii de drept care să țină seama de realitățile noi, proprii orînduirii socialiste și comuniste“ (v. și legalitate socialistă). (V. F.)

Liberalism

Doctrină politică și economică burgheză, apărută în țările Europei occidentale încă în perioada luptei împotriva feudalismului și monarhiei absolute. Avînd la început un rol progresist, rădăcinile sale teoretice se găsesc încă în gîndirea curentului „constituționalist“, reprezentat mai ales de către J. Locke în Anglia în sec. al XVII-lea și Montesquieu în Franța în sec. al XVIII-lea. În această perioadă **l.** pleda pentru o monarhie constituțională, deci pentru limitarea prerogativelor absolutismului, precum și pentru „protejarea vieții, libertății și proprietății indivizilor“. În sec. al XIX-lea, ca ideologie a clasei burgheze devenită clasă dominantă, **l.** se caracterizează mai ales printr-un individualism împins la extrem. Astfel, în doctrina lui Benjamin Constant (Franța), societatea ar fi compusă din indivizi care au o maximă autonomie în raport cu statul căruia, în această viziune, îi revine rolul de garant al libertății individuale, adică al libertății nelimitate a întreprinzătorului burghez. **L. politic,** concepție individualistă în care principiul suveranității poporului, enunțat de Rousseau, este înlocuit cu acela al autonomiei individului. Proprietatea privată devine valoarea supremă, principiu care justifică interesul egoist și dezvăluie caracterul iluzoriu al libertății într-o societate întemeiată

Scanned with OKEN Scanner

pe inegalitatea socială și economică. Cerința fundamentală a **l.** clasic era neintervenția totală a statului în acțiunile individului privat. Contrar aparențelor, **l.** nu dezvoltă o concepție democratică, ci una elitistă despre stat și putere, propagînd teza selecției elitelor care trebuie să conducă statul în funcție de principiul proprietății. În perioada trecerii la faza imperialistă se accentuează tendința elitistă, antipopulară a **l.** politic. În perioada imperialismului, **l.** clasic generează mai multe variante de neoliberalism : **l. nostalgic,** avînd ca promotori pe J. Rueff, F. von Hayek, L. Rougier și mai ales B. de Jouvenel, încercînd să reafirme valabilitatea principiilor **l.** clasic tocmai într-o fază a întăririi fără precedent a rolului economic și social al statului capitalist ; **l. organizat,** postulează, dimpotrivă, necesitatea unei intervenții accentuate a statului în economie și viața socială, acest rol accentuat fiind considerat drept premisa esențială a „societății bune". O altă variantă neoliberală, denumită „statul bunăstării generale", încearcă să demonstreze, în pofida realității din țările capitaliste dezvoltate, ideea pretinsului caracter neutru al statului capitalist actual, prezentat în mod fals ca promotor al prosperității tuturor și ca principal exponent al armoniei sociale. (V. M.)

Libertate și necesitate

Categorii filozofice, desemnînd raportul dintre acțiunile umane și legile obiective care guvernează natura și societatea. În viziunea materialismului istoric, omul, ca ființă socială, își realizează esența prin manifestarea practic-istorică a **l.** sale, ceea ce implică înțelegerea formelor de acțiune a legilor obiective. Raportul dialectic dintre **l.** și **n.** presupune recunoașterea primordialității **n.** obiective în raport cu voința și gîndirea umană, precum și sublinierea posibilităților de intervenție a omului prin manifestarea sa ca ființă liberă, ca subiect al practicii social-istorice. **L.** este concepută ca înțelegere a **n.,** ca o asumare a legilor obiective ale realității în scopul transformării permanente a acesteia. **L.** reprezintă

unitatea dintre cunoaștere și acțiune, legătura dintre aceste două momente fiind asigurată de actul apreciator, prin care se definesc opțiunile, se stabilesc strategiile în funcție de anumite valori călăuzitoare. **L.** este un rezultat al dezvoltării istorice, gradul ei pe o anumită treaptă a evoluției sociale fiind determinat de ansamblul unor factori obiectivi și subiectivi, dintre care un rol fundamental revine cunoașterii legilor obiective și posibilităților de folosire a acțiunii acestora, în vederea atingerii anumitor obiective. Radical opus absolutizărilor atît fataliste cît și voluntariste, materialismul istoric consideră că este în puterea oamenilor să-și făurească propria lor istorie, ceea ce se realizează însă în condiții precis determinate, dependente, în ultimă instanță, de ansamblul vieții materiale a societății. Trecerea revoluționară de la capitalism la socialism reprezintă un salt istoric din imperiul **n.** în imperiul **l.**, realizarea unei lumi în care omul devine efectiv făuritorul conștient al propriei sale istorii. (V. T.)

Limbaj artistic

Modalitate de comunicare ce presupune o folosire simbolică, metaforică și figurată a semnelor, o compoziție anume a lor în structuri semnificative, dobîndind în final trăsături care îl disting de orice alt limbaj (natural, științific etc.). Nota sa esențială se consideră a fi faptul că semnificațiile pe care le comunică sînt organic implicate și încorporate în expresia lor materială ; de aici decurge faptul că expresia artistică are valoare în sine și nu este un simplu vehicul al informației, ci este chiar materialul de construcție, „corpul" ei viu. Această autoreflexivitate conferă **l. a.** o mare capacitate emoțională și evocatoare, asociativă și intuitivă. El are, totodată, un carecter sugestiv și o forță formativă deosebită. Ambiguitatea **l. a.** derivă din proprietatea semnului artistic de a putea fi proiectat simultan asupra mai multor zone referențiale, dobîndind semnificații diferite în raport cu ele, toate sensurile coexistînd însă potențial în structura operei și putînd fi actualizate în funcție de contextul receptării. (Gr. G.)

Scanned with OKEN Scanner

Logică

Știință care studiază legile și structurile formale ale gîndirii corecte, condițiile și regulile care asigură corectitudinea și validitatea operațiilor acesteia. Înlănțuirea ordonată a judecăților și a enunțurilor, derivarea unor noi cunoștințe (concluzii) din altele date (premise), în conformitate cu anumite exigențe formale, constituie obiectul fundamental al **l.** ca știință a demonstrației. **L.** face abstracție de conținutul informațional determinat al judecăților și al propozițiilor cu care operează ; ea detașează forma logică, generală a enunțurilor și a legăturilor care se stabilesc între enunțuri, determinînd acele structuri și forme valide de inferență care permit transmiterea valorii de adevăr de la cunoștințele date la cele derivate. Cunoașterea și respectarea cerințelor gîndirii corecte este o condiție indispensabilă a oricărui act de cunoaștere și interpretare a realității. De aceea, **l.** elaborează și fundamentul metodologic general pe care se întemeiază demersul cognitiv al științelor. **L. generală,** clasică, cercetează principiile gîndirii, formele logice fundamentale : noțiunea, judecata și raționamentul, precum și alte operații : definiția, diviziunea, clasificarea, generalizarea etc. **L. simbolică,** matematică, cercetează tipuri complexe de inferență, alcătuite din propoziții compuse. Ea înlocuiește termenii și enunțurile prin simboluri și traduce operațiile logice într-un limbaj formalizat care permite desfășurarea validă a calculului logic independent de semnificația simbolurilor. **L. s.** și-a găsit nenumărate aplicații, mai ales în industria mașinilor de calcul și în telecomunicații, fiind, alături de matematică și fizică, știința-pivot a revoluției științifice și tehnice contemporane. (Gr. G.)

Loialitate

Trăsătură de caracter ce își găsește expresie în acordul deplin dintre vorbă și faptă, dintre intenție și acțiune, dintre convingeri și atitudini. **L.** presupune respectarea cuvîntului dat, acțiune cinstită, sinceră, dezinteresată față

Scanned with OKEN Scanner

de cauza și idealurile însușite, apărarea curajoasă a acestora. Comportarea loială conferă demnitate omului, el cîștigînd stima celor din jur. În colectivele de tineri, **l.** se cultivă și se dezvoltă prin crearea unui climat de permanentă apreciere a cinstei, sincerității și altruismului, a dăruirii în îndeplinirea sarcinilor de producție și a îndatoririlor sociale. (V. N. M.)

Lupta dintre nou și vechi

Lege universală a evoluției naturii, societății și gîndirii. **Noul** este ceea ce apare și se dezvoltă ca expresie a cerințelor legilor obiective, iar **vechiul** exprimă ceea ce este perimat, există încă dar este depășit, nu mai corespunde exigențelor dezvoltării, constituie o piedică în calea progresului. Această luptă poate îmbrăca forme antagonice sau neantagonice. **V.** nu dispare de la sine, după cum **n.** nu se naște în chip spontan. Materialismul dialectic și istoric relevă caracterul absolut al luptei contrariilor, al **l. d. n. și v.**, precum și caracterul relativ al unității lor. Suspendarea conflictului, încetarea acestei lupte ar echivala cu blocarea mișcării, a dezvoltării. În formațiunile sociale scindate în clase antagoniste, opoziția dintre **n. și v.** se manifestă și se impune prin lupta forțelor sociale progresiste împotriva celor retrograde, conflict a cărei principală expresie este lupta de clasă. În socialism, lupta pentru afirmarea **n.** și lichidarea **v.** reprezintă o forță motrice a dezvoltării și perfecționării tuturor compartimentelor vieții sociale. Ea se desfășoară în mod conștient și organizat, sub conducerea partidului comunist. În societatea socialistă **l. d. n. și v.** se manifestă ca luptă între tendințele conservatoare și cele novatoare, între ceea ce devine perimat la un moment dat și ceea ce corespunde necesităților dezvoltării sociale, între dogmatismul prizonier al unor teze și formule rupte de viață și teoria revoluționară creatoare, element dinamizator în toate sferele vieții economice, sociale și spirituale. În societatea noastră socialistă, o condiție primordială a victoriei **n.** o

Scanned with OKEN Scanner

reprezintă înfăptuirea consecventă și creatoare a politicii Partidului Comunist Român. La realizarea obiectivelor fundamentale ale progresului societății noastre, tineretul aduce o contribuție importantă, fiind principalul beneficiar al **n.** promovat prin intermediul procesului de învățămînt, pe care, asimilîndu-l cu prioritate, îl răspîndește în domeniile sale de muncă. Prin statutul său social, prin optimismul și încrederea sa în viitor, prin refuzul rutinei și anchilozărilor de orice fel, tînăra generație se situează în primele rînduri ale promovării **n.** în toate direcțiile de activitate (v. și critică și autocritică). (V. T.)

Luptă de clasă

Înfruntare antagonistă între clase sociale cu interese fundamentale opuse ; lege obiectivă și forță motrice a dezvoltării societății scindate în clase antagoniste. **L. de c.** decurge în mod obiectiv din ansamblul contradicțiilor inerente modurilor de producție bazate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, pe împărțirea societății în exploatatori și exploatați, în asupritori și asupriți. Ea se desfășoară pe plan economic, politic, ideologic și cunoaște atît forme fățișe, violente, cît și mai puțin violente. Lupta politică are, în ultimă instanță, prioritate în raport cu lupta economică, deoarece vizează problema capitală, a menținerii sau răsturnării vechiului sistem social. Forma cea mai înaltă a **l. de c.** este revoluția socială, prin care se realizează trecerea de la o orînduire socială inferioară la alta superioară. În condițiile societății capitaliste contemporane, **l. de c.** capătă dimensiuni noi prin antrenarea, alături de clasa muncitoare, a unor largi categorii sociale în lupta împotriva dominației marilor monopoluri, pentru drepturi și libertăți democratice. Revoluția socialistă, cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare, edificarea noii societăți eliberate de exploatare, determină schimbări structurale în toate domeniile vieții sociale și înlătură în mod obiectiv baza economică și socială a antagonismelor de clasă. Unele contradicții ne-

Scanned with OKEN Scanner

antagoniste ce pot apărea își găsesc expresie, în principal, în lupta dintre nou și vechi (v.). În societatea noastră socialistă are loc un amplu și ireversibil proces de omogenizare socială, de apropiere treptată a claselor și categoriilor de oameni ai muncii, ale căror interese fundamentale sînt comune, de realizare a unității social-politice și morale a tuturor membrilor societății. (M. M.)

Scanned with OKEN Scanner

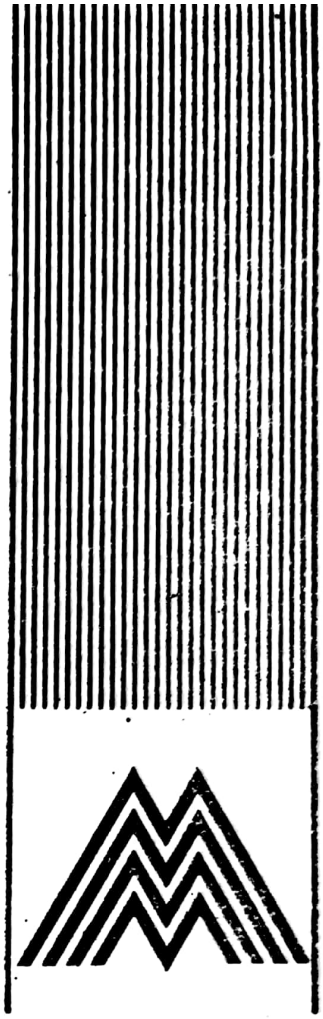

Management

Termen de origine anglo-saxonă, desemnînd activitatea de organizare, conducere, administrare, de dirijare şi gestiune a unor întreprinderi sau organizaţii economice, pe baza unor elemente de fundamentare şi raţionalizare ştiinţifică a activităţii acestora, cu ajutorul unui personal specializat. Bazele teoretice şi practice ale **m.** s-au dezvoltat iniţial în cadrul economiei capitaliste, urmărindu-se elaborarea unui set de principii şi recomandări privind conducerea ştiinţifică a întreprinderilor, relaţiile umane şi comportamentul organizaţional al cadrelor şi muncitorilor în vederea atenuării tensiunilor de clasă, maximizării profiturilor şi păstrării, cu mici retuşuri, a relaţiilor de producţie capitaliste. Teoria şi practica **m.**, debarasate de caracteristicile şi funcţiile pe care acestea le au în societatea capitalistă, pot fi aplicate, desigur cu anumite amendamente, şi în condiţiile societăţii socialiste, contri-

buind la optimizarea activității de conducere a întreprinderilor și a pregătirii cadrelor de conducere, la organizarea științifică a producției și creșterea întregii eficiențe economice. (I. Z.)

Manipulare

Acțiune de deviere a conduitei sau atitudinii anumitor categorii sociale, practicată fără utilizarea constrîngerii deschise și urmărind să lase impresia că aceste categorii acționează conform voinței sau intereselor proprii. Specificul **m.**, fenomen psihosocial extrem de negativ, este depersonalizarea celor asupra cărora se exercită, transformarea lor în instrumente pasive în vederea realizării unor scopuri exterioare și adeseori contrare față de interesele lor. Aparatul de propagandă al statului capitalist contemporan are prin excelență o funcție manipulatorie, urmărind în mod deosebit întărirea dominației oligarhiei financiare și fiind principala componentă a „contrarevoluției preventive" pe care H. Marcuse o denunța ca tendință a societății capitaliste actuale. (V. M.)

Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România

Organul suprem al puterii de stat și unicul organ legiuitor al țării noastre. Se alege odată la cinci ani, prin vot universal, egal, direct și secret. **M.A.N.** are următoarele atribuții principale : adoptă și modifică Constituția ; reglementează sistemul electoral ; adoptă planul național unic de dezvoltare economico-socială, bugetul de stat și contul general de încheiere a exercițiului bugetar, adoptă cele mai importante documente și acte normative ale construcției socialiste, legi menite să apere și să dezvolte cuceririle revoluționare ale poporului, să asigure sporirea avutului obștesc, exercitarea drepturilor și libertăților cetățenești, întărirea ordinii și legalității socialiste ; dezbate problemele politicii externe a țării și adoptă hotărîri corespunzătoare ; organizează guvernul, stabilește norme de organizare și funcționare a ministerelor și a celorlalte organe centrale ale administrației de stat ; reglementează

Scanned with OKEN Scanner

organizarea judecătorească și a procuraturii ; stabilește normele de organizare și de funcționare a consiliilor populare ; stabilește organizarea administrativă a teritoriului ; acordă amnistia ; ratifică și denunță tratatele internaționale ce implică modificarea legilor ; alege și revocă pe președintele republicii, Consiliul de Stat, Guvernul, Tribunalul Suprem și procurorul general ; exercită controlul general al aplicării Constituției și decide asupra constituționalității legilor ; controlează activitatea președintelui republicii, Consiliului de Stat, guvernului, ministerelor și a celorlalte organe centrale ale administrației de stat, ascultă dări de seamă cu privire la activitatea Tribunalului Suprem și controlează deciziile sale de îndrumare ; controlează activitatea procuraturii și exercită controlul general asupra activității consiliilor populare. **M.A.N.** exercită funcții de control asupra mersului dezvoltării economico-sociale, asupra aplicării legilor adoptate, a înfăptuirii politicii interne și externe a partidului și statului. **M.A.N.** alege dintre deputații săi, pe întreaga durată a legislaturii, Biroul **M.A.N.** și un număr de comisii permanente. **M.A.N.** lucrează în sesiuni și pe comisii. Sesiunile ordinare se convoacă bianual, iar cele extraordinare ori de cîte ori este nevoie. Programul P.C.R. prevede amplificarea atît a rolului cît și a atribuțiilor **M.A.N.**, dezvoltarea activității sale legislative, precum și a funcției sale de control. (M. M.)

Marfă

Produs al muncii omenești destinat schimbului prin intermediul vînzării-cumpărării, în vederea satisfacerii unei nevoi sociale. **M.** este rezultatul unei forme specifice de organizare a economiei, producția de mărfuri, care presupune ca produsele să fie create de producători autonomi, fiecare specializat în confecționarea unei anumite valori de întrebuințare. **M.** reprezintă unitatea dialectică a doi factori : valoarea și valoarea de întrebuințare. Valoarea **m.** este dată de munca abstractă (consumul de muncă omenească în general), iar valoarea de întrebuințare a **m.**, utilitatea ei, este dată de munca concretă a producătorilor

(munca desfăşurată într-o formă specială, îndreptată spre un anumit scop, avînd ca rezultat un produs care satisface o necesitate bine determinată). În economia socialistă **m.** are trăsături specifice, izvorîte din natura relaţiilor socialiste de producţie : este rezultatul muncii producătorilor socialişti uniţi ; munca încorporată în **m.** are un caracter nemijlocit social ; forţa de muncă nu mai este o **m.** ; avuţia naţională se află în proprietatea socialistă. Producţia de mărfuri în socialism are un caracter planificat şi are drept ţel suprem satisfacerea cît mai deplină a nevoilor oamenilor muncii. (D. C.)

Marxism

Teorie revoluţionară a clasei muncitoare şi a partidului său, concepţie unitară ştiinţifică despre natură, societate, om şi gîndire, întemeiată de K. Marx şi F. Engels. Ei au preluat şi au dezvoltat ceea ce era valoros în gîndirea social-politică, economică şi filozofică anterioară şi contemporană lor, au elaborat o concepţie nouă care a revoluţionat gîndirea. Fundamentul filozofic al **m.**, al teoriei sale economice şi al celei politice este materialismul dialectic şi istoric. Îmbinînd în mod armonios obiectivitatea şi partinitatea, spiritul ştiinţific cu cel revoluţionar, **m.** a constituit şi constituie arma teoretică în activitatea practică a partidelor comuniste şi muncitoreşti în vederea transformării radicale a societăţii, pentru lichidarea capitalismului şi edificarea societăţii socialiste şi comuniste. Ca unitate între teoria şi practica revoluţionară, **m.** are un caracter critic şi revoluţionar, demonstrează caracterul obiectiv al legilor dezvoltării social-istorice, indică posibilităţile concrete de acţiune ale maselor, orientează mişcarea social-politică a clasei muncitoare. **M.** a dezvăluit principalele mecanisme obiective ale mişcării şi evoluţiei sociale, a relevat caracterul inevitabil al trecerii pe cale revoluţionară de la capitalism la socialism. Esenţa **m.** constă în spiritul său creator, în faptul că el reprezintă o teorie în continuă dezvoltare, ostilă oricărei închistări dogmatice, îmbogăţindu-se permanent prin generalizarea teoretică a practicii sociale în continuă devenire, a cu-

Scanned with OKEN Scanner

ceririlor ştiinţei, în confruntare permanentă cu concepţiile retrograde. Contribuţii importante la dezvoltarea creatoare a **m.** au fost aduse de V. I. Lenin şi de alţi militanţi de seamă ai mişcării muncitoreşti, care au continuat opera lui Marx şi Engels în noi condiţii istorice. Teorie deschisă, **m.** se dezvoltă neîncetat prin gîndirea creatoare a partidelor comuniste şi muncitoreşti, care în elaborarea strategiei şi tacticii lor revoluţionare ţin seama de condiţiile concret-istorice, de experienţa specifică şi de nivelul de dezvoltare proprii fiecărei ţări. O contribuţie de seamă la îmbogăţirea creatoare a **m.** au adus şi aduc Partidul Comunist Român, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Politica P.C.R., Programul său de edificare a socialismului şi comunismului în ţara noastră sînt o pregnantă expresie a aplicării adevărurilor generale ale teoriei revoluţionare, ale **m.** la condiţiile concrete ale României. În epoca noastră, **m.** cunoaşte o uriaşă răspîndire şi exercită o irezistibilă forţă de atracţie, fiind expresia teoretică a proceselor revoluţionare contemporane. (V. T.)

Mase populare

Noţiune care, în concepţia materialismului istoric, desemnează forţele sociale cărora le revine rolul hotărîtor în producţia materială şi în dezvoltarea istorică. Ele formează majoritatea covîrşitoare a societăţii. În societăţile cu clase antagoniste, **m. p.** reprezintă forţa socială hotărîtoare a înfăptuirii trecerii revoluţionare de la o formaţiune socială inferioară la alta superioară. În ansamblul **m. p.**, forţa socială cea mai înaintată, capabilă să grupeze în jurul său celelalte categorii de oameni ai muncii, masele asuprite şi exploatate de la oraşe şi sate, să organizeze şi să conducă lupta pentru răsturnarea claselor exploatatoare şi edificarea noii orînduiri, o constituie clasa muncitoare, în frunte cu partidul său revoluţionar. Socialismul descătuşează imensele potenţe creatoare ale întregului popor, deschide noi orizonturi şi creează un cîmp larg de afirmare tuturor oamenilor muncii. În actuala etapă de

Scanned with OKEN Scanner

dezvoltare a societății noastre socialiste rolul istoric creator și progresist al **m. p.** în viața economică, socială, politică și culturală a țării, rolul conducător al clasei muncitoare în întreaga societate se afirmă tot mai puternic ca un factor esențial de accelerare a înaintării patriei, sub conducerea partidului comunist, pe drumul socialismului și comunismului. (M. M.)

Mass-media

Termen de origine anglo-saxonă, ce desemnează totalitatea mijloacelor tehnice de comunicare de masă a informațiilor (presă, radio, televiziune, cinematografie, discuri, cartea de mare tiraj etc.). Conținutul, precum și finalitatea socială a comunicațiilor de masă depind de modul de utilizare a acestor mijloace de către deținătorii lor, de interesele de clasă pe care aceștia le servesc, de ideologia explicit sau implicit vehiculată. În societatea noastră socialistă mijloacele de comunicare de masă servesc amplelor transformări revoluționare, înfăptuirii obiectivelor edificării noii orînduiri, formării și dezvoltării conștiinței socialiste a oamenilor muncii și în special a tinerei generații. Programul P.C.R., documentele Congresului al XII-lea al partidului subliniază rolul comunicațiilor de masă, și în primul rînd al presei și radioteleviziunii, în promovarea noului în toate domeniile de activitate, a experienței înaintate a constructorilor socialismului, a concepției partidului nostru despre lume și viață. Dovedind o înaltă principialitate comunistă, presa și radioteleviziunea sînt chemate să adopte o atitudine fermă față de fenomenele negative, față de concepțiile perimate, retrograde, față de tot ce frînează mersul înainte al societății noastre. Lor le revine un rol important în educația socialistă a maselor, în dezvoltarea spiritului patriotic și a elanului revoluționar al oamenilor muncii, în aplicarea în viață a principiilor eticii și echității socialiste. Presa și radioteleviziunea au menirea de a se afirma tot mai mult ca o puternică tribună a democrației noastre socialiste, a participării maselor la dezbaterea politicii partidului, la conducerea societății. (M. M.)

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Materialism dialectic

Concepție filozofică revoluționară întemeiată de K. Marx și F. Engels, care rezolvă consecvent materialist problema fundamentală a filozofiei, afirmă primatul existenței asupra conștiinței și relevă caracterul dialectic al tuturor fenomenelor din natură, societate și gîndire. Esența științifică a **m. d.** decurge din faptul că el s-a format ca o generalizare a celor mai importante cuceriri ale cunoașterii umane, reușind să dezvăluie legile cele mai generale ale devenirii existenței într-o perspectivă dialectic-revoluționară, în care punctul de vedere al practicii este întotdeauna prim și fundamental. În elaborarea **m. d.** un rol important l-a avut depășirea, prin negație constructivă, atît a materialismului mecanicist și contemplativ, cît și a idealismului, și în primul rînd a idealismului absolut hegelian. Apariția **m. d.** în secolul trecut a fost un fenomen necesar, determinat de treapta atinsă în dezvoltarea științelor și a filozofiei. **M. d.** constituie o unitate a teoriei existenței și teoriei cunoașterii, oferă un instrument metodologic tuturor științelor în orientarea lor spre sinteze tot mai cuprinzătoare. Așa cum releva F. Engels, fiecare nouă descoperire a științelor naturii atrage o modificare a formei **m. d.** Ca metodă științifică de analiză a fenomenelor și proceselor din realitatea obiectivă, **m. d.** constituie, împreună cu materialismul istoric (v.), baza elaborării strategiei și tacticii revoluționare a partidelor comuniste, reprezintă garanția fundamentării lor științifice. „Baza ideologică a partidului — arată Programul P.C.R. — este materialismul dialectic și istoric, socialismul științific, teoria marxist-leninistă care pornește de la practică și de la adevărurile universal valabile și constituie o călăuză vie în acțiune, în lupta pentru transformarea revoluționară a societății". Totodată, partidul nostru reliefează esența critică revoluționară și antidogmatică a **m. d.** și istoric, necesitatea de a se ține întotdeauna seama de progresul realizat de cunoașterea știin-

ţifică, în vederea valorificării şi generalizării rezultatelor sale atît în planul gîndirii teoretice, cît şi în cel al acţiunii politice practice. (V. T.)

Materialism istoric

Parte componentă a concepţiei revoluţionare despre natură, societate şi gîndire întemeiată de K. Marx şi F. Engels, reprezentînd aplicarea dialecticii materialiste în studierea dezvoltării societăţii umane, teoria ştiinţifică a genezei şi funcţionării formaţiunilor social-economice, a legilor lor de dezvoltare şi a factorilor progresului social-istoric. Obiectul de studiu al **m. i.** îl constituie societatea înţeleasă ca sistem social global, procesul istoric privit prin prisma universalităţii sale. **M. i.** constituie baza teoretico-metodologică a tuturor ştiinţelor sociale particulare, dezvoltarea sa fiind la rîndul ei dependentă de generalizarea cunoştinţelor dobîndite de acestea. Unitatea permanentă a materialismului istoric cu materialismul dialectic, întrepătrunderea lor organică, generează o concepţie filozofică de ansamblu, viziunea revoluţionară despre lume şi viaţă a clasei muncitoare. Întemeiat de Marx şi Engels în secolul trecut, **m. i.** exprimă punctul de vedere materialist conform căruia existenţa socială a oamenilor determină conştiinţa socială. Producţia materială constituie fundamentul oricărui tip de organizare socială, în cadrul ei instituindu-se raporturi dialectice între forţele de producţie (raporturile oamenilor cu natura) şi relaţiile de producţie (raporturile stabilite între oameni în procesul producţiei). Elaborarea categoriei de formaţiune social-economică a permis interpretarea ştiinţifică a istoriei ca proces de trecere de la un tip de organizare social-economică la un altul, superior, prin dialectica internă a modului de producţie care conduce la situaţii revoluţionare şi la revoluţii social-politice. În opoziţie cu determinismul mecanicist, materialismul istoric afirmă rolul activ al conştiinţei sociale, funcţia extrem de importantă a suprastructurilor în dezvoltarea societăţii. Dezvăluind caracterul legic al dezvoltării societăţii,

Scanned with OKEN Scanner

m. i. reliefează, totodată, rolul maselor și al personalității, arătînd că oamenii sînt cei care înfăptuiesc istoria, însă nu arbitrar, ci condiționat de un întreg ansamblu de factori obiectivi și subiectivi. Materialismul dialectic și **m. i.** reprezintă baza ideologică a activității partidului nostru. Programul P.C.R. reflectă dezvoltarea creatoare a gîndirii revoluționare, consecvența cu care partidul aplică adevărurile generale, universal valabile la condițiile și realitățile concrete din România. (V. T.)

Materie

Categorie filozofică, care desemnează realitatea obiectivă, existentă în afară și independent de conștiință. Realitatea materială există prin ea însăși, nu este condiționată de prezența sau acțiunea unor factori spirituali ; fenomenele și procesele ce o alcătuiesc se desfășoară potrivit unor legități care le aparțin în mod inerent, este necreată, indestructibilă, veșnică, infinită în timp și spațiu, în continuă transformare și dezvoltare. Materialismul dialectic și istoric, în conformitate cu noile descoperiri științifice, nu mai reduce **m.** la atributele ei substanțiale, ci o definește prin însușirea obiectivității, adică prin proprietatea ce o au fenomenele și procesele materiale de a exista în mod independent față de conștiință. În acest sens putem înțelege că și societatea este un domeniu al lumii materiale, întrucît relațiile sociale, ca relații de producție, precum și alte structuri sociale, se constituie în mod obiectiv, independent de voința și conștiința oamenilor. **M.** există prin intermediul infinitelor ei forme de manifestare și nu separată de acestea. Știința contemporană a pus în evidență noi forme de existență a **m.**, a descoperit în structurile microcosmice procese și fenomene care au impus o înnoire radicală a tabloului științific al lumii și au dezmințit reprezentările despre existența unor particule absolut „elementare", ultime și simple ale **m.** Categoria de **m.** îndeplinește o importantă funcție metodologică și practică. Dezvăluind conținutul esențial al lumii înconjurătoare, categoria de **m.** condiționează înțelegerea justă

Scanned with OKEN Scanner

a raportului dintre om și lume, dintre subiectiv și obiectiv ; tot pe baza ei se elaborează indicația metodică de a cerceta și considera lumea așa cum este ea, fără nici un adaos de esență spirituală, supranaturală și de a explica procesele și fenomenele prin cauze reale, naturale. De aceea, înțelegerea categoriei de **m.** este o condiție hotărîtoare pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a tinerei generații, pentru cristalizarea unor temeinice convingeri ateiste și materialist-științifice, pentru formarea unor atitudini realiste, care să pună în acord acțiunile pentru satisfacerea intereselor și a năzuințelor subiective cu structurile obiective ale realității, cu posibilitățile și condițiile concrete pe care le oferă mediul social respectiv. (Gr. G.)

Maturitate

Perioadă de vîrstă care începe odată cu deplina dezvoltare fizică, intelectuală și morală a omului, cînd procesele creșterii biologice sînt, în general, încheiate, iar cele cognitive și morale sînt stabilizate, structurînd o personalitate constituită. Dacă **m.** fizică este condiționată preponderent de factori biologici, **m.** intelectuală și morală se constituie preponderent ca efect multiplu mediat al vieții sociale, al influențelor instructiv-educative exercitate asupra omului, precum și al efortului propriu de dezvoltare și afirmare. **M.** presupune gîndire complexă și profundă, atitudine responsabilă în viața socială, comportare adecvată în toate împrejurările. **M.** morală este dependentă de dezvoltarea intelectuală și, totodată, presupune o concepție etică superioară, o adîncă sensibilitate morală care potențează inteligența. În ultimă analiză, **m.** morală presupune un acord deplin între cultura etică și cea intelectuală a individului. Din punct de vedere legal, în țara noastră, majoratul este stabilit la vîrsta de 18 ani, cînd sînt asumate drepturile și îndatoririle cetățenești. Sărbătorirea majoratului în cadrul și sub îndrumarea organizațiilor U.T.C. conferă profunde semnificații morale

Scanned with OKEN Scanner

și politice acestui eveniment important din viața fiecărui tînăr. (V. M.)

Mecanism economico-financiar

Totalitate a principiilor, a metodelor, structurilor și indicatorilor cu ajutorul cărora se realizează reglarea economiei socialiste, integrarea organică a fiecărei unități economice în procesul de ansamblu al reproducției socialiste. Cuprinde ca principale elemente componente : sistemul de conducere și organizare a economiei, autogestiunea economico-financiară a unităților economice și administrativ-teritoriale, planificarea, sistemul de prețuri, retribuirea muncii și pîrghiile economico-financiare. Trecerea la o nouă calitate în toate domeniile de activitate pe baza orientărilor și indicațiilor precizate în documentele partidului, a impus cu necesitate perfecționarea măsurilor elaborate vizînd perfecționarea planificării, introducerea autoconducerii muncitorești și autogestiunii economico-financiare, perfecționarea sistemului de indicatori, a pîrghiilor economico-financiare etc. Respectarea consecventă a cerințelor noului **m. e. f.** în toate unitățile economico-sociale reprezintă o necesitate imperioasă a actualului stadiu de dezvoltare a societății noastre. După cum a subliniat tovarășul Nicolae Ceaușescu, „se impune să trecem cu hotărîre la aplicarea neabătută a noului mecanism economic în sensul său real, așezînd întreaga activitate din domeniile economice și sociale pe principiul autoconducerii muncitorești și autogestiunii. Fiecare unitate, de orice fel, trebuie să știe ce produce, ce venituri are, ce consumă și ce trebuie să dea societății". Introducerea noului **m. e. f.**, are un rol deosebit de important în așezarea pe noi principii a planificării și desfășurării activității economice, stimulează eforturile întreprinderilor pentru realizarea prevederilor de plan, atît la indicatorii cantitativi, cît și la cei calitativi, determină creșterea răspunderii colectivelor de oameni ai muncii în administrarea eficientă

Scanned with OKEN Scanner

a părții din avuția națională încredințată de societate. (S. I.)

Mesaj artistic

Totalitate a ideilor, a semnificațiilor intelectuale și afective, a atitudinilor și stărilor de spirit pe care le comunică opera de artă. **M. a.** reprezintă cerința primordială căreia trebuie să-i răspundă orice creație artistică, și anume, aceea de a exprima și transmite o amplă bogăție de idei, sentimente umane înalte, de a contribui la cunoașterea omului și a lumii. **M. a.** concentrează și potențează valorile încorporate artistic în opera de artă, exprimă finalitatea socială angajată a operei și atitudinea militantă, bazată pe concepția înaintată despre viață și societate a creatorului. Arta socialistă își afirmă valențele cognitive și formative prin profundul ei mesaj umanist, prin valorile morale, prin înaltele idealuri sociale pe care le transmite și le exprimă. (Gr. G.)

Metafizică

Metodă generală de cunoaștere a realității opusă dialecticii. **M.** a reprezentat la început metoda utilizată de științele naturii în scopul unei clasificări sistematice a obiectului lor de studiu, dar generalizarea ei a ajuns să ridice piedici chiar în calea cercetării științifice. Caracteristicile **m.** sînt : abordarea izolată a obiectelor și fenomenelor, incapacitatea sesizării interacțiunilor și interdependențelor, absolutizarea unor momente (laturi, dimensiuni) ale realității, avînd ca efect o perspectivă statică asupra existenței, eludarea analizei contradicțiilor imanente tuturor proceselor și fenomenelor, precum și negarea salturilor calitative. Rezultă o concepție liniară, o perspectivă deformată asupra dezvoltării, văzută fie ca o creștere uniformă și continuă, lipsită de momente de ruptură, de discontinuitate (evoluționismul plat), fie ca o înlănțuire de mutații inexplicabile (catastrofism) sau chiar ca o mișcare repetitivă, în cerc (ciclu istoric). Pentru **m.** izvorul mișcării nu se află în însăși dialectica internă a fe-

Scanned with OKEN Scanner

nomenelor şi proceselor, ci într-un impuls iniţial, ceea ce conduce, în ultimă instanţă, la o perspectivă idealist-creaţionistă. (V. T.)

Mijloace de producţie

Totalitate a mijloacelor de muncă şi a obiectelor muncii utilizate de oameni în procesul producerii bunurilor materiale, parte componentă a forţelor de producţie. Mijloacele de muncă sînt acele mijloace materiale cu ajutorul cărora oamenii acţionează asupra obiectelor muncii pentru a le transforma în raport cu nevoile sociale. Obiectele muncii sînt lucrurile sau complexul de lucruri asupra cărora omul acţionează cu ajutorul mijloacelor de muncă pentru a obţine produsele necesare societăţii. Obiectele muncii pot fi obiecte din natură sau materii prime, obţinute printr-un proces de producţie anterior. **M. de p.** cunosc o largă diversificare ca urmare a amplei desfăşurări a revoluţiei ştiinţifico-tehnice contemporane. În capitalism principalele **m. de p.** se află în proprietatea capitaliştilor, formînd conţinutul material al capitalului şi servind pentru exploatarea muncii salariate. În societatea socialistă **m. de p.** sînt proprietate socialistă (de stat sau cooperatistă) şi sînt folosite în interesul întregii societăţi. (D. C.)

Militarism

Doctrină sau politică ce acordă armatei şi celorlalte instituţii militare un loc preponderent în ansamblul sistemului politic, iar conducătorilor militari un rol principal în conducerea politică a ţării. **M.** a fost caracteristic de-a lungul secolelor mai ales ţărilor cu tradiţie militară şi în care clasa dominantă se preocupa în mod deosebit de meseria armelor. În secolul nostru, acest fenomen devine mai complex ; în toate ţările capitaliste care manifestă tendinţe imperialiste, **m.** devine o trăsătură constantă a politicii lor interne şi mai ales pe plan internaţional, unde este principalul instrument de expansiune. În perioada interbelică, regimurile fasciste au promovat

Scanned with OKEN Scanner

o politică militaristă cu consecințe dintre cele mai nefaste pe plan intern și internațional. În ultimele decenii, în unele țări din Asia și mai ales din America Latină regimurile militariste au dobîndit o preponderență absolută, mai ales în acele țări în care forțele imperialiste erau interesate în stagnarea proceselor democratice și în păstrarea statu-quo-ului. Într-o serie de țări, mișcările inițiate sau conduse de forțele armate au dus la înlăturarea unor regimuri retrograde, devenite anacronice și la instaurarea unor regimuri care să deschidă calea spre orînduiri democratice. În perioada actuală **m.** reprezintă una din cele mai reacționare tendințe ale cercurilor imperialiste interesate în suspendarea libertăților democratice într-o serie de țări, în lichidarea mișcărilor progresiste și, mai ales, în continuarea cursei înarmărilor. (V. M.)

Misticism

Concepție idealist-religioasă, credință în existența unor forțe supranaturale pe care omul nu le poate cunoaște, dar cu care ar putea „comunica" prin revelație, extaz sau intuiție. **M.** este opus cunoașterii raționale, științifice, a fenomenelor lumii reale, este opus științei, învățămîntului, culturii umaniste, concepției materialist-științifice despre natură și societate. El poate genera atitudini diferite, de la indiferență, apatie și pasivitate pînă la agresivitate și violență. Înlăturarea cauzelor naturale și sociale obiective ale **m.**, răspîndirea științei și culturii duc la formarea unei concepții înaintate despre lume și viață, la eliberarea oamenilor de mentalitățile mistice-religioase, care frînează afirmarea unei personalități active, creatoare, revoluționare. După cum prevede Codul eticii și echității socialiste, comuniștii, membrii U.T.C., toți oamenii muncii au îndatorirea politică și morală „de a lupta împotriva teoriilor idealiste, a prejudecăților mistice, a superstițiilor, a oricăror manifestări de obscurantism". În epoca noastră, a marilor cuceriri ale revoluției științifice și tehnice, a impresionantelor progrese ale cunoașterii u-

Scanned with OKEN Scanner

mane, persistența unor concepții mistice, retrograde în gîndirea unor oameni constituie un evident anacronism. Organizațiile U.T.C., sub permanenta îndrumare a organizațiilor de partid, desfășoară o intensă activitate politico-ideologică, pentru formarea omului nou, cu un larg orizont de cunoaștere a legităților dezvoltării sociale, a cuceririlor culturii și științei moderne, pentru formarea fiecărui tînăr ca militant activ pentru transformarea revoluționară a lumii, pentru idealurile nobile ale comunismului. (V. N. M.)

Mișcare de eliberare națională

Ansamblu de acțiuni organizate — politice, diplomatice, economice, militare etc. — ale popoarelor din țările coloniale și dependente pentru înlăturarea dominației imperialiste și cucerirea independenței naționale. **M. de e. n.** este o componentă a procesului revoluționar mondial, contribuind la adîncirea contradicțiilor sistemului global al capitalismului. Ea are un caracter antiimperialist, antifeudal și democratic. La **m. de e. n.** participă majoritatea covîrșitoare a populației din țările dominate de imperialism, clasa muncitoare, țărănimea, straturile mijlocii, burghezia națională, intelectualii și militarii patrioți. După cel de-al doilea război mondial, odată cu creșterea influenței socialismului, a forțelor democratice și progresiste, **m. de e. n.** au condus la destrămarea și prăbușirea sistemului colonial imperialist, la formarea a peste 100 de noi state independente. După cucerirea independenței politice, aceste state urmăresc dobîndirea independenței economice. Prin rezolvarea sarcinilor general-democratice sînt create premisele înfăptuirii unor importante transformări sociale, unele dintre aceste țări manifestîndu-și opțiunea pentru o orientare socialistă. Principalul adversar al independenței noilor state rămîne imperialismul, care, prin diverse căi și mijloace neocolonialiste, încearcă să-și mențină pozițiile dominante în aceste țări. Țările socialiste, mișcarea comunistă și muncitorească internațională sînt

Scanned with OKEN Scanner

aliați de nădejde ai **m. de e. n.** Partidul și statul nostru întreține relații de strînsă colaborare cu **m. de e. n.**, sprijină consecvent și activ lupta acestora împotriva dominației străine, împotriva politicii de discriminare rasială, a apartheidului, pentru abolirea oricăror forme de asuprire și exploatare, pentru dreptul fiecărui popor de a-și hotărî în mod liber calea dezvoltării economico-sociale, de a se afirma în viața internațională, de-sine-stătător și pe deplin egal în drepturi. (V. T.)

Mișcare de nealiniere

Parte integrantă a procesului revoluționar mondial, forță antiimperialistă a epocii contemporane. Apărută în perioada postbelică, această mișcare exprimă politica unor țări, în majoritate mijlocii sau mici, în curs de dezvoltare, de neparticipare la blocurile și alianțele politico-militare, la înfruntările dintre diferite state mai puternice, de promovare a colaborării bi și multilaterale pe baza principiului coexistenței pașnice (v.). În prezent, **m. de n.** a devenit un factor important în relațiile internaționale, acționînd pentru o politică nouă în viața internațională, pentru soluționarea marilor probleme ale contemporaneității. Ea cuprinde peste 100 de state de pe toate continentele, state suverane și independente, cu sisteme social-politice diferite, care promovează o politică opusă imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, agresiunii, presiunilor și amestecului în treburile interne ale altor state, militează pentru destindere, pace și securitate internațională, pentru colaborare și cooperare pe baza deplinei egalități între popoare, pentru instaurarea unei noi ordini economice mondiale, pentru statornicirea unor relații noi, democratice între state, care să asigure afirmarea de-sine-stătătoare a fiecărei națiuni. „România dă o înaltă apreciere rolului pe care-l joacă în viața internațională, în lupta împotriva vechii politici de dominație și asuprire, pentru depășirea politicii de blocuri și a zonelor de influență, pentru promovarea unor relații noi, țările neali-

Scanned with OKEN Scanner

niate, care reprezintă marea majoritate a lumii" (Nicolae Ceauşescu). Reuniunile ţărilor nealiniate (Belgrad, 1961 ; Cairo, 1964 ; Lusaka, 1970 ; Alger, 1973 ; Colombo, 1976 ; Havana, 1979) au examinat probleme concrete ale dezvoltării economice şi politice ale statelor participante şi au adoptat o serie de rezoluţii importante, menite să contribuie la întărirea unităţii şi solidarităţii **m. de n.** Pe arena internaţională, România socialistă urmăreşte ţeluri comune sau foarte apropiate cu cele ale **m. de n.** Ca o recunoaştere a politicii externe a ţării noastre de pace, de prietenie şi colaborare cu toate popoarele lumii, în 1975, Conferinţa de la Lima a miniştrilor afacerilor externe ai statelor nealiniate a invitat ţara noastră să participe la lucrările sale, iar în 1976, Conferinţa la nivel înalt a ţărilor nealiniate de la Colombo a acordat României statutul de invitat la activitatea **m. de n.** (V. F.)

Mit

1. Formă a culturii arhaice, exprimată într-o naraţiune cu valoare simbolică, ce cuprinde o plăsmuire imaginară a omului cu privire la geneza şi semnificaţia unor fenomene cosmice sau umane. **M.** relatează evenimentele fabuloase, adesea cu un caracter sacru, puse pe seama unor fiinţe înzestrate cu puteri supranaturale (zei, eroi, făpturi ce întruchipează forţe naturale sau calităţi şi năzuinţe umane ; de ex. : Icar, Prometeu, Hercule, Orfeu, Meşterul Manole). **M.** transfigurează întîmplări reale sau fictive, dîndu-le o explicaţie fantastică şi învestindu-le cu sensuri exemplare, cu funcţia de modele şi norme comportamentale, ce sînt reactualizate prin rituri, practici magice sau obiceiuri. Sintetizînd experienţa practică şi cognitivă limitată a comunităţilor arhaice, **m.** trebuie pus în corelaţie cu nevoia omului de a avea o imagine globală a realităţii şi de a acţiona asupra acesteia în acord cu năzuinţele şi capacităţile sale. **M.** a îndeplinit în aceste societăţi o funcţie complexă, exprimînd reacţii şi atitudini umane, reprezentări simbolice, antropomorfe, religioase, morale şi artistice, care s-au transmis parţial într-un bogat patri-

Scanned with OKEN Scanner

moniu de legende, basme, datini și creații culturale. Pe măsură ce s-a dezvoltat gîndirea critică, știința și cunoașterea pozitivă a realității, **m.** și-au pierdut funcția inițială, fiind absorbite în reprezentări religioase și în simboluri artistice. **2.** Sub raport social-politic, **m.** au fost încorporate în anumite doctrine ideologice și folosite pentru a denatura și mistifica realitatea socială în scopuri apologetice, pentru a subordona și manipula opinia publică în conformitate cu anumite interese (de ex. : mitul rasei ariene, mitul societății de consum). **M. politic** încearcă să justifice valorile politice care și-au pierdut conținutul istoric real și nu mai pot fi susținute decît prin falsificarea realității și prin practici demagogice. (Gr. G.)

Model

Sistem teoretic (logico-matematic) sau material, cu ajutorul căruia pot fi studiate indirect proprietățile și transformările unui alt sistem mai complex, cu care prezintă o anumită analogie. **M.** reprezintă o simplificare, o reflectare parțială a sistemului original, ce lasă de o parte elementele neesențiale, facilitînd investigația teoretică sau experimentală. **M.** poate fi **ideal** (teoretic), o reprezentare sau o construcție logico-matematică (ex. **m.** atomului) sau **material** (ex. macheta unei construcții) ; **m.** poate fi **similar,** de aceeași natură cu sistemul original sau de altă natură. **M. analogic** reține acele relații (exprimabile prin ecuații matematice) a căror formă coincide cu cea a sistemelor originale. Metoda construirii și studierii **m.** în știință și tehnică poartă denumirea de **modelare** sau **modelizare.** Această metodă cunoaște o largă aplicare și în domeniul științelor sociale, avînd o valoare de cunoaștere științifică ce se impune din ce în ce mai mult specialiștilor și factorilor de decizie. (M. M.)

Modestie

Calitate morală ce rezultă dintr-o apreciere critică față de propriile merite și lipsuri, din considerarea cu pre-

Scanned with OKEN Scanner

cădere a datoriilor față de cei din jur și față de societate în raport cu drepturile proprii. **M.** caracterizează individul atît din punct de vedere al atitudinii față de sine, cît și față de alții și constă în faptul că el nu-și atribuie merite, privilegii sau avantaje deosebite în raport cu ceilalți. **M.** este o mărturie a maturității morale și intelectuale, a înțelegerii profunde de către om a obligațiilor sale etice și sociale. În raport cu realizările și împlinirile personalității umane, **m.** este o trăsătură care conferă acestora forță și relief, constituind totodată și suportul moral strict necesar pentru realizările viitoare, pentru depășirea de sine continuă a personalității respective. Pentru omul modest, meritele celorlalți constituie un lucru firesc și îmbucurător, rezultatul împlinirii normale a obligațiilor și totodată premisa esențială pentru prosperitatea colectivă. **M.** ajută omul să privească necontenit spre viitor, plecînd chiar de la evaluarea corectă și lucidă a realizărilor trecute. Omul modest, punînd preț pe meritele reale în activitatea umană, dă atenție valorilor autentice ale existenței, respingînd în același timp luxul și pretențiile exagerate. **M.** nu înseamnă, prin toate acestea, renunțarea la drepturile firești, servilismul față de cei ierarhic superiori, ascetism sau fugă de condițiile normale ale vieții ; dimpotrivă, această trăsătură morală constituie suportul puternic pentru echilibrul interior al omului, ca și pentru atitudinea demnă și plină de fermitate în raporturile sale sociale. Opunîndu-se orgoliului și îngîmfării, **m.** înfrumusețează personalitatea omului capabil, conferindu-i una dintre trăsăturile esențiale ale calității sale umane. Pentru educarea și împlinirea personalității fiecărui tînăr, **m.** apare drept una dintre principalele aspirații și, în același timp, condiția necesară maturizării sale morale și intelectuale, a viitoarei sale calități de comunist. În acest spirit, Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor subliniază că „indiferent de poziția pe care o ocupă în societate, comunistul trebuie să dea dovadă de modestie ; el trebuie să combată îngîmfarea, aroganța, disprețul față de semeni". (V. M.)

Activitate umană conștientă, utilă și creatoare, desfășurată prin intermediul unor unelte, în scopul satisfacerii unor trebuințe istoricește determinate ale oamenilor și ale societății, avînd drept rezultat modificarea obiectului asupra căruia se exercită. Marx arăta că în esența ei **m.** este „înainte de toate un proces între om și natură, un proces în care omul mijlocește, reglementează și controlează prin propria sa activitate schimbul de substanțe dintre el și natură". Teoria materialismului istoric, întemeiată de Marx, acordă un loc primordial **m.**, arătînd că în procesul ei omul acționează asupra naturii externe, transformîndu-și totodată propria sa natură. **M.** apare pentru om ca o condiție esențială pentru devenirea sa, pentru împlinirea sa ca personalitate, fiind astfel „o necesitate naturală eternă" în raport cu individul uman. Viziunea științifică asupra proceselor sociale relevă totodată că istoria este în esență procesul formării omului prin **m.** și forma fundamentală a activității vitale a indivizilor umani. Rolul decisiv al **m.** rezidă în faptul că ea condiționează saltul de la natură la cultură al societății, contribuie în mod hotărîtor la dezvoltarea simțurilor, a capacității de cunoaștere, a gîndirii și inteligenței umane. Conștiința umană este o componentă inseparabilă a procesului **m.** Prin dobîndirea deprinderii de folosire a uneltelor, realizate tot prin **m.**, omul intră în contact cu normele culturii și se integrează unui tip dat de relații sociale, ca și în diviziunea socială a **m.** Atitudinea față de **m.** are și ea caracter concret-istoric și de clasă. În societatea nouă, socialistă, **m.** se desfășoară în forme superioare, libere de orice constrîngere și exploatare, apărînd ca prima necesitate vitală a omului. P.C.R. acordă un loc de prim ordin educației prin **m.** și pentru **m.** a tinerei generații. „Formarea omului nou trebuie să pornească de la adevărul binecunoscut după care munca, activitatea socială utilă constituie factorul determinant în formarea conștiinței socialiste, în educarea morală și po-

Scanned with OKEN Scanner

litică a maselor. De aceea, este necesar să punem pe primplan educarea oamenilor, îndeosebi a tineretului, prin muncă și pentru muncă..." (Nicolae Ceaușescu). Ca formă fundamentală a autoafirmării omului, a tînărului îndeosebi, **m.** are și un conținut moral-estetic. Ca act de creație, ea conferă sensuri majore vieții și constituie o sursă de bucurie și satisfacție pentru ființa umană stăpînă pe natură și pe propriul ei destin. (V. M.)

Scanned with OKEN Scanner

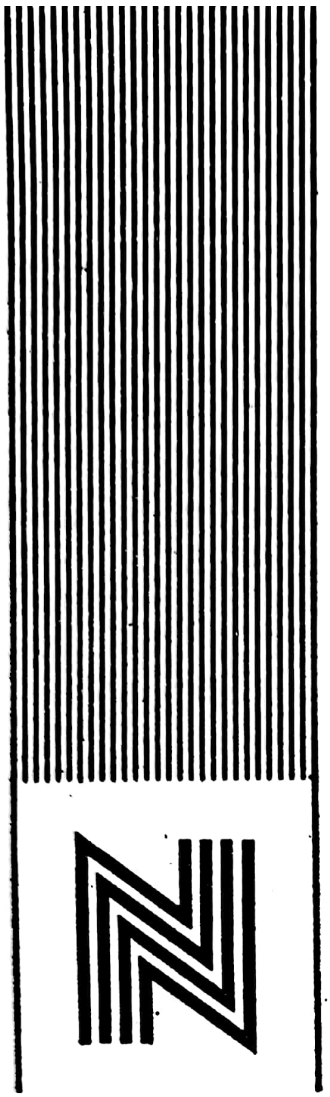

N.A.T.O. (Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord)

Bloc politic-militar creat în aprilie 1949, avînd ca membri : Anglia, Belgia, Canada, Danemarca, Franţa, R. F. Germania, Grecia, Islanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Norvegia, Portugalia, Turcia şi S.U.A. Concepută ca instrument de integrare politico-militară occidentală, N.A.T.O. se opune deseori politicii de destindere şi colaborare internaţională, stimulează cursa înarmărilor şi staţionarea de trupe pe teritorii străine. N.A.T.O. a devenit un instrument al politicii S.U.A. de coalizare a forţelor reacţionare împotriva mişcării pan-europene de luptă pentru libertăţi democratice şi afirmare naţională, un bastion de scindare a Europei în „Est" şi „Vest", acţionînd împotriva tendinţelor de cooperare general-europeană, de înţelegere şi pace. În ultimii ani, blocul N.A.T.O. trece printr-un proces de erodare (retragerea Franţei şi Greciei din sistemele lui militare). Viaţa demonstrează că existenţa blocurilor militare opuse este în contradicţie

Scanned with OKEN Scanner

cu tendințele de destindere internațională — imperativ al zilelor noastre. În spiritul acestui imperativ militează România socialistă, care se pronunță categoric pentru desființarea tuturor blocurilor militare ca fiind anacronice și un obstacol în calea destinderii și păcii internaționale. (V. T.)

Național și internațional

Categorii social-politice și filozofice fundamentale, care desemnează ansamblul trăsăturilor, condițiilor și intereselor economice, politice și spirituale ce definesc dezvoltarea internă a unei națiuni, precum și relațiile între națiuni, contribuția adusă de fiecare stat la cooperarea internațională, la schimbul de valori materiale și spirituale între popoare, dimpreună cu principiile și relațiile pe care acestea le incumbă. Unitatea dintr **n.** și **i.** relevă că lupta clasei muncitoare are o latură națională și una internațională. Latura națională își pune pecetea asupra căilor și metodelor de înfăptuire a revoluției socialiste, asupra modalităților și ritmului de înfăptuire a transformărilor cerute de noua societate. Dar întrucît relațiile fundamentale dintre muncă și capital sînt pretutindeni aceleași, iar dominația politică a claselor exploatatoare există pretutindeni, principiile și scopurile luptei clasei muncitoare vor fi, de asemenea, aceleași în trăsăturile lor esențiale : lichidarea capitalismului și victoria socialismului pe plan mondial, sprijinirea luptei de eliberare națională împotriva colonialismului și neocolonialismului, împotriva războiului, a politicii imperialiste de dominație și dictat etc. Partidul Comunist Român se conduce consecvent după principiul potrivit căruia principala contribuție pe care și-o poate aduce la întărirea mișcării muncitorești internaționale, a țărilor socialiste constă în elaborarea unei politici științifice, conducerea fermă a poporului pe calea făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului. După cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, „noi, comuniștii români, pornim de la considerentul că fiecare partid poartă răspunderea directă față de clasa muncitoare și propriul popor și că ducînd la bun

Scanned with OKEN Scanner

sfîrşit această răspundere, îşi îndeplineşte şi una din marile îndatoriri internaţionale". Dialectica **n.** şi **i.** arată că numai dezvoltarea intensă a fiecărei ţări socialiste în parte, prin mobilizarea tuturor forţelor interne şi prin folosirea posibilităţilor oferite de colaborarea cu celelalte ţări socialiste şi popoare ale lumii, pe baza respectării principiilor deplinei egalităţi, a independenţei şi suveranităţii, a neamestecului în treburile interne şi a întrajutorării, poate să asigure progresul general al socialismului în lume. Existenţa unor condiţii social-istorice, economice, culturale ş. a. diferite de la o ţară la alta determină să apară, în mod firesc, concepţii teoretice diferite şi anumite deosebiri în strategia şi tactica partidelor comuniste. P.C.R. militează pentru ca eventualele deosebiri de păreri dintre partidele comuniste să fie rezolvate pe calea schimbului tovărăşesc de păreri, fără invective sau excomunicări. Promovarea consecventă, principială a intereselor naţionale nu poate fi confundată cu nihilismul naţional sau autarhia. Întreaga clasă muncitoare, partidele sale, toate forţele patriotice se împotrivesc tendinţelor de subordonare a intereselor naţionale faţă de interesele supranaţionale promovate de cercurile imperialiste. (V. M.)

Naţionalitate

Apartenenţă a unei persoane la o anumită naţiune. **N. conlocuitoare,** grup etnic, relativ restrîns, care trăieşte pe teritoriul unui stat, în comunitate economică, socială şi politică cu populaţia naţională majoritară din punct de vedere numeric. **N. c.** este caracterizată prin limbă proprie, printr-o spiritualitate distinctă, exprimată într-o cultură relativ autonomă, prin conştiinţa coapartenenţei. În ţara noastră, relaţiile dintre naţiunea română şi naţionalităţile conlocuitoare sînt întemeiate pe o îndelungată convieţuire istorică, pe tradiţii de muncă şi luptă comune, pe identitatea intereselor fundamentale. Datorită politicii naţionale promovate consecvent de către P.C.R., toţi cetăţenii statului, fără deosebire de **n.**, se bucură de egalitate deplină în drepturi în toate sferele

Scanned with OKEN Scanner

vieții sociale, participă activ la conducerea întregii societăți. Între națiunea română și naționalitățile conlocuitoare s-au cimentat relații de strînsă prietenie, de indestructibilă unitate și frăție în muncă pentru prosperitatea patriei comune, Republica Socialistă România. Toate realizările construcției socialismului constituie un rezultat al eforturilor comune ale oamenilor muncii români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități. Reliefînd consecvența politicii naționale științifice a partidului, cadrul larg al democrației noastre socialiste, Programul P.C.R. prevede că „Naționalitățile vor continua să existe timp îndelungat, atît în perioada edificării socialiste, cît și în aceea a construcției comuniste, ceea ce va necesita o preocupare continuă pentru asigurarea deplinei egalități în drepturi și a condițiilor de afirmare nestingherită a fiecărei naționalități, fără nici o deosebire“ (v. și consiliile oamenilor muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare). (V. M.)

Națiune

Formă de comunitate umană, apărută în perioada de trecere de la feudalism la capitalism, odată cu dezvoltarea impetuoasă a forțelor de producție și evoluția accelerată din punct de vedere istoric a popoarelor, condiții în care s-au format statele naționale, bazate pe comunitatea de teritoriu, a vieții economice, a originii și limbii, a vieții spirituale, odată cu apariția burgheziei și, implicit, a proletariatului. **N.** întrunește o serie de caracteristici care îi definesc conținutul și esența : comunitatea de viață economică, respectiv existența unei economii naționale unitare și indivizibile ; comunitatea de teritoriu, istoricește constituită și delimitată prin granițe naturale ; comunitatea de limbă (literară consolidată) ; comunitatea de viață politică, respectiv existența, în principal, a statului național ; comunitatea de cultură, de conștiință națională ; un anumit mod de trai specific. **N.** burgheză, primul tip istoric de **n.**, se caracterizează prin stabilirea relațiilor de producție capitaliste, scindarea societății în clase antagoniste, dominația eco-

nomică, politică și ideologic-culturală a burgheziei. **N.** socialistă reprezintă un tip nou, superior de **n.**, constituită pe o bază economică, politică și ideologică structural deosebită de cea burgheză. Născută în procesul revoluției socialiste, ea se caracterizează prin : deținerea puterii politice de către oamenii muncii ; întemeierea vieții economice pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție ; depășirea antagonismelor sociale și naționale, odată cu instituirea unor raporturi sociale avînd ca fundament deplina egalitate în drepturi, colaborarea și ajutorul reciproc. Analiza conținutului și evoluției proceselor și fenomenelor sociale contemporane evidențiază faptul că **n.** este încă departe de a-și fi epuizat misiunea istorică. P.C.R. pornește de la premisa că atît în perioada construcției socialiste, cît și în procesul făuririi societății comuniste, **n.** și statul național continuă și vor continua să dețină un rol activ în propulsarea spre progres a întregii vieți sociale, întărirea lor constituind o necesitate legică, obiectivă. (V. T.)

Neamestec în treburile interne

Principiu fundamental al dreptului internațional contemporan, potrivit căruia nici un stat și nici un grup de state nu au dreptul de a se amesteca în politica internă sau externă a unui alt stat. Carta O.N.U., precum și numeroase alte documente internaționale consacră acest principiu al relațiilor internaționale. Amestecul în treburile interne ale altor state, sub formă armată, politică, diplomatică, economică a constituit și, în unele cazuri, constituie o practică a politicii imperialiste de forță și dictat și reprezintă o gravă amenințare a securității și păcii mondiale. Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (Helsinki, 1975) reafirmă principiul că „statele participante se vor abține de la orice intervenție, directă sau indirectă, individuală sau colectivă, în treburile interne sau externe care intră în competența națională a altui stat participant, oricare ar fi relațiile lor reciproce". Înfăptuirea acestui principiu cere respectarea suveranității și in-

Scanned with OKEN Scanner

dependenței statelor, a integrității lor teritoriale, a dreptului popoarelor la autodeterminare (v.), instaurarea unui climat de pace și securitate în viața internațională. România socialistă consideră că dezvoltarea unor noi relații între statele lumii impune interzicerea oricărui amestec în treburile interne ale statelor, respectarea egalității lor în drepturi (v.), a suveranității și independenței lor naționale. (V. F.)

Necesitate și întîmplare

Categorii filozofice corelative, esențiale în teoria determinismului. **Necesitatea** desemnează însușirile și relațiile care își află temeiul în însăși esența lucrurilor, sînt generate pe baza legilor de dezvoltare ale acestora. **Întîmplarea** desemnează acele însușiri și raporturi care nu își au temeiul în esența lucrurilor, apariția și dezvoltarea lor fiind lipsite de caracter legic. Ea vizează acele calități a căror apariție nu este inevitabilă, putînd îmbrăca forme diferite, manifestîndu-se în momente diferite. Materialismul dialectic subliniază faptul că **n.** și **î.** alcătuiesc o unitate dialectică, raportul dintre ele avînd un caracter procesual și dinamic. **N.** și **î.** se întrepătrund, sînt interdependente sau, după cum arăta F. Engels, **î.** constituie forma de manifestare a **n.**, fiind o completare, o îmbogățire a acesteia, **n.** însăși realizîndu-se prin infinita succesiune a **î. N.** nu poate fi interpretată în termeni absoluți ci, dimpotrivă, se cer a fi luate în considerare caracterul ei întotdeauna concret-istoric, influența condițiilor care îi asigură cadrul de manifestare. (V. T.)

Neocolonialism

Doctrină și politică promovată de către marile puteri imperialiste în domeniul economic, social, cultural sau militar, cu scopul de a adapta la condițiile contemporane vechile practici colonialiste, de a-și menține dominația asupra fostelor țări coloniale, de a perpetua starea de dependență a acestora, imixtiunea în treburile lor interne, inegalitățile flagrante în schimburile economice dintre ță-

Scanned with OKEN Scanner

rile dezvoltate și țările slab dezvoltate. Intervenția militară sau încercarea de a descuraja pe calea forței orice tendință de emancipare de sub tutela puterilor imperialiste, includerea noilor state independente în „zonele" monetare ale fostelor metropole, obținerea unor concesiuni pe termen lung și în condiții oneroase, instaurarea unor guverne marionetă.sau sprijinirea regimurilor dictatoriale din unele țări, încurajarea disensiunilor etnice sau politice, încercarea de a atrage noile state în blocuri militare ș. a. fac parte din arsenalul n. Împotriva acestor tendințe, statele care și-au cucerit recent independența adoptă măsuri de îngrădire a sferei de acțiune a marelui capital monopolist și a societăților multinaționale, de recuperare a avuțiilor naționale, de naționalizare și de dezvoltare a industriei naționale ș. a. Țara noastră dezvoltă în mod constant relații pe multiple planuri cu țările în curs de dezvoltare, se pronunță cu fermitate împotriva politicii neocolonialiste și imperialiste (v. și colonialism). (V. M.)

Neofascism

Mișcare de extremă dreaptă, care reprezintă manifestarea în perioada postbelică a vechiului fascism atît pe plan doctrinar, cît și al orientării politice ultrareacționare. Cauzele recrudescenței în perioada actuală a acestei mișcări condamnate de istorie rezidă, în principal, în accentuarea crizei imperialismului și în încercările forțelor reacționare de a împiedica sau de a întîrzia procesul transformării revoluționare a lumii. Astăzi, ca și odinioară, cercurile ultrareacționare ale marii burghezii încearcă să-și mențină vechile privilegii printr-o agresivitate crescîndă, prin propagarea anticomunismului și încurajarea tendințelor de dreapta. În rîndurile mișcării n., redusă numeric este dar prezentînd un pericol real, s-au înrolat, ca și în perioada interbelică, diverse elemente decăzute, instabile, neintegrate politic. Susținut prin importante fonduri financiare obținute pe diverse căi ilegale, n. se preocupă de răspîndirea doctrinei sale politice, ale cărei principale idei decurg din ideologia fascismului in-

Scanned with OKEN Scanner

terbelic, dar prezentate într-o formă „renovată". Astfel, doctrina politică a **n.** se distinge prin propagarea unor imagini caricaturale despre comunism și socialism ; în cadrul ei formula „democrației organice" pretinde să completeze imaginea democrației burgheze clasice, reducînd la un rol politic minor parlamentul și partidele politice reprezentate în acesta, în raport cu partidul neonazist, extraparlamentar, și căruia, în versiunea doctrinei **n.**, trebuie să-i revină puterea executivă. În ultimii ani, împotriva manifestărilor **n.** în țări ca Italia, Franța, R.F.G. ș. a. s-au înmulțit acțiunile forțelor progresiste, s-a cerut anularea imunității parlamentare pentru reprezentanții unor astfel de grupări și pedepsirea cu toată asprimea a terorismului și propagandei revanșarde pe care **n.** o susține (v. și fascism). (V. M.)

Neotomism

Formă contemporană a doctrinei **tomiste**, care încearcă să demonstreze primatul bisericii asupra puterii civile și ideea unei societăți modelate după regulile creștinismului. Unul dintre reprezentanții proeminenți ai **n.**, Jacques Maritain, vede societatea umană ca pe o „imagine figurativă și simbolică a regatului lui Dumnezeu...". Creștinătatea medievală este considerată model de organizare socială, care ar trebui să stea și la baza societăților actuale. Numai într-un asemenea cadru s-ar putea realiza, potrivit **n.**, o operă comună cu adevărat umană și s-ar putea instala justiția. Statul preconizat de către **n.** trebuie să fie neutru în raport cu clasele, să mențină ordinea și să promoveze prosperitatea. Pentru ca statul să funcționeze optim, ar trebui ca toți membrii societății să devină participanți la „codirecție" și mai ales la „coproprietate". Dar acest lucru nu s-ar realiza, potrivit doctrinarilor **n.**, pe calea schimbării revoluționare a principalelor relații sociale, ci decurge din suveranitatea divină. „Dumnezeu este singurul suveran" scrie Maritain. Deși este interesat de problematica socială, **n.** este totuși retrograd în măsura în care preconizează întoarcerea la forme anacronice de or-

Scanned with OKEN Scanner

ganizare politică, şi reacţionar deoarece introduce derută ideologică în rîndul unor mase populare dornice de emancipare politică. (V. M.)

Nerecurgerea la forţă şi la ameninţarea cu forţa

Principiu fundamental al dreptului internaţional contemporan, conform căruia statele au obligaţia de a nu recurge la folosirea forţei sau la ameninţarea cu folosirea forţei, împotriva suveranităţii, independenţei naţionale şi integrităţii teritoriale a oricărui stat, renunţarea la forţă sau la ameninţarea cu forţa ca mijloc de rezolvare a problemelor internaţionale. Acest principiu presupune, totodată, înlăturarea războiului de agresiune şi a oricăror acte agresive din viaţa internaţională, obligaţia statelor de a se abţine de la propaganda recurgerii la forţă, interzicerea violării frontierelor existente ale statelor, considerarea ca ilegale a ocupaţiei militare, a achiziţiilor teritoriale şi a oricăror alte avantaje care sînt rezultatele recurgerii la forţă sau altor forme de constrîngere împotriva unui alt stat, interzicerea actelor de represalii, precum şi a organizării sau încurajării acţiunilor de război civil sau de terorism pe teritoriul unui alt stat. Înscris în Carta O.N.U., principiul nerecurgerii la forţă şi la ameninţarea cu forţa îşi găseşte, în parte, expresie şi în Actul final al Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa (Helsinki, 1975). Principiul nerecurgerii la forţă şi la ameninţarea cu forţa este înscris în toate Declaraţiile solemne comune semnate de România socialistă cu numeroase state din lume. La sesiunea Adunării Generale a O.N.U. din 1979, România socialistă a propus înscrierea pe ordinea de zi a unui punct intitulat „Reglementarea prin mijloace paşnice a diferendelor dintre state". Nerecurgerea la forţă şi la ameninţarea cu forţa reprezintă un obiectiv central al edificării securităţii în lume, un ţel esenţial al eforturilor pe care popoarele le depun pentru progresul destinderii în viaţa internaţională, realizarea dezarmării, instaurarea unei noi ordini economice mondiale. După cum subliniază tovarăşul Nicolae Ceauşescu, „Este necesar

Scanned with OKEN Scanner

să fim pe deplin conștienți că desfășurarea unei largi activități internaționale, înfăptuirea securității în Europa, soluționarea tuturor problemelor numai pe calea tratativelor și a renunțării la forță și la amenințarea cu forța constituie factori esențiali pentru o politică generală de destindere și pace". (V. F.)

Neutralitate

Regim juridico-politic al unui stat (stat neutru), care se abține de a participa la conflictele armate dintre alte state, precum și la alianțe sau blocuri militare, dar dezvoltă relații cu toate statele, chiar și cu cele beligerante. **N.** poate fi temporară, în timpul unui război (de ex. : **n.** României în perioada 1914—1916) sau permanentă, stabilită prin acte unilaterale ale statului interesat (de ex. : **n.** Austriei, din 1955) sau prin acorduri internaționale (de ex. : **n.** Elveției, instituită la Congresul de la Viena, din 1815). Statele neutre au dreptul la inviolabilitate teritorială și de a adopta măsuri corespunzătoare în această privință, după cum au obligația de a respecta imparțialitatea, de a nu acorda ajutor beligeranților, de a nu permite folosirea teritoriului lor de către beligeranți etc. În prezent, în politica externă a unor state, **n.** a dobîndit elemente noi, devenind o **n.** activă, de inițiere a unor acțiuni concrete în vederea evitării sau înlăturării stării de beligeranță, precum și o **n.** diferențiată, statul neutru asumîndu-și îndatorirea de a acorda ajutor victimei unei agresiuni (v.). (V. F.)

Neutralizare

Regim juridic special, instituit prin tratate sau convenții internaționale, privind un anumit teritoriu pe care statele semnatare se obligă să nu desfășoare operații militare, și să nu-l folosească ca bază militară. **N.** se aplică unor zone de frontieră, unor regiuni geografice sau chiar unor continente. O condiție esențială pentru realizarea **n.** este demilitarizarea (v.) teritoriului respectiv. (V. F.)

Scanned with OKEN Scanner

Nivel de dezvoltare economică

Gradul de dezvoltare a economiei naţionale a unei ţări, apreciat de la o perioadă la alta sau prin comparaţie cu alte ţări. **N. de d. e.** exprimă mărimea avuţiei naţionale raportată la numărul de locuitori, nivelul productivităţii muncii sociale, cuantumul producţiei sociale, al producţiei industriale şi, mai ales, al ramurilor hotărîtoare pe locuitor, mărimea venitului naţional pe locuitor, nivelul consumului şi al acumulării. Principalii indicatori potrivit cărora se apreciază **n. de d. e.** sînt : producţia şi consumul pe locuitor ; structura pe ramuri a economiei naţionale ; nivelul productivităţii muncii sociale ; gradul de înzestrare tehnică a muncii, producţia principalelor produse ale industriei şi agriculturii raportate la numărul populaţiei etc. **N. de d. e.** al unei ţări este direct condiţionat de suveranitatea deplină asupra resurselor naţionale şi de folosirea acestora în interesul propriului popor. O influenţă hotărîtoare exercită în acest sens orînduirea social-economică şi regimul politic al ţării respective. Societatea socialistă, în cadrul căreia întreaga avuţie naţională aparţine oamenilor muncii, asigură creşterea continuă a **n. de d. e.** prin dezvoltarea în ritm susţinut a forţelor de producţie şi realizarea unei productivităţi înalte a muncii sociale. Prin înfăptuirea prevederilor cincinalului 1981—1985, România va depăşi stadiul de ţară socialistă în curs de dezvoltare şi va intra în rîndul ţărilor socialiste cu un nivel mediu de dezvoltare economică (v. şi ţară în curs de dezvoltare ; ţară cu un nivel mediu de dezvoltare economică). (D. C.)

Nivel de trai

Grad de satisfacere a nevoilor materiale şi spirituale ale populaţiei unei ţări la un anumit stadiu al dezvoltării producţiei sociale. În aprecierea **n. de t.** se folosesc o serie de indicatori, cum sînt : venitul naţional pe locuitor, mărimea veniturilor reale ale membrilor societăţii, volumul şi calitatea bunurilor materiale consumate, condiţiile de muncă, de locuit şi de odihnă, durata şi modul de utili-

Scanned with OKEN Scanner

zare a timpului liber, durata medie a vieții, gradul de dezvoltare a asistenței sanitare și sociale, accesul maselor la știință, artă și cultură etc. Prin realizarea măsurilor adoptate de partid și de stat cu privire la ridicarea **n. de t.** și a calității vieții, cincinalul 1976—1980 s-a caracterizat prin cele mai mari realizări în domeniul creșterii bunăstării materiale și spirituale a poporului. Acestea și-au găsit o vie reflectare în : sporirea veniturilor oamenilor muncii, de la orașe și sate, cu mult peste prevederile inițiale, menținîndu-se în continuare un raport echitabil și stimulator între veniturile mari și cele mici ; sporirea pensiilor, a alocațiilor pentru copii, a altor ajutoare sociale ; menținerea indicelui prețurilor în limitele planificate ; creșterea volumului desfacerilor de mărfuri și al prestărilor de servicii ; majorarea cheltuielilor sociale pentru învățămînt, știință, cultură, ocrotirea sănătății ; dezvoltarea construcției de locuințe, de cămine muncitorești, de așezăminte cultural-artistice ; reducerea treptată a săptămînii de lucru etc. „Toate aceste importante realizări în domeniul creșterii nivelului de trai demonstrează cu putere că orînduirea noastră, politica partidului de construcție socialistă nu cunosc țel mai înalt decît bunăstarea și fericirea poporului, că tot ceea ce realizăm în România este destinat omului, creșterii nivelului general de civilizație al întregii noastre națiuni socialiste“ (Nicolae Ceaușescu). Elaborat din inițiativa și sub directa îndrumare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, „Programul-directivă de creștere a nivelului de trai în perioada 1981—1985 și de ridicare continuă a calității vieții“, adoptat de Congresul al XII-lea al P.C.R., este astfel conceput încît cincinalul 1981—1985 să constituie o nouă etapă de ridicare a nivelului de civilizație a societății noastre, de sporire a bunăstării întregului popor, de afirmare deplină a personalității umane. Toate categoriile de tineri din țara noastră se situează printre principalii beneficiari ai politicii P.C.R. de creștere necontenită a **n. de t.**, material și spiritual, al societății noastre (v. și calitatea vieții). (D. C.)

Scanned with OKEN Scanner

Normă morală

Element al relațiilor morale și formă a conștiinței morale. **N. m.** exprimă comandamente etice determinate de cerințele vieții materiale a oamenilor, de existența lor socială. În societatea noastră socialistă **n. m.** reflectă interesele întregii societăți, ale edificării socialismului și comunismului. **N. m.** prescrie un prototip de acțiune, model de conduită în conformitate cu principiile, idealurile și valorile morale. Obligativitatea **n. m.**, forța lor normativă își au sursa în influența opiniei publice, a exemplului colectiv, a deprinderilor, a tradițiilor, precum și în conștiința morală individuală. Codul eticii și echității socialiste prescrie **n. m.** de comportare în muncă și în viață a comuniștilor, a membrilor U.T.C., a tuturor oamenilor muncii. Însușirea acestor norme, cu profunde semnificații în activitatea socială și personală, transpunerea lor consecventă în practică reprezintă îndatoriri primordiale ale tuturor membrilor societății. (V.N.M.)

Noua ordine economică și politică internațională

Problemă cardinală a vieții internaționale contemporane, aflată într-o legătură indisolubilă și dialectică cu eradicarea subdezvoltării, a decalajelor care împart lumea în țări bogate și țări sărace și care presupune restructurări economice radicale pe plan mondial și, implicit, în sfera politicii, a relațiilor dintre state. Pe baza analizei aprofundate, științifice a mutațiilor și tendințelor definitorii pentru epoca actuală, conceptul **n. o. e. și p. i.**, elaborat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al P.C.R., președintele R. S. România, pune în lumină principiile și obiectivele pe care le implică, precum și direcțiile principale de acțiune în vederea înfăptuirii ei, ca o necesitate obiectivă a progresului general al omenirii, al civilizației umane, a asigurării păcii și securității internaționale. În concepția românească, fundamentată în documentele partidului nostru, **n. o. e. și p. i.** are menirea să asigure : lichidarea politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste,

Scanned with OKEN Scanner

de dominație și asuprire ; așezarea relațiilor dintre toate statele pe principii noi, de egalitate și echitate, de respect al dreptului fiecărui popor de a-și alege orînduirea socială pe care o dorește, fără amestec din afară ; dreptul popoarelor de a fi stăpîne pe bogățiile naționale ; statornicirea unui raport just între prețurile materiilor prime și prețurile produselor industrializate, între costurile combustibililor și energiei și ale celorlalte produse, accesul tuturor țărilor, în condiții echitabile, la materii prime și la sursele de energie ; accesul statelor în curs de dezvoltare și slab dezvoltate la tehnologiile moderne, la cuceririle științei, favorizarea progresului rapid și multilateral al acestor state și crearea, totodată, de condiții pentru o evoluție echilibrată a tuturor zonelor lumii, a economiei mondiale ; înlăturarea barierelor și discriminărilor din calea comerțului internațional ; crearea unui sistem valutar-financiar stabil. Principiile noii ordini economice internaționale au fost înscrise în „Declarația cu privire la instaurarea unei noi ordini economice internaționale", adoptată, în 1974, la cea de a VI-a sesiune extraordinară a O.N.U., precum și în Declarația intitulată „Poziția României cu privire la instaurarea unei noi ordini economice internaționale", prezentată de țara noastră, în 1975, la cea de-a VII-a sesiune extraordinară a Adunării Generale a O.N.U., declarație ce cuprindea, în același timp, propuneri concrete privind programele de dezvoltare economică și socială. „Problema subdezvoltării și instaurării noii ordini trebuie să facă obiectul unor tratative la care să participe țările în curs de dezvoltare, țările capitaliste dezvoltate, precum și țările socialiste, care să elaboreze împreună un program concret... Omenirea, popoarele nu vor mai putea suporta adîncirea în continuare a decalajelor, concentrarea la un pol al lumii a bogăției și la celălalt a mizeriei și sărăciei. Pacea și colaborarea nu se pot realiza fără lichidarea subdezvoltării, fără instaurarea noii ordini economice internaționale" (Nicolae Ceaușescu). România socialistă consideră necesară întărirea unității de acțiune a țărilor în curs de dezvoltare pentru promovarea interese-

Scanned with OKEN Scanner

lor lor vitale. Țara noastră apreciază că ar avea cea mai mare însemnătate crearea unui organism permanent al acestor state, pentru a se trata cu statele dezvoltate în mod organizat și în condiții de deplină egalitate, pe baza unei platforme comune. (V. F.)

„Noua stîngă"

Mișcare politică și ideologică protestatară, cu profunde implicații în viața spirituală a societății capitaliste contemporane, apărută ca urmare a accentuării antagonismelor proprii acestei formațiuni. Experiența **n. s.** sintetizează un tip original de problematică intelectuală, o modalitate de raportare critică la disfuncționalitățile tot mai pronunțate ale infrastructurii burgheze, un refuz integral al ordinii sociale stabilite în numele unui ideal revoluționar destul de confuz, prea puțin tradus într-un proiect constructiv sistematic. Este vorba, prin urmare, de o mișcare socială motivată din punct de vedere istoric, cu un mesaj specific adresat îndeosebi categoriilor sociale defavorizate, capabil să mobilizeze potențialul de revoltă al tineretului occidental. Dezvoltarea politico-ideologică a **n. s.** a coincis, după 1960, cu exteriorizarea tot mai evidentă a esenței agresiv-represive a sistemului stabilit, demersul ei vizînd în egală măsură respingerea structurilor sociale, ca și a tendințelor expansioniste caracteristice fazei actuale de dezvoltare a capitalismului. Analiza **n. s.** trebuie să țină seama atît de valențele pozitive ale fenomenului, de indiscutabilul său caracter umanist, antiimperialist și anticapitalist, cît și de dificultățile și limitele sale reale. **N. s.** poate fi privită ca o mișcare a intelectualității revoltată de antinomiile mereu mai grave proprii capitalismului tîrziu, a cărei manifestare în spațiul spiritual-politic contemporan a antrenat, pe de o parte, fenomene de radicalizare politică în rîndul unor categorii sociale (precum tineretul, minoritățile etnico-rasiale din S.U.A. etc.) și o regîndire a strategiilor revoluționare clasice, pe de altă parte. Tendința autoizolării, refuzul dialogului cu stînga revoluționară, acuzată de „social-democratizare"

Scanned with OKEN Scanner

— de aici și numele mișcării —, un anumit doctrinarism impregnat de motive subiectivist-romantice au condus treptat **n. s.** spre o oarecare „marginalizare" politică. Cu toate acestea, tematica ei anticapitalistă își menține actualitatea pe fondul conștientizării necesității organizării mișcării, a depășirii spontaneismului inițial, așadar al unei anumite maturizări ideologice. (V. T.)

Scanned with OKEN Scanner

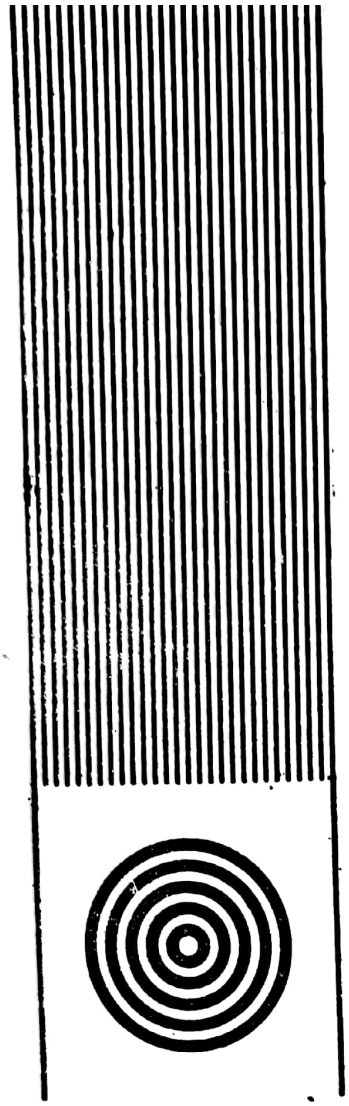

Obiectivism

Atitudine socială de pretinsă imparţialitate politică sau ideologică, implicînd în realitate refuzul de a lua poziţie în problemele privind cunoaşterea ştiinţifică a omului şi societăţii. Esenţa **o.** constă în postularea unei separaţii categorice între ştiinţă şi ideologie, prin expulzarea din teritoriul ştiinţelor social-umaniste a oricăror elemente „subiective" (scopuri, idealuri, valori etc.), care ar „altera" puritatea şi rigoarea demersului ştiinţific. Prin aceasta, **o.** duce, de fapt, la contrariul său, la acceptarea necritică a prejudecăţilor ideologiei conservatoare. Materialismul dialectic şi istoric demonstrează faptul că adevărata obiectivitate ştiinţifică nu se confundă nicidecum cu respingerea oricăror elemente de ordin ideologic, ci presupune, în cîmpul cunoaşterii sociale, analiza claselor şi grupurilor sociale, a intereselor lor şi a contradicţiilor dintre acestea, depistarea tendinţelor de evoluţie a societăţii în ve-

Scanned with OKEN Scanner

derea acțiunii transformatoare asupra realității. Obiectivitatea ideologiei comuniste este solidară cu partinitatea revoluționară, cu situarea deschisă pe pozițiile clasei muncitoare, clasa cea mai interesată în cunoașterea științifică a realității. (V. T.)

Obiectivitate

Proprietate a fenomenelor și proceselor materiale de a exista în afară și independent de conștiința oamenilor. **O.** este însușirea definitorie a materiei, a lumii înconjurătoare. În acest sens gnoseologic, **o.** semnifică valoarea de adevăr a cunoștințelor în raport cu obiectul acestora. **O.** cunoașterii nu se identifică cu **o.** lucrurilor, ci este mijlocită de procesele subiective de reflectare și reconstrucție logică a stărilor reale. În sens moral : imparțialitate, corectitudine, nepărtinire, echitate ; formularea unei aprecieri sau a unei judecăți detașate de interesele sau năzuințele personale. (Gr. G.)

Omenie

Sinteză de însușiri morale alese, exprimînd un ideal etic, o concepție despre om și despre viață. **O.** presupune generozitate, altruism, încredere, dragoste și înțelegere față de oameni, un înalt simț moral al adevărului și al dreptății, profunde sentimente patriotice, un neclintit optimism, o conduită etică ireproșabilă și echilibrată în toate împrejurările. **O.** își are originea în conștiința morală și în umanismul poporului nostru, în trăsăturile morale sedimentate în decursul frămîntatei sale istorii. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a formulat concepția despre comunistul de omenie, care exprimă contopirea armonioasă a trăsăturilor morale ale poporului, făurite în timpul luptelor de eliberare națională și socială, cu înaltele însușiri ce definesc profilul politic și moral al comunistului, al clasei noastre muncitoare, purtătoarea celor mai autentice aspirații de viață demnă și liberă, de echitate și dreptate socială. (V. N. M.)

Scanned with OKEN Scanner

Omogenizare socială

Proces specific perioadei istorice de edificare în țara noastră a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism, care își găsește expresia în apropierea și întrepătrunderea unor caracteristici ale claselor și categoriilor sociale. Prin **o. s.** se realizează, în perspectivă, dispariția treptată a deosebirilor esențiale dintre clase și categorii sociale în ceea ce privește raporturile de proprietate și de repartiție, condițiile de muncă și de viață materială și spirituală. Ca urmare a dezvoltării forțelor de producție și perfecționării relațiilor de producție, a mecanizării, automatizării și cibernetizării proceselor de producție, a creșterii gradului de mecanizare și de chimizare a agriculturii, a accelerării procesului de urbanizare, a ridicării gradului de cultură și civilizație a întregului popor, va avea loc dispariția treptată a deosebirilor esențiale dintre munca fizică și munca intelectuală, dintre munca din agricultură și cea din industrie, dintre sat și oraș, realizîndu-se o tot mai mare apropiere între clasa muncitoare, țărănime și intelectualitate, o crescîndă **o. s.** a societății, a nivelului general de civilizație. Procesul de **o. s.** se va desăvîrși în comunism, cînd unitatea oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, va cunoaște o treaptă nouă, superioară — societatea unitară a poporului muncitor —, cu un înalt nivel de conștiință, de pregătire profesională și culturală, care își bazează existența pe munca pentru sine și pentru societate, dezvoltîndu-și, în mod deplin și creator, talentul și aptitudinile. (M. M.)

Opinie publică

Fenomen uman colectiv de natură psihosocială, manifestare practică a conștiinței sociale, care constă în adoptarea la un moment dat de către un număr mare de persoane, grup social sau o întreagă comunitate a unei anumite atitudini sau aprecieri de ordin social-politic și etic referitoare la un eveniment de interes comun. Fiind expresia unor interese sociale și politice, **o. p.** poate apărea fie ca opinie dominantă a unui moment, sau a unei epoci,

Scanned with OKEN Scanner

fie ca opinie națională sau a unor clase ori grupuri sociale, fie ca opinie a unor grupuri specializate sau comunități distincte. În socialism, pe fondul unității moral-politice a poporului și a armonizării intereselor individuale cu cele generale, ale întregii societăți, **o. p** capătă tot mai mult un caracter unitar, reprezentativ, conștient și militant, ca expresie a conștiinței sociale socialiste a poporului. **O. p.** exercită în societate mai multe funcții : de apreciere și de evaluare, de reglementare a relațiilor interumane, de control social etc. Constituind un teren al confruntării dintre vechi și nou, **o. p.** reprezintă un mijloc principal de educare și de influențare morală a individului de către colectivitate. În procesul de continuă adîncire și perfecționare a democrației noastre socialiste, se manifestă rolul crescînd al **o. p.** în viața socială, al formelor obștești de influențare, al colectivelor muncitorești, inclusiv în prevenirea, combaterea și sancționarea unor încălcări a normelor vieții sociale. În concepția Partidului Comunist Român, **o. p.** constituie și trebuie să constituie un factor important și activ în opera de edificare a noii orînduiri sociale, ea militînd pentru promovarea noului în toate domeniile de activitate, inclusiv în cel al conștiinței oamenilor. **O. p.** socialistă este menită să-și asume treptat atribuții ale unor organe de stat, să acționeze în forme instituționalizate. În activitatea lor politico-educativă, organizațiile U.T.C. se preocupă de formarea în rîndurile tineretului a unei puternice opinii de masă în promovarea atitudinii înaintate față de muncă și față de proprietatea socialistă, în aplicarea principiilor și normelor comuniste de viață. (M. M.)

Optimism

Concepție filozofică, social-politică și etică opusă pesimismului, corespunzător căreia realitatea este perfectibilă, iar omul și lumea cunosc un progres social, spiritual și moral continuu. Concepția despre lume și viață a clasei muncitoare — clasa care eliberîndu-se pe sine eliberează întreaga societate — promovează un **o.** militant și revoluționar, radical opus față de tot ceea ce este inu-

man, refractar față de nedreptate și nefericire, luptător activ pentru construirea unei noi societăți, în care „dezvoltarea liberă a fiecăruia este condiția pentru dezvoltarea liberă a tuturora" (Manifestul Partidului Comunist). **O.** revoluționar este opus oricărei înțelegeri fataliste sau voluntariste a vieții sociale, precum și oricărei viziuni utopice. Membrii societății noastre socialiste își întemeiază **o.** pe marile victorii obținute, pe încrederea în propriile lor forțe de a realiza, sub conducerea P.C.R., mărețele obiective ale făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României spre comunism. Documentele Congresului al XII-lea al P.C.R. prefigurează cu rigoare științifică dezvoltarea economico-socială a țării în actualul deceniu și în unele domenii pînă în anul 2000, ridicarea patriei și a poporului pe noi trepte de progres și civilizație. Aceste documente dau tuturor oamenilor muncii o puternică certitudine optimistă în făurirea propriului lor viitor comunist. Tînăra generație, însuflețită de elan patriotic și revoluționar, de entuziasmul optimist ce-i este propriu, își consacră întreaga energie, talentul și aspirațiile în munca și lupta pentru realizarea idealurilor de bine și de fericire, de prosperitate a patriei și de progres al întregii omeniri, pentru făurirea celei mai drepte orînduiri sociale — socialismul și comunismul. (V. N. M.)

Opțiune morală

Alegere deliberată a unei atitudini sau comportări morale din mai multe posibile. **O. m.** angajează conștiința morală individuală, aduce în prim plan valorile și normele etice însușite și recunoscute, fiind implicată personalitatea morală a celui în cauză. **O. m.** se poate exercita nu numai în ceea ce privește comportamentul explicit sau implicit, ci și în alegerea idealurilor, a principiilor morale, a normelor generale sau particulare de conduită. **O. m.** a tineretului revoluționar din patria noastră își găsește cea mai vie și mai concludentă expresie în conștientizarea principiilor și normelor eticii și echității socialiste. (V. N. M.)

Scanned with OKEN Scanner

Organism de partid și de stat

Instituție cu caracter suprastructural, specifică actualei etape de dezvoltare a vieții social-politice a R. S. România, care îmbină, în exercitarea funcțiilor ce îi revin, activitatea de partid, statală și obștească. **O. de p. și de s.** activează sub directa îndrumare a unor organe conducătoare ale partidului și statului, acționînd ca forum democratic, reprezentativ și cu caracter deliberativ. Aceste organisme îndeplinesc atît funcții politice, de partid și de stat, cît și (în unele cazuri) funcții executive, specifice aparatului de partid sau administrației de stat. Astfel ele îmbină adoptarea de hotărîri cu caracter de proiect sau de directivă politică cu măsuri și decizii de ordin executiv. Potrivit competențelor, atribuțiilor și subordonării funcționale, aceste organisme pot fi grupate în : a) subordonate C.C. al P.C.R. și Consiliului de Stat : Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României, Consiliul Central de Control Muncitoresc al Activității Economice și Sociale, Consiliul Organizării Economico-Sociale ; b) subordonate nemijlocit C.C. al P.C.R. și Consiliului de Miniștri : Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie, Comitetul pentru Consiliile Populare ; c) subordonate C.C. al P.C.R. și Marii Adunări Naționale : Consiliul Național al Apărării Naționale. Constituirea **o. de p. și de s.** reflectă procesul obiectiv de integrare și cumulare a unor funcții ale partidului și statului în condițiile edificării societății socialiste multilateral dezvoltate, de evoluție a suprastructurii politice spre forme superioare de organizare și conducere socială, în care se asigură o largă participare a personalului muncitor la adoptarea și înfăptuirea deciziilor, la conducerea treburilor sociale. (I. Z.)

Organizația Națiunilor Unite

Cea mai reprezentativă organizație interguvernamentală din lume, creată la conferința de la San Francisco (25 aprilie—26 iunie 1945), cînd, în ultima zi a acesteia, s-a semnat Carta O.N.U., a cărei intrare în vigoare este

Scanned with OKEN Scanner

evenimentul ce marchează în fiecare an Zilele Naţiunilor Unite. Bazată pe principiile suveranităţii şi egalităţii statelor membre, **O.N.U.** are, potrivit Cartei, următoarele scopuri fundamentale : menţinerea păcii şi securităţii internaţionale ; dezvoltarea unor relaţii prieteneşti între naţiuni ; realizarea cooperării internaţionale în vederea soluţionării problemelor economice, sociale, culturale, umanitare ; să fie un centru de armonizare a acţiunilor tuturor statelor pentru atingerea scopurilor comune. În vederea înfăptuirii acestor scopuri **O.N.U.** acţionează pe baza principiilor : egalităţii suverane a tuturor membrilor ; îndeplinirii cu bună credinţă a obligaţiilor asumate prin Cartă ; reglementării diferendelor internaţionale prin mijloace paşnice ; nefolosirii forţei sau ameninţării cu forţa ; neintervenţia organizaţiei în treburile interne ale statelor etc. Aceste scopuri şi principii sînt promovate în viaţa internaţională prin următoarea structură organizatorică : a) un sistem de organe principale — Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Consiliul Economic şi Social, Consiliul de Tutelă, Curtea Internaţională de Justiţie şi Secretariatul ; b) o serie de organe subsidiare, care sînt create conform Cartei sau de către organele principale ale **O.N.U.** — Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare (P.N.U.D.), Comitetul pentru Dezarmare ş. a. ; c) 16 instituţii specializate, coordonate de **O.N.U.**, dintre care amintim : Organizaţia Internaţională a Muncii (O.I.M.), Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Alimentaţie şi Agricultură (F.A.O.), Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură (U.N.E.S.C.O.), Organizaţia Mondială a Sănătăţii (O.M.S.), Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare (B.I.R.D.), Fondul Monetar Internaţional (F.M.I.), Organizaţia Meteorologică Mondială (O.M.M.), Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială (O.N.U.D.I.). În cursul existenţei sale, **O.N.U.** a adus o contribuţie pozitivă în abordarea problemelor omenirii — examinarea problemelor colaborării dintre state pe plan politic, economic, social şi juridic, elaborarea unor documente

Scanned with OKEN Scanner

care au constituit o bază reală pentru rezolvarea unor situații de criză. Totodată, în activitatea **O.N.U.** s-au simțit și o serie de neîmpliniri reflectate în nerealizarea unor prevederi ale Cartei, în neabordarea în cadrul **O.N.U.** a unor conflicte grave sau a unor fenomene economico-sociale cu consecințe asupra vieții internaționale, în faptul că în Carta O.N.U. mai sînt cuprinse unele prevederi și formulări depășite, ce nu reflectă realitățile actuale. În concepția României socialiste, ca și a altor state din lume, schimbările care s-au produs pe plan internațional impun creșterea rolului **O.N.U.** și al altor organizații internaționale pentru asigurarea păcii și securității mondiale, pentru promovarea colaborării și înțelegerii între toate statele. În acest sens acționează factori obiectivi, precum : afirmarea tot mai puternică a statelor în viața internațională (la 1 ianuarie 1980 în **O.N.U.** erau cuprinse 152 de state, față de 51 în 1945) ; necesitatea continuării procesului de destindere și colaborare între state ; natura și dimensiunile problemelor cu care sînt confruntate astăzi popoarele, cerința instaurării unei noi ordini economice și politice internaționale ; necesitatea rezolvării prin mijloace pașnice a diferendelor dintre state. Țara noastră, care este membră a **O.N.U.** din 15 decembrie 1955, a prezentat în nenumărate rînduri o serie de propuneri referitoare la marile probleme ale lumii contemporane : dezarmarea, democratizarea relațiilor internaționale, decolonizarea, lichidarea subdezvoltării, instaurarea unei noi ordini internaționale, prevenirea conflictelor, îmbunătățirea activității **O.N.U.**, inclusiv cele referitoare la tineretul lumii ș. a. Astfel, sînt cunoscute și apreciate inițiativele țării noastre privind : „Poziția României cu privire la îmbunătățirea și democratizarea activității Organizației Națiunilor Unite, la întărirea rolului său în realizarea colaborării între toate statele, fără deosebire de orînduire socială, a unei lumi mai bune și mai drepte, a unei păci trainice" (12 noiembrie 1975) ; „Reglementarea pe cale pașnică a diferendelor dintre state" (decembrie 1979) ; „Înghețarea și reducerea bugetelor militare" (decembrie 1979) ; „Mă-

Scanned with OKEN Scanner

suri pentru promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare" ; „Proclamarea anului 1985 ca An internațional al tineretului" și altele. Sediul principal al **O.N.U.** este la New York, organizația avînd și două sedii europene : la Geneva și Viena. (V. F.)

Organizația Pionierilor din Republica Socialistă România

Organizație revoluționară, creată în aprilie 1949, a copiilor școlari între 7 și 14 ani din țara noastră. Scopul organizației îl constituie stimularea interesului și pasiunii pentru învățătură, întărirea disciplinei școlare, formarea deprinderilor de muncă, educarea socialistă în spiritul dragostei și devotamentului față de patrie, față de popor și față de Partidul Comunist Român, al solidarității cu copiii întregii lumi, în spiritul ideilor de pace și de înfrățire între popoare. Un obiectiv central al activității politico-educative desfășurate de **O. P.** îl constituie educarea prin muncă și pentru muncă a copiilor, cultivarea dragostei și răspunderii tuturor pionierilor și școlarilor față de învățătură, a interesului pentru știință și tehnică, dezvoltarea în rîndurile acestora a respectului și pasiunii pentru munca concretă, producătoare de valori materiale, participarea nemijlocită la acțiuni social-utile. În activitatea pe care o desfășoară, **O. P.** asigură un bogat conținut educativ tuturor activităților cultural-artistice, sportiv-turistice pionierești, atît în vederea cunoașterii și prețuirii tradițiilor culturale progresiste, cît și pentru cultivarea receptivității față de frumosul din artă, natură și societate, pentru petrecerea utilă, plăcută a timpului liber, pentru o dezvoltare armonioasă, multilaterală a pionierilor și școlarilor. Organizația este îndrumată de Consiliul Național al Organizației Pionierilor, care cuprinde cadre didactice, personalități din domeniul științei, culturii și artei, reprezentanți ai unor organizații centrale de stat și organizații obștești, părinți, elevi. La nivel județean, municipal, orășenesc și comunal, precum și în școli sînt formate consilii similare. **O. P.** își desfășoară activitatea sub conducerea directă a Partidului Comunist Român.

Scanned with OKEN Scanner

Consiliul Național al Organizației Pionierilor, consiliile locale colaborează cu organele și organizațiile Uniunii Tineretului Comunist din România. (I. G.)

Organizație internațională

Formă de colaborare multilaterală între state suverane, independente și egale în drepturi. **O. i.** poate fi guvernamentală, neguvernamentală sau regională. Menirea **o. i.** este de a asigura, într-un cadru instituțional, colaborarea internațională în diferite domenii — politic, juridic, economic, diplomatic, științific, cultural, social-umanitar etc. Aceasta presupune participarea egală a statelor membre la soluționarea problemelor de interes comun, contribuția activă la consolidarea climatului de destindere în relațiile internaționale și la promovarea principiilor dreptului internațional, la intensificarea cooperării între popoare și la asigurarea păcii și securității tuturor popoarelor. **O. i.** cu vocație universală este Organizația Națiunilor Unite. Participarea României la **o. i.** este consfințită în Constituție, care prevede că țara noastră „activează în organizații internaționale în scopul asigurării păcii și înțelegerii între popoare" (art. 14). România socialistă este membră a peste 75 de organizații guvernamentale și a aproape 700 de organizații neguvernamentale. Țara noastră este membră a O.N.U. și a instituțiilor specializate ale acesteia, în cadrul cărora aduce o contribuție activă. Pe baza acordurilor dintre statul nostru și O.N.U., la București activează Centrul de documentare al O.N.U. (iunie 1972), Centrul european al U.N.E.S.C.O. pentru învățământul superior (septembrie 1972), Centrul demografic O.N.U. (august 1974). (V. F.)

Scanned with OKEN Scanner

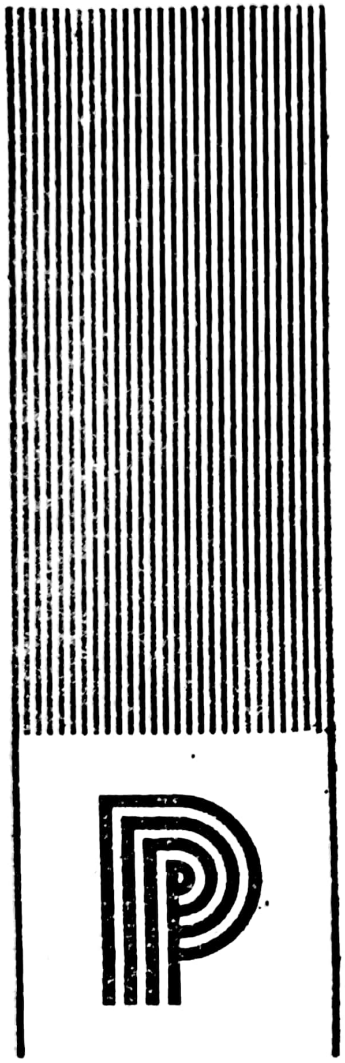

Pace

Stare de echilibru în relaţiile internaţionale, caracterizată prin absenţa războiului între popoare şi state ; starea de **p.** exclude folosirea mijloacelor violenţei armate în realizarea politicii. Ca şi politica din care rezultă, **p.** are un caracter concret-istoric şi de clasă ; în societăţile împărţite în clase antagoniste, dată fiind şi manifestarea unor tendinţe imperialiste, **p.** are un caracter precar şi vremelnic. De aceea, astăzi, realizarea definitivă a **p.** este misiunea istorică a noii societăţi, pe măsura înaintării ei spre comunism. Literatura de specialitate face distincţie între **p. negativă,** caracterizată prin absenţa violenţei organizate între state sau dintre grupurile sociale ale aceleiaşi naţiuni şi **p. pozitivă,** care o include pe prima, dar presupune şi o cooperare activă între naţiuni, în sensul readaptării continue a structurilor sociale naţionale şi internaţionale la cerinţele unei evoluţii paşnice, care să

Scanned with OKEN Scanner

excludă războiul. **P.** reprezintă astăzi deziderațul fundamental al omenirii progresiste, singurul care, avîndu-se în vedere stocurile enorme de mijloace de distrugere acumulate, poate constitui alternativa la distrugerea totală a civilizației umane. La rîndul său, **p.** este condiționată, în realizarea sa, de înfăptuirea principalelor idealuri actuale ale forțelor progresiste : dezarmarea (v.), oprirea și apoi lichidarea treptată a cursei înarmărilor (v.), înlăturarea subdezvoltării (v.) și a politicii imperialiste, promovarea, în relațiile internaționale, a unei noi ordini economice și politice. Dezvoltînd o politică externă activă și fertilă în sprijinul destinderii internaționale, partidul și statul nostru se situează în rîndul forțelor înaintate de apărare a **p.** (V. M.)

Parazitism social

Fenomen nociv, ce afectează profund structura și funcțiile sistemului social, precum și raporturile sociale și morale interumane, care constă în faptul că unii oameni trăiesc pe seama produsului muncii altora. În societățile presocialiste, clasele dominante, proprietare ale mijloacelor de producție, constrîng prin mijloace economice sau extraeconomice clasele dominate să muncească în folosul lor. Socialismul suprimă cauzele obiective ale **p. s.,** creează condiții de egalitate socială reală pentru toți membrii societății. În socialism, munca devine un drept și, totodată, o îndatorire fundamentală, de onoare a fiecărui cetățean apt de a munci. Principiile „cine nu muncește nu mănîncă" și „nici pîine fără muncă, nici muncă fără pîine", oglindesc natura calitativ nouă a raporturilor umane socialiste. În aceste condiții, refuzul de a munci, atitudinea refractară față de solicitudinea societății constituie o gravă abatere morală și, totodată, o infracțiune civică pe care colectivitatea o sancționează. Comportamentul parazitar (traiul pe seama părinților, cîștigurile ilicite etc.) mutilează demnitatea și fizionomia morală a omului, cu atît mai mult, cu cît **p. s.** degenerează frecvent în acte antisociale de acută gravitate. Sub orice formă, **p. s.** este incompatibil cu etica și echitatea socia-

listă, este străin însăşi naturii şi principiilor de viaţă ale orînduirii noastre. (V. N. M.)

Participare politică

Fenomen social, care semnifică angajarea conştientă a maselor populare — clase, grupuri sociale, profesionale, indivizi — la conducerea unei societăţi. În forma sa principală, **p. p.** se materializează în elaborarea deciziilor politice şi aplicarea acestora în viaţă. În condiţiile unui regim politic democratic, **p. p.** reprezintă modalitatea superioară a activităţii politice a oamenilor muncii. Amploarea **p. p.** şi orientarea ei în sensul progresului social condiţionează gradul de dezvoltare a democraţiei. În funcţie de natura orînduirii social-economice, a sistemului sau regimului politic **p. p.** cunoaşte multiple forme sau modalităţi, diferite ca esenţă sau intensitate. **P. p.** defineşte o trăsătură fundamentală a societăţii socialiste, a cărei edificare se realizează prin angajarea conştientă a tuturor oamenilor muncii. Corespunzător cerinţelor dezvoltării democraţiei socialiste, în actuala etapă pe care o străbate ţara noastră, a fost creat un amplu sistem instituţional care asigură participarea maselor populare la elaborarea deciziilor fundamentale, precum şi a celor mai importante proiecte de organizare şi conducere a vieţii sociale. Organizaţiile U.T.C. militează pentru educarea tineretului în vederea unei **p. p.** active, a integrării în activitatea economico-socială, calea afirmării energiei şi capacităţii sale creatoare, a realizării celor mai înalte aspiraţii. (V. M.)

Partid politic

Grupare de oameni, uniţi prin concepţii politico-ideologice şi interese sociale comune, constituind partea cea mai activă şi mai organizată a unei clase sau categorii sociale. Ca parte a suprastructurii, **p. p.** exprimă, promovează şi apără interesele clasei (categoriei) sociale pe care o reprezintă, organizează şi conduce lupta acesteia pentru cucerirea puterii politice. În capitalism, lupta politică îmbracă adesea forma competiţiei pentru cucerirea, păstrarea şi exercitarea puterii, iar **p. p.** constituie principalul instru-

Scanned with OKEN Scanner

ment al diferitelor forțe sociale în această luptă. Apariția proletariatului în arena istoriei și afirmarea sa ca o forță socială și politică au determinat constituirea **p. p.** propriu al clasei muncitoare, marcînd o nouă etapă a manifestării rolului maselor în dezvoltarea societății. **P. comunist** reprezintă în fiecare țară partea cea mai înaintată și mai activă a clasei muncitoare și a celorlalți oameni ai muncii de la orașe și sate, forma superioară a organizării lor politice. În țara noastră, Partidul Comunist Român, partidul revoluționar al clasei muncitoare, este forța politică conducătoare a societății. P.C.R. își întemeiază întreaga activitate pe ideologia materialismului dialectic și istoric, a socialismului științific, aplică creator adevărurile generale ale acesteia la condițiile concret-istorice și particularitățile specifice ale țării, scopul său final fiind edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate și a societății fără clase, a comunismului pe pămîntul României. (M. M.)

Partidul Comunist Român

Partidul revoluționar al clasei noastre muncitoare, conducătorul tuturor oamenilor muncii din România în opera de construire a socialismului și comunismului. Continuator al celor mai înaintate tradiții revoluționare, democratice și patriotice ale poporului, ale maselor muncitoare pentru libertate socială și națională, pentru o viață mai bună și pentru independența și suveranitatea națională a țării, **P.C.R.** este forța politică conducătoare a întregii noastre societăți. Rolul conducător al partidului este un rezultat al procesului obiectiv de dezvoltare a societății noastre, al înfăptuirii idealurilor și năzuințelor mișcării muncitorești revoluționare și socialiste din România, ale întregului popor. De la înființarea sa, la Congresul din 8—12 mai 1921, și din 1924 în condițiile grele ale ilegalității, **P.C.R.** a organizat și a condus mari bătălii de clasă împotriva regimului burghezo-moșieresc, cum au fost luptele minerilor din Valea Jiului (1929), ale ceferiștilor și petroliștilor (ianuarie—februarie 1933), manifestații antifasciste, între care ocupă un loc de seamă aceea organizată la București în mai 1939. **P.C.R.** a condus lupta

Scanned with OKEN Scanner

maselor populare împotriva dictaturii militaro-fasciste și a războiului antisovietic, a unit toate forțele democratice și patriotice în organizarea și înfăptuirea insurecției de la 23 August 1944, a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a deschis calea dezvoltării democratice și apoi socialiste a României. În lupta pentru drepturile și libertățile poporului, pentru independența țării, comuniștii au înfruntat cu eroism regimul de prigoană și teroare al exploatatorilor, mulți comuniști jertfindu-și libertatea și mulți chiar viața. Rolul conducător al partidului s-a afirmat tot mai puternic în opera de transformare revoluționară a societății românești și cunoaște o continuă amplificare în etapa actuală de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a patriei spre comunism. „Viața demonstrează cu putere justețea politicii partidului nostru bazată pe aplicarea creatoare a socialismului științific, a adevărurilor universal valabile la condițiile concrete ale țării. Partidul se afirmă tot mai puternic ca centru vital al întregii națiuni, de la care emană gîndirea cutezătoare menită să asigure transformarea revoluționară a societății, forța ce însuflețește toate energiile creatoare și pune în valoare geniul întregului popor român, deschizînd patriei minunate perspective de progres și civilizație“ (Nicolae Ceaușescu). Din rîndurile **P.C.R.** fac parte cei mai înaintați și mai conștienți muncitori, țărani, intelectuali și alți oameni ai muncii, cetățeni ai R. S. România, fără deosebire de naționalitate. Baza ideologică a partidului este — așa cum arată Programul P.C.R. — materialismul dialectic (v.) și materialismul istoric (v.), socialismul științific (v.), care pornește de la practică, de la o teorie științific fundamentată și constituie o călăuză vie în acțiune, în lupta pentru transformarea revoluționară a societății. Scopul final al partidului este construirea societății fără clase, societatea comunistă. După cum prevede Statutul P.C.R., principiul fundamental al structurii organizatorice și al activității partidului este centralismul democratic (v.). Organul suprem al partidului

Scanned with OKEN Scanner

este Congresul Partidului Comunist Român (v.), care alege Secretarul general al partidului, Comitetul Central şi Comisia Centrală de Revizie. Congresul al XII-lea al P.C.R., într-o impresionantă unanimitate, a reales în înalta funcţie de Secretar general al partidului pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu, cel mai iubit şi devotat fiu al poporului nostru, conducătorul încercat al partidului şi al naţiunii noastre socialiste, personalitate proeminentă a vieţii politice contemporane. Comitetul Central al P.C.R. alege Comitetul Politic Executiv, Secretariatul şi organizează Colegiul Central de Partid. Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R. alege dintre membrii săi Biroul Permanent, condus de Secretarul general al P.C.R. Comitetul Central al P.C.R. conduce întreaga activitate în intervalul dintre congrese. În perioada dintre congrese, cînd se consideră necesară dezbaterea unor probleme importante ale politicii interne şi externe, Comitetul Central al partidului poate convoca Conferinţa Naţională a Partidului Comunist Român (v.). Organul conducător al organizaţiei de partid judeţene, municipale, orăşeneşti şi comunale este adunarea generală sau conferinţa, care alege ca organ executiv comitetul organizaţiei respective ; al organizaţiei de partid din întreprinderi, instituţii etc. este adunarea generală sau conferinţa, care alege ca organ executiv comitetul. Organul conducător al organizaţiei de bază este adunarea generală, care alege ca organ executiv biroul organizaţiei de bază. La 31 decembrie 1980, efectivul partidului cuprindea 3 044 336 de membri de partid, din care 74,80% îşi desfăşoară activitatea în sfera producţiei materiale. Muncitorii reprezentau 54,62%, iar ponderea femeilor a ajuns la 28,71%. Compoziţia naţională a partidului corespunde structurii naţionale a populaţiei din ţara noastră. Semnificativ pentru prestigiul şi influenţa de care partidul se bucură în rîndurile tuturor categoriilor de oameni ai muncii, fără deosebire de naţionalitate, este faptul că peste 19,70% din populaţia majoră şi 29,50% din cea activă face parte din rîndurile P.C.R. În unităţile economice şi sociale, la oraşe şi la sate, îşi desfăşoară activitatea

Scanned with OKEN Scanner

peste 8 500 de organzații de partid conduse de comitete și circa 64 200 organizații de bază. Organul de presă al C.C. al P.C.R. este cotidianul „Scînteia", organul teoretic și politic este „Era socialistă". C.C. al P.C.R. editează, de asemenea, publicația „Munca de partid". În județe apar ziare ale organelor de partid și de stat locale. Pentru pregătirea cadrelor și a tuturor membrilor de partid, **P.C.R.** dispune de școli de partid, de Academia „Ștefan Gheorghiu" de pe lîngă C.C. al P.C.R., precum și de o largă rețea a învățămîntului politico-ideologic. Pe lîngă C.C. al P.C.R. funcționează Institutul de studii istorice și social-politice, precum și Editura politică. Pornind de la principiile deplinei egalități în drepturi, ale independenței și neamestecului în treburile interne, de la dreptul fiecărui partid de a-și elabora de-sine-stătător strategia și tactica, linia sa politică, **P.C.R.** acționează consecvent pentru dezvoltarea colaborării și solidarității cu toate partidele comuniste frățești, contribuie activ la întărirea unității mișcării comuniste și muncitorești internaționale, a coeziunii țărilor socialiste. Totodată, **P.C.R.** dezvoltă relații cu partidele socialiste și social-democrate, cu mișcările de eliberare națională, cu partidele democratice din țările în curs de dezvoltare, cu alte partide și organizații politice democratice, în scopul unirii eforturilor pentru afirmarea principiilor noi, democratice în relațiile dintre state, a politicii de pace și cooperare, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune. **P.C.R.** se preocupă neîncetat de întărirea rîndurilor sale, de continua îmbunătățire a calității membrilor săi. Înaltul titlu de comunist este acordat acelora care dovedesc că știu să lupte pentru înfăptuirea politicii partidului, manifestînd spirit revoluționar în întreaga lor activitate. (V. M.)

Partinitate

Principiu enunțat de teoria politică marxistă, potrivit căruia ideologia sau poziția politică a unei anumite clase exprimă interesele și idealurile ei. În acest sens, toate disciplinele ideologice și în mod deosebit știința politică au

Scanned with OKEN Scanner

caracter partinic și deci nu există în domeniul respectiv teorii neutre sau nepartinice, cum susțin unii ideologi burghezi care proclamă pretinsa imparțialitate a ideologiei lor. **P.** nu înseamnă, însă, neapărat, incompatibilitatea cu spiritul științific ; în toate orînduirile sociale **p.** claselor sau păturilor sociale progresiste a coincis cu obiectivitatea științifică și cu cît poziția lor politică a fost mai progresistă, cu atît a permis într-o mai mare măsură abordarea științifică a fenomenelor ; dimpotrivă, **p.** claselor retrograde duce, de regulă, la denaturarea adevărului științific. Situarea pe poziții progresiste nu asigură obiectivitatea științifică în mod automat, ci este necesară depunerea unui efort teoretic, mînuirea unor metode eficace de cercetare etc. Teoria politică marxistă afirmă deschis **p.** ei de pe pozițiile obiectivității științifice, a receptivității maxime față de cerințele progresului social și științific ; ea afirmă necesitatea dialogului politic și ideologic cu toate curentele progresiste, cu toate pozițiile oneste care sînt susceptibile de a aduce o contribuție la progresul ideologic și practic politic, chiar dacă unele dintre acestea enunță doar adevăruri parțiale. **P.** științei politice marxiste presupune afirmarea deschisă și combativă a propriilor poziții, analiza atentă a celorlalte și respingerea fără echivoc a pozițiilor retrograde, reacționare. (V. M.)

Patrie

Mediul natural, social-politic și cultural în care-și desfășoară viața un popor, făurindu-și propriul destin potrivit cu idealurile sale și cu împrejurările istorice concrete. **P.** cuprinde astfel teritoriul, cadrul geografic, modul de trai (economic, politic, social) al poporului, limba, cultura și tradițiile, valorile materiale și spirituale create prin contribuția tuturor generațiilor care s-au succedat în viața poporului respectiv. **P.** întruchipează în sine cele mai înalte aspirații pe care membrii unui anumit popor și le făuresc în legătură cu menirea lor socială, cu idealul lor de progres și de prosperitate colectivă și individuală. Ea simbolizează, în același timp, legătura indestructibilă dintre trecutul istoric de luptă pentru independență și neatîr-

Scanned with OKEN Scanner

nare, de emancipare socială și națională, prezentul înțeles ca efort de consolidare a acestor valori și viitorul prosper al întregii țări. De aceea, noțiunea de **p.** are un înalt potențial educativ, reușind, prin intermediul sistemului național de educație, al cultivării tradițiilor progresiste și al valorilor prezente, să polarizeze în sine întreaga energie creatoare a unui popor. Masele muncitoare, adevăratele purtătoare ale intereselor naționale, leagă soarta **p.** de progresul social ; socialismul determină coordonate noi ale acestei realități : realizarea egalității sociale depline pentru toți membrii societății, înlăturarea exploatării și a oricăror servituți sociale, făurirea unei conștiințe și culturi superioare, stimularea atașamentului și abnegației și, dacă este cazul, a spiritului de sacrificiu față de **p.** (V. M.)

Patriotism

Sentiment al dragostei față de patrie și de propriul popor, față de tradițiile înaintate ale acestuia, față de cultura și limba națională. Statornicit de-a lungul existenței de milenii a patriei, **p.** este unul din cele mai profunde sentimente umane. Ca element al conștiinței sociale, **p.** constituie o puternică forță moral-politică însuflețitoare în munca și lupta pentru prosperitatea patriei. Apărut în perioada formării popoarelor și a statelor naționale, **p.** a cunoscut un conținut diferit în diferite epoci istorice, precum și în concepțiile diferitelor clase sociale. Purtătoare ale **p.** autentic au fost întotdeauna masele populare, făuritoare ale valorilor materiale și spirituale, luptătoare împotriva asupritorilor autohtoni sau din afară. **P.** a animat lupta maselor populare din țara noastră, a celor mai buni fii ai poporului, pentru apărarea, cu orice sacrificiu, a pământului patriei, a ființei naționale, pentru cucerirea libertății naționale și sociale. **P.** a constituit și constituie una dintre înaltele virtuți morale ale poporului nostru. Moștenitoare a tradițiilor progresiste ale națiunii, clasa noastră muncitoare s-a afirmat, de la apariția ei în arena vieții social-politice, ca o puternică forță patriotică. În procesul revoluției și construcției socialiste, oamenii muncii, sub conducerea partidului comunist, au ridicat **p.** pe o

Scanned with OKEN Scanner

treaptă superioară, conținutul său s-a îmbogățit cu trăsături noi, socialiste. A apărut și s-a dezvoltat **p. socialist, revoluționar.** Dragostea față de patria socialistă presupune a face totul pentru sporirea avuției naționale, pentru înfăptuirea politicii P.C.R., fiind gata oricînd, pînă la supremul sacrificiu, de a apăra independența și integritatea țării, a măreților cuceriri revoluționare ale poporului. **P.,** devotamentul față de patrie constituie o expresie a conștiinței revoluționare, o îndatorire de onoare a comuniștilor și uteciștilor, a tuturor oamenilor muncii față de interesele supreme ale societății noastre, ale țării și ale poporului. **P. s.,** revoluționar este incompatibil cu orice discriminări naționale, manifestări șovine sau rasiste. El promovează deplina egalitate în drepturi a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, frăția lor în munca și lupta comună. El înseamnă, totodată, a acționa pentru prietenia cu popoarele țărilor socialiste, cu popoarele țărilor în curs de dezvoltare, cu toate popoarele lumii, pentru cauza păcii și colaborării internaționale. **P. s.** presupune respectarea sentimentelor naționale ale altor popoare, a libertății și independenței acestora. „Un obiectiv de cea mai mare importanță al propagandei noastre este dezvoltarea spiritului patriotic al oamenilor muncii, a devotamentului față de partid, față de patrie, față de cauza socialismului, a hotărîrii lor de a-și pune întreaga energie și forță creatoare în slujba înfloririi continue a României socialiste“ (Nicolae Ceaușescu). Sub permanenta îndrumare a partidului, organizațiile U.T.C. situează în centrul preocupărilor lor cultivarea în rîndurile tineretului a **p.** fierbinte, a abnegației revoluționare în munca de edificare a noii orînduiri sociale. (V. M.)

Personalitate

1. (În sens larg.) Persoană care și-a dezvoltat și valorificat deplin însușirile social-umane. **2.** (În sens restrîns.) Om caracterizat prin capacități și realizări deosebite, rezultate dintr-un efort de muncă și instrucție, care depă-

Scanned with OKEN Scanner

șesc în mare măsură nivelul mediu al celorlalți membri ai societății ; prezența și activitatea **p.** într-o comunitate socială se concretizează printr-un mare impuls către progres al acesteia. **P.** se disting după domeniul de activitate, existînd realizatori de excepție pe tărîmul culturii materiale sau spirituale, artistice etc. **P. istorică** se distinge în mod deosebit prin faptul că activitatea sa are consecințe și semnificații pentru viața marilor comunități umane — popoare, națiuni —, cărora le influențează evoluția, orientînd-o către progresul istoric, putînd astfel influența și istoria universală a omenirii. **P. politică** exercită atribuții importante — de conducere și reprezentare — în sistemul puterii societății respective, în raport cu masele populare, clasele și păturile sociale. Specificul **p. p.** determină ca toate manifestările ei importante — cucerirea, exercitarea sau păstrarea acesteia și, în societățile împărțite în clase antagoniste, lupta împotriva dominației și exploatării — să nu fie posibile fără aportul de conducere și organizare pe care-l dezvoltă **p. p.** Ceea ce dă specific **p. p.** este faptul că ea exprimă în cel mai înalt grad fizionomia politică, morală și intelectuală a forțelor sociale pe care le reprezintă și conduce ; ea se caracterizează printr-un spirit de previziune și voință deosebite și mai ales prin creativitate politică (v.). În opoziție cu teoriile idealiste, care absolutizează rolul **p.** în istorie, negînd rolul maselor, teoria materialismului istoric, recunoscînd rolul **p. p.**, dezvăluie în mod științific rolul primordial al maselor populare în creația istorică și, în corelație cu aceasta, aportul deosebit al **p.** Concepția științifică a P.C.R. este potrivnică cultului personalității, deformare care contravine cerințelor activizării politice a maselor populare, dar și subaprecierii (de factură anarhistă sau burghezo-liberală) a rolului istoric al **p. p.** (V. M.)

Plan național unic de dezvoltare economico-socială

Principal instrument utilizat de partidul și statul nostru în conducerea unitară, conștientă a procesului reproducției socialiste lărgite, în vederea dezvoltării armonioase

Scanned with OKEN Scanner

a întregii economii naţionale, precum şi a satisfacerii cît mai depline a nevoilor de consum ale membrilor societăţii. Necesitatea conducerii pe bază de plan a economiei naţionale este determinată de complexitatea vieţii economice şi sociale, iar posibilitatea efectivă a realizării ei îşi are sursa în natura relaţiilor socialiste de producţie, în unitatea de interese a tuturor membrilor societăţii. **P. n. u. de d. e. s.** este atotcuprinzător, unic şi indivizibil. El include, într-un tot unitar, ramurile economiei naţionale, obiectivele dezvoltării în profil teritorial a forţelor de producţie, a activităţilor social-culturale, indicatorii privind productivitatea muncii, costurile de producţie, indicatorii de eficienţă, sarcinile privind pregătirea cadrelor, dezvoltarea cercetării ştiinţifice, măsurile de creştere a nivelului de trai, volumul comerţului exterior etc. Planul este elaborat în profil de ramură, departamental şi teritorial, realizîndu-se o armonioasă îmbinare a planurilor curente cu cele de perspectivă. Metodologia de elaborare a **p. n. u. de d. e. s.** urmăreşte în prezent ca în fundamentarea prevederilor acestuia un rol tot mai important să revină întreprinderilor şi centralelor, judeţelor şi celorlalte unităţi administrativ-teritoriale, avînd loc o îmbinare organică a planurilor departamentale cu cele de ramură şi în profil teritorial, în vederea concentrării eforturilor, dezvoltării unitare, armonioase şi echilibrate a economiei naţionale. Sînt, totodată, pe larg utilizate prognozele economice, care prefigurează dezvoltarea economico-socială a ţării pe termen lung. Adoptarea de către Marea Adunare Naţională a **p. n. u. de d. e. s.** conferă prevederilor acestuia caracterul de lege, unităţile economico-sociale şi administrativ-teritoriale avînd obligaţia de a respecta şi a îndeplini, la toţi indicatorii, atît planul cincinal, cît şi planurile anuale. (D. C.)

Planificare

Principală metodă utilizată de către statul socialist în or-

 ganizarea şi conducerea unitară a întregii activităţi eco-

nomico-sociale. Activitatea de **p.** îndeplineşte următoarele funcţii : evaluarea corectă a resurselor şi determinarea ştiinţifică a nevoilor sociale, studierea tendinţelor dezvoltării economiei naţionale ; elaborarea variantei optime a planului ; stimularea şi controlul activităţii de îndeplinire a planului etc. În ţara noastră, activitatea de **p.** este un atribut al organelor superioare de conducere de partid şi de stat, o expresie a independenţei şi suveranităţii naţiunii noastre socialiste. Directivele dezvoltării economico-sociale a ţării, în cadrul planurilor cincinale, sînt adoptate de congresele partidului. În contextul perfecţionării neîntrerupte a relaţiilor socialiste de producţie, în ultimul deceniu au fost puse în aplicare o serie de importante măsuri de îmbunătăţire a activităţii de **p.**, privind îmbinarea **p.** curente cu cea de perspectivă, abordarea într-o perspectivă mai îndelungată a dezvoltării economiei naţionale, a diferitelor ramuri economice, corectarea prevederilor planului în funcţie de noile condiţii apărute, ceea ce a permis adoptarea unor programe suplimentare etc. Perfecţionarea mecanismului economico-financiar, bazat pe autoconducerea muncitorească şi autogestiunea unităţilor economice, a impus şi adoptarea unor măsuri corespunzătoare în domeniul **p.**, cum sînt : elaborarea nivelelor orientative şi a normativelor de plan pe toate treptele organizatorice, în vederea încadrării echilibrate a prevederilor de plan în opţiunile generale ale dezvoltării economiei naţionale ; stabilirea prin activitatea de **p.** nu numai a obiectivelor, ci, concomitent, şi a mijloacelor de realizare a acestora, în profil de ramură, departamental şi teritorial ; sporirea rolului întreprinderilor, centralelor, ministerelor şi consiliilor populare în fundamentarea propunerilor de plan ; perfecţionarea relaţiilor contractuale în întreaga economie etc. **P.** constituie un mijloc de esenţială importanţă în înfăptuirea cu succes a prevederilor Programului Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism. (D. C.)

Scanned with OKEN Scanner

Pluralism

1. Principiu al democraţiei burgheze parlamentare, potrivit căruia funcţionarea democraţiei, manifestarea drepturilor şi libertăţilor individuale şi colective ar fi condiţionate de existenţa mai multor forţe politico-sociale (partide, organizaţii de masă, grupuri de presiune ş. a.), care să realizeze un echilibru al forţelor politice din interiorul societăţii şi să promoveze, în egală măsură, interesele tuturor categoriilor sociale, temperînd, în acelaşi timp, puterea statală. Teoriile pluraliste burgheze consideră monismul politic (existenţa unui singur partid etc.) drept indiciul unui regim dictatorial, o principală piedică în calea dezvoltării democraţiei. O variantă contemporană a **p.**, teoria „democraţiei pluraliste", încearcă să escamoteze tendinţa de restrîngere a democraţiei, accentele autoritariste ale puterii de stat burgheze, care se manifestă în principalele ţări capitaliste ; ea susţine, în pofida adevărului istoric, că, dimpotrivă, democraţia burgheză se regenerează, dobîndind noi valenţe, prin faptul că puterea centrală a statului, principalele sale centre de decizie ar suporta astfel o puternică presiune (pressing) din partea diferitelor grupări nepolitice (sindicate, asociaţii patronale, religioase ş. a.), datorită căreia interesele restrînse, de grup, sînt satisfăcute, indiferent de natura socială a grupului, în egală măsură. Această teorie încearcă să mascheze faptul fundamental că, în condiţiile menţinerii privilegiilor şi inegalităţii sociale, nu toate interesele fundamentale pot fi satisfăcute, nu poate funcţiona o democraţie deplină. Totuşi, teoreticienii mai realişti recunosc faptul că între influenţa pe care asociaţiile patronale o pot exercita pe diferite căi asupra aparatului statal şi posibilitatea organizaţiilor de masă de a obţine cîştig de cauză în raport cu statul capitalist există un mare decalaj în defavoarea celor din urmă. **2.** Politică de largi alianţe democratice, promovată în rîndul partidelor stîngii, al tuturor organizaţiilor progresiste din ţările capitaliste, de către partidele comuniste, în vederea realizării unui cît mai larg front unitar anticapitalist. Pentru principalele

Scanned with OKEN Scanner

partide comuniste din Europa occidentală **p.** reprezintă chintesența strategiei lor politice în vederea realizării trecerii de la capitalism la socialism și a transformărilor structurale impuse de către revoluția socialistă. (V. M.)

Politică

1. Activitate de organizare și conducere specifică marilor ansambluri sociale, comunităților globale, în condițiile existenței claselor sociale. În societățile împărțite în clase antagoniste, **p.** se caracterizează prin instituirea și menținerea prin intermediul puterii politice (v.) a unei ordini interne bazate pe dominația unei clase asupra majorității sociale, în conformitate cu interesele fundamentale ale acestei clase. În societatea socialistă, **p.** exprimă modul de organizare și conducere la nivel social-general potrivit cu normele și valorile acestei noi societăți și în deplină concordanță cu interesele fundamentale ale majorității sociale. **2.** Din punct de vedere funcțional, **p.** este un cosistem al sistemului social global, asigurînd conducerea și reglarea acestuia, iar din punct de vedere structural este un subsistem (suprastructură politică) al sistemului social în ansamblu, care include instituțiile politice (în primul rînd partidul și statul), relațiile politice (colaborarea sau lupta de clasă, în funcție de natura societății), conștiința politică ș. a. **P.** include, de asemenea, strategiile, metodele și mijloacele utilizate în acțiunea politică. Cu toată diversitatea explicațiilor care se dau originii și specificului **p.**, există o trăsătură comună a lor, și anume raportarea la putere. Teoria marxistă dezvăluie nu numai natura de clasă a **p.**, ci și originea ei istorică. Ea apare și se distinge, ca formă specifică a activității sociale, odată cu apariția proprietății private și a inegalității sociale, cînd începe să se manifeste ca formă tipică a antagonismelor de clasă și cînd statul apare și se instituie ca principala sa instituție, promotor al intereselor claselor dominante. Marx a relevat dialectica funcțiilor **p.** în societățile cu clase, arătînd că ea îndeplinea pe de o parte funcții sociale generale privind conservarea și organizarea întregii societăți, și pe de alta funcții de clasă, care presupuneau

Scanned with OKEN Scanner

subordonarea totală a primelor în raport cu cele din urmă. Este dezvăluit, totodată, și caracterul secund, derivat al **p.** în raport cu raporturile economice. În această perspectivă, societatea comunistă, fără clase, va determina eliminarea caracterului politic al conducerii și organizării sociale. Programul Partidului Comunist Român dezvoltă în mod creator tezele marxiste referitoare la dispariția în faza superioară a societății comuniste a dimensiunii **p.** a activității sociale și la realizarea autoconducerii comuniste a poporului muncitor unic. (V. M.)

Politică economică

Activitate practică de orientare, organizare și conducere a vieții economice a unei țări, pe plan intern și extern. În țara noastră, **p. e.** este elaborată și înfăptuită sub conducerea Partidului Comunist Român, care definește strategia dezvoltării economico-sociale a țării, concretizată în etapa actuală în prevederile Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Caracterul profund științific al **p. e.** a P.C.R. constă în faptul că principiile și normele pe care le promovează, formele și metodele practice pe care le folosește sînt întemeiate pe cunoașterea cerințelor legilor economice obiective care acționează în societatea socialistă. **P. e.** a P.C.R. nu are un caracter conjunctural, ci este rezultanta unei studieri aprofundate a transformărilor de structură ale economiei românești, ceea ce îi conferă stabilitate, realism și eficiență. Obiectivele economice și căile de înfăptuire a acestora sînt stabilite în concordanță cu cerințele fiecărei etape, fiind asigurată o dezvoltare armonioasă și în ritmuri susținute a economiei naționale, a tuturor ramurilor economice. Așa cum se arată în documentele Congresului al XII-lea al P.C.R., pornind de la realizările de însemnătate istorică obținute, obiectivul fundamental al planului cincinal pe anii 1981—1985 îl constituie continuarea pe o treaptă superioară a îndeplinirii Programului partidului, creșterea în ritm susținut a economiei naționale, afirmarea cu putere a revoluției tehnico-științifice

Scanned with OKEN Scanner

în toate domeniile, trecerea la o nouă calitate a întregii activități economico-sociale. P.C.R. îmbină în mod consecvent conducerea planificată, unitară și centralizată a întregii activități economico-sociale, cu dezvoltarea autoconducerii muncitorești și a autogestiunii economico-financiare a unităților, cu participarea tot mai activă a oamenilor muncii la elaborarea și înfăptuirea **p. e.** În cincinalul 1981—1985 principalul obiectiv al **p. e.** îl constituie trecerea țării noastre în rîndul țărilor cu un nivel mediu de dezvoltare economică. Totodată, partidul și statul nostru promovează o politică de intensificare a relațiilor economice cu țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, cu țările capitaliste dezvoltate, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială. (D. C.)

Popor

1. Formă istorică de comunitate umană, superioară celei gentilice sau tribale, caracteristică orînduirilor sclavagistă și feudală. Din punct de vedere istoric, **p.** este anterior națiunii. Popoarele lumii antice — grec, roman, geto-dac, celt etc. — erau caracterizate prin comunitate de viață economică, și un nivel relativ înalt al vieții materiale. Trecerea la feudalism, precum și amplul proces de osmoză a populațiilor după prăbușirea Imperiului roman, au accentuat stabilitatea popoarelor și procesul formării limbilor moderne naționale. Odată cu destrămarea feudalismului, apar și alte condiții care au dus la transformarea popoarelor în națiuni. **2.** Termenul se întrebuințează și pentru a desemna masele populare, precum și totalitatea populației unei țări. (V. N. M.)

Practică

Activitate specific umană, prin intermediul căreia oamenii își exercită influența asupra lumii obiective și contribuie la transformarea acesteia, transformîndu-se totodată și pe ei înșiși. Materialismul dialectic și istoric consideră **p.** drept fundamentul, izvorul, forța motrice și scopul procesului cunoașterii umane, criteriul esențial de verificare a

Scanned with OKEN Scanner

obiectivității cunoștințelor, criteriul însuși al adevărului. În și prin **p.** se realizează unitatea dintre gîndire și existență, dintre subiectiv și obiectiv. Munca, producția bunurilor materiale și a valorilor culturale este principala formă a **p.** și se află la baza întregii vieți sociale, determină dezvoltarea societății și a omului. Știința însăși s-a născut ca urmare a exigențelor impuse de **p.**, științele naturii răspunzînd cerințelor producției, iar științele sociale fiind generate de cerințele **p.** social-politice, ale luptei de clasă. Ca principal criteriu al caracterului veridic al oricărei teorii, **p.**, în continua ei dezvoltare, infirmă unele teorii, rectifică sau îmbogățește altele, determină geneza unora noi. **P.** social-istorică include activitatea socială și politică în acțiunea revoluționară de transformare a societății. Activitatea cultural-educativă reprezintă o altă formă a **p.** sociale, care vizează omul, formarea conștiinței sale, pregătirea sa profesională și moral-politică. În procesul construcției socialiste, pentru prima dată în istorie, unitatea dialectică dintre teorie și practică acționează ca un principiu așezat în mod conștient, programatic, la baza întregii activități constructive, creatoare. (V. T.)

Prestigiu

Înaltă apreciere din partea colectivității a calităților unei persoane, a activității unui grup social, for instituțional, a unei organizații politice sau social-obștești. **P.** de care se bucură o persoană este datorat unei conduite ireproșabile din toate punctele de vedere, în deplin acord cu exigențele pe care le au ceilalți oameni față de semenii lor. **P.** poate fi profesional, politic, științific, moral, artistic etc. În cazul unei instituții, organizații politice, științifice sau sociale, **p.** își are sursa în respectarea legalității și moralității, în solicitudinea față de om, față de nevoile și aspirațiile membrilor societății. **P.** presupune unitatea dintre vorbă și faptă, dintre scopurile propuse și mijloacele de realizare folosite. Membrii organizațiilor U.T.C. se bucură de aprecierea maselor, dobîndesc **p.** în fața acestora prin comportarea lor exemplară în muncă și în so-

cietate. Codul eticii și echității socialiste prevede că: „Membrii partidului și ai Uniunii Tineretului Comunist trebuie să aibă, în toate împrejurările, o conduită politică, morală și profesională care să le asigure un înalt prestigiu în fața maselor. Prin faptele lor, ei trebuie să fie exemple înaintate pentru toți cei în mijlocul cărora trăiesc și muncesc. Unitatea dintre vorbă și faptă trebuie să caracterizeze pe fiecare comunist". De un înalt **p.** se bucură în rîndurile întregului nostru popor Partidul Comunist Român, glorioasele tradiții de luptă și de jertfă ale comuniștilor, politica partidului de edificare a noii orînduiri, politică al cărei țel suprem îl constituie ridicarea continuă a nivelului de viață materială și spirituală a tuturor membrilor societății, fără deosebire de naționalitate, făurirea civilizației comuniste pe pămîntul României. Cu dragoste fierbinte și profundă gratitudine înconjoară oamenii muncii, tineretul, întregul popor pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al P.C.R., președintele R. S. România, a cărui contribuție inestimabilă are un rol hotărîtor în elaborarea politicii interne și externe a partidului și statului, a cărui neobosită și prodigioasă activitate în slujba păcii și colaborării internaționale au asigurat și asigură **p.** crescînd de care se bucură, pe toate meridianele, România socialistă și personalitatea președintelui său. Orientările și îndemnurile adresate de tovarășul Nicolae Ceaușescu tineretului, exemplul vieții și activității sale revoluționare constituie pentru fiecare tînăr sau tînără din patria noastră o călăuză permanentă și un puternic impuls în muncă, la învățătură, în îndeplinirea responsabilă a îndatoririlor sociale, patriotice, politice și civice. (V. M.)

Preț

Categorie economică specifică producției de mărfuri, expresie bănească a valorii mărfii. **P.** servește la măsurarea și evaluarea în bani a cheltuielilor sociale de producție necesare obținerii unui produs. În socialism **p.** îndeplinesc următoarele funcții : de calcul, evidență și planificare ; de stimulare a unităților economice și a colectivelor de oa-

meni ai muncii în îmbunătățirea organizării producției și a muncii, în promovarea progresului tehnic ; de recuperare a cheltuielilor de producție ; de redistribuire a venitului național. În țara noastră, potrivit normelor legale în vigoare, la baza formării tuturor categoriilor de **p.** se află cheltuielile de muncă. La bunurile de consum se practică **p.** cu amănuntul, care, pe lîngă **p.** de producție, include impozitul pe circulația mărfurilor și rabatul (adaosul) comercial. Statul socialist exercită un control permanent asupra formării și evoluției **p.**, urmărind stabilirea lor unitară și coordonată, o bună corelare, precum și o armonioasă îmbinare a stabilității și mobilității **p.** în cadrul planificat. O cerință esențială a sistemului de **p.** din țara noastră o constituie reglarea în bune condiții a rentabilității produselor, în vederea reflectării corespunzătoare a politicii promovate de Partidul Comunist Român de dezvoltare multilaterală a societății socialiste, de continuă ridicare a bunăstării întregului popor. (D. C.)

Previziune politică

Formă a prognozei sociale, pe baza căreia se construiesc modele asupra posibilei dezvoltări viitoare a societății umane în ansamblu, în sensul dorit sau voit de anumite grupuri sociale. Literatura politologică actuală consideră **p. p.** drept clarviziunea de care trebuie să dea dovadă oamenii politici în adoptarea deciziilor fundamentale, a strategiilor politice menite să aibă consecințe optime și să determine orientarea rațională a colectivităților umane. **P. p.** formulează țelurile acțiunilor politice sub forma unor obiective sau indicatori politico-sociali cu caracter normativ, de directivă. Fiecare clasă socială propune propria sa **p. p.**, în funcție atît de ideologia care reflectă interesele ei fundamentale, cît și de sistemul de valori politico-sociale proprii. În țara noastră **p. p.** urmărește liniile politice fundamentale izvorîte din Programul P.C.R., cu scopul de a trasa principalele directive ale întregii activități economico-sociale în următoarele decenii. Totodată, ea include și sfera principalelor probleme internaționale : viitorul celor două sisteme sociale — socialist și capitalist —,

noua ordine economică și politică internațională, evoluția relațiilor între state, pacea și securitatea mondială etc. Prin aceste dimensiuni fundamentale, Programul P.C.R. reprezintă o adevărată operă de **p. p.** științifică și principalul instrument al conducerii de către partid a societății noastre. (V.M.)

Principialitate

Atitudine comportamentală, care constă în respectarea conștientă și consecventă a unor norme, principii, idei sau reguli. A fi principial înseamnă a acționa, în toate împrejurările, în deplină concordanță cu principiile și convingerile conștient însușite. **P. comunistă** a membrilor P.C.R., a tineretului revoluționar constă în însușirea conștientă a politicii partidului, formarea și afirmarea unor convingeri politice, ideologice și etice ferme, promovarea spiritului combativ, revoluționar, propriu principiilor comuniste de muncă și de viață. Între **p. c.** și partinitate există o strînsă întrepătrundere, rezultată din faptul că înfăptuirea principiilor comuniste solicită situarea hotărîtă pe pozițiile politice și ideologice ale clasei muncitoare, precum și acțiuni revoluționare, științific organizate, conștiente. **P. c.** este străină de orice manifestări sectare sau dogmatice, revizioniste sau ale relativismului etic. **P.** comuniștilor, a membrilor U.T.C. își găsește cea mai deplină și cea mai concludentă afirmare în activitatea politică și obștească, în munca plină de abnegație desfășurată în toate sferele vieții sociale pentru edificarea socialismului și comunismului în patria noastră (v. și partinitate). (V. N. M.)

Principiu moral

Cerință morală fundamentală, exprimată în generalitatea ei. Principiile morale reflectă conținutul esențial al unei anumite morale, trăsăturile ei specifice și definitorii (de ex. principiul colectivismului caracterizează morala socialistă). În forma lor generală, **p. m.** sînt componente ale conștiinței morale a societății și privesc conduita etică a omului, comportarea sa în viață și în societate, precum și

Scanned with OKEN Scanner

caracterul raporturilor reciproce dintre oameni. **P. m.** are, de regulă, un caracter stabil, durabil, în timp ce normele morale sînt relativ mai dinamice, reflectînd modificările survenite în sfera relaţiilor moralei practice. (V. N. M.)

Productivitatea muncii

Eficacitatea cu care este cheltuită munca omenească. **P. m.** se exprimă prin cantitatea de produse obţinute într-o unitate de timp sau prin cheltuiala de muncă pe unitatea de produs. Ea reprezintă o categorie economică generală, existentă în toate orînduirile sociale, şi fiind într-o strînsă dependenţă de nivelul forţelor de producţie şi de caracterul relaţiilor de producţie. Socialismul creează cele mai favorabile condiţii de economisire a muncii sociale şi, prin aceasta, de creştere susţinută a **p. m.** După nivelurile la care se consumă munca omenească, se distinge **p. m.** individuală (a lucrătorului sau a colectivului de oameni ai muncii dintr-o întreprindere, o secţie, un atelier etc.) şi **p. m.** socială, care exprimă eficacitatea cheltuielilor de muncă vie şi materializată şi care se determină prin raportarea venitului naţional la numărul de lucrători ocupaţi în sfera productivă. În ţara noastră, planurile de dezvoltare economico-socială prevăd realizarea unui nivel ridicat al **p. m.**, ca o condiţie esenţială în accelerarea procesului de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate, ca o cerinţă a afirmării superiorităţii socialismului, a lichidării decalajelor ce mai despart România de statele dezvoltate din punct de vedere economic. „Trecerea la o calitate nouă, superioară în întreaga activitate economico-socială impune ca în toate ramurile producţiei materiale să acţionăm susţinut pentru ridicarea mai rapidă a productivităţii muncii, pentru promovarea tot mai intensă a noilor cuceriri ale revoluţiei tehnico-ştiinţifice moderne“ (Nicolae Ceauşescu). În actuala etapă de dezvoltare a ţării noastre, căile principale de creştere a **p. m.** sînt : introducerea progresului tehnico-ştiinţific, a tehnologiilor avansate, extinderea mecanizării şi a automatizării ; ridi-

Scanned with OKEN Scanner

carea nivelului de calificare al tuturor oamenilor muncii, organizarea științifică a producției și a muncii ; cointeresarea materială și stimularea morală a personalului muncitor etc. În cincinalul 1976—1980, în industria socialistă **p. m.** calculată pe un lucrător a cunoscut un ritm mediu anual de creștere de 7,0%. În 1980 **p. m.** a fost cu 40,4% mai mare decît în 1975. Peste trei pătrimi din sporul producției industriale din cincinalul 1976—1980 au fost obținute pe seama creșterii **p. m.** (față de 55% în cincinalul 1971—1975). În deceniul 1981—1990, **p. m.** va crește de circa 1,9 ori. (S. I.)

Producție fizică

Indicator al planificării economico-financiare, utilizat de întreprinderi sau de ramurile economiei naționale pentru exprimarea cantității de produse obținută într-o anumită perioadă de timp și livrată sau destinată desfacerii. **P. f.** permite, între altele, evidențierea cît mai exactă a contribuției unităților economice la satisfacerea nevoilor materiale reale de produse ale ramurilor economiei naționale și ale populației. Îndeplinirea planului la **p. f.** presupune respectarea sortimentelor planificate, avînd desfacerea asigurată la beneficiarii interni sau la export, respectarea tipodimensiunilor, cantităților, calității și termenelor de livrare stabilite în contractele economice. Mecanismul economico-financiar din țara noastră prevede utilizarea indicatorului **p. f.** în strînsă legătură cu cel al producției nete (v.). (D. C.)

Producție globală

Indicator cantitativ, care exprimă valoric rezultatele activității de producție obținute în procesul muncii de o întreprindere într-o anumită perioadă de timp. Se determină prin însumarea valorii produselor fabricate, semifabricatelor, producției neterminate etc., a lucrărilor executate și serviciilor prestate. Oferă o imagine de ansamblu a rezultatelor obținute în activitatea productivă a întreprinderii prin utilizarea resurselor materiale și de muncă,

Scanned with OKEN Scanner

însă prezintă dezavantajul orientării întreprinderilor spre obținerea unor produse scumpe, cu consumuri materiale ridicate și apare deformată datorită înregistrării repetate a unor costuri de producție (ex. la întreprinderile care lucrează prin cooperare producția obținută se înregistrează și la întreprinderea care execută subansamblul și la cea care-l primește înglobîndu-l în produsul complex). Ca urmare a măsurilor de perfecționare a mecanismului economico-financiar, **p. g.** nu mai constituie un indicator fundamental de plan, fiind înlocuită cu producția netă (v.), indicator calitativ care exprimă valoarea nou creată în întreprindere, contribuția acesteia la crearea venitului național. **P. g.** rămîne însă ca indicator general în cadrul sistemului de indicatori, norme și normative de eficiență pentru exprimarea volumului de activitate, a unor laturi ale eficienței economice (ex. **p. g.** la 1 000 lei fonduri fixe), precum și a ritmurilor de creștere. **P. g.** pe locuitor, indicator care exprimă nivelul dezvoltării economico-sociale în profil teritorial obținut prin însumarea **p. g.** industriale, agricole, din construcții, transporturi, servicii. Congresul al XII-lea al P.C.R., pe linia trecerii la o nouă calitate în toate domeniile de activitate, a hotărît ca, în cadrul repartizării teritoriale raționale a forțelor de producție, în anul 1985 fiecare județ să obțină o **p. g.** pe locuitor de cel puțin 70 000 lei, din care 50 000 producție industrială. (S. I.)

Producție netă

Indicator economico-financiar, care, la nivelul unităților economice, centralelor, ramurilor și ministerelor economice, exprimă valoarea nou creată în activitatea de producție. Ca indicator sintetic, **p. n.** reflectă mai exact aportul fiecărei unități la crearea venitului național. În calculul **p. n.** se includ : retribuția muncii, impozitul pe fondul de retribuire ; contribuțiile pentru asigurările sociale, beneficiile, cheltuielile pentru introducerea tehnicii noi și alte elemente. Indicatorul **p. n.** permite măsurarea eficienței economice a muncii sociale cheltuite, co-

Scanned with OKEN Scanner

interesează întreprinderile în reducerea cheltuielilor materiale de producție, în valorificarea superioară a întregului potențial material și uman al acestora. În raport de gradul de îndeplinire a planului la indicatorul valoarea **p. n.**, întreprinderilor li se acordă proporțional fondul de retribuire la care acestea au dreptul. Indicatorul **p. n.** contribuie la întărirea autogestiunii economico-financiare a unităților, la accentuarea laturilor calitative ale activității economice. Potrivit Directivelor adoptate de Congresul al XII-lea al P.C.R., în cincinalul 1981—1985 **p. n.** industrială va crește în continuare în ritm susținut. (D. C.)

Produs social

Totalitate a valorilor de întrebuințare create într-o țară, într-o perioadă de timp determinată, de regulă de un an. **P. s.** este rezultatul muncii desfășurate în sfera productivă, prin utilizarea elementelor avuției naționale. Structura **p. s.** poate fi analizată sub două aspecte : a) din punct de vedere natural-material, **p. s.** se compune din mijloace de producție (inclusiv servicii de producție) și bunuri de consum ; b) din punct de vedere valoric, **p. s.** se compune din valoarea mijloacelor de producție consumate pentru producerea lui (fondul de înlocuire) și din valoarea nou creată în cursul anului sau venitul național (v.). În societatea noastră socialistă, dezvoltarea forțelor de producție, a economiei naționale în ansamblu, asigură o creștere continuă și în ritm susținut a **p. s.** În cincinalul 1976—1980, ritmul mediu anual de creștere a **p. s.** a fost de 6,9%. Corespunzător Directivelor Congresului al XII-lea al P.C.R., în perioada 1981—1985 **p. s.** va cunoaște un ritm mediu anual susținut de creștere, fiind în continuare devansat de cel al venitului național, ca expresie a sporirii eficienței activității economice. (D. C.)

Prognoză

1. (În praxiologie și viitorologie.) Termen generic, echivalent cu cel de previziune. **2.** (În general, în științele sociale.) Descriere a stărilor viitoare ale unui sistem social,

Scanned with OKEN Scanner

în opoziție cu diagnoza — descriere a stării sale actuale. 3. Operație de ordin praxiologic și construcție teoretică cu caracter de proiecție în viitor, anterioară planificării, prin care se configurează o linie de dezvoltare dezirabilă, posibil de atins, a unui sistem social sau a unui subsistem al acestuia. În activitatea economico-socială, **p.** constituie un instrument științific indispensabil factorului de decizie. În societatea socialistă activitatea de **p.** devine în aceste condiții o componentă de bază a procesului de elaborare a planurilor de dezvoltare economică și socială, contribuind la fundamentarea temeinică a opțiunilor pentru o strategie sau alta de dezvoltare, la progresul întregii economii și accelerarea mersului înainte al societății. (M. M.)

Program politic

Document care cuprinde principiile, opțiunile și scopurile declarate în domeniul economic, social, politic, într-o etapă dată, de către un partid politic, o organizație obștească, un guvern, un candidat la o funcție politică de conducere. **P. p.** este expresia concepțiilor ideologice și a intereselor de clasă ale celor care-l elaborează și-l prezintă drept ghid al activității lor. De multe ori, pentru partidele politice burgheze și pentru exponenții acestora politica reprezintă domeniul unor acțiuni conjuncturale, iar **p. p.** apare în asemenea viziune ca un instrument abil de manipulare a opiniei publice, mai ales în timpul campaniilor electorale. Pentru partidele comuniste, **p. p.** constituie documentul de bază al activității, care reflectă capacitatea acestor partide de a cunoaște și de a orienta, în mod științific, întreaga viață economico-socială și perspectivele ei de dezvoltare din țara în care își desfășoară activitatea. (V. M.)

Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism

Adoptat de Congresul al XI-lea al P.C.R. (1974), reprezintă carta fundamentală, ideologică, teoretică și politică a

Scanned with OKEN Scanner

partidului, expresia marxism-leninismului creator în România. **Programul P.C.R.** axează întreaga activitate a partidului pe o concepție politică unitară, orientează eforturile poporului în toate sferele vieții sociale (economică, socială, politică, științifică, culturală), în vederea dezvoltării puternice a forțelor de producție, perfecționării necontenite a relațiilor de producție, conducerii și organizării științifice a societății. Înfățișînd politica P.C.R. în problema națională, coordonatele activității politico-ideologice și educative, principiile fundamentale ale făuririi societății comuniste, **Programul P.C.R.** evidențiază rolul partidului și statului în etapa actuală, în dezvoltarea și perfecționarea democrației socialiste. În același spirit creator, pe baza unei profunde analize științifice, sînt relevate schimbările survenite pe plan mondial, tendințele dezvoltării vieții internaționale contemporane, reliefîndu-se ideea că viitorul aparține unei lumi în care fiecare națiune va fi stăpînă pe propriul destin, în care popoarele vor colabora pașnic în scopul progresului social-economic al fiecăruia dintre ele, al dezvoltării civilizației umane. Un loc de seamă îl deține în **Programul P.C.R.** politica de dezvoltare a solidarității și colaborării partidului și statului nostru cu toate statele socialiste, cu toate partidele comuniste și muncitorești, cu forțele democratice, progresiste, antiimperialiste de pretutindeni. **Programul P.C.R.** reflectă interesele vitale ale tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, fiind însuși programul întregului nostru popor de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism. Concluziile și previziunile științifice cuprinse în **Programul P.C.R.** orientează întreaga activitate a partidului. „Totodată, va trebui să se țină permanent seama de transformările revoluționare ce se vor produce în societatea socialistă românească și în viața internațională, trăgîndu-se concluziile corespunzătoare din aceste schimbări pentru activitatea din fiecare etapă de dezvoltare. Nu trebuie să uităm nici un moment că Programul nu dă și nu poate da decît orientarea științifică generală ; concluziile și pre-

Scanned with OKEN Scanner

vederile sale nu sînt dogme date odată pentru totdeauna. Va trebui să avem permanent în vedere îmbogățirea Programului cu noi teze teoretice reieșite din activitatea de transformare revoluționară a societății" (Nicolae Ceaușescu). Pentru a asigura în continuare o perspectivă clară în dezvoltarea economico-socială a țării, Congresul al XII-lea al P.C.R. (1979) a hotărît ca pînă la Congresul al XIII-lea al partidului să se elaboreze **Programul P.C.R.** pentru perioada următoare, pînă în anul 2000 sau 2010. În deceniul 1981—1990 se vor realiza în linii mari obiectivele făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, iar noul **Program** va trebui să traseze căile și direcțiile dezvoltării în continuare a acesteia, ale trecerii treptate la înfăptuirea în țara noastră a principiilor comuniste de muncă și de viață. (V. T.)

Progres social

Dezvoltare legică, necesară, de la inferior la superior, manifestată atît în diversele domenii ale vieții sociale, cît și la scara întregii istorii a umanității. Gîndirea premarxistă concepea **p. s.** în mod unilateral, ca o evoluție liniară, plată, lipsită de orice contradicții. Spre deosebire de asemenea concepții metafizice, materialismul istoric demonstrează existența unui dinamism iminent vieții sociale, generat de dialectica istorică reală, și explică **p. s.** pe baze științifice, dezvăluind fundamentul obiectiv al mișcării sociale, dialectica forțelor și relațiilor de producție, a bazei și suprastructurii. Criteriul principal al **p. s.** îl reprezintă gradul de dezvoltare a forțelor de producție, alături de care funcționează și o serie de alte criterii importante : gradul de dominare a relațiilor sociale de către oameni, gradul de dezvoltare a vieții spirituale, gradul de umanizare a relațiilor sociale ș. a. În societățile întemeiate pe clase antagoniste, **p. s.** are un caracter contradictoriu, progresul unui domeniu sau al unei țări se asociază și chiar este condiționat, în anumite situații, de regresul altui domeniu sau al altei țări, de intensificarea asupririi unor clase sociale, de agravarea contradicțiilor. Socialismul, suprimînd proprietatea privată asupra mij-

loacelor de producție, creează pentru prima oară cadrul istoric necesar unui autentic **p. s.** multidimensional, în care dezvoltarea forțelor de producție se realizează în mod rațional, planificat, în scopul potențării progresului în ordinea umanului, al făuririi unei civilizații materiale și spirituale superioare. Socialismul valorifică și fortifică substratul uman al forțelor de producție, instituie un tip de organizare socială în care realizarea plenară a personalității umane este concepută ca o exigență esențială a înfăptuirii progresului general al societății. În concepția partidului nostru, misiunea istorică a socialismului nu se reduce la eliberarea omului de exploatare, la asigurarea bunăstării lui materiale, ci constă, totodată, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, în „a făuri o civilizație spirituală superioară, care nu se poate realiza decît prin formarea unui om nou, cu o înaltă conștiință și pregătire culturală și profesională, cu un profil moral-politic înaintat". (V. T.)

Proletariat

Clasă socială, formată din muncitori salariați, liberi din punct de vedere juridic, dar lipsiți de proprietate asupra mijloacelor de producție, și care, pentru a trăi, sînt forțați să-și vîndă capitaliștilor forța de muncă, fiind supuși exploatării capitaliste. **P.** a luat naștere odată cu dezvoltarea producției capitaliste și a industriei moderne, închegîndu-se treptat ca o clasă socială omogenă, cu interese comune și cu o funcție social-istorică distinctă. În capitalism, **p.** reprezintă clasa consecvent revoluționară, fundamental interesată în desființarea acestei orînduiri, în lichidarea exploatării omului de către om și în înfăptuirea revoluției socialiste. În pofida unor teorii apologetice burgheze, care susțin teza „integrării" socio-politice și spirituale a muncitorilor în „societatea de consum", **p.** se manifestă, în țările capitaliste, ca o clasă consecvent revoluționară, al cărei rol se afirmă tot mai puternic în viața socială și politică, punînd cu vigoare în evidență misiunea sa istorică de transformare revoluționară a societății. (V. T.)

Scanned with OKEN Scanner

Propagandă politică

Activitate sistematică desfăşurată în vederea răspîndirii unor idei, doctrine social-politice etc., menite să formeze în rîndul maselor anumite atitudini, opinii şi comportamente sociale şi politice. **P. p.** nu se rezumă la o simplă difuzare de informaţii, ci pune accentul pe explicarea şi interpretarea faptelor şi evenimentelor, în lumina unei anumite ideologii, a intereselor şi aspiraţiilor anumitor clase sociale, partide politice, naţiuni, în lumina unei anumite politici. În ţara noastră, Partidul Comunist Român conferă **p. p.** funcţia principală de conştientizare politică a oamenilor muncii, pe baza cunoaşterii legilor obiective ale dezvoltării sociale, a strategiei şi tacticii revoluţionare, a politicii interne şi externe a partidului. **P.** de partid stimulează gîndirea politică, înlesneşte înţelegerea justă de către cei ce muncesc a evenimentelor interne şi internaţionale şi adoptarea unei atitudini corespunzătoare faţă de acestea, situîndu-se în prim plan explicarea ştiinţifică a fenomenelor şi proceselor proprii actualului stadiu de dezvoltare a ţării, importanţa obiectivelor prezente şi de perspectivă ale edificării socialismului şi comunismului. Ea are un rol de cea mai mare însemnătate în formarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste, precum şi în mobilizarea maselor la activitatea practică de înfăptuire a Programului partidului. Esenţa acestei activităţi este pregnant subliniată de către tovarăşul Nicolae Ceauşescu : „A desfăşura o propagandă cu adevărat revoluţionară înseamnă a-i pregăti şi stimula pe oameni să acţioneze pentru organizarea societăţii pe baze noi, superioare, corespunzător principiilor dreptăţii şi echităţii, a-i mobiliza în lupta împotriva vechiului, a spiritului conservator, retrograd, pentru promovarea curajoasă a noului în gîndirea şi practica socială". (M. M.)

Proprietate

Categorie economică generală care exprimă raporturile dintre membrii societăţii, privind stăpînirea mijloacelor de producţie şi însuşirea rezultatelor producţiei sociale. **P.**

Scanned with OKEN Scanner

cunoaşte două tipuri fundamentale : **p.** socială şi **p.** privată. În ţara noastră, relaţiile de producţie, precum şi întreaga activitate economico-socială se întemeiază pe **p. socialistă** (obştească) asupra mijloacelor de producţie, sub cele două forme ale sale : de stat şi cooperatistă. **P. s.** se materializează în mijloace de producţie şi bunuri de altă natură, administrate de organele de conducere colectivă şi de oamenii muncii din unităţile economico-sociale de pe întreg cuprinsul ţării. Ea conferă membrilor societăţii socialiste calitatea de producători şi de proprietari ai mijloacelor de producţie, şi de beneficiari direcţi ai rezultatelor muncii depuse. Societatea noastră socialistă cunoaşte, de asemenea **p. personală** a oamenilor muncii asupra bunurilor dobîndite pe baza veniturilor provenite din repartiţia după muncă. Etapa de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate în ţara noastră se caracterizează prin dezvoltarea continuă a **p. s.**, baza trainică a prosperităţii patriei, a ridicării neîncetate a bunăstării întregului popor. Apărarea şi dezvoltarea **p. s.** constituie pentru toţi oamenii muncii, pentru tineretul revoluţionar, îndatoriri primordiale de ordin patriotic, cetăţenesc şi moral. (D. C.)

Psihologie

Ştiinţă ce studiază psihicul, caracteristicile şi legităţile proceselor psihice (cognitive, afective, voliţionale), însuşirile psihice ale persoanei (caracter, temperament), relaţiile psihice interumane. În sistemul ştiinţelor, **p.** se situează la confluenţa ştiinţelor naturii cu ştiinţele sociale, abordînd probleme dintre cele mai diferite, referitoare atît la mecanismele neurofiziologice, la procesele biofizice şi biochimice ale psihicului uman, cît şi la condiţionarea socială a psihicului, la manifestările psihologice ale grupurilor sociale etc. În secolul nostru, **p.** a devenit o ştiinţă cu un pronunţat caracter experimental, care utilizează un vast ansamblu de metode şi tehnici de cercetare (observaţia, experimentul, convorbirea, metoda bio-

Scanned with OKEN Scanner

grafică, testele, sondajul de opinie, ancheta etc.). **P.**, prin virtuțile sale teoretice și practice, prin achizițiile sale de ordin științific și implicațiile practice pe care le are în diverse domenii de activitate socială reprezintă o știință a cărei însemnătate este în continuă creștere. **P.** generale — care studiază legitățile generale ale fenomenelor psihice — i se adaugă o multitudine de discipline psihologice de ramură, cum ar fi **p.** copilului, **p.** pedagogică, **p.** muncii, **p.** inginerească, psihopatologia, **p.** socială, **p.** artei, **p.** juridică, **p.** politică, **p.** medicală, **p.** religiei, **p.** militară, **p.** sportului și altele, a căror dezvoltare atestă pregnant stadiul înalt de dezvoltare la care a ajuns astăzi această știință a omului. În țara noastră **p.** a cunoscut o evoluție ascendentă în ultimii o sută de ani, tradițiilor valoroase ale reprezentanților **p.** românești adăugîndu-li-se în perioada actuală realizările teoretice și cercetările multiple întreprinse de noile generații de psihologi, avînd la bază concepția materialismului dialectic și istoric. (M. M.)

Putere

Fenomen social fundamental, care constă în capacitatea de a lua decizii și a asigura îndeplinirea lor prin utilizarea a diferite mijloace de constrîngere sau de persuasiune. **P.** este caracteristică tuturor grupărilor sociale organizate, putîndu-se, astfel, distinge tot atîtea tipuri de **p.** cîte genuri de grupări umane există într-o societate. Specificul **p.** ca relație socială este de a fi asimetrică, existînd o diferență de potențial între conducere și supunere în cadrul acestei relații. Formele de **p.** care există într-o societate sînt strîns dependente de domeniul în care se manifestă — politic, economic, social etc. —, de natura forțelor pe care se fundamentează, precum și de raporturile de clasă existente în acea societate. Interdependența acestor forme de **p.** duce la constituirea sistemului **p. sociale.** Rolul esențial al fiecărei forme de **p.** este de a asigura echilibrul și funcționalitatea diferitelor grupări umane, coeziunea și compatibilitatea activităților acestora în conformitate cu interesele categoriilor sociale care o dețin și o exercită.

Scanned with OKEN Scanner

P. politică, formă centrală a **p. s.,** este o funcție socială generalizată, care constă în capacitatea de a lua decizii obligatorii la nivelul întregii societăți, în conformitate cu interesele claselor conducătoare în sistemul **p.** și a le asigura îndeplinirea prin autoritatea suverană și prin mijloacele forței publice. Întreaga viață politică trebuie deci înțeleasă ca lupta sau cooperarea diferitelor grupări pentru cucerirea acestei **p.** suverane sau pentru exercitarea sa. **P. p.** include în sine **p.** suverană a statului (menținută nu numai prin „forța dreptului", ci și prin „dreptul forței" atunci cînd societatea este întemeiată pe clase antagoniste), partidele politice ale claselor dominante, mijloacele lor de informare în masă, opinia publică ce sprijinea **p.,** toți acești factori alcătuind sistemul **p. p.** Această formă a **p. s.** se manifestă prin utilizarea celorlalte forme de **p.** (economică, militară etc.), drept bază și instrumente ale sale în conformitate cu țelurile către care tinde. **P.** politică își datorează în bună parte atît fundamentul cît și instrumentele sale **p. economice,** deși nu este generată în mod direct de către aceasta. La rîndul său **p. p.,** mai ales prin intermediul aparatului statal, este principalul instrument în organizarea vieții economice și în promovarea intereselor claselor deținătoare de **p. e.** În societățile bazate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție **p.** constituie principalul mijloc de exercitare a dominației de clasă, natura și tipul ei schimbîndu-se în fiecare orînduire în funcție de clasa dominantă în societatea respectivă, de categoriile sociale pe care se sprijină sistemul **p.** și de relațiile pe care această **p. p.** le apără. Inegalitatea socială din aceste societăți determină ca **p.** să oscileze necontenit între două extreme : relațiile de conducere-supunere, inerente funcționării oricărui organism social, și cele de dominare-subordonare, care exprimă voința unei minorități privilegiate și se exercită mai ales prin mijloace violente. În socialism, faptul că masele populare devin deținătoare nemijlocite ale **p. p.** determină ca din structura acesteia să fie eliminată componenta de dominare-subordo-

Scanned with OKEN Scanner

nare, iar folosirea coerciției pentru obținerea supunerii față de actele **p.** să fie, de asemenea, înlăturată. Funcția fundamentală a **p.** este cea de conducere socială, în care democrația directă devine componenta esențială și latura cea mai dinamică a acesteia. Pe măsura maturizării societății socialiste, funcțiile conducerii politice a societății se transformă tot mai mult în funcții nemijlocit sociale, concomitent cu atragerea maselor la realizarea acestei conduceri, adică cu procesul socializării **p.** În perspectiva societății comuniste, se va produce dispariția treptată a **p. p.** și înlocuirea sa cu autoconducerea socială. (V. M.)

Scanned with OKEN Scanner

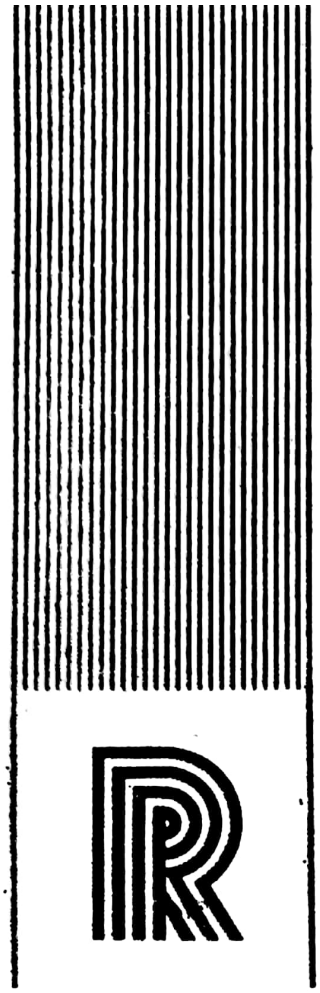

Radicalism

Curent politic sau doctrinar, care preconizează în practica politică atitudini și metode lipsite de compromis, pentru introducerea unor inovații profunde în ordinea politică existentă sau, dacă **r.** este adoptat de către o mișcare revoluționară, pentru înlăturarea acesteia. **1.** Sensul autentic și fundamental al **r.** în politică rezidă în capacitatea unei mișcări revoluționare de a determina transformări sociale ireversibile în viața unui popor, de a promova valori progresiste și mai ales de a realiza mutații esențiale inspirate de asemenea valori în viața diferitelor colectivități umane și a indivizilor ; teoria marxistă releva faptul că a fi radical înseamnă a merge pînă la rădăcina lucrurilor, iar pentru om rădăcina este însuși omul. **2.** Ca atitudine politică a unor orientări ce se manifestă în capitalismul contemporan, **r.** este foarte diversificat, în rîndurile sale distingîndu-se chiar orientări net

Scanned with OKEN Scanner

opuse — de stînga sau de dreapta —, ale căror acțiuni și programe frizează deseori extremismul. **R. de stînga,** atitudine politică ce caracterizează unele mișcări contestatare ce s-au manifestat mai ales în urmă cu un deceniu și jumătate în cadrul capitalismului actual, alcătuite din grupuri eterogene de militanți — studenți, tineri de culoare, intelectuali, dizidenți ai unor partide de stînga ș. a. — și lipsite de o strategie politică unitară, ca și de o organizare centralizată ; această variantă a **r. de s.** considera, mai ales la începuturile sale, că lupta revoluționară menită să înlăture capitalismul poate izbucni spontan, fără o prealabilă pregătire și organizare. Există și o variantă extremistă a **r. de s., neoanarhismul** (v. anarhism), care susține înlăturarea exclusiv prin mijloace violente a oricărei forme de autoritate. **R. de dreapta,** extremism politic de orientare conservatoare, reacționară (de ex. maccarthysmul în S.U.A., diverse regimuri militariste cu caracter reacționar, neofascismul), care consideră că principalul pericol social îl constituie forțele de stînga, în primul rînd comuniștii, și susțin necesitatea folosirii forței, a violenței extreme pentru desființarea acestora. Opoziția crescîndă a forțelor de stînga, progresiste, antiimperialiste (v.) a determinat în ultimii ani o îngustare considerabilă a ariei de manevră a **r. de d.** (V. M.)

Raport de forțe

Relație care exprimă gradul în care diverse forțe social-politice sau militare se confruntă între ele, dinamica și perspectivele acestei confruntări, ponderea părților aflate în conflict în determinarea unui deznodămînt. Aprecierea justă a **r. de f.** pe plan național și internațional, a factorilor obiectivi și subiectivi care acționează, constituie o condiție de prim ordin pentru elaborarea unei strategii și tactici eficiente, pentru promovarea unei politici interne și internaționale realiste, conformă cerințelor vieții. Analiza materialist-dialectică și istorică a epocii contemporane demonstrează că în lume s-au produs mari transformări revoluționare, sociale și naționale, care au determinat și determină schimbarea **r. de f.** mondial în

Scanned with OKEN Scanner

favoarea forțelor progresiste, antiimperialiste. Direcția principală a acestor mutații constă în afirmarea voinței popoarelor de a pune capăt vechii politici imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, de a-și hotărî în mod liber dezvoltarea economico-socială, propriul viitor. În modificarea **r. de f.** în favoarea unei lumi a păcii și progresului un rol important îl au țările socialiste, care prin succesele obținute în construcția noii orînduiri exercită o influență crescîndă asupra lumii contemporane. De asemenea, o influență puternică în schimbarea **r. de f.** o au mișcările de eliberare națională, țările în curs de dezvoltare, care au lichidat dominația colonială și acționează pentru o dezvoltare independentă, precum și creșterea rolului clasei muncitoare, al țărănimii, intelectualității, al femeilor, tineretului, al altor categorii sociale. Aceste procese, alături de accentuarea crizei generale a capitalismului, duc la restrîngerea ariei de acțiune și influență a imperialismului. Întreaga evoluție a vieții politice internaționale, procesele și tendințele noi ce se manifestă pe plan mondial confirmă realismul și justețea aprecierilor P.C.R., a orientărilor politicii externe a României socialiste, țara noastră manifestîndu-se ca un factor activ în viața internațională. După cum a relevat tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Partidul Comunist Român, Republica Socialistă România se angajează să acționeze — ca și pînă acum — cu întreaga forță, împreună cu țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare și nealiniate, cu toate popoarele și forțele progresiste pentru o politică nouă, democratică, pentru soluționarea în interesul progresului și păcii a tuturor problemelor complexe ale vieții internaționale". (V. F.)

Rasism

Doctrină social-politică antiștiințifică și reacționară, apărută la sfîrșitul secolului trecut, mai ales în cadrul orientării retrograde, proimperialiste din gîndirea politică germană. **R.** susține inegalitatea biologică și intelectuală a raselor umane, precum și superioritatea necondiționată, pe aceste planuri, a rasei albe, al cărei prototip este con-

Scanned with OKEN Scanner

siderată rasa „ariană", de origine germanică. În pofida celor mai elementare adevăruri istorice și sociale, teoriile rasiste, care au exaltat mitul rasei „ariene", au considerat-o pe aceasta drept factorul determinant în istorie, făuritoarea, încă din antichitate, a marilor culturi și epoci de civilizație. Deși ideea inegalității raselor a apărut încă în perioada expansiunii coloniale a unor țări europene (sec. XVI—XVII) ca o încercare de a justifica subjugarea și exterminarea populațiilor din colonii, r. s-a constituit ca doctrină în a doua jumătate a sec. XIX, mai ales în lucrările lui J. A. de Gobineau și H. S. Chamberlain. **R.** încearcă să justifice inegalitatea socială și națională, exploatarea și mai ales războaiele de cotropire, plecînd de la ideea aberantă că rasa „superioară" este menită să subjuge rasele proclamate inferioare, care ar fi, chipurile, incapabile de cultură și civilizație. Mitul rasei „ariene" a fost ulterior exaltat pînă la dimensiuni paroxistice în doctrina hitlerist-nazistă în încercarea acesteia din urmă de a justifica politica de expansiune și genocid (v.). Variantele actuale de **r.** încearcă și ele, plecînd de la vechile postulate, să justifice politica segregaționistă și neocolonialistă. (V. M.)

Rată a acumulării

Mărime relativă a acumulării, exprimată prin raportul dintre fondul de acumulare (dezvoltare) și venitul național. Mărimea **r. a.** într-o țară sau alta este influențată de o serie de factori cum sînt : nivelul dezvoltării forțelor de producție, caracterul relațiilor de producție, structura pe ramuri și gradul de complexitate a economiei naționale, nivelul eficienței economice, condițiile concrete ale desfășurării reproducției lărgite. În țara noastră, menținerea la un nivel ridicat a **r. a.** este impusă în mod obiectiv de necesitățile construcției socialiste și ale lichidării decalajului față de țările avansate din punct de vedere economic, de cerințele modernizării economiei naționale pe baza celor mai noi cuceriri ale progresului tehnic contemporan, ale asigurării unei repartiții teritoriale raționale a forțelor de producție, ale dezvoltării bazei materiale a

învățămîntului, cercetării științifice și activităților social-culturale, ale creșterii nivelului de trai al oamenilor muncii. (D. C.)

Război

Fenomen social negativ, cu urmări profund distructive, care constă în folosirea forței brute, a violenței armate, în cursul căruia se manifestă și se încearcă a fi tranșate relațiile conflictuale dintre grupuri mari de oameni (clase, popoare, state, grupuri de state). **R.** ca fenomen social a însoțit întreaga istorie a omenirii pînă în prezent. În pofida unor teorii biologiste sau psihologiste, care încearcă să acrediteze ideea că **r.** este un fenomen inerent naturii umane, marxismul relevă că acesta are o cauzalitate socială, nu provine din ordinea biologică, ci din cea socială a existenței umane, nu se leagă de imperfecțiunea „veșnică" a naturii umane, și deci nu e fatal, inevitabil. Conflictele de clasă și prelungirea acestora la nivel național au constituit o permanentă sursă de **r.** din perioada destrămării comunei primitive și a apariției proprietății private. Constituirea armatei ca element esențial al forței publice a statului determină o permanentizare a **r.** în relațiile internaționale, datorită politicii agresive duse de statele mai puternice la un moment dat. Din punctul de vedere al scopului politic urmărit — criteriu științific propus de către marxism pentru evaluarea naturii **r.** —, există **r.** nedrepte, duse pentru anexiuni teritoriale, pentru jefuirea altor popoare, menținerea unor regimuri reacționare ori pentru perpetuarea unor stăpîniri nedrepte, dobîndite anterior; există, de asemenea, **r.** drepte, de apărare împotriva agresiunii sau cotropirii, de eliberare socială sau națională. Un anumit **r.** poate fi nedrept de o parte și drept de cealaltă parte, poate fi nedrept de ambele părți, însă nu poate fi niciodată drept de ambele părți. Așa cum în anumite momente istorice **r.** drepte au servit forțelor sociale progresiste, la eliberarea națională sau socială, **r.** nedrepte au servit, dimpotrivă, forțelor reacționare, regimurilor antipopulare, acționînd împotriva progresului social general. În epoca noastră, apariția

Scanned with OKEN Scanner

armelor de exterminare în masă a mărit pînă la dimensiuni catastrofale periculozitatea **r.**, care pot lovi şi distruge şi statele nebeligerante şi chiar întreaga omenire. Astăzi sursa **r.** rezidă în natura formaţiunilor sociale întemeiate pe proprietatea privată, şi în politica imperialistă. Avîndu-se în vedere creşterea continuă a ponderii forţelor progresiste, antiimperialiste pe plan internaţional, în condiţiile actuale există posibilitatea şi necesitatea preîntîmpinării **r.**, înainte chiar de dispariţia societăţii capitaliste. Eliminarea forţei sau a ameninţării cu forţa din relaţiile internaţionale, promovarea în cadrul acestor relaţii a principiilor respectării independenţei şi suveranităţii naţionale, neamestecului în treburile interne şi avantajului reciproc, formulate cu deosebită claritate în documentele de politică externă ale ţării noastre, constituie baza necesară pentru evitarea declanşării **r.** (V. M.)

Reacţiune politică

Atitudine şi acţiune politică contrară mersului general al societăţii, sensului istoriei ; **r. p.** este o poziţie retrogradă, caracteristică de regulă categoriilor sociale înlăturate de la putere şi care urmăresc restaurarea unor stări de lucruri perimate, a orînduirii vechi. **R. p.** reprezintă în esenţă o acţiune îndreptată împotriva politicii progresiste dintr-o anumită ţară (ex. : lupta nobilimii feudale împotriva categoriilor revoluţionare din perioada revoluţiilor burgheze ; în perioada contemporană, încercarea cercurilor imperialiste de a restaura prin forţă unele regimuri antipopulare). (V. M.)

Realism (în artă)

1. Atribut esenţial al artei, exprimînd realizarea funcţiei sale cognitive, de a fi o reflectare adecvată a realităţii, în conformitate cu principiul veridicităţii. În acest sens, **r.** defineşte o atitudine estetică fundamentală, caracterizată prin transparenţa semnificaţiei în datele sensibile ale imaginii, prin primatul obiectivităţii faţă de subiectivitate, prin adecvarea mijloacelor de expresie la con-

Scanned with OKEN Scanner

ținutul stărilor reprezentate. 2. Curent artistic postromantic, manifestat cu strălucire în secolul al XIX-lea, mai ales în literatură și în pictură. În această ipostază de mișcare artistică istoricește determinată, **r.** i se atribuie următoarele note distinctive: refuză idealizarea și vizionarismul romantic pentru a afirma o viziune lucidă, critică, demistificatoare asupra existenței; denunță anomaliile vieții sociale și respinge elanurile interioare, efuziunile și patosul pentru teritorii exotice și imaginare; tematic, preferă zona vieții cotidiene, oglindirea condiției umane în ipostazele sale tipice, reprezentative; manifestă interes pentru detaliul revelator, pentru observația socială și caracterologică, pentru compoziția echilibrată și coerentă, pentru claritate și naturalețe în expresie. În secolul nostru, **r.** s-a îmbogățit tematic și stilistic, ajungînd să-și subordoneze anumite viziuni și modalități de expresie care erau considerate a-i fi antinomice; astfel, se vorbește azi de **r.** magic, mitic, simbolic, de neorealism etc. **R.** revoluționar al artei noastre socialiste valorifică tradițiile artei românești și este animat de o viziune umanistă, profund angajată în reflectarea vieții în toată complexitatea ei, compatibilă cu diversitatea de formule și stiluri în care se poate exprima. (Gr. G.)

Realism politic

1. Atitudine față de fenomenele politice, care exclude utopismul sau idealismul istoric și ia în considerare dialectica posibilității și realității, orientînd acțiunea politică pe baza studiului atent al cerințelor obiective ale realității și al posibilităților existente de realizare a acestor cerințe. Realismul în politică este strîns legat de capacitatea de a discerne esențialul pentru acțiunile din acest domeniu, de a disocia alternativele posibile ale opțiunii politice în orice domeniu, ținînd seama de întregul complex al fenomenelor care dau specificul unei etape date. În politică, realismul este, de aceea, condiționat de creativitate. 2. Doctrină politică, ce constă într-o interpretare unilaterală, reducționistă a esenței relațiilor in-

Scanned with OKEN Scanner

ternaționale și a tendințelor politicii mondiale, reieșită din considerarea forței ca mijloc unic de realizare a politicii, în special a celei externe. La elaborarea ei, în perioada postbelică, mai ales în etapa „războiului rece", au contribuit doctrinari ca Hans Morgenthau, George Kennan, Reinhold Niebuhr, Raymond Aron, Walter Lippmann, R. Tucker, R. Osgood ș. a. Ideea fundamentală a **r. p.** este apologia forței în relațiile internaționale, iar printre tezele sale se află absolutizarea „interesului național" al marilor puteri, universalitatea imperialismului înțeles ca tendință spre expansiune, proclamarea inevitabilității războaielor etc. În această doctrină interesul național este identificat cu cel statal, iar acesta este redus la noțiunea de forță, care, la rîndul său, este înțeleasă adesea ca putere militară. Absolutizarea forței ca fundament al politicii servește la formularea concluziei eronate despre necesitatea dobîndirii „supremației în domeniul forței" ca tendință legică a vieții politice. Această teză a servit pentru justificarea tendințelor cercurilor imperialiste (mai ales americane) către dominația mondială. Întrucît în această viziune tendința către supremație apare ca universală și necesară, expansiunea și războiul devin obiectiv necesare. Originile războaielor și ale politicii forței sînt reduse în cele din urmă la instinctele oamenilor sau deduse din „imperfecțiunea naturii umane", cum procedează, de pildă, H. Morgenthau. Se ajunge astfel la un argument prin excelență conservator : războiul este inevitabil pentru că a existat și în trecut. Caracterul negativ și nociv al doctrinei **r. p.** rezidă și în faptul că în multe cazuri tezele sale inspiră orientările politice inițiate de către promotorii imperialismului. Respingînd această teorie, forțele revoluționare, democratice și progresiste militează pentru instituirea unei noi ordini politice și economice mondiale, care să înlăture inegalitățile și forța din relațiile dintre state și să promoveze un climat de încredere și destindere, de pace și cooperare. (V. M.)

Scanned with OKEN Scanner

Reciclare

Mijloc principal de perfecționare, împrospătare și îmbogățire sistematică a cunoștințelor, de însușire a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii din domeniul respectiv de activitate. Constituie o necesitate obiectivă datorită „uzării" rapide a cunoștințelor în condițiile exploziei informaționale contemporane și este o condiție a sporirii eficienței activității. Cuprinde forme organizatorice diferite și folosește metode variate corespunzător specificului profesiei și complexității domeniului de activitate. „Este bine știut că rolul hotărîtor în producție, în toate domeniile de activitate îl au oamenii, îl are gradul lor de pregătire profesională și tehnică, ca și conștiința lor revoluționară, socialistă. Acționînd în această direcție, vom face ca minunata forță a clasei muncitoare, a poporului nostru, să fie cu adevărat chezășia îndeplinirii cu succes a obiectivelor stabilite de Congresul al XII-lea în actualul cincinal" (Nicolae Ceaușescu). În țara noastră, a fost instituționalizată reciclarea profesională, periodică și planificată, a întregului personal muncitor din unitățile socialiste, principalele forme fiind : instruirea la locul de muncă, cursuri organizate în întreprinderi și în centre de perfecționare, programe personale de îmbogățire a cunoștințelor, stagii de practică pentru specializare în unitatea respectivă, în alte unități sau în străinătate, absolvirea după încadrarea în muncă a unei instituții de învățămînt superior, inclusiv învățămîntul postuniversitar și doctoratul (v. și calificare profesională). (S. I.)

Recuperarea materialelor refolosibile

Acțiune economică de mare eficiență, care constă în valorificarea superioară a resurselor prin refolosirea materialelor, reciclarea materialelor industriale recuperabile și recondiționarea pieselor de schimb. Ea ocupă un loc important în cadrul economisirii, gospodăririi judicioase și valorificării tuturor resurselor materiale — cerințe ale organizării și desfășurării oricărui proces de dezvoltare economică. **R. m. r.** a devenit o necesitate stringentă

Scanned with OKEN Scanner

odată cu declanşarea şi agravarea pe plan mondial a crizei energetice şi de materii prime, cu creşterea tot mai accentuată a preţurilor acestora. În ţara noastră, economisirea maximă, valorificarea superioară, recuperarea şi reintroducerea în circuitul economic a tuturor materialelor refolosibile reprezintă cerinţe de cea mai mare importanţă pentru asigurarea dezvoltării în ritmuri susţinute, pentru modernizarea structurilor şi proceselor tehnologice de producţie, pentru o înaltă eficienţă economică — baza trainică a atingerii obiectivului stabilit de Congresul al XII-lea al P.C.R. privind realizarea independenţei României în domeniul resurselor energetice. După cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu, „O atenţie deosebită trebuie să acordăm recuperării, colectării şi refolosirii materialelor... Pentru multe sectoare, prin recuperarea şi refolosirea materialelor putem şi trebuie să asigurăm pînă la 50% şi chiar peste 50% din necesarul de materii prime. Noi încă sîntem mult rămaşi în urmă în unele sectoare din acest domeniu, iar în cîteva sîntem numai la început. Problema recuperării, colectării şi refolosirii materialelor trebuie privită ca o parte importantă a asigurării materiilor prime şi materialelor necesare activităţii de producţie". Direcţii principale ale acestei acţiuni sînt : recuperarea şi refolosirea ca atare a unor bunuri (în special ambalaje) ; recondiţionarea bunurilor uzate în vederea prelungirii duratei lor de folosire ; recuperarea şi reutilizarea (cu sau fără recondiţionare) a componentelor unor bunuri uzate (în vederea satisfacerii cerinţelor de piese de schimb) ; recuperarea şi reutilizarea ca atare a unor materiale care pot servi producerii unor bunuri necesare economiei naţionale ; recuperarea elementelor componente utile dezvoltării bazei de materii prime (v. şi tipizarea produselor industriale). În vederea realizării acestei importante preocupări pentru economia noastră naţională, U.T.C. desfăşoară în prezent, în cadrul iniţiativei „Educaţie—Economie—Energie", ample acţiuni de reintroducere în circuitul productiv a unor materiale refolo-

Scanned with OKEN Scanner

sibile, aducînd însemnate economii de materii prime, combustibili şi energie. (V. M.)

Reflectare artistică

Modalitate specifică de cunoaştere, prin intermediul unor imagini concret-sensibile cu funcţie expresivă şi semnificativă ; mod de a reprezenta şi recrea realitatea sau stările subiective în universul de semnificaţii al unui sistem de semne care modelează simbolic realitatea. **R. a.** se realizează prin conştiinţa creatorului care, simultan, reflectă şi interpretează datele realului, selectînd elementele de reprezentare şi figuraţie, elaborînd mijloacele de semnificare şi expresie în acord cu intenţionalitatea mesajului. Asupra datelor reale artistul aplică fantezia şi imaginaţia sa creatoare, elaborînd un univers imaginar, cu statutul de ficţiune care nu este nici un substitut şi nici o imitaţie pasivă a unei realităţi preexistente, ci este o transfigurare şi simbolizare a realului pentru a-l transcende prin semnificaţie, relevîndu-i un sens în raport cu subiectivitatea umană. Valoarea cognitivă a operei de artă nu depinde de concordanţa imaginii cu realitatea la care se referă, ci de forţa ei expresivă, de semnificaţia umană a mesajului ei, de capacitatea de a evoca sensurile latente ale existenţei şi conştiinei umane. (Gr. G.)

Reformism

Curent politic în mişcarea muncitorească, apărut la sfîrşitul sec. al XIX-lea, care preconizează înlocuirea revoluţiei prin reforme parţiale ce nu ating bazele orînduirii burgheze. În epoca contemporană, orientarea reformistă, care predomină în cadrul actualei Internaţionale socialiste, susţine tezele transformării treptate a capitalismului, fără procese revoluţionare sau zguduiri sociale ; această orientare, caracteristică mai ales principalelor partide social-democrate, îşi propune renunţarea la lupta de clasă şi promovarea unor raporturi sociale de colaborare cu clasa burgheză. Utilizînd lozinca „armoniei sociale", **r.** actual susţine, în totală contradicţie cu evoluţia reală a raporturilor economico-sociale din ţările capitaliste, po-

Scanned with OKEN Scanner

sibilitatea coexistenței și colaborării dintre proprietatea privat-capitalistă și cea socială, sub forma așa-numitei „economii mixte" ; pe plan politic, **r.** preconizează diminuarea continuă a antagonismelor de clasă, situarea statului pe o poziție neutră în raport cu toate clasele sociale, iar pe plan ideologic se susține posibilitatea unui pluralism care să îmbine orientări eterogene din punct de vedere filozofic și programatic. Datorită pozițiilor sale de colaborare cu clasa burgheză, **r.** respinge posibilitatea unei platforme politice comune cu partidele comuniste și a unor alianțe care să asigure în cadrul mișcării muncitorești un front unitar anticapitalist. (V. M.)

Regim politic

Mod de organizare și de funcționare a sistemului politic dintr-o societate, desemnînd totalitatea metodelor și mijloacelor prin care o anumită clasă socială își impune interesele și voința asupra întregii societăți prin intermediul instituțiilor și relațiilor politice caracteristice sistemului politic respectiv. **R. p.** reprezintă latura activă a sistemului politic și este rezultanta unui anumit raport al forțelor sociale, prin intermediul său confruntîndu-se interesele claselor și păturilor unei societăți. Datorită principalelor sale caracteristici, **r. p.** se exprimă în structurile politice, în mecanismele deținerii și exercitării puterii de stat, în drepturile și libertățile politice ale indivizilor și grupurilor sociale (sau în absența acestora). Există o mare varietate de **r. p.**, dar în esență ele exprimă funcția de reglare a societății în conformitate cu situația clasei conducătoare în societatea dată. Există o legătură indisolubilă între structura economică și socială a societății și conținutul **r. p.**, care poate îmbrăca forme diferite în cadrul aceleiași orînduiri, în funcție de evoluția raportului dintre diferitele elemente ale sistemului politic, dintre clasele și forțele politice care se confruntă sau, dimpotrivă, colaborează în cadrul sistemului dat. Acest raport se fundamentează pe relațiile de producție, fiind strîns legat de acestea, în primul rînd de natura proprietății din societatea respectivă. Esența **r. p.** o reprezintă statul, prin in-

Scanned with OKEN Scanner

termediul acestuia exprimîndu-se puterea unei clase, intensitatea manifestării ei. Caracterul contradictoriu și antagonist al raporturilor de clasă din societatea capitalistă actuală se reflectă în esența **r. p.** din această societate, generînd o largă gamă de funcționare a lor. Astfel sînt : **r. p. democratice,** în care modul de exercitare a puterii permite maselor populare să-și apere anumite interese imediate (dar nu și pe cele fundamentale) ; **r. p. nedemocratice,** caracterizate prin absența drepturilor și libertăților democratice, prin folosirea sistematică a constrîngerii și a manipulării pentru a impune voința claselor dominante ; **r. p. autoritare,** variante ale **r. p. n.,** în care se produc restrîngerea drepturilor și libertăților cetățenești, diminuarea prerogativelor instituțiilor democratice, a parlamentului în primul rînd, sporirea sistemului puterii personale ș. a. ; **r. p. parlamentare,** în care parlamentul deține o poziție preponderentă în cadrul organelor de stat, șeful guvernului (în unele țări și șeful statului) fiind desemnat de către organul legislativ și răspunzător față de acesta ; **r. p. prezidențiale** în cadrul cărora șeful statului este învestit cu conducerea supremă, deținînd poziția primordială în cadrul instituțiilor statale și avînd largi atribuții. În orînduirea socialistă, democrația devine unica formă de **r. p.,** avînd următoarele trăsături esențiale : deținerea puterii de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea, intelectualitatea și celelalte categorii de oameni ai muncii ; exercitarea de către partidul revoluționar al clasei muncitoare a rolului politic conducător în societate ; participarea largă a maselor la conducerea tuturor laturilor activității sociale ; îmbinarea democrației reprezentative cu cea directă etc. Există o mare varietate istorică și națională care determină diversitatea de forme de organizare și manifestare a **r. p.** din țările socialiste. (V. M.)

Relații de producție

Raporturi obiective, ce se stabilesc între oameni în procesul de producere a bunurilor materiale, una din laturile modului de producție. Esența **r. de p.** este determinată de

Scanned with OKEN Scanner

relațiile de proprietate asupra mijloacelor de producție. **R. de p.** cuprind raporturile dintre oameni (clase și grupuri sociale), care iau naștere în legătură cu producția materială nemijlocită și cu schimbul de activități, cu repartiția și consumul produsului social. Între **r. de p.** și forțele de producție există o interconditionare reciprocă, exprimată de legea concordanței **r. de p.** cu caracterul și nivelul forțelor de producție. În succesiunea istorică a modurilor de producție au existat două tipuri de **r. de p.** : relații de colaborare și ajutor reciproc (în condițiile proprietății obștești) și relații de exploatare (în condițiile proprietății private asupra mijloacelor de producție). **R. de p. socialiste** conferă membrilor societății atributele de proprietari ai mijloacelor de producție, de producători ai bunurilor materiale și de beneficiari direcți ai rezultatelor muncii depuse. Ele creează cadrul favorabil dezvoltării continue și în ritm înalt a forțelor de producție, precum și posibilitatea conducerii planificate a întregii activități economico-sociale, în condițiile unui larg democratism economic. **R. de p. s.** determină o schimbare fundamentală a locului și rolului omului în producția materială, în întreaga viață socială, creează condițiile pentru afirmarea deplină a capacității sale creatoare, a personalității și aptitudinilor fiecărui om al muncii. În actuala etapă de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, **r. de p.** cunosc un proces de amplă și profundă perfecționare, pe baza dezvoltării și întăririi proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție, a tuturor celorlalte componente esențiale ale relațiilor de producție socialiste. (D. C.)

Relații sociale

Totalitate a raporturilor materiale și spirituale dintre oameni, grupuri și clase sociale stabilite în procesul activității lor comune, în cadrul unei anumite formațiuni social-economice. **R. s.** au un caracter concret-istoric, societatea însăși fiind, în ansamblul ei, un sistem istoricește determinat de relații economice, politice, juridice, morale, familiale etc. Materialismul istoric, considerînd societatea

Scanned with OKEN Scanner

ca totalitate de relaţii sociale, arată că, în ultimă instanţă, rolul determinant revine relaţiilor de producţie (v), ceea ce nu reduce rolul activ al celorlalte **r. s.** În orînduirile bazate pe exploatare, **r. s.** poartă amprenta antagonismelor inerente acestor orînduiri. **R. s. socialiste,** care se stabilesc între oamenii muncii liberi de orice exploatare, sînt expresia transformărilor revoluţionare înfăptuite în societate. Ele sînt relaţii de tip nou, avînd la bază deplina egalitate socială şi naţională, spiritul de colaborare şi întrajutorare, de stimă reciprocă, armonizarea intereselor personale cu cele ale colectivităţii, responsabilitatea socială, devotamentul neabătut faţă de cauza socialismului şi comunismului, principiile eticii şi echităţii socialiste, normele comuniste de comportare în muncă, în societate, în viaţă. **(M. M.)**

Religie

Formă a conştiinţei sociale, care constă într-o reflectare înstrăinată, denaturată a fenomenelor naturale şi sociale. **R.** s-a născut în strînsă dependenţă cu nivelul scăzut al forţelor de producţie în comuna primitivă, cînd oamenii erau timoraţi în faţa forţelor naturii înconjurătoare, ale căror cauze nu le cunoşteau şi cărora le atribuiau o explicaţie fantastică, mistificată. Acestor surse iniţiale, odată cu scindarea societăţii în clase antagoniste, li s-au adăugat şi cauze sociale. Exploatarea şi asuprirea apar ca forţe stihinice, de neocolit şi de neînţeles, ca dictate de o voinţă divină, de un destin implacabil. Clasele exploatatoare au fost interesate în interpretarea denaturată a relaţiilor sociale, în încurajarea **r.** a conştiinţei religioase şi a practicilor de cult, ca mijloace pentru a-şi asigura şi întări dominaţia asupra claselor exploatate. **R.** este radical opusă ştiinţei, cunoaşterii obiective şi adecvate a realităţii. Deşi **r.** este cea mai conservatoare formă a conştiinţei sociale, în condiţiile contemporane au loc totuşi încercări de „modernizare" şi „democratizare", de „adaptare" a **r.** la noile realităţi sociale şi politice, de punere a ei de acord cu noile cuceriri ale ştiinţelor, inclusiv ale ştiinţelor sociale. Asemenea încercări nu decurg însă

Scanned with OKEN Scanner

din esența ideologiei și reprezentărilor religioase, ci reflectă imperativele obiective ale epocii actuale, pe care nici biserica nu le poate ignora. De asemenea, unele cercuri clericale și unii reprezentanți ai bisericii se pronunță în favoarea păcii, democrației și progresului social. Orînduirea socialistă înlătură cauzele atît gnoseologice cît și sociale ale r. Un timp, însă, concepțiile religioase se mai mențin în conștiința unor oameni datorită forței tradiției, puterii obișnuinței și deprinderilor, datorită, în ultimă instanță, relativei autonomii a conștiinței sociale față de existența socială. Mentalitățile religioase, cu întregul lor cortegiu de servituți mistice, de superstiții și prejudecăți obscurantiste, constituie în epoca noastră de progres vertiginos al științei un evident și contrastant antagonism. Partidul și statul nostru acordă o deosebită atenție activității de însușire de către oamenii muncii, de către toți membrii societății și, în primul rînd, de către tineri a concepției materialist-științifice, de dezvoltare a conștiinței lor socialiste, revoluționare. Comuniștii, membrii Uniunii Tineretului Comunist, după cum prevede Codul eticii și echității socialiste, „au datoria politică și morală de a lupta împotriva teoriilor idealiste, a prejudecăților mistice, a superstițiilor, a oricăror manifestări de obscurantism. Ei trebuie să acționeze pentru înțelegerea științifică de către mase a fenomenelor naturii și societății, pentru înarmarea temeinică a oamenilor muncii cu concepția materialist-științifică despre lume și viață". (V. N. M.)

Rentabilitate

Capacitatea unităților economice socialiste de a produce venit net pentru societate. R. exprimă corelația existentă între beneficiu și cheltuielile de producție, concretizată în depășirea costurilor de producție de către veniturile realizate în urma vînzării mărfurilor. În economia socialistă, r. este o condiție esențială a reluării pe scară lărgită a producției în vederea alocării de fonduri atît pentru dezvoltarea în ritm susținut a economiei naționale, cît și pentru creșterea nivelului de trai material și spiritual al poporului, pentru satisfacerea nevoilor întregii societăți

Scanned with OKEN Scanner

și pentru apărarea țării. Obținerea la toate nivelurile și în toate verigile economiei socialiste a unei **r.** corespunzătoare reprezintă una din cerințele de bază ale accelerării progresului general al societății. „Încălcarea principiilor rentabilității nu poate să nu se răsfrîngă, mai devreme sau mai tîrziu, în mod negativ asupra eficienței economiei în ansamblu, asupra dezvoltării generale a societății". (Nicolae Ceaușescu.) Obținerea de produse cu parametri calitativi superiori și cu costuri reduse, deci cu o **r.** ridicată, permite satisfacerea tot mai deplină a cerințelor consumului intern, precum și asigurarea competitivității produselor românești pe piața externă. Sporirea **r.** se realizează pe seama unor factori cum sînt: reducerea costurilor de producție, îmbunătățirea structurii și calității producției, sporirea eficienței utilizării fondurilor fixe, accelerarea vitezei de rotație a mijloacelor circulante ș. a. Mecanismul economico-financiar perfecționat din țara noastră utilizează în acest sens prelevarea pentru societate a unei părți din valoarea nou creată, care se diferențiază procentual îndeosebi la nivelul produselor cu **r.** ridicată. Această prelevare este suportată de unități direct din rezultatele lor financiare, iar **r.** efectivă a întreprinderii se determină pe baza beneficiului rezultat. Unitățile economice sînt astfel stimulate în sporirea beneficiilor, în realizarea unei structuri a producției corespunzătoare cerințelor economiei naționale, precum și în sporirea producției nete. (D. C.)

Repartiție

Sferă a reproducției sociale care, alături de schimb, asigură realizarea legăturii între producție și consum. Ea cuprinde **r.** mijloacelor de producție și a forței de muncă între ramurile producției sociale și în profil teritorial, precum și **r.** bunurilor de consum între membrii societății. Între producție și **r.** există o legătură indisolubilă. **R.** nu este un rezultat pasiv al producției, iar, la rîndul ei, exercită o influență asupra dezvoltării forțelor de producție. Societatea socialistă folosește **r.** drept o pîrghie economică de mare importanță în repartizarea venitului național în

Scanned with OKEN Scanner

fondul național de dezvoltare economico-socială și fondul de consum, în cointeresarea materială a oamenilor muncii, în ridicarea nivelului de trai al întregului popor. (D. C.)

Repartizarea teritorială a forțelor de producție

Amplasare geografică a principalelor ramuri ale economiei naționale într-o țară, care constituie o expresie a diviziunii teritoriale a muncii. Ea este rezultatul unor opțiuni de politică economică, în a căror fundamentare se ține seama de factorii naturali, demografici, politici, social-economici și ecologici. **R. t. a f. de p.** este într-o strînsă dependență de nivelul general al forțelor de producție și de caracterul relațiilor de producție dominante. Orînduirea socialistă, întemeiată pe proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție, asigură condiții optime pentru repartizarea teritorială rațională, echilibrată și armonioasă a forțelor de producție în conformitate cu cerințele valorificării superioare a resurselor naturale și de muncă din fiecare regiune, ale ridicării continue a nivelului de trai material și spiritual al oamenilor muncii. Politica Partidului Comunist Român în acest domeniu se caracterizează printr-o concepție unitară, de largă perspectivă, și urmărește dezvoltarea economico-socială și culturală modernă a tuturor zonelor și județelor țării. În acest scop, partidul nostru îmbină în mod armonios criteriile de eficiență economică cu cele de eficiență socială, asigură deplina egalitate în drepturi a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. Un factor important în îmbunătățirea **r. t. a f. de p.** l-a constituit trecerea din 1968 la noua împărțire administrativ-teritorială a țării. Corespunzător hotărîrilor Congresului al XI-lea al P.C.R., în 1980 fiecare județ dispune de capacități industriale pentru o producție industrială de cel puțin 10 miliarde lei. „Această măsură revoluționară, de importanță deosebită, privind dezvoltarea accelerată a forțelor de producție a determinat profunde schimbări sociale în viața județelor, orașelor și comunelor patriei, asigurînd, totodată, un progres mai puternic al învățămîntului, științei, culturii, al activității

politico-educative, ridicarea pe o treaptă nouă a modului de viață material și spiritual al întregului nostru popor" (Nicolae Ceaușescu). Odată cu **r. t. a f. de p.** după criterii științifice are loc o amplă acțiune de sistematizare a teritoriului și localităților patriei. „Programul-directivă de dezvoltare economico-socială a României în profil teritorial în perioada 1981—1985", adoptat de Congresul al XII-lea al P.C.R., stabilește obiectivele și sarcinile de bază privind dezvoltarea armonioasă a potențialului economic al tuturor județelor, creșterea echilibrată a producției pe locuitor, sistematizarea în continuare a teritoriului și localităților, ridicarea nivelului de trai al populației din toate județele și localitățile țării. (S. I.)

Reproducție

Reluarea neîntreruptă a procesului de producție, condiție esențială, obiectiv necesară a existenței societății omenești. **R.** are un caracter complex și presupune unitatea dialectică, inseparabilă a fazelor sau sferelor sale : producția, repartiția, schimbul și consumul. **R.** poate fi **simplă** sau **lărgită.** În **r. s.** procesul de producție este reluat la aceeași scară, iar **r. l.** presupune reluarea pe scară mai amplă a producției (respectiv cu o cantitate mai mare de mijloace de producție și de forță de muncă). Societății contemporane îi este specifică **r. l.** În țara noastră se înfăptuiește **r. socialistă l.,** care se desfășoară pe fondul acțiunii legii economice fundamentale a socialismului, avînd drept scop satisfacerea cît mai deplină a trebuințelor societății și ale membrilor săi. **R. s. l.** are un caracter planificat, corespunzător dezvoltării planificate a întregii economii naționale și cunoaște un ritm rapid de creștere a producției. Urmarea directă a desfășurării ei o constituie creșterea venitului național pe locuitor, perfecționarea continuă a relațiilor de producție socialiste, corespunzător dezvoltării multilaterale și neîntrerupte a forțelor de producție. Orice proces de **r.** presupune **r.** produsului social, **r.** forței de muncă și **r.** relațiilor de producție. (D. C.)

Scanned with OKEN Scanner

Republică

Formă de stat, în care conducerea este exercitată de un organ suprem al puterii ori de un președinte ales sau numit. **R.** reprezintă o denumire generică, ea nedefinind un anume tip de orînduire socială sau un anume regim politic. Forma de stat republicană a existat în toate timpurile, atît în orînduirile bazate pe clase sociale antagoniste — sclavagismul, feudalismul, capitalismul — cît și în orînduirea socialistă. Regimul politic instaurat într-o țară ce adoptă forma republicană de guvernămînt depinde de natura statului respectiv, de raporturile stabilite între forțele politice interne, de tradiția istorică și politică, de conjunctura momentului istoric și de alte condiții social-politice concrete. Suveranitatea deplină și reală a poporului este asigurată numai într-o **r. socialistă,** care pentru prima dată în istorie consfințește exercitarea puterii politice de către oamenii muncii, în frunte cu clasa muncitoare și constituie cadrul democratic real pentru participarea deplină și liberă la conducerea societății a întregului popor, conștient că își făurește propriul său viitor. (M. M.)

Responsabilitate

Obligație de a da seama față de sine și față de semeni pentru atitudinile adoptate și acțiunile întreprinse. **R. morală,** apreciere și autoapreciere permanentă a faptelor, deliberat săvîrșite, precum și a consecințelor acestora, avînd drept criteriu valorile morale înalte și idealurile autentice ale progresului social și moral. **R. socială,** răspundere conștient asumată privind modul de îndeplinire a îndatoririlor față de societate (în producție, în relațiile cu semenii, în familie etc.). **R.** este o parte componentă a conștiinței morale și, totodată, o trăsătură definitorie a personalității. Ea presupune înțelegerea adecvată a corelației dintre interesele individuale și cele generale, ale colectivității, recunoașterea conștientă, în toate împrejurările, a priorității acestora din urmă. Cadrul larg democratic instituționalizat din țara noastră, care asigură exercitarea drepturilor și li-

Scanned with OKEN Scanner

bertăților cetățenești, participarea oamenilor muncii, a tineretului, în forme specifice la conducerea societății implică, în același timp, obligații și îndatoriri, un înalt grad de **r.** socială și morală, patriotică și civică în folosirea condițiilor create, în respectarea legalității socialiste, a normelor de conviețuire socială etc. Cultivarea spiritului de **r.** conștientă, revoluționară ocupă un loc important în sistemul educației comuniste și se dezvoltă și se afirmă, în primul rînd, în procesul muncii, al activității pentru continua dezvoltare economico-socială a patriei. (V. N. M.)

Retribuție după muncă

Parte a venitului național destinată consumului individual, ce se repartizează direct oamenilor muncii, în raport cu cantitatea, calitatea și importanța social-economică a muncii prestate. Cuantumul **r. d. m.** se stabilește pe baza sistemului de retribuire și de normare a muncii. În socialism, **r. d. m.** exprimă noile relații de producție și constituie, totodată, una dintre formele principale de cointeresare materială a personalului muncitor. **R. nominală,** sumă de bani pe care persoana încadrată în muncă o primește, corespunzător muncii prestate. **R. reală,** cantitatea de bunuri materiale și de servicii ce poate fi obținută pe baza retribuției nominale. Creșterea veniturilor bănești ale oamenilor muncii pe baza majorării generale a retribuțiilor constituie o orientare permanentă a politicii partidului și statului nostru. În cincinalul 1976—1980, sporirea retribuției medii nominale cu peste 40% și realizarea unui indice al prețurilor mărfurilor și al tarifelor serviciilor de 109,1% au asigurat creșterea retribuției reale a personalului muncitor cu 29%, față de 18—20% cît era prevăzut inițial. „Programul-directivă de creștere a nivelului de trai în perioada 1981—1985 și de ridicare continuă a calității vieții", adoptat de Congresul al XII-lea al P.C.R., prevede pentru cincinalul 1981—1985 o creștere a fondului total destinat retribuțiilor cu 43,4% față de perioada 1976—1980. Retribuția medie nominală va spori cu 25,1%, iar retribuția reală cu 16—18%. (D. C.)

Scanned with OKEN Scanner

Revoluţie social-politică

Proces social amplu şi profund, prin care se realizează saltul de la un tip de formaţiune social-economică la un alt tip, superior. Materialismul dialectic şi istoric, pornind de la studierea realităţilor economico-sociale capitaliste, a istoriei formaţiunilor sociale precedente, a demonstrat în mod riguros ştiinţific faptul că trecerea de la o orînduire la alta, superioară, se poate produce numai prin intermediul **r. s. p.** Caracterul necesar al **r. s. p.** decurge din legea concordanţei dintre forţele şi relaţiile de producţie, din ansamblul contradicţiilor pe care tensiunea crescîndă dintre aceşti factori le generează şi le amplifică. Expresia socială şi politică a acestei neconcordanţe o reprezintă conflictul care opune în chip antagonic principalele clase ale unei anumite orînduiri. Problema centrală a oricărei **r. s. p.** o constituie preluarea puterii politice din mîinile vechii clase dominante de către clasa revoluţionară, promotoare a unor relaţii de producţie noi, superioare. De-a lungul istoriei sînt cunoscute diferite tipuri de **r. s. p.**, caracterul fiecăreia fiind determinat de contradicţiile pe care le rezolvă, de natura raporturilor sociale pe care le instituie, de forţele motrice fundamentale. Distingem în această privinţă, în epoca modernă, revoluţia burgheză, cu forma sa cea mai radicală — revoluţia burghezo-democratică ; revoluţia de eliberare naţională, din colonii şi din ţările dependente ; **revoluţia socialistă.** Realizarea cu succes a **r. s.** este posibilă numai în anumite condiţii obiective, în rîndul cărora un rol determinant îl au premisele materiale (un anumit grad de dezvoltare a forţelor de producţie în capitalism), precum şi premisele de clasă (existenţa unei clase muncitoare organizate politic, capabilă să promoveze alianţe largi şi viabile cu alte categorii sociale). Totodată, **r. s.** presupune unele condiţii subiective, pentru a căror îndeplinire este necesară o gravă criză politică a sistemului burghez, pe fondul căreia masele nu mai vor să accepte vechea ordine socială, iar guvernanţii nu-şi mai pot prelungi dominaţia. Situaţia revoluţionară este transformată în revoluţie prin

activitatea perseverentă și sistematică a factorului subiectiv, respectiv prin intensificarea luptei clasei revoluționare, mobilizată de partidul său politic de avangardă. Pe baza analizei experienței revoluționare a poporului nostru, precum și a situației politice mondiale contemporane, Programul P.C.R. atrage atenția asupra raporturilor dialectice dintre general și particular în înfăptuirea r. s. Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a reprezentat, în țara noastră, punctul de pornire al vastului proces revoluționar care de-a lungul următoarelor decenii a schimbat esențial înfățișarea societății românești. În cadrul acestui proces unitar, neîntrerupt, se pot distinge două etape : prima etapă include perioada dintre insurecția armată victorioasă de la 23 August 1944 și proclamarea republicii la 30 Decembrie 1947, perioadă în care s-a realizat revoluția popular-democratică, s-a instaurat puterea politică a clasei muncitoare și a țărănimii, s-a înfăptuit democratizarea aparatului de stat și s-a consolidat independența țării ; a doua etapă, r. s., a însemnat cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare, aliată cu țărănimea muncitoare și cu celelalte categorii de oameni ai muncii și trecerea la edificarea noii orînduiri sociale. „Socialismul — arată Programul P.C.R. — este o realitate economico-socială ; el reprezintă un proces istoric de dezvoltare a societății omenești pe trepte noi, superioare. Pe această cale vor porni tot mai multe popoare, va trece pînă la urmă întreaga omenire — deoarece ea constituie o lege a însăși dezvoltării sociale, socialismul reprezentînd viitorul omenirii". Dar fiecare popor, pornind de la principiile generale ale teoriei revoluționare, va trece la socialism pe o cale proprie, potrivit condițiilor și particularităților sale specifice, aducînd o contribuție originală la tezaurul comun al socialismului științific, al gîndirii revoluționare creatoare. (V. T.)

Revoluție științifică și tehnică

Proces complex de dezvoltare accelerată și interdependentă a științei și tehnicii, în cadrul căruia știința are un

Scanned with OKEN Scanner

rol prioritar în dezvoltarea tehnicii şi a tehnologiilor, devenind ea însăşi, într-o măsură tot mai accentuată, o forţă nemijlocită de producţie, iar tehnica reprezentînd domeniul de materializare a gîndirii ştiinţifice, antrenînd mutaţii adînci în fizionomia civilizaţiei contemporane. **R. ş. şi t.** se concretizează în marile realizări teoretice în domeniul ştiinţelor naturii (fizica nucleară, chimia, matematica, biologia, cibernetica ş. a.), în transformările radicale privind mijloacele de muncă, obiectul muncii şi tehnologia producţiei (automatizarea complexă, calculatoarele electronice, chimizarea, noi surse de energie etc.). **R. ş. şi t.** se desfăşoară în ambele sisteme social-politice, avînd trăsături atît comune cît şi specifice, corespunzător orînduirii respective şi prezentînd particularităţi chiar de la o ţară la alta. Revoluţia socialistă şi **r. ş. şi t.** sînt două laturi, care se condiţionează reciproc, ale procesului obiectiv de ascensiune a omenirii spre culmile civilizaţiei. Partidul şi statul nostru au considerat şi consideră ca o necesitate obiectivă situarea fermă la baza întregii opere de construcţie socialistă şi comunistă a celor mai avansate cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, transformarea ştiinţei şi tehnologiei într-un factor hotărîtor al dezvoltării economico-sociale a ţării. Cincinalul 1976—1980 a reprezentat o etapă importantă a afirmării plenare a **r. ş. şi t.** în ţara noastră. „Programul-directivă de cercetare ştiinţifică, dezvoltare tehnologică şi de introducere a progresului tehnic în perioada 1981—1990 şi direcţiile principale pînă în anul 2000", adoptat de Congresul al XII-lea al P.C.R., stabileşte obiectivele şi sarcinile, precum şi măsurile menite să asigure dezvoltarea intensă a întregii activităţi de cercetare ştiinţifică şi tehnologică, afirmarea puternică a rolului ei novator, revoluţionar. „Orientarea de bază a Programului-directivă o constituie afirmarea revoluţiei tehnico-ştiinţifice în toate domeniile de activitate, creşterea rolului ştiinţei în modernizarea economiei naţionale, a întregii vieţi sociale, în conducerea societăţii, legarea tot mai strînsă a cercetării de producţie, accentuarea contribuţiei creaţiei ştiinţifice româneşti la pro-

gresul multilateral și dinamic al țării noastre, la îmbogățirea tezaurului cunoașterii universale, astfel încît deceniul următor să devină cu adevărat deceniul științei, tehnicii, calității și eficienței" (Nicolae Ceaușescu). Aceste perspective de progres, deschise în fața poporului nostru, constituie pentru întregul tineret un însuflețitor și puternic imbold de a munci cu perseverență și pasiune spre a-și perfecționa necontenit pregătirea profesională, spre a-și însuși, în domeniul respectiv de activitate, cele mai avansate cunoștințe științifice și tehnice. În acest spirit, organizațiile U.T.C. au inițiat și inițiază acțiuni menite să contribuie la tot mai strînsa corelație dintre producție, învățămînt și cercetare, la stimularea activității de creație tehnică și tehnologică în rîndul tinerilor muncitori, tehnicieni și alți specialiști, în rîndul elevilor și studenților. (M. M.)

Ritm de creștere economică

Intensitatea cu care evoluează principalii indicatori sintetici ai economiei naționale, care reflectă dezvoltarea economică într-o țară, într-o etapă dată (venit național, produs final, produs național brut). Realizarea unor ritmuri superioare de creștere economică reprezintă o necesitate obiectivă pentru țările în curs de dezvoltare, întrucît constituie o condiție pentru lichidarea decalajelor existente față de țările dezvoltate. În țara noastră, economia națională se caracterizează printr-un ritm de creștere susținut și constant, corespunzător cerințelor modernizării ramurilor economiei, introducerii în toate domeniile a cuceririlor științei și tehnicii contemporane. Aceasta se reflectă sintetic în evoluția venitului național, care a cunoscut în cincinalul 1976—1980 un ritm mediu anual de creștere de 7,2%. Congresul al XII-lea al P.C.R. a subliniat că înfăptuirea prevederilor cincinalului 1981—1985 va accelera dezvoltarea țării, România depășind stadiul de țară socialistă în curs de dezvoltare și devenind o țară socialistă mediu dezvoltată, fiind parcursă o etapă de cea mai mare însemnătate în înfăptuirea Programului P.C.R. pe drumul

Scanned with OKEN Scanner

edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării spre comunism (v. și creștere economică). (D. C.)

Romantism

Mișcare artistică, opusă clasicismului, afirmată la începutul sec. al XIX-lea în arta europeană prin cultul sentimentului și al fanteziei, prin accentul pus pe viața interioară, prin libertatea de expresie și prin valorificarea surselor folclorice și istorice de inspirație. Fără a fi cuprins într-o definire riguroasă, r. îi sînt atribuite, în general, următoarele trăsături distinctive : subiectivitate exacerbată, trăire ardentă și pasională, imaginație vie, bogată și creatoare, structură spirituală dizarmonică, conflictuală, gîndire aplicată spre particular, spre detaliul caracteristic, reprezentarea lumii ca devenire, structură morală instabilă, excentrică, sentiment acut al temporalității, dragoste de natură, aspirație spre nou, spre insolit și pitoresc, cultul originalității, preferință pentru expresia simbolică, pentru paradox. Ca stare de spirit, cumulînd sensuri etice și politice, r. este propriu și conștiinței socialiste. În acest sens, el exprimă spiritul revoluționar, de abnegație (v.) și cutezanță în promovarea noului, pasiunea și dăruirea puse în slujba afirmării idealurilor nobile ale societății noastre, neliniștea creatoare, atitudinea combativă, militantă, refuzul rutinei și al schematismului în gîndire și acțiune. Tineretul patriei noastre este puternic animat de acest r. revoluționar, se afirmă ca factor activ în toate sferele vieții sociale, îmbinînd entuziasmul și elanul, specifice vîrstei, cu maturitatea răspunderii politice și civice. (Gr. G.)

Scanned with OKEN Scanner

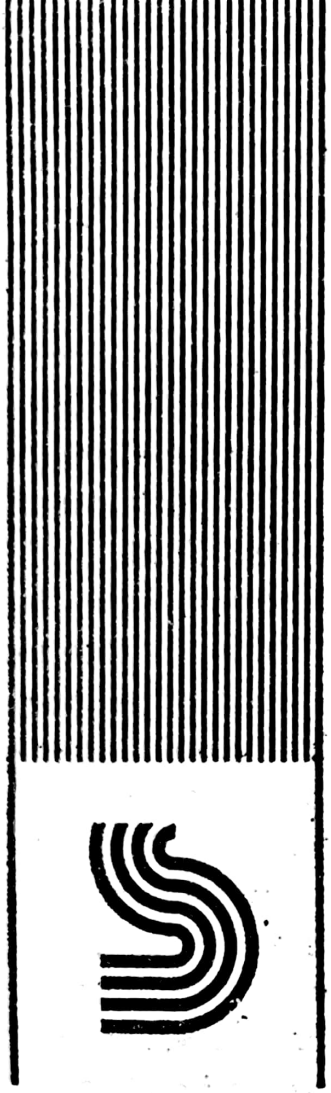

Salt calitativ

Categorie a dialecticii materialiste, care exprimă transformarea radicală a unui sistem, fie sub raportul elementelor sale, fie sub cel al relațiilor dintre acestea. Fiind un moment necesar al procesului de dezvoltare, **s. c.** presupune depășirea unor determinări calitative și înlocuirea lor cu altele noi, superioare. El exprimă discontinuitatea, momentul în care acumulările cantitative depășesc măsura inerentă a fenomenului și determină cu necesitate transformarea stării calitative a acestuia. **S. c.** are un caracter obiectiv, necesar și universal, manifestîndu-se în modalități specifice în funcție de condițiile concrete care îl pregătesc și îl determină. În dinamica vieții sociale, **s. c.** constituie un important instrument conceptual de înțelegere a mutațiilor care se petrec în structurile societății, ale relațiilor dintre momentele interne ale dezvoltării. (Gr. G.)

Scanned with OKEN Scanner

Scop

Anticipare ideală, proiect sau obiectiv de atins spre care sînt îndreptate în mod conştient acţiunile unei persoane, ale unui partid sau organizaţii politice, ale unei colectivităţi. S. reprezintă proiectarea unor acţiuni şi stări viitoare. În el transpar nevoi, dorinţe şi interese aflate în strînsă dependenţă de realitatea obiectivă care le determină şi le conferă un conţinut concret. S. pot fi colective sau individuale. De asemenea, pot fi imediate sau mai îndepărtate (de perspectivă). Tineretul revoluţionar, sub îndrumarea organizaţiilor U.T.C., îşi propune scopuri imediate şi de perspectivă animate de cele mai nobile valori morale şi sociale, în deplină concordanţă cu cele ale colectivităţii, ale întregului nostru popor, de ridicare a patriei pe noi trepte ale progresului, ale civilizaţiei socialiste şi comuniste. (V. N. M.)

Sectă

1. Comunitate religioasă, formată prin desprinderea de biserica oficială, prin negarea, în primul rînd, a formelor instituţionalizate pe care le-au atins la un anumit moment istoric religiile creştină, islamică, budistă etc. Doctrinele s. religioase promovează iluzia „revitalizării" religiei prin activitatea sectanţilor, care se consideră purtătorii în exclusivitate ai „adevăratei" credinţe. Ideologia sectantă are trăsăturile comune oricărei religii, dar este caracterizată prin unele particularităţi, cum sînt prozelitism deosebit de activ, fanatism mistic şi bigotism exacerbat, intoleranţă dusă la extrem, izolare de societate şi cultivare a relaţiilor personale în cercul restrîns al membrilor sectei, ostilitate faţă de ştiinţă, cultură şi civilizaţie, faţă de îndeplinirea îndatoririlor sociale. Asemenea mentalităţi restrîng pînă la anihilare orizontul spiritual al omului, îi mutilează personalitatea, au efecte nocive asupra întregii vieţi a sectanţilor, în special a celor tineri. Unele s. folosesc practici nu numai insolite sau bizare, nu numai asociale şi imorale, ci chiar inumane, care se înscriu în zona criminalităţii. În ţara noas-

Scanned with OKEN Scanner

tră mai au încă o oarecare răspîndire s. ca : baptiştii, adventiştii, penticostalii ş. a., denumite generic neoprotestante. Unele s. (martorii lui Iehova, adventiştii reformişti ş. a.), prin activitatea lor manifest antisocială şi antistatală, se situează în afara legilor ţării noastre. 2. Denumire dată unui grup restrîns de adepţi ai unei doctrine filozofice sau politice, pe care o consideră imuabilă, în pofida cerinţelor vieţii, ale realităţii în continuă schimbare. (V. N. M.)

Securitate europeană

Sistem de relaţii de pace şi de colaborare între statele din Europa, bazate pe principiile respectării independenţei şi suveranităţii naţionale, egalităţii în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, renunţării la folosirea forţei şi la ameninţarea cu forţa. În concepţia României socialiste, a preşedintelui Nicolae Ceauşescu, s. e. presupune asigurarea unor garanţii depline pentru fiecare stat european prin angajamente politico-juridice clare şi precise, însoţite de măsuri concrete, că se află la adăpost de orice act de agresiune (v.), că se poate consacra dezvoltării sale economico-sociale, fără nici un amestec din afară, şi, totodată, presupune extinderea colaborării şi cooperării multilaterale între statele europene. Conferinţa pentru securitate şi cooperare în Europa, ale cărei prime două faze au avut loc la Helsinki şi Geneva, în 1973 şi 1974, s-a încheiat la Helsinki, în august 1975, prin adoptarea Actului final, semnat de înalţii reprezentanţi ai celor 35 de state participante. Un important cîştig al conferinţei l-a constituit consensul statelor participante asupra faptului că s. e. reprezintă un proces. În acest context, adoptarea capitolului privind „Urmările conferinţei“ constituie cadrul de negociere în continuare a problemei s. e. În perioada care a urmat s-a făcut prea puţin pentru transpunerea în viaţă, ca un tot unitar, a documentelor adoptate la Helsinki, iar conferinţa de la Belgrad (1977), care avea acest obiectiv, s-a încheiat cu rezultate nesatisfăcătoare. În condiţiile a-

Scanned with OKEN Scanner

gravării situației internaționale, a ascuțirii contradicțiilor dintre state în cursul ultimilor ani, un moment important în direcția unei politici de pace și de destindere l-a constituit începerea, în noiembrie 1980, a reuniunii de la Madrid pentru securitate și cooperare în Europa. Reuniunea, care se desfășoară în două etape, are în centrul negocierilor 85 de propuneri și, ca obiectiv, adoptarea unui document final, care să vizeze măsuri concrete în toate capitolele Actului final. În concepția României, cheia de boltă a s. e. o constituie dezangajarea militară și dezarmarea pe continent. Din cele 85 de propuneri ale statelor participante, 10 sînt făcute de România : „convocarea unei conferințe pentru întărirea încrederii și dezarmare în Europa" ; „măsuri de creștere a încrederii" ; „elaborarea unui tratat general-european de nerecurgere la forță și la amenințarea cu forța și convocarea unei reuniuni de experți în acest scop" ; propunerea privind capitolul „urmările conferinței" din Actul final, în care Bucureștiul este propus ca loc al viitoarei reuniuni general-europene ; „dezvoltarea cooperării industriale" ; „dezvoltarea cooperării în domeniul agriculturii" ; „dezvoltarea colaborării în domeniul științei și tehnicii" ; „activități general-europene în domeniul contactelor și schimburilor între tineri" ; „asigurarea dreptului la muncă, educație și cultură" ; „lupta împotriva propagandei de război, a rasismului și fascismului". Izvorîte din concepția fundamentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, propunerile românești au un caracter constructiv, referindu-se la toate capitolele Actului final și ilustrînd contribuția României la asigurarea securității și cooperării europene. Concepînd edificarea securității și cooperării în Europa ca un proces dinamic de lungă durată — proces situat în afara blocurilor militare — și care să reprezinte un cadru larg de dialog permanent între statele europene, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia poziția principială a României, arătînd că lucrările reuniunii de la Madrid trebuie „să răspundă pe deplin așteptărilor popoarelor, să impulsioneze înfăptuirea prevederilor Actului final adoptat la Helsinki, să

Scanned with OKEN Scanner

ducă la organizarea unei conferințe consacrate dezarmării și încrederii pe continentul nostru, la extinderea contactelor și colaborării în Europa, la depășirea divizării ei în blocuri militare sau de altă natură". (V. F.)

Securitate internațională

Organizare a relațiilor dintre state, având drept scop dezvoltarea lor independentă, asigurarea păcii, nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu folosirea forței în relațiile internaționale, prevenirea și condamnarea agresiunii, dezvoltarea colaborării și cooperării între popoare. **S. i.** presupune recunoașterea și respectarea principiilor dreptului internațional. Carta O.N.U. prevede ca scop principal al organizației menținerea păcii și a **s. i.** Schimbările intervenite în raportul mondial de forțe în favoarea forțelor păcii și progresului au determinat o nouă abordare a **s. i.** de către țările socialiste, țările nealiniate și cele în curs de dezvoltare. La inițiativa României și a altor state Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat Declarația asupra întăririi securității internaționale, care recomandă un sistem de securitate colectivă, fără alianțe militare. În concepția României socialiste, **s. i.** presupune instaurarea unor relații noi între state, de egalitate și respect reciproc, adoptarea unor măsuri concrete de dezangajare militară (v.) și de dezarmare (v.), în primul rînd de dezarmare nucleară, de consolidare a cursului spre destindere reală în viața internațională, de asigurare a păcii în lume. (V. F.)

Semiotică

Teorie generală a semnelor ; disciplină care studiază faptele de cultură ca sisteme de semne integrate într-un proces de comunicare interumană. F. de Saussure a definit-o ca „știință care studiază viața semnelor în sînul vieții sociale". Conceptul de bază al **s.** este acela de semn folosit cu următorul înțeles : obiect, fapt, eveniment care înlocuiește, reprezintă, exprimă sau evocă ceva independent de sine (un alt obiect sau un conținut ideal, cognitiv sau afectiv). Din perspectiva **s.**, semnul este un întreg, o

Scanned with OKEN Scanner

unitate contradictorie a două componente : semnificantul, latura materială, concret-sensibilă și semnificația, latura ideală, abstractă și inteligibilă. Aceste laturi interne ale semnului sînt legate printr-o relație arbitrară, neizomorfă, convențională, corespondența lor în actul comunicării fiind stabilită printr-un ansamblu de reguli care constituie **codul**, asigurînd astfel transferul mesajelor. **S.** mai folosește și alte concepte : referent sau denotat (obiectul pe care-l indică semnul), sensul (conținutul informațional pe care îl exprimă semnul), semnificația (ideea sau starea pe care le evocă semnul în conștiința receptorului). Orice semn este integrat într-un sistem semiotic și închide în structura expresiei sale un mesaj, un fascicol de semnificații. **S.** își concretizează investigația în trei discipline particulare : sintactica (relația semnului cu alte semne), semantica (relația semnului cu obiectul desemnat sau cu sensul expresiilor), pragmatica (relația semnului cu agentul care le folosește). Dezvoltată la început în cadrul lingvisticii, **s.** a cuprins treptat logica, antropologia, psihologia, estetica, filozofia culturii etc., instaurînd pretutindeni, în alianță cu analiza structurală, o perspectivă fecundă de interpretare a fenomenelor de cultură, un cîștig teoretic indiscutabil sub raportul rigorii și clarității descrierii și explicării. (Gr. G.)

Servicii

Ansamblu de activități destinate satisfacerii unor nevoi sociale, ale căror rezultate nu se materializează obligatoriu în bunuri materiale, în produse. **S.** constituie un sector al economiei naționale denumit și **sector terțiar. S. productive** (fără a fi incluse în sfera producției materiale), activitate prin care se creează sau se adaugă valoare produselor, sau care contribuie la menținerea valorii de întrebuințare a acestora (de ex. curățătorii și spălătorii chimice, stații auto-service, reparații și întreținerea locuințelor etc.). Munca prestată în cadrul acestor **s.** este considerată creatoare de venit național. **S. neproductive,** activitate desfășurată în ramurile de servire social-culturală, sanitară etc., utilă societății dar care nu creează

Scanned with OKEN Scanner

venit național. Acest sector s-a extins din ce în ce mai mult pe măsura dezvoltării societății, cuprinzînd o parte importantă din populația activă. Totodată, îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață lărgesc posibilitățile oamenilor muncii pentru satisfacerea tot mai deplină a unor trebuințe cu caracter științific, cultural, educativ și de divertisment. (M. M.)

Sferă de influență

Zonă geografică sau grup de state asupra cărora o anumită putere își arogă sau își exercită dreptul de a-și promova cu prioritate interesele, de a interveni cu mijloace politice, economice sau militare. Caracteristică politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, împărțirea lumii în **s. de i.** este în flagrantă contradicție cu principiile dreptului internațional, cu voința popoarelor de a se dezvolta în mod independent, în condiții de pace și securitate. În viața internațională contemporană, tendința manifestată de diferite state sau grupări de state spre menținerea **s. de i.** și dominație, spre o nouă reîmpărțire a acestora, întîmpină, în condițiile profundelor mutații petrecute în raportul de forțe mondial, tendința de a se pune capăt politicii imperialiste de forță și dictat, a **s. de i.**, de a se asigura afirmarea independentă a tuturor popoarelor, pacea și securitatea. Pe baza studierii aprofundate a faptelor și realităților, Congresul al XII-lea al P.C.R. a subliniat că lupta dintre cele două tendințe diametral opuse caracterizează și va caracteriza în continuare evoluția vieții politice mondiale. Totodată, Congresul a apreciat că popoarele, forțele revoluționare, democratice și progresiste, acționînd unite, sînt capabile să asigure mersul ferm al omenirii pe calea progresului și civilizației, promovarea unei politici noi, de egalitate și respect între națiuni, de destindere, de pace și de securitate internațională. (V. F.)

Simbol

Formă particulară de semn (obiect fizic, fenomen, gest, sunet, imagine concret-sensibilă etc.), care indică și evocă

Scanned with OKEN Scanner

în conștiință un anumit conținut informațional sau o stare subiectivă. **S.** semnifică, prin intermediul unei reprezentări senzoriale figurative, un „obiect ideal", un conținut abstract, făcîndu-l astfel mai accesibil și mai ușor de fixat în memorie (de ex. indicatoarele de circulație rutieră, balanța ca **s.** al justiției, stema și drapelul ca **s.** ale unei țări etc.). Legătura dintre **s.** și semnificația pe care o vehiculează este fixată în mod convențional sau este cristalizată prin tradiția culturală și istorică a unei colectivități. În limbajul științific, **s.** sînt folosite pentru formalizarea și simplificarea unor operații intelectuale și a calculului logic (de ex. litera H ca **s.** al hidrogenului, V ca **s.** al disjuncției în logică etc.). **S.** artistic conține semnificația în mod intrinsec, în chiar structura sa. În acest caz, conținutul abstract sau afectiv pe care-l evocă **s.** este organic încorporat în expresia sa perceptibilă. **S.** artistic se referă în mod aluziv și sugestiv la înțelesurile sale, le figurează metaforic și metonimic, astfel încît el poate fi suportul unor interpretări diferite în virtutea bogăției de idei, atitudini și sensuri care se află codificate în expresia sa. (Gr. G.)

Sindicat

Organizație profesională de masă a clasei muncitoare și a altor oameni ai muncii, avînd drept scop apărarea și promovarea intereselor economice, sociale și politice ale acestora. Apărute încă la începutul orînduirii capitaliste ca asociații ale muncitorimii îndreptate împotriva exploatării, **s.** au cunoscut de-a lungul timpului o dezvoltare considerabilă, strîngînd în rîndurile lor mase largi de oameni ai muncii, afirmîndu-se ca o forță organizată a luptei acestora pentru revendicări privind condiții mai bune de muncă și de viață. În multe țări capitaliste, **s.** se află sub influența diferitelor partide politice (comuniste, social-democrate, democrat-creștine etc.), unitatea de acțiune a acestora constituind un obiectiv ce corespunde intereselor oamenilor muncii. Pe plan internațional există, de asemenea, mai multe organizații sindicale, de diferite orientări. În țara noastră, primele organizații profesionale

Scanned with OKEN Scanner

cu caracter muncitoresc s-au constituit încă de la sfîrşitul sec. al XIX-lea, sub influenţa P.S.D.M.R. În Republica Socialistă România organizaţiile sindicale funcţionează în cadrul Uniunii Generale a Sindicatelor din România (v.). Acordînd un rol de mare însemnătate activităţii s., cea mai importantă organizaţie de masă profesională din ţara noastră, Programul P.C.R. relevă că s. sînt chemate să participe în toate organismele de conducere, la toate nivelurile, la elaborarea legilor şi hotărîrilor privind dezvoltarea economico-socială a patriei şi creşterea bunăstării oamenilor muncii, la organizarea participării acestora la buna gospodărire a unităţilor, la dezvoltarea proprietăţii socialiste. Totodată, s. se preocupă de ridicarea calificării profesionale a celor ce muncesc, desfăşoară o intensă activitate cultural-educativă în spiritul principiilor comuniste de muncă şi de viaţă. Un rol de mare importanţă revine s. în organizarea şi buna desfăşurare a adunărilor generale ale oamenilor muncii din întreprinderi şi instituţii. (V. M.)

Sistem

1. Ansamblu coerent de elemente (materiale sau ideale) aflate în raporturi de interdependenţă şi constituind o totalitate organizată. Raporturile relativ invariante în unitatea lor funcţională alcătuiesc structura s. respectiv. Relaţia dintre parte şi întreg în interiorul s. se caracterizează prin faptul că ansamblul posedă proprietăţi specifice ce nu pot fi regăsite în fiecare dintre elementele ce-l compun. Proprietatea integrităţii constă tocmai în ireductibilitatea s. la vreuna din părţile care îl alcătuiesc, în faptul că între totalitate şi fragmente există raporturi reciproce de interconditionare. S. sînt constituite din subsisteme, care, la rîndul lor, se manifestă ca s. în raport cu ansamblurile de elemente care le compun. S. pot fi reale (fizice, chimice, biologice, sociale etc.), realizabile (tehnice), posibile (matematice, logice etc.), închise sau deschise, statice sau dinamice etc. Principiile fundamentale ale unei viziuni sistemice asupra realităţii au fost elaborate de

Scanned with OKEN Scanner

Marx și Engels în analizele întreprinse asupra formațiunii capitaliste, prin introducerea în demersul științific, ca și prin operaționalizarea categoriei fundamentale de totalitate concret-istorică. Ulterior, în secolul nostru, odată cu dezvoltarea științelor, s-a constituit o „teorie generală a sistemelor", având ca obiect de studiu raporturile dintre elementele unui **s.**, dintre acestea și **s.** respectiv, dintre structura și funcțiile **s.**, condițiile de funcționalitate, modalitățile de reglare și de autoreglare ale acestuia. Abordarea sistemică a devenit în prezent o condiție indispensabilă a oricărui demers științific, necesitatea ei decurgînd din însuși caracterul sistemic al realității obiective. **2. S. politic,** concept elaborat în cadrul științei politice contemporane, care procedează la analiza vieții politice ca ansamblu de relații, între care există o interdependență reciprocă, o interacțiune ce asigură funcționarea acesteia ca un întreg, ca o totalitate distinctă. Teoria politică marxistă, concepînd societatea umană ca un ansamblu de relații sociale, ca formațiune socială și relevînd preeminența întregului asupra părților, raportul de determinare a politicului de către economic, a acreditat de la început în analiza politică un punct de vedere sistemic. **S. p.** al unei societăți se definește prin faptul că asigură integrarea tuturor elementelor societății în raport cu conducerea centralizată exercitată de puterea politică. Acest **s.** cuprinde o vastă rețea de instituții politice — statul, dreptul, partidele, organizațiile de masă și obștești —, precum și **s.** comunicațiilor de masă, ce funcționează ca un întreg, legînd indivizii, grupurile, clasele sociale de puterea politică prin instituționalizarea unor norme și valori menite să le ghideze conștiința și acțiunea politică. **S. p.** constituie un concept susceptibil de operaționalizare în sociologia politică marxistă și în știința conducerii societății socialiste. (M. M., V. T.)

Social-democrație

Mișcare și doctrină social-politică, marcînd în a doua jumătate a sec. al XIX-lea începutul organizării politice a clasei muncitoare. Primul partid social-democrat s-a constituit în

Scanned with OKEN Scanner

Germania la sfîrșitul deceniului al șaptelea al secolului trecut. În deceniile următoare, asemenea partide au luat ființă în numeroase țări din Europa. Înființarea în 1893 a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România, pe baza principiilor socialismului științific, a ridicat pe o treaptă superioară mișcarea muncitorească din țara noastră. La început, **s. d.** a reprezentat orientarea principală în cadrul mișcării muncitorești, avînd, în special după crearea, din inițiativa lui F. Engels, în 1889, a Internaționalei a II-a, un rol conducător în această mișcare. La începutul sec. al XX-lea în multe partide social-democrate europene a apărut curentul oportunist, reformist, care cerea revizuirea ideologiei și practicii revoluționare marxiste și orientarea mișcării muncitorești către renunțarea la lupta politică și ideologică împotriva capitalismului. Această poziție împăciuitoristă în planul luptei de clasă a dus la dezmembrări grave în cadrul mișcării muncitorești și la falimentul Internaționalei a II-a. În aceste condiții, aripa de stînga din cadrul partidelor social-democrate s-a transformat, în mai multe țări, sub influența avîntului revoluționar marcat de anul 1917, în partide comuniste. În țara noastră, marea majoritate a participanților la Congresul Partidului Socialist, din mai 1921, au hotărît transformarea acestei organizații în partid comunist. În perioada interbelică **s. d.** s-a manifestat ca o mișcare neomogenă, cuprinzînd grupări și tendințe variate, de la cele care militau pentru realizarea unității mișcării muncitorești și pentru colaborare între toate partidele stîngii, pînă la cele deschis anticomuniste, care au facilitat, în condițiile ascensiunii fascismului, menținerea și agravarea scindării din sînul clasei muncitoare. În țara noastră P.C.R. a reușit în această perioadă să depășească în repetate rînduri sciziunea și să realizeze în mari bătălii de clasă — luptele greviste din februarie 1933, acțiunile antifasciste etc. — unitatea de acțiune cu **s. d.**, care a culminat cu crearea Frontului Unic Muncitoresc la 1 Mai 1944. În perioada postbelică a luat ființă, în 1951, Internaționala

Scanned with OKEN Scanner

socialistă, reunind în cadrul său principalele partide socialiste și social-democrate din lume. Mai multe partide **s. d.** din țările capitaliste au ajuns partide de guvernămînt. În ideologia lor, ele au abandonat în mare parte tezele socialismului științific și, deși proclamă necesitatea luptei antimonopoliste, precum și a trecerii la societatea socialistă, a înlăturării exploatării și inegalității, principalii doctrinari ai **s. d.** susțin că aceste deziderate sînt realizabile pe calea unor reforme treptate, a controlului de stat, instituit pas cu pas asupra economiei, a realizării așa-numitei „economii mixte", care să reunească proprietatea particular-capitalistă cu proprietatea de stat, fără a-și propune ca țel răsturnarea revoluționară a capitalismului. Unele partide socialiste (din Franța, Italia, Spania ș. a.), deși adoptă un eclectism ideologic, nu resping, totuși, colaborarea cu comuniștii, și se pronunță mai ferm pentru înlăturarea societății burgheze. După cum se subliniază în documentele partidului nostru, P.C.R. acționează cu fermitate pentru întărirea unității și colaborării dintre partidele comuniste și partidele socialiste și social-democrate, în general a tuturor forțelor de stînga, antiimperialiste. Aprecierea fundamentală a P.C.R. este că pentru realizarea acestui țel trebuie să se pornească de la experiența pozitivă de pînă în prezent, de la obiectivele comune existente, pentru a se ajunge la o adevărată reconciliere istorică între comuniști și socialiști. (V. M.)

Socialism

1. Concepție social-politică cu privire la făurirea societății bazate pe relații de egalitate și echitate socială, lipsită de exploatare. Termenul, formulat inițial de socialiștii utopici, a fost folosit ulterior în sensuri variate și în sprijinul unor interese politice (de clasă) diferite. Fundamentarea științifică a **s.** ca o concepție unitară despre transformarea revoluționară a societății a fost realizată de K. Marx și F. Engels. **2.** Formațiune social-economică, prima fază a orînduirii comuniste, întemeiată pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție, pe relații de colaborare tovărășească și de ajutor reciproc

Scanned with OKEN Scanner

între oameni liberi de orice exploatare, pe puterea de stat a clasei muncitoare aliată cu țărănimea muncitoare și cu celelalte categorii de oameni ai muncii, pe înfăptuirea repartiției în funcție de cantitatea, calitatea și importanța socială a muncii depuse (v. și socialism științific). (V. T.)

Socialism științific

Teorie socială și politică, fundamentată de către K. Marx și F. Engels, care studiază legile generale ale procesului de trecere de la capitalism la socialism, modalitățile și formele de înfăptuire a revoluției socialiste, principiile de organizare și de conducere a societății socialiste și comuniste. **S. ș.** reprezintă ideologia politică revoluționară a clasei muncitoare, știința strategiei și tacticii revoluției socialiste, a construcției și conducerii societății socialiste. **S. ș.** a fost elaborat în condițiile fazei de maturizare a capitalismului, de dezvoltare a luptei de clasă a proletariatului, unirea sa cu mișcarea muncitorească determinînd transformarea clasei muncitoare într-o clasă conștientă de misiunea ei istorică. În condițiile imperialismului, V. I. Lenin a dezvoltat teoria **s. ș.** prin descoperirea legii dezvoltării inegale și în salturi a țărilor capitaliste în faza imperialistă, prin definirea principiilor și normelor principiale ale partidului de tip nou, prin fundamentarea tezei posibilității victoriei revoluției socialiste la început într-o singură țară sau într-un grup de țări. **S. ș.** are un caracter creator, conținutul său de idei și teze îmbogățindu-se prin aprofundarea cunoașterii științifice a noilor fenomene și procese social-politice, prin amplificarea experienței revoluționare internaționale. Teoria **s. ș.** are un caracter general-valabil, în sensul că legitățile trecerii de la capitalism la socialism sînt în esență aceleași pentru toate țările. Ele se realizează însă în forme și metode specifice fiecărei țări, în funcție de stadiul dezvoltării social-economice, de raportul forțelor de clasă la un moment dat, de tradițiile istorice, de contextul internațional etc. Dezvoltarea gîndirii revoluționare, a teoriei **s. ș.** este o operă colectivă, la care își aduce contribuția fiecare partid comunist. Călăuzindu-se neabătut

Scanned with OKEN Scanner

după știința marxistă, P.C.R. aplică principiile generale ale s. ș. în deplină concordanță cu particularitățile specifice și condițiile concrete ale țării noastre. Politica P.C.R. reprezintă aplicarea creatoare a s. ș. în România. După cum prevede Programul P.C.R. : „Baza ideologică a partidului este materialismul dialectic și istoric, socialismul științific, teoria marxist-leninistă care pornește de la practică și de la adevărurile universal valabile și constituie o călăuză vie în acțiune, în lupta pentru transformarea revoluționară a societății". (V. T.)

„Societate de consum"

Concept apologetic, folosit de către politologia, economia politică și sociologia burgheză contemporană pentru caracterizarea nivelului actual de existență și civilizație din principalele țări capitaliste. Susținătorii săi — W. W. Rostow, J. Harrington, J. K. Galbraith ș. a. — încearcă să stabilească o legătură nemijlocită între nivelul dezvoltării tehnice a societății capitaliste și gradul de satisfacere a nevoilor populației : un consum înalt de bunuri materiale generalizat în rîndul maselor, extinderea sferei serviciilor. eradicarea sărăciei și a penuriilor etc. J. K. Galbraith arată totuși că multe dintre produsele materiale răspund unor nevoi create artificial, prin intensa manipulare a consumatorului, în timp ce necesități vitale rămîn nesatisfăcute. Realitățile economice și social-politice actuale din țările capitaliste dezvoltate au demonstrat și demonstrează inconsistența teoriilor **s. de c.**, precum și persistența unor acute inegalități sociale — sărăcie, șomaj, crize, care afectează negativ nivelul de viață a numeroase categorii sociale. (V. M.)

„Societate postindustrială"

Stadiu considerat în mod apologetic, de către unii autori burghezi — D. Bell, Z. Brzezinsky, A. Touraine, H. Kahn, A. Wienner ș. a. —, ca model al dezvoltării în următoarele decenii a țărilor capitaliste cele mai industrializate. Prin conținutul său — care presupune postularea unei productivități deosebit de înalte, a consumului de masă gene-

Scanned with OKEN Scanner

ralizat, aportul radical al științei și tehnologiei și reversul acestora : absența contestării, instituirea „armoniei sociale", structuri „meritocratice" ale puterii ș.a.m.d. —, teoria **s. p.** încearcă să contracareze teoria revoluționară a clasei muncitoare, considerînd în mod denaturat că dezvoltarea socială viitoare va fi dată exclusiv de aportul tehnologiei înalte, a electronicii și cibernetici, astfel încît forțele social-politice ar urma să-și piardă misiunea lor istorică. Doctrina **s. p.** apare drept corolar al concepțiilor burgheze actuale despre revoluția științifico-tehnică, cum sînt : teoria convergenței, tehnocrația, teoriile „dezideologizării" și „depolitizării" societății capitaliste ș. a. Modelul **s. p.** este puternic contrazis de realitățile economice și social-politice din țările amintite, de cursul principalelor evenimente, care demonstrează că un astfel de scenariu referitor la viitorul omenirii este lipsit de consistență. (V. M.)

Societate socialistă multilateral dezvoltată

Concept care exprimă, în viziunea partidului nostru, o etapă nouă, superioară în procesul de edificare a socialismului în România, menită să creeze premisele înaintării spre comunism. Aceasta se caracterizează prin continuarea pe un plan superior a transformărilor revoluționare în toate sferele vieții sociale, printr-o nouă calitate, superioară, a întregii activități economico-sociale. Trecerea la făurirea **s. s. m. d.** a fost hotărîtă, pe baza unei analize științifice, de Congresul al X-lea al P.C.R. Principalele obiective și sarcini ale acestei noi etape și-au găsit expresie în „Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism", adoptat de Congresul al XI-lea al P.C.R. **S. s. m. d.** are în vedere interdependența tuturor laturilor și componentelor sistemului social, realizarea unei societăți dezvoltate armonios, sub toate aspectele. Această viziune unitară și atotcuprinzătoare este menită să asigure dezvoltarea concomitentă a tuturor domeniilor vieții sociale în procesul maturizării socialismului și al trecerii la comunism. În acest sens, se

Scanned with OKEN Scanner

înscriu ca principale direcţii dezvoltarea forţelor de producţie şi repartizarea lor judicioasă pe întreg teritoriul ţării, introducerea în producţie a celor mai avansate cuceriri ale revoluţiei ştiinţifice şi tehnice, modernizarea structurilor economice, creşterea continuă a nivelului de trai material şi spiritual al întregului popor. Totodată, **s. s. m. d.** presupune : perfecţionarea relaţiilor de producţie, a mecanismelor economice şi financiare, a organizării şi conducerii ştiinţifice a societăţii, omogenizarea structurii sociale, creşterea rolului conducător al partidului, perfecţionarea în continuare a activităţii statului, dezvoltarea şi adîncirea democraţiei socialiste, întărirea unităţii şi frăţiei dintre toţi oamenii muncii, fără deosebire de naţionalitate, dezvoltarea ştiinţei, învăţămîntului şi culturii, dezvoltarea conştiinţei socialiste, afirmarea în viaţă a principiilor eticii şi echităţii socialiste, făurirea civilizaţiei socialiste în al cărei centru se află, ca valoare supremă, omul, dezvoltarea multilaterală a personalităţii sale. În planul politicii externe, **s. s. m. d.** presupune extinderea şi diversificarea schimburilor economice, ştiinţifice, tehnice şi culturale cu toate statele lumii. Realizarea obiectivelor cincinalului 1976—1980 a însemnat parcurgerea unei importante etape pe drumul făuririi **s. s. m. d.** Documentele adoptate de Congresul al XII-lea al P.C.R., obiectivele măreţe şi însufleţitoare stabilite pentru perioada 1981—1985, pentru deceniul 1981—1990 şi în unele domenii pînă în anul 2000, deschid în faţa poporului nostru noi şi luminoase perspective, jalonează mersul ferm înainte al patriei pe calea socialismului şi comunismului. „Înfăptuirea prevederilor noului cincinal va accelera dezvoltarea ţării atît în domeniul bazei tehnico-materiale, cît şi al organizării societăţii, asigurîndu-se creşterea venitului naţional pe locuitor, îmbunătăţirea condiţiilor de trai ale maselor, ridicarea nivelului învăţămîntului, ştiinţei şi culturii, a gradului general de civilizaţie al poporului nostru. România va depăşi, astfel, stadiul de ţară socialistă în unui demeezvoltare şi va deveni o ţară socialistă mecarea esenţială a [illegible]urgînd o etapă de cea mai mare

însemnătate în înfăptuirea Programului partidului pe drumul spre societatea comunistă" (Nicolae Ceaușescu). După cum a arătat Congresul al XII-lea al P.C.R., pînă în 1990 vor fi înfăptuite, în linii mari, sarcinile făuririi **s. s. m. d.** (Gr. G.)

Sociologie

Știință care studiază ansamblul fenomenelor și proceselor sociale în structura și dinamica lor, ansamblul relațiilor interumane, instituțiile, acțiunile diverselor laturi și aspecte ale vieții sociale, din punctul de vedere al totalității sociale, în interdependența lor dialectică. După modelul științelor naturii, **s.** și-a constituit un corpus de metode și tehnici de cercetare riguros științifice, cunoscînd în același timp un proces de diversificare a ramurilor sale (**s.** industrială și agrară, **s.** urbană și rurală, **s.** politică, **s.** educației, **s.** artei, **s.** relațiilor internaționale etc.). Apariția concepției marxiste despre societate a constituit un moment crucial în constituirea și dezvoltarea **s.** Marx și Engels, descoperind legile generale obiective ale dezvoltării societății și mecanismul de funcționare al societății capitaliste, au furnizat **s.** o bază teoretico-metodologică profund științifică, fundamentînd astfel statutul și funcția practică revoluționară a acestei științe, conexă acțiunii transformatoare a societății desfășurate de clasa muncitoare. Paralel și adesea în opoziție cu **s. marxistă,** în ultimul secol s-au dezvoltat numeroase școli, orientări și curente sociologice, limitate de orientarea lor tributară unor concepții filozofice idealiste sau metafizice : pozitivismul, sociologismul, psihologismul, formalismul, relativismul, relaționismul, funcționalismul ș. a. În țara noastră **s. m.** a fost remarcabil reprezentată de C. Dobrogeanu-Gherea, L. Pătrășcanu, M. Constantinescu ș. a. În perioada dintre cele două războaie mondiale, pe tărîmul **s.** o contribuție însemnată a adus școala sociologică monografică de la București condusă de D. Gusti, ca și alți sociologi de orientare umanistă și democratică precum P. Andrei, M. Ralea ș. a. După eliberare, procesul ma[illegible] **s. m.** în țara noastră, continuînd tradiția[illegible]ism. În acest sens,

românești de sociologie, a cunoscut un curs ascendent, o lărgire a ariei de cercetare, potrivit concepției revoluționare a clasei muncitoare, a Partidului Comunist Român, aducînd valoroase contribuții la studierea și cunoașterea realităților societății noastre socialiste. (M. M., V. T.)

Spațiu și timp

Categorii filozofice de maximă generalitate, care exprimă formele obiective de existență a materiei în mișcare. **S.** se referă la relațiile de coexistență dintre fenomene, la proprietatea universală a obiectelor de a avea o anumită întindere, mărime, formă, de a se afla într-o anumită poziție sau distanță unele față de altele. **T.** exprimă durata fenomenelor, proprietatea lor de a fi succesive sau simultane. Determinările celor două categorii se întîlnesc la orice formă de existență materială, de aceea „o existență în afara timpului este o absurditate tot atît de mare ca și o existență în afara spațiului" (Engels). **S. și t.** au caracter obiectiv, sînt forme care aparțin lumii materiale, care este nemărginită și nelimitată, nu are nici început nici sfîrșit. **S. și t.** se află într-o unitate dialectică cu structurile materiale, proprietățile lor variază calitativ în funcție de proprietățile acestora din urmă. Această dependență reciprocă dintre **s. și t.**, dintre materie și mișcare, teză fundamentală a materialismului dialectic, a fost demonstrată elocvent de descoperirile științifice contemporane, mai ales de teoria relativității. (Gr. G.)

Spontan și conștient

Categorii ale materialismului istoric, care desemnează raportul dintre acțiunea motivată direct de realitatea obiectivă, de necesitatea istorică, și cea ghidată de cunoașterea științifică a legilor de dezvoltare a societății. Activitatea **s.** a maselor este animată îndeosebi de scopuri și interese limitate, lipsite de perspectiva de ansamblu a dezvoltării totalității istorice, nu poate ajunge la structurarea unui demers politic organizat, care să vizeze modificarea esențială a acestei totalități. Activitatea socială

Scanned with OKEN Scanner

c. semnifică surprinderea intereselor de ansamblu ale unei anumite colectivități, înțelegerea tendințelor evoluției istorice și direcționarea activității maselor în funcție de acestea. În societatea capitalistă, unificarea teoriei și practicii revoluționare a condus la apariția partidelor politice revoluționare ale clasei muncitoare, a căror acțiune urmărește ridicarea mișcării s. a maselor pe treapta înțelegerii c. a sensului dezvoltării istorice, transformarea clasei muncitoare din clasă „în sine" în clasă „pentru sine", prin formarea și dezvoltarea conștiinței de clasă, revoluționare. Acțiunea factorului c. asigură organizarea politică a clasei, conferă mișcării acesteia un program, element indispensabil pentru abordarea unei strategii și a unei tactici corespunzătoare. Revoluția socialistă semnifică o manifestare elocventă a dialecticii și raporturilor dintre s. și c., construirea noii societăți fiind de neconceput fără o creștere continuă a gradului de conștiință și responsabilitate a maselor, a nivelului participării lor la perfecționarea procesului de autoconducere socială. (V. T.)

Stat

Organizație politico-administrativă dispusă în mod ierarhic, care constituie principalul instrument al puterii politice dintr-un teritoriu dat și în cadrul unei anumite comunități umane (popor sau națiune). Principala menire a s. este asigurarea înfăptuirii conducerii generale a societății de către o anumită clasă socială, posesoare a mijloacelor de producție. Demonstrînd că s. este o realitate istorică ce a apărut pe o anumită treaptă a dezvoltării societății omenești — odată cu împărțirea acesteia în clase antagonice, ca urmare a apariției și consolidării proprietății private —, clasicii marxismului îl definesc ca „un aparat al dominației de clasă". Engels arată că s. se caracterizează prin împărțirea supușilor după teritoriu, prin apariția puterii publice alcătuită dintr-o categorie de oameni separată de majoritatea populației, precum și prin forța constrîngerii exercitată de un aparat special destinat acestui scop și întreținut prin impozite etc. Ca instrument al domina-

Scanned with OKEN Scanner

ţiei de clasă, **s.** este „reprezentantul oficial" al societăţii date şi are menirea, pe de o parte, de a exercita funcţii sociale generale de organizare şi conducere a societăţii, iar, pe de altă parte, de a îndeplini funcţii specifice de clasă, determinate de interesele clasei sau claselor aflate la putere. Fiecărei orînduiri sociale îi corespunde un anumit tip istoric de **s.** În societăţile bazate pe exploatare se succed tipurile de **s.** : sclavagist, feudal şi burghez. **S. socialist,** apărut în urma cuceririi puterii politice de către clasa muncitoare, aliată cu celelalte clase şi categorii de oameni ai muncii, este un **s.** principial nou, superior şi fundamental deosebit de cele anterioare. Ca principal instrument al puterii politice, **s.** îşi îndeplineşte menirea prin exercitarea funcţiilor sale (care sînt interne sau externe, după domeniul de manifestare). Cu anumite deosebiri, de la o orînduire la alta sau în cadrul aceleiaşi orînduiri, corespunzător cerinţelor fiecărei etape, funcţiile **s.** asigură realizarea puterii, apărarea intereselor clasei dominante în societate şi reprimarea împotrivirii claselor dominate. Suveranitatea reprezintă una dintre trăsăturile fundamentale ale **s.,** care îi conferă supremaţie în raport cu orice altă putere din interiorul societăţii şi independenţă pe plan extern. În societatea contemporană, rolul **s.** a crescut considerabil, el îndeplinind o serie de funcţii economice sau ideologice. Pe plan extern, **s.** realizează funcţia de apărare a ţării, iar în cazul unor state cu tendinţe imperialiste, de cucerire sau dominare a altor popoare (v. şi stat socialist). (V. M.)

Stat socialist

Tip superior de stat, principalul instrument al puterii politice din societatea nouă, socialistă. Momentul apariţiei sale este legat de înlăturarea puterii clasei burgheze şi preluarea puterii politice de către clasa muncitoare, aliată cu ţărănimea şi ceilalţi oameni ai muncii. Superioritatea noului tip de stat decurge din esenţa noii puteri, din faptul că ea aparţine maselor populare, din scopurile şi valorile societăţii socialiste, precum şi din amploarea sarcinilor constructive pe care trebuie să le realizeze acest

Scanned with OKEN Scanner

instrument al puterii. Principalele etape din evoluția societății socialiste — perioada de trecere de la capitalism la socialism, revoluția socialistă, făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, trecerea la comunism — determină, fiecare în parte, o anumită evoluție a funcțiilor statului socialist și o lărgire necontenită a bazei sociale a puterii de stat, a democratismului său. Rolul de instrument principal al făuririi noii societăți determină în actuala etapă o accentuată amplificare a funcțiilor sale constructive : economico-organizatorică, științifică și cultural-educativă, precum și de extindere și diversificare continuă a relațiilor economice, politice, tehnico-științifice și culturale cu toate statele lumii, în primul rînd cu celelalte țări socialiste. Funcția de apărare continuă să rămînă și în actuala etapă o preocupare a statului nostru, menită să prevină sau să respingă, în caz de nevoie, o agresiune imperialistă. Întreaga activitate a statului nostru se află sub îndrumarea P.C.R., care stabilește obiectivele majore ale activității statale și asigură, într-o măsură crescîndă, integrarea sa organică în societate. După cum au relevat documentele Congresului al XII-lea al P.C.R., măsurile adoptate au determinat o dimensionare mai justă și o reducere a aparatului de stat, asigurarea unui grad sporit de competență și operativitate a organelor de stat, atît la nivel central cît și local, de a administra și gospodări resursele societății, de a soluționa problemele de muncă și de viață ale cetățenilor, de a organiza activitatea pentru înfăptuirea politicii partidului. „În cadrul activității generale de organizare și conducere științifică a societății, s-a întărit continuu statul nostru socialist, s-au perfecționat funcțiile actualei etape. Au fost luate noi măsuri pe linia adîncirii caracterului democratic al statului prin afirmarea și mai puternică a principiului conducerii colective, crearea de noi organe colective de conducere, participarea și mai largă a poporului la conducerea treburilor obștești, s-au întărit legăturile statului cu masele de oameni ai muncii“ (Nicolae Ceaușescu). Congresul al XII-lea al P.C.R. a subliniat că obiectivele și sarcinile etapei în care am pășit impun perfecționarea în conti-

Scanned with OKEN Scanner

nuare a activității statale, întărirea disciplinei, exigenței și răspunderii organelor centrale și locale în aplicarea legilor, a hotărîrilor de partid și de stat, înfăptuirea consecventă a principiului centralismului democratic, îmbinarea tot mai strînsă a conducerii centrale, pe baza planului unic de dezvoltare economico-socială, cu accentuarea inițiativei și autonomiei organelor locale ale puterii și administrației de stat (v. și suveranitate). (V. M.)

„Statul bunăstării generale"

Doctrină burgheză apologetică, referitoare la natura și evoluția statului capitalist contemporan și la pretinsa „prosperitate generală" la care ar fi ajuns societățile avansate de tip capitalist. Doctrina **s. b. g.** (Welfare state) prezintă statul fie ca „fabricant de bunăstare" (Jacques Rueff), fie ca promotor al egalității și al echității sociale, al ajutorării straturilor și grupurilor sociale neînstărite (W. A. Robson). De cele mai multe ori, **s. b. g.** apare ca un stat care dezvoltă serviciile sociale, acordă o mare atenție intereselor cetățenilor, asigurînd distribuirea indemnizațiilor de șomaj, de boală sau de bătrînețe. Indiferent de funcțiile care îi sînt atribuite, **s. b. g.** urmărește să prezinte o imagine idealizată a statului capitalist, situat deasupra claselor sociale și garant al „prosperității" în egală măsură a acestora. Contradicțiile sociale, economice și politice ale capitalismului contemporan s-au complicat și s-au adîncit. Pauperismul, risipa, șomajul, inflația, manipularea consumatorului etc. generează continuu noi distorsiuni și disfuncționalități ale orînduirii burgheze. Departe de a fi un **s. b. g.**, cum pretind susținătorii acestei doctrine, statul capitalist contemporan se dovedește într-o măsură tot mai accentuată un instrument al dominației de clasă a marii burghezii monopoliste. (V. M.)

Status social

Noțiune ce desemnează poziția obiectivă ocupată de o persoană, un grup sau o clasă socială în sistemul organizării sociale, poziție din care decurg drepturi și obligații spe-

cifice (reglementate juridic și moral). Statusul social nu este un dat imuabil, o calitate imanentă, ci reprezintă rezultanta aprecierii de către societate a modului în care purtătorul statusului își îndeplinește rolul social ce-i revine. Conceptul de status social este corelativ celui de rol social. Ambele concepte au cunoscut în epoca contemporană diferite dezvoltări teoretice și precizări de ordin operațional, în sfera psihologiei sociale, sociologiei, antropologiei culturale etc. (M. M.)

Statutul Uniunii Tineretului Comunist

Document politic pe baza căruia este organizată și își desfășoară activitatea organizația revoluționară de tineret din R. S. România. **Statutul U.T.C.** definește și reglementează : rolul, caracterul și scopul organizației în vederea înfăptuirii politicii P.C.R., forța politică conducătoare în societatea noastră socialistă ; principiile organizatorice și ideologice ale U.T.C., normele de bază ale organizării și activității sale ; atribuțiile organelor și organizațiilor U.T.C. ; îndatoririle și drepturile uteciștilor ; rolul organizației U.T.C. ca detașament activ al mișcării revoluționare și progresiste internaționale de tineret, militînd pentru întărirea solidarității internaționale cu toate organizațiile de tineret care luptă pentru libertate, progres social și pace în întreaga lume. **Statutul U.T.C.** asigură organizației cadrul principial corespunzător unității și coeziunii rîndurilor sale, îndeplinirii în cele mai bune condiții a sarcinilor de înaltă răspundere — politice, organizatorice, ideologice și educative — încredințate de partid. Cunoașterea și respectarea cu strictețe a prevederilor statutare constituie pentru membrii U.T.C. îndatoriri politice și etice primordiale. (M. M.)

Stil artistic

Concept care desemnează, în sensul cel mai general, o modalitate particulară de folosire a mijloacelor de expresie. De obicei, **s. a.** este definit prin caracteristici formale (compoziție, procedee de simbolizare, tipuri de imagini, date ale expresiei etc.), dar el angajează și elemente

Scanned with OKEN Scanner

legate de mesajul operei (precumpănirea unor atitudini, teme, sensuri și implicații spirituale, un mod distinct de a simți și înțelege existența). Într-un sens mai restrîns, **s. a.** definește un mod original de a organiza semnificațiile în țesătura mesajului și a expresiei artistice. Termenul are și o funcție distinctivă, tipologică și se aplică epocilor, creatorilor, curentelor și mișcărilor artistice, indicînd ceea ce este propriu, specific, original, caracteristicilor care individualizează și definesc un fapt de creație, îi evidențiază sigiliul inconfundabil. (Gr. G.)

Stîngism

Curent apărut în cadrul mișcării muncitorești, reprezentînd o tendință de subestimare a dialecticii dintre obiectiv și subiectiv, dintre scopurile parțiale și scopul final în procesul luptei revoluționare. Critica ideologiei și mentalităților stîngiste a fost făcută de V. I. Lenin în lucrarea „Stîngismul — boala copilăriei comunismului" (1920), fiind evidențiat faptul că, în esență, această orientare reflectă un anumit gen de nerăbdare, de extremism, al căror efect poate fi adeseori dezastruos pentru destinul luptei revoluționare. Programatic, **s.** se pronunță împotriva participării clasei muncitoare la funcționarea sistemului burghez, absolutizează strategiile violente de preluare a puterii, desconsideră sindicatele, în care vede o posibilitate de corupere a militanților și de pervertire a scopului revoluționar prin adoptarea unor „soluții terapeutice parțiale". În plan practic-politic, **s.** a contribuit nu de puține ori la divizarea forțelor revoluționare, propunînd o perspectivă exclusivistă și intolerantă asupra posibilităților de alianță între diferitele forțe și grupări antrenate în lupta anticapitalistă. (V. T.)

Strategie și tactică

Termeni corelativi, care definesc o componentă principală a științei și artei de conducere de către partidul revoluționar al clasei muncitoare a luptei de clasă împotriva orînduirii capitaliste, a revoluției și construcției socialiste. **Strategie,** orientare generală a luptei revo-

luționare într-o anumită etapă dată, stabilirea unor sarcini și obiective fundamentale a politicii de alianțe corespunzător raporturilor reale de forțe dintre clasele, categoriile sociale și formațiunile lor politice, direcția loviturii principale, acțiunile prioritare în vederea înfrîngerii adversarului direct. Lupta revoluționară a clasei muncitoare, a oamenilor muncii cunoaște diverse etape de dezvoltare, fiecare dintre acestea prezentînd condiții deosebite și particularități specifice. Elaborarea s. cere o apreciere realistă a situației politice interne și internaționale, precum și stabilirea unor sarcini fundamentale de a căror soluționare este condiționată victoria. **S.** trasează calea pe care trebuie să o urmeze mișcarea revoluționară de-a lungul unei întregi etape. Obiectivul strategic fundamental al politicii P.C.R. îl constituie în etapa actuală făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate (v.). **Tactică,** totalitate a formelor și metodelor de luptă și de organizare, modul în care partidul folosește mijloacele luptei revoluționare, corespunzător etapei respective, în vederea realizării obiectivului strategic. Între **s.** și **t.** există o strînsă și indisolubilă legătură. Elaborarea liniei politice, a obiectivelor luptei revoluționare, a **s.** și **t.**, constituie un atribut inalienabil și imprescriptibil al fiecărui partid comunist, care, aplicînd creator adevărurile generale ale socialismului științific în concordanță cu realitățile istorice, naționale și sociale ale țării sale, contribuie, totodată, la îmbogățirea tezaurului comun al teoriei și practicii revoluționare a mișcării comuniste și muncitorești. (M. M.)

Structuralism

Orientare teoretică și metodologică, cu profunde implicații filozofice, în cercetarea științifică contemporană. Modelul de cunoaștere pe care-l propune **s.** se caracterizează prin următoarele trăsături : obiectele și fenomenele sînt sisteme integrale, ansambluri coerente de elemente și relații, totalități a căror consistență este dată de rețeaua relațiilor interne esențiale, de structura sistemului, de modul de organizare, coordonare și impli-

Scanned with OKEN Scanner

cație a elementelor. Această structură, pusă în evidență prin anumite procedee definite de analiză, este apoi detașată de elementele care o sprijină și cercetată în mod independent, elaborîndu-se scheme operatorii, modele ideale, matematice și formalizate, ale unor structuri invariante, comune unor realități diferite calitativ. S. a elaborat un bogat arsenal metodic pentru această descriere structurală a sistemelor în termenii unui limbaj precis, abstract, formal. Ca doctrină, s. exagerează momentul descrierii sincronice, statice a relațiilor funcționale din interiorul unui sistem, neglijînd evoluția, devenirea, procesualitatea lor. Aceste tendințe au dus la o subapreciere a problematicii umane și s-au asociat cu o viziune metafizică în care structurile, cele sociale mai ales, sînt considerate ca preexistente și absolut determinante în raport cu indivizii reali, acțiunile acestora fiind nesemnificative. Orientările mai noi (s. genetic) tind spre o viziune integratoare, care să conjuge analiza structurală cu cea istorică. S. s-a manifestat cu pregnanță în logică, matematică, lingvistică, psihologie, filozofia culturii, biologie etc. Reprezentanți : F. de Saussure, L. von Bertalanffy, Bourbaki, M. Foucault, C. Levi-Strauss, L. Goldmann ș. a. (Gr. G.)

Structură socială

Noțiune ce desemnează modul de alcătuire și funcționare a sistemului grupurilor sociale, compoziția de clasă și socio-ocupațională a unei populații, interacțiunea grupurilor și claselor sociale, locul și rolul lor în sistemul social, în dinamica socială pe o anumită treaptă de dezvoltare a societății. Structura socială reflectă și este determinată de structura economică a societății, de nivelul de dezvoltare a forțelor de producție, de diviziunea socială a muncii, de tipul și forma de proprietate asupra mijloacelor de producție. Ea este dată de configurarea claselor și categoriilor sociale existente într-o societate, de relațiile dintre ele, de tendințele și formele de manifestare a mobilității lor sociale, de distribuția populației după o serie de criterii socio-demografice (vîrstă, sex, nivel de in-

Scanned with OKEN Scanner

strucție, loc de rezidență etc.). În societatea socialistă, datorită caracterului social al proprietății asupra mijloacelor de producție, între oamenii muncii, eliberați de exploatare, se stabilesc relații sociale de tip nou, de colaborare și întrajutorare. Pe baza comunității de interese și de țeluri, și a dezvoltării economico-sociale a țării, între clasa muncitoare, țărănime, intelectualitate și celelalte categorii de oameni ai muncii are loc o treptată apropiere a condițiilor de muncă și de viață, un proces de omogenizare socială. „Societatea noastră este alcătuită din clase și categorii sociale prietene, participante active în producția de bunuri materiale și spirituale, între care se realizează o apropiere continuă în ce privește condițiile de muncă, orizontul tehnico-profesional și de cultură generală, modul de viață material și spiritual" (Nicolae Ceaușescu). Programul P.C.R. relevă că datorită profundelor transformări revoluționare ce au avut loc, societatea românească este alcătuită din clase și categorii sociale care aduc o contribuție activă în sfera creației materiale și spirituale, acționează în strînsă unitate și sînt vital interesate în dezvoltarea continuă a forțelor de producție și perfecționarea relațiilor socialiste. (M. M.)

Subdezvoltare

Stare specifică unui numeros grup de țări ale lumii, care își găsește expresie în marile decalaje economice, tehnologice și social-culturale existente între aceste țări și țările dezvoltate din punct de vedere economic. Starea de s. a unor țări este un rezultat nemijlocit al politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, de dominație și asuprire a popoarelor, de jefuire a bogățiilor naționale, al relațiilor economice inechitabile promovate în viața internațională de statele imperialiste. Partidul și statul nostru consideră că s. afectează dezvoltarea economică internațională, agravează criza mondială, reduce, în ultimă instanță, posibilitățile de dezvoltare ale înseși statelor avansate din punct de vedere economic. Eradicarea acestei stări și asigurarea progresului economico-social mai rapid al țărilor rămase în urmă constituie cerințe obiective,

Scanned with OKEN Scanner

primordiale pentru progresul general al omenirii, pentru realizarea colaborării între popoare și a unei păci trainice în lume. „Una din cele mai grave probleme nesoluționate ale lumii de astăzi este perpetuarea stării de subdezvoltare în care se mai află o mare parte a omenirii, ca rezultat al vechii politici imperialiste și colonialiste ce a dus la împărțirea lumii în țări sărace și bogate. De lichidarea subdezvoltării depinde în mod direct instaurarea unor relații de încredere, colaborare și pace în lume" (Nicolae Ceaușescu). În lichidarea s. un rol important îl au eforturile proprii ale popoarelor respective, precum și întărirea solidarității și colaborării dintre acestea. Totodată, țara noastră consideră că în sprijinirea statelor rămase în urmă o însemnată răspundere revine statelor capitaliste industrializate care și-au asigurat progresul și pe seama exploatării coloniale a altor popoare. În acest sens, documentele Congresului al XII-lea al P.C.R. au subliniat, o dată mai mult, necesitatea instaurării unei noi ordini economice internaționale, a democratizării relațiilor dintre state, a creării condițiilor care să asigure în mod echitabil accesul tuturor țărilor la cuceririle științei și tehnicii moderne, la materii prime și la sursele de energie, la schimbul mondial de valori materiale și spirituale. (V. F.)

Suveranitate

Atribut fundamental al statului, ce semnifică independența puterii de stat în raport cu puterea altor state, dreptul statului de a stabili și înfăptui de-sine-stătător politica sa internă și externă, respectînd s. altor state și principiile dreptului internațional. În diferite etape ale dezvoltării istorice, conținutul politic, social, ideologic al s. s-a concretizat în funcție de caracterul statului, de orînduirea social-economică, structura socială și sistemul politic, de natura de clasă și de modul de organizare și exercitare a puterii de stat. Indiferent de orînduirea social-economică, s. prezintă o serie de trăsături generale: caracterul social-politic și istoric, exclusivitatea și deplinătatea sa, inalienabilitatea și indivizibilitatea. Ca prin-

Scanned with OKEN Scanner

cipiu fundamental al dreptului internațional contemporan, **s.** statelor reprezintă independența statului și dreptul său exclusiv de a decide liber în problemele interne și externe, prin exercitarea prerogativelor sale de ordin politic, economic, cultural, a jurisdicției sale asupra teritoriului și a populației. În socialism puterea aparține poporului, iar **s.** statului socialist exprimă interesele fundamentale ale întregului popor, ale întregii națiuni. În epoca contemporană, respectarea **s.** naționale a statelor este o cerință esențială a unor relații noi între state, care presupun egalitatea în drepturi, respectarea integrității teritoriale, neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc. Carta O.N.U. și alte documente internaționale înscriu principiul **s.** ca unul din principiile de bază ale dreptului internațional contemporan. Constituția R. S. România consacră în primele sale articole faptul că în țara noastră întreaga putere aparține poporului, liber și stăpîn pe soarta sa, precum și faptul că „Republica Socialistă România este stat al oamenilor muncii de la orașe și sate, suveran, independent și unitar. Teritoriul său este inalienabil și indivizibil“ (v. și stat și stat socialist). (V. T.)

Scanned with OKEN Scanner

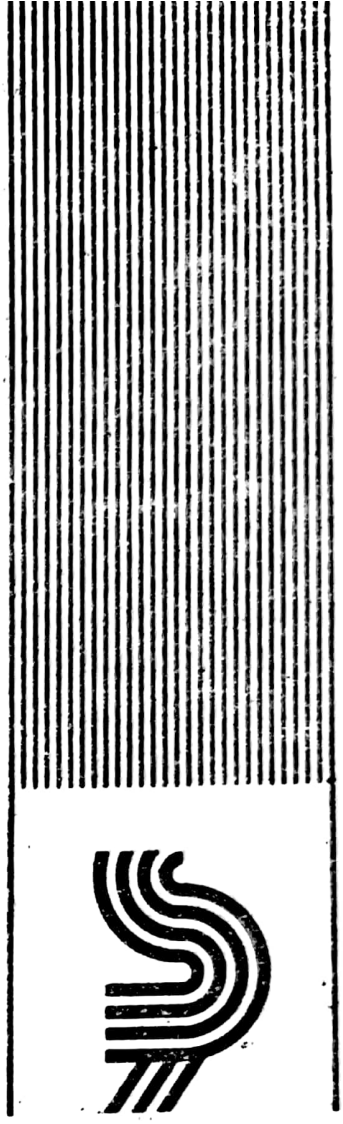

Şoimii Patriei

Organizaţie de masă a copiilor preşcolari şi şcolari, în vîrstă de 4—7 ani, care îşi desfăşoară activitatea sub conducerea P.C.R. şi este îndrumată de Organizaţia Pionieri-din R. S. România. Prin forme de activitate adecvate vîrstei, organizaţia **Ş. P.** cultivă în rîndul copiilor dragostea faţă de patrie, faţă de partid şi popor, înfrăţirea dintre toţi copiii patriei — români, maghiari, germani şi de alte naţionalităţi — , contribuie la educarea copiilor în spiritul respectului faţă de muncă, al ordinii şi disciplinei, al cinstei şi corectitudinii. În mod organizat, **Ş. P.** sînt antrenaţi la activităţi ale şcolii şi ale Organizaţiei Pionierilor menite să contribuie la pregătirea şi adaptarea lor pentru viitoarea muncă şcolară şi pionierească. În cadrul Consiliului Naţional al Organizaţiei Pionierilor activează Comisia pentru îndrumarea organizaţiei Şoimii Patriei. Sînt, de asemenea, constituite comisii judeţene, municipale, orăşeneşti şi co-

Scanned with OKEN Scanner

munale, din care fac parte activiști de partid, de stat și ai organizațiilor obștești, cadre didactice, reprezentanți ai comitetelor de părinți, comisiilor de femei, ai U.T.C., ai organelor sanitare și societății de Cruce Roșie, ai consiliilor culturii și educației socialiste, consiliilor pentru educație fizică și sport ș. a. (I. G.)

Șovinism

Manifestare proprie ideologiei burgheze, concepție și practică politică reacționară, caracterizate prin exclusivism și intoleranță națională, dispreț față de alte popoare, stimularea artificială a urii față de anumite popoare și națiuni, propagarea ideii false și nocive a superiorității unei națiuni sau a unui popor în raport cu alte națiuni sau popoare. Ș. a constituit dintotdeauna în mîinile claselor dominante un instrument de dezbinare națională a oamenilor muncii, de abatere a acestora de la adevăratele lor interese economice și politice, de la lupta pentru eliberare socială și națională. Ca instrument de diversiune politică, morală și națională, ș., asociat cu rasismul, cu xenofobia și agresivitatea, a fost folosit întotdeauna de grupările politice extremiste de dreapta, de mișcările fasciste (hitlerismul în Germania, legionarismul în România burghezo-moșierească ș. a.), care au promovat asasinatul, atrocitățile, genocidul. În relațiile internaționale, ș. de mare putere se manifestă în politica de forță și dictat, de desconsiderare a intereselor altor națiuni sau popoare, promovată de unele cercuri imperialiste. P.C.R. a militat consecvent, în anii ilegalității, împotriva politicii naționaliste și șovine a burgheziei și moșierimii, pentru apărarea intereselor vitale ale tuturor oamenilor muncii, indiferent de naționalitate. În societatea noastră socialistă a fost lichidată baza obiectivă a oricăror manifestări naționaliste sau șovine (M. M.)

Știința — forță nemijlocită de producție

Proces obiectiv de transformare a științei într-o componentă organică a tuturor elementelor forțelor de produc-

Scanned with OKEN Scanner

ție. Transformarea științei într-o forță nemijlocită de producție are loc prin aplicarea în producție a rezultatelor cercetării științifice, prin contribuția adusă la sporirea productivității muncii sociale și a eficienței activității economice în general, prin introducerea unor noi procedee tehnologice, prin crearea unor noi obiecte ale muncii, prin extinderea mecanizării complexe, a automatizării și cibernetizării producției, prin folosirea unor noi surse energetice, precum și prin promovarea unor principii și metode de organizare a muncii și a producției, de conducere și de planificare, menite să confere o nouă calitate muncii umane și întregii activități economico-sociale. Orînduirea socialistă creează condiții optime pentru o strînsă îmbinare a științei cu producția. Prin grija constantă a partidului și statului, dezvoltarea științei se înscrie armonios în planul național unic de dezvoltare economico-socială. A fost adoptată o structură adecvată a rețelei institutelor de cercetare, a fost creat un cadru legislativ specific acestui domeniu, se acordă o atenție mereu sporită integrării tot mai strînse a cercetării științifice cu învățămîntul și producția, ceea ce reflectă cerințele reale ale vieții economice și sociale. Congresul al XII-lea al P.C.R. a subliniat rolul tot mai important ce revine științei ca factor determinant al dezvoltării societății. Obiectivele și sarcinile prevăzute în acest domeniu sînt cuprinse în „Programul-directivă de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și de introducere a progresului tehnic în perioada 1981—1990 și direcțiile principale pînă în anul 2000", document adoptat de Congresul al XII-lea al P.C.R. „Orientarea de bază a Programului-directivă o constituie afirmarea revoluției tehnico-științifice în toate domeniile de activitate, creșterea rolului științei în modernizarea economiei naționale, a întregii vieți sociale, în conducerea societății, legarea tot mai strînsă a cercetării de producție, accentuarea contribuției creației științifice românești la progresul multilateral și dinamic al țării noastre, la îmbogățirea tezaurului cunoașterii universale, astfel încît deceniul următor să

Scanned with OKEN Scanner

devină cu adevărat deceniul științei, tehnicii, calității și eficienței" (Nicolae Ceaușescu). Obiectivele stabilite de partid în domeniul cercetării științifice și al dezvoltării tehnologice, cerințele introducerii progresului tehnic, ale integrării științei cu învățămîntul și producția, deschid un vast cîmp de afirmare spiritului cutezător, vocației spre nou și inovație, energiei creatoare proprii tineretului. Alături de toți oamenii muncii, de cadrele didactice, de specialiști, de cercetători și de oameni de știință, tineretul a adus și aduce o contribuție de seamă la progresul științei românești, la progresul economico-social al patriei. (D. C.)

Știința politică

Disciplină teoretică de-sine-stătătoare, care studiază geneza, esența, formele concrete și legitatea dezvoltării politicului ca fenomen social complex dar specific, căruia tinde să-i dea o explicație exhaustivă. Studiul sistematic al politicii a preocupat gîndirea teoretică încă din antichitate, însă mult timp ș. p. s-a dezvoltat în interiorul filozofiei, ca filozofie politică. Concepțiile marilor gînditori din diferite epoci istorice constituie și principalele momente din istoria dezvoltării ș. p.: Aristotel, Machiavelli, Bodin, Hobbes, Spinoza, Montesquieu, Rousseau ș. a. Apariția marxismului determină o răsturnare revoluționară în modul de abordare a politicului, deoarece orientează cercetările teoretice spre analiza multilaterală a fenomenelor și proceselor reale, înlăturînd tradiția speculativă în abordarea realității social-politice. Este clarificată, astfel, esența și legitatea politicului, precum și interacțiunea lui dialectică cu structura economică și de clasă a societății. Totodată, marxismul conferă un conținut nou, riguros științific, categoriilor tradiționale ale politicului, elaborînd și categorii noi, unele izvorîte din experiența luptei de clasă a maselor muncitoare. Stadiul contemporan al ș. p. este legat de unele înnoiri metodologice ce s-au produs în domeniul cercetării fenomenelor sociale, precum și de procesul dialectic al diferențierii și integrării științelor. Persistă încă controverse cu privire

Scanned with OKEN Scanner

la obiectul, sistemul categorial și orientarea generală a **ș. p.**, existînd chiar gînditori care-i contestă un obiect propriu, considerînd-o ca o disciplină de confluență, reziduală sau de sinteză a altor teorii. Unii politologi nemarxiști postulează ca obiect al **ș. p.** statul, iar alții îl extind în mod nejustificat la fenomenul social al puterii. Între aceste extreme există și poziții intermediare, care însă nu sînt mai puțin imprecise. Potrivit opiniei politologilor din țara noastră, în perspectiva marxistă, **ș. p.** se preocupă de ansamblul laturilor ideologice și social-psihologice (conștiința politică, ideologia politică etc.), de relațiile politice interne și internaționale, de instituțiile politice (statul, partidele politice, precum și alte organizații de acest fel, organizațiile de masă și obștești, organizațiile internaționale privite în determinarea lor social-istorică și de clasă). În același timp, **ș. p.** cercetează formele, mijloacele și mobilurile acțiunii politice colective și individuale ș.a.m.d. Avînd ca nucleu al obiectului său studiul puterii politice, **ș. p.** îi revine sarcina elaborării conceptelor și categoriilor cu valoare ordonatoare pentru toate celelalte discipline implicate în studiul politicului. P.C.R. aduce o contribuție fertilă la dezvoltarea actuală a **ș. p.** prin îmbogățirea conținutului unor concepte centrale ale acesteia, desfășoară un intens travaliu teoretico-ideologic fundamentat pe experiența concretă a construcției socialiste din patria noastră, pe o practică socială dintre cele mai originale. **(V. M.)**

Știință

Ansamblu sistematic de cunoștințe asupra naturii, societății și gîndirii. Cunoașterea științifică se distinge de cea empirică prin faptul că urmărește explicarea proceselor și fenomenelor, descoperirea legilor care le guvernează, elaborarea teoriilor asupra diferitelor domenii ale realității. Ca formă a conștiinței sociale, **ș.** se caracterizează prin predominanța funcției gnoseologice, dimensiunea ei interpretativă integrînd-o în ansamblul suprastructurii sociale. **Ș.** tinde să surprindă fenomenele din punctul de vedere al esențialului și generalului, modalitatea ei de exprimare

Scanned with OKEN Scanner

fiind realizată prin abstracții (noțiuni, categorii). Ea urmărește cunoașterea exactă și veridică a realității, în vederea sporirii posibilităților de acțiune umană, creșterii capacității omului de a folosi legile obiective care acționează în natură și societate. Practica social-istorică reprezintă atît forța motrice a cunoașterii științifice, cît și sensul acesteia, obiectivul ei fundamental. Raportul dintre Ș. și realitate nu este însă mecanic, ci există o autonomie relativă a cunoașterii științifice, o logică a demersului științific pe baza căreia se avansează prin acumularea infinită de adevăruri relative spre dobîndirea unei viziuni mereu mai cuprinzătoare și mai profunde asupra realității. Ș. reprezintă fundamentul materialismului dialectic și istoric, care, prin chiar structura sa, se îmbogățește necontenit în raport cu fiecare nouă descoperire din domeniul științelor naturale și sociale. În prezent, progresul științei cunoaște un ritm vertiginos, se produc restructurări în cîmpul tuturor disciplinelor ca urmare a dinamismului specific revoluției științifico-tehnice, ceea ce face ca știința să devină în mod nemijlocit o forță socială de producție (v. și știința — forță nemijlocită de producție). (V. T.)

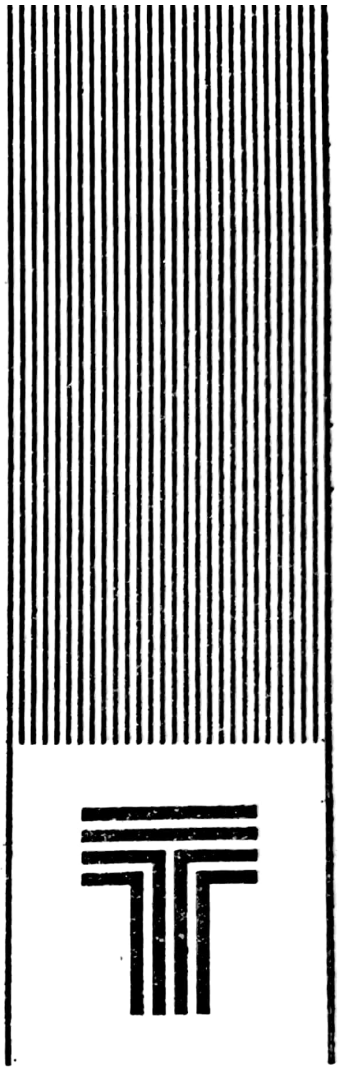

Tehnocraţie

Doctrină politică burgheză, care postulează tendinţa subordonării întregii societăţi, a ansamblului vieţii economice, politice şi spirituale puterii de decizie a unui grup restrîns de experţi (specialişti). Aceştia, graţie cunoştinţelor lor superioare, competenţei lor profesional-ştiinţifice, ar fi cei care ar avea menirea să preia funcţiiile capitaliştilor şi să realizeze guvernarea eficientă a societăţii. Este în realitate o încercare de a camufla contradicţiile de clasă reale, specifice societăţii capitaliste dezvoltate, al cărui substrat îl constituie o viziune elitistă asupra mecanismului de funcţionare a sistemului social-politic. Ca proiect social, t. se opune democraţiei, introduce un punct de vedere absolutizant asupra rolului ştiinţei în viaţa socială, ignorînd raporturile de forţe stabilite într-o structură politică dată. Viciul central al teoriilor tehnocratice rezidă în însăşi ipoteza lor esenţială, conform căreia capi-

talismul ar fi cunoscut o modificare structurală, în virtutea căreia el s-ar fi transformat într-un alt tip de formaţiune socială. Refuzînd analiza raporturilor de proprietate, ideologii t. recurg la asemenea stratageme, precum teza „deprivatizării" proprietăţii capitaliste prin amplificarea intervenţiei statale în economie. Esenţa de clasă a t. este pusă în evidenţă de faptul că aşa-numiţii manageri sînt şi rămîn subordonaţi opţiunilor politice dictate de interesele autenticilor deţinători ai puterii. Supralicitînd tendinţele de specializare şi profesionalizare rezultate din dinamica revoluţiei ştiinţifico-tehnice, teoriile tehnocratice vehiculează un mit politic cu scopul de a eluda sau mistifica problemele sociale reale generate de progresul ştiinţei şi tehnologiei în capitalismul contemporan. (V. T.)

Tehnologie

Ştiinţă despre tehnică, ce cuprinde totalitatea cunoştinţelor şi regulilor asupra metodelor, procedeelor şi mijloacelor de fabricare şi de prelucrare a materialelor, precum şi de folosire şi executare a pieselor şi sistemelor tehnice. În sens mai larg, tehnologia se ocupă cu studiul fenomenului tehnic în devenirea sa istorică, cu determinarea şi crearea metodelor şi procedeelor de prelucrare a materialelor. În funcţie de materialele care se prelucrează, se deosebesc mai multe tehnologii specializate ; de exemplu : t. elaborării metalelor, t. ale substanţelor chimice, t. construcţiilor de maşini etc. Nivelul tehnic al unei societăţi se măsoară după utilajele de care dispune, după iscusinţa şi modul de folosire a acestora, după modul de folosire a surselor de energie, după metodele de producere şi prelucrare a materialelor şi după posibilităţile de neîncetată îmbunătăţire a tuturor acestor factori. P.C.R. acordă o mare atenţie însuşirii t. moderne, ridicării nivelului tehnic al producţiei, desfăşurării revoluţiei tehnico-ştiinţifice şi creaţiei tehnice. (I. Z.)

Scanned with OKEN Scanner

Tensiune internațională

Stare de încordare în relațiile politico-diplomatice, economice sau militare dintre state sau grupări de state, cu consecințe negative asupra păcii și securității mondiale. Mijlocul principal pentru preîntîmpinarea pericolelor pe care le poate crea starea de **t. i.** îl constituie soluționarea pe cale pașnică, prin tratative, a problemelor litigioase dintre state. (V. F.)

Teorie

Formă a cunoașterii științifice, prin care se realizează reflectarea generalizată a realității, explicarea proceselor și fenomenelor prin descoperirea legilor ce le guvernează. **T.** îmbogățește ansamblul cunoștințelor umane, lărgește viziunea asupra realității, face posibilă avansarea unor ipoteze noi, punct de plecare pentru constituirea viitoarei **t.** Raportul dialectic dintre **t.** și practică semnifică faptul că izvorul oricărei **t.** îl constituie în ultimă analiză cerințele activității concrete a oamenilor și în special imperativele vieții materiale a societății. Totodată, între **t.** și practică există și un raport de autonomie relativă, pe baza căruia **t.** își dezvoltă un aparat categorial specific, modalități originale de abordare a realității. Structura **t.** științifice, logica lor internă presupune în egală măsură ca termen final confruntarea cu practica, înțeleasă în sensul cel mai larg, de activitate transformatoare pe care oamenii o exercită asupra realității, evitîndu-se pe această cale atît riscul închiderii într-un univers de abstracții lipsite de conținut (speculația dogmatică), cît și instrumentalizarea forțată prin accentuarea exagerată a funcției sale practice (concepțiile pragmatic-reducționiste). Practica asigură **t.** posibilitatea verificării, fiind la rîndul ei izvorul viitoarelor **t.**, cu un conținut de adevăr mereu sporit. (V. T.)

Terorism

Metodă de acțiune, colectivă sau individuală, vizînd intimidarea, scoaterea din luptă sau chiar suprimarea ad-

versarului politic ori producerea de confuzie și dezechilibru în cadrul unei anumite societăți, alarmarea opiniei publice ș.a.m.d. **T.** este, fără nici o excepție, o soluție extremistă, cu consecințe profund negative pentru adevărata luptă politică, fiind de regulă adoptată astăzi atît de către extrema dreaptă, ultrareacționară din unele țări capitaliste (neofascismul, neorasismul, regimurile de apartheid), cît și de grupările ultrastîngiste din aceste țări (neoanarhismul etc.). Metodele folosite de teroriști — răpirile sau sechestrările de persoane (inclusiv cele care se bucură de imunitate diplomatică), șantajele, deturnările de avioane, asasinarea unor personalități, plasarea de bombe în edificii publice, deraieri de trenuri ș.a.m.d. — trezesc de regulă oroarea opiniei publice, avînd un efect invers decît cel scontat asupra acesteia. Dacă **t.** de dreapta este de regulă îndreptat împotriva stîngii progresiste și a principalelor ei personalități, urmărind intimidarea luptei ei politice, **t.** de stînga, cu toate că pretinde că luptă împotriva nedreptății sociale, nu este într-o măsură mai mică negativ, prin efectele sale, deoarece se caracterizează printr-o ruptură totală între scopurile altruiste pe care pretinde că le urmărește și mijloacele pe care le folosește. P.C.R. incriminează și condamnă acțiunile **t.**, arătînd că acestea nu pot fi, atît prin mijloace cît și prin efecte, forme de luptă politică, ci mai degrabă reprezintă simptome extreme ale crizei cu care se confruntă societatea capitalistă actuală. Poziția P.C.R. față de acest fenomen negativ este exprimată cu deplină claritate de către tovarășul Nicolae Ceaușescu : „Noi considerăm că terorismul nu poate constitui în nici o împrejurare o formă a luptei politice. Indiferent de problemele care trebuie soluționate într-o țară sau alta, calea terorismului nu poate decît să complice și, pînă la urmă, să împiedice rezolvarea problemelor... Considerăm că actele teroriste, indiferent sub ce pretext ar fi săvîrșite, sînt contrare cauzei eliberării naționale a popoarelor, cauzei progresului și dreptății sociale. Lupta de clasă nu poate

Scanned with OKEN Scanner

fi în nici un fel înlocuită cu acțiuni de teroare individuală". (V. M.)

Tineret

Categorie bio-psiho-socială, totalitate a tinerilor din cadrul unei populații. **T.** nu constituie un grup omogen, ci este diferențiat corespunzător structurii sociale a societății respective. Locul și rolul **t.**, posibilitățile sale de dezvoltare și afirmare sînt determinate de condițiile sociale, politice și economice ale societății. În lumea capitalistă contemporană, datorită însăși naturii acestei orînduiri, mase largi de tineri își văd închise posibilitățile de dezvoltare profesională și spirituală, iar șomajul cuprinde, în statele capitaliste avansate, multe milioane de tineri muncitori și intelectuali. În țara noastră, partidul și statul au creat toate condițiile pentru ca întregul **t.**, fără deosebire de naționalitate, să-și însușească cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, să-și îmbogățească neîncetat cunoștințele profesionale și de cultură generală, să-și afirme din plin, în toate domeniile, talentul și aptitudinile, să-și realizeze cele mai înalte și mai cutezătoare aspirații, să participe efectiv la întreaga activitate politică și economico-socială, la conducerea societății. Partidul nostru — așa cum arată Programul P.C.R. — pornește de la concepția că **t.** constituie o puternică forță socială, că tînăra generație reprezintă însuși viitorul națiunii noastre socialiste și consideră că întreaga societate, toți factorii educaționali au chemarea de a contribui activ la formarea și educarea **t.** în spiritul concepției științifice despre lume și viață, al patriotismului și solidarității internaționale, al responsabilității față de muncă și față de îndatoririle sociale, al înaltelor trăsături moral-politice ale omului înaintat al societății noastre. „Adresez generației tinere îndemnul de a învăța și a se pregăti tot mai temeinic pentru muncă și viață, de a-și însuși cele mai înalte cuceriri ale științei și tehnicii, concepția revoluționară despre lume, pentru a putea duce mai departe făclia progresului, socialismului și comunismului în România" (Nicolae Ceaușescu). **Tinerețe**, pe-

rioadă de viață situată între copilărie și maturitate, ale cărei limite sînt, în general, considerate între 14 și 30 de ani. Într-o perspectivă bio-fiziologică și psiho-evolutivă, vîrsta tînără este considerată între 14 și 18 ani, iar pentru perioada de la 18 și pînă la 26 sau 30 de ani unii autori folosesc termenul „tînăr adult". Constituția și legile țării noastre stabilesc vîrsta de 18 ani ca treaptă pentru exercitarea drepturilor și pentru asumarea obligațiilor și răspunderilor față de societate. T. îi sînt proprii vigoarea și prospețimea, elanul și spiritul revoluționar, vocația pentru nou, aspirația spre idealuri mobile, optimismul, încrederea în viață și în oameni. T. patriei noastre, urmînd cu entuziasm și dăruire politica partidului, îndrumat de organizația sa revoluționară, Uniunea Tineretului Comunist, s-a afirmat și se afirmă pe întregul front al construcției socialiste, participînd, în fabrici și uzine, pe ogoare, pe marile șantiere, în școli și laboratoare, în facultăți și instituții științifice la înfăptuirea obiectivelor edificării noii orînduiri, a viitorului socialist și comunist al României. (V. N. M.)

Tipizarea produselor industriale

Condiție a adîncirii și perfecționării specializării și cooperării, factor puternic de eficiență și de creștere a producției. Tipizarea produselor (în construcția de mașini, tipizarea elementelor constructive ale acestora) presupune reducerea masei de sortotipodimensiuni prin renunțare la cele care nu au justificare economică, ceea ce determină atît concentrarea fabricației de componente tipizate în unități specializate mari, cu eficiență ridicată, cît și mobilitatea și elasticitatea profilurilor uzinale — cerințe ale ritmului actual al progresului tehnic. Organizată într-o concepție unitară pe întreaga economie, corespunzător indicațiilor și orientărilor formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, această acțiune are în vedere reducerea la strictul necesar a numărului de tipuri de bază, de tipodimensiuni, de materiale, subansamble, mașini, instalații și utilaje, precum și extinderea posibilităților de utilizare

Scanned with OKEN Scanner

multiplă (tipizare raţională, interschimbabilitate modulară) a reperelor, pieselor şi subansamblelor componente în scopul creşterii producţiei, a productivităţii muncii şi a eficienţei economice. În cadrul acestei acţiuni, prin promovarea unor concepţii constructive şi tehnologice avansate, au fost obţinute rezultate remarcabile în industria construcţiilor de maşini, metalurgie, chimie, economia forestieră şi alte ramuri industriale. Comisia de partid şi de stat pentru tipizare şi standardizare pe întreaga economie naţională are menirea să ofere soluţii eficiente pentru creşterea nivelului tehnic şi calitativ al producţiei, valorificarea superioară a materiilor prime, materialelor şi energiei, folosirii cît mai economicoase a tuturor resurselor de care dispune ţara noastră. Această comisie îşi desfăşoară activitatea sub directa îndrumare a tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu, preşedintele Consiliului Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie (v.), (v. şi recuperarea materialelor refolosibile). (V. M.)

Totalitarism

Regim politic, care prin intermediul unui aparat de stat de factură poliţienească tinde spre controlul total asupra membrilor societăţii şi prin constrîngere fizică sau psihică, mergînd pînă la teroare generalizată, urmăreşte să obţină supunerea oarbă a tuturor cetăţenilor faţă de voinţa şi interesele unui grup restrîns aflat la putere. **T.** s-a manifestat odată cu instaurarea regimurilor fasciste, hitlerist, musolinian etc. În cadrul acestora au fost lichidate drepturile şi libertăţile democratice, nemaiexistînd nici un fel de garanţii de legalitate, iar maşina statală, prin organele sale de reprimare, tindea să se suprapună societăţii în ansamblul ei. Au fost suprimate partidele şi organizaţiile politice, în afara partidului de tip fascist, de fapt o organizaţie paramilitară, care prin funcţiile sale se identifica cu statul poliţienesc. În planul politicii externe, **t.** s-a manifestat prin tendinţa manifestă spre expansiune teritorială, spre înrobirea prin teroare şi genocid a altor popoare, prin pregătirea şi declanşarea celui

Scanned with OKEN Scanner

de-al doilea război mondial. Mecanismul de funcționare al **t.** s-a bazat în mod continuu pe impulsul către teroare al aparatului polițienesc-statal, pe exaltarea de către propaganda fascistă a mitului șefului pretins infailibil și pe conformismul, apatia sau supunerea necondiționată pe care au manifestat-o anumite categorii și pături sociale. (V. M.)

Tradiție și inovație

Termeni corelativi, care exprimă, cu privire la dinamica creației, două laturi necesare și interdependente ale oricărui proces cultural. **T.** cuprinde totalitatea achizițiilor culturale sedimentate în evoluția istorică a unei comunități (clase, națiuni etc.) și care se transmit de la o generație la alta. Ea constituie un patrimoniu cultural, exprimă forța creatoare a unei comunități și valorile care își păstrează semnificațiile și rămîn vii în memoria generațiilor. **T.** are un cîmp referențial extrem de amplu, cuprinzînd valorile teoretice, științifice, filozofice, morale, politice, juridice, artistice, folclorice, precum și fondul de mitologie și legende, obiceiuri, credințe, simboluri, datini, deprinderi, îndeletniciri și tehnici de muncă, habitudini și comportamente, mijloace de expresie etc., toate acestea caracterizînd modul de a gîndi, simți și acționa al unui popor. **I.** se referă la descoperirea, crearea și introducerea unor noi valori într-o zonă culturală, la elaborarea unor noi stiluri, viziuni, principii și forme de exprimare originale și inedite în raport cu cele anterioare, dar înscriindu-se în prelungirea și dezvoltarea firească a acestora. Între **t.** și **i.** există o legătură dialectică. Orice sinteză culturală pornește de la **t.**, dar nu o repetă. Fiecare epocă operează o selecție proprie în cîmpul **t.**, asimilînd-o și acordîndu-i noi semnificații. Sînt reținute și dezvoltate acele **t.** care se află în acord cu aspirațiile prezentului și care favorizează **i.** viabilă. Adevărata **i.** presupune asimilarea critică a **t.** și depășirea ei într-un act de creație. Tradiționalismul este o atitudine care idealizează valorile create în trecut, manifestă un atașament

Scanned with OKEN Scanner

necritic față de acestea și le opune elementelor novatoare. Unilaterală și sterilă este și tendința care vede în **t.** un depozit de relicve, un sistem de valori pietrificate, căutînd cu orice preț noul, ineditul, rupînd continuitatea culturii. Socialismul, prin sistemul asimilării și valorificării critice a moștenirii culturale naționale și universale, în acord cu cerințele și criteriile noi ale societății, conservă valorile înaintate ale **t.**, le retopește în noi „aliaje" culturale împreună cu elementele novatoare, realizînd astfel o sinteză superioară între **t.** și **i.** (Gr. G.)

Tratat

Act juridic ce consfințește înțelegerea liber exprimată între două sau mai multe state, în scopul creării, modificării sau stingerii drepturilor și obligațiilor reciproce privind relațiile lor politice, economice, juridice, culturale, de asistență mutuală etc. În epoca noastră, **t.** cunoaște o mare utilizare și constituie, ca principal izvor al dreptului internațional, forma cea mai importantă a colaborării între state. **T.** cuprinde un preambul, o parte centrală, care se referă la prevederile lui, și o parte finală, ce vizează durata, intrarea în vigoare, executarea lui, modificarea, suspendarea sau încetarea efectelor lui, modul de depozitare, ratificare, înregistrare. **T.** poate avea o diversitate de forme și de denumiri : tratat, convenție, acord, pact, declarație, protocol, schimb de note, compromis, modus vivendi, act general, statut, gentlemen's agrement, declarație solemnă comună ș. a. **T.** pot fi bilaterale sau multilaterale, deschise sau închise, cu termen și fără termen. Încheierea unui **t.** presupune respectarea cu bună credință de către statele semnatare a prevederilor convenite. (V. F.)

Tratatul de la Varșovia

Organizație cu caracter politic și militar, înființată la 14 mai 1955 de următoarele țări socialiste europene : Albania (în 1968 a ieșit din organizație), Bulgaria, Cehoslovacia,

Scanned with OKEN Scanner

R. D. Germană, Polonia, România, Ungaria și U.R.S.S. Scopul principal al organizației îl constituie asigurarea securității țărilor membre și menținerii păcii în Europa. Crearea acestei organizații a reprezentat un răspuns la înființarea N.A.T.O. **T. de la V.** are un caracter defensiv, de apărare, împotriva unei eventuale agresiuni imperialiste în Europa îndreptată împotriva uneia din țările membre. El este deschis și altor state care se declară de acord să promoveze obiectivele sale fundamentale. La baza **T. de la V.** stau principiile relațiilor dintre țările socialiste : respectarea independenței și suveranității naționale, egalitatea deplină în drepturi, întrajutorarea tovărășească, neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc. În conformitate cu articolul 6 din acest tratat, a fost creat Comitetul Politic Consultativ, care se întrunește periodic, în cadrul unor consfătuiri, la care iau parte conducători de partid și de stat ai țărilor participante. Consfătuirea de la București din anul 1976 a hotărît înființarea Comitetului miniștrilor afacerilor externe ai statelor participante, ca organism auxiliar, avînd ca atribuții efectuarea periodică a schimbului de păreri și elaborarea de recomandări asupra problemelor stabilite de Comitetul Politic Consultativ. Ca organe militare funcționează Comandamentul unificat al forțelor armate și Comitetul miniștrilor apărării. Ținînd seama de profundele mutații intervenite în cele peste două decenii și jumătate care au trecut de la înființarea **T. de la V.**, se impune accentuarea prioritară a caracterului și laturii politice a organizației, inclusiv perfecționarea sistemului de informare și consultare reciprocă în toate problemele care privesc pacea și securitatea continentului. România militează pentru dezvoltarea relațiilor de colaborare și alianță cu statele socialiste membre, în concordanță cu principiile sale, susținînd — prin glasul președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu — că „România își va îndeplini angajamentele asumate prin Tratatul de la Varșovia în cazul unei agresiuni imperialiste în Europa împotriva statelor socialiste participante la

Scanned with OKEN Scanner

Tratat". În vederea accentuării destinderii general-europene și a colaborării între țări și popoare, țara noastră susține intensificarea eforturilor pentru a se realiza desființarea simultană a blocurilor militare opuse, a organizațiilor lor militare, începînd cu reducerea concomitentă a activității lor militare, ca etapă importantă a procesului de edificare a unei păci trainice. (V. T.)

Scanned with OKEN Scanner

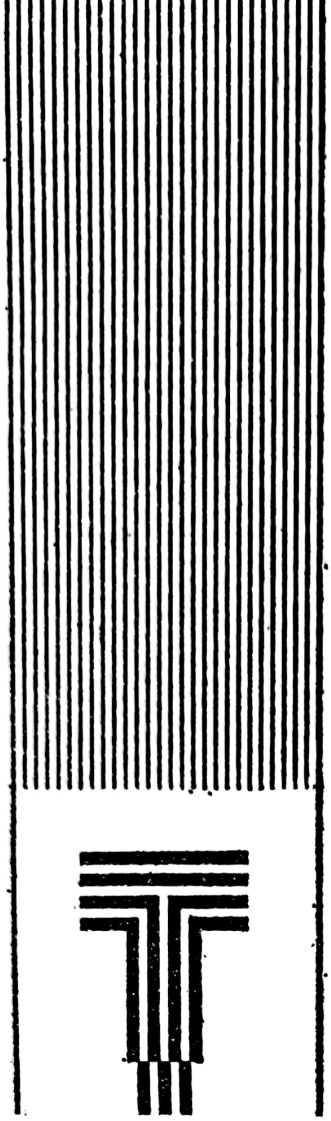

Țară cu un nivel mediu de dezvoltare economică

1. Denumire dată acelor țări al căror venit național, calculat pe locuitor, se situează în jurul a 2 000—2 500 de dolari. Alături de acest criteriu, se are, de regulă, în vedere și apropierea altor indicatori economici de nivelul celor ai unor țări avansate din punct de vedere economic (producția pe locuitor a unor produse de bază, productivitatea muncii sociale, structura forței de muncă ș. a.). **2.** Obiectiv stabilit de Congresul al XII-lea al P.C.R., care a arătat că prin înfăptuirea prevederilor planului cincinal 1981—1985 se va accelera dezvoltarea țării atît în domeniul bazei tehnico-materiale, cît și al organizării societății, asigurîndu-se creșterea venitului național pe locuitor, îmbunătățirea condițiilor de trai ale maselor, ridicarea nivelului învățămîntului, științei și culturii, a gradului de civilizație al poporului nostru. România va depăși, astfel, stadiul de țară socialistă în curs de dez-

voltare și va deveni o țară socialistă mediu dezvoltată, parcurgînd o etapă de cea mai mare însemnătate în înfăptuirea Programului P.C.R. pe drumul spre societatea comunistă. Potrivit Directivelor adoptate de Congresul al XII-lea al P.C.R., în anul 1985 ramurile prelucrătoare de bază — metalurgia, construcțiile de mașini, chimia și industria bunurilor de consum — vor deține peste 90% din producția industrială. În volumul total al exportului, o pondere de peste 65% va reveni produselor industriei construcțiilor de mașini, industriei chimice și industriei ușoare. Din totalul populației ocupate, circa 78% va lucra în sectoarele neagricole și aproximativ 22% în agricultură. Venitul național pe locuitor va ajunge în 1985 la 2 400—2 500 dolari, condiție esențială pentru trecerea României în rîndul țărilor cu nivel mediu de dezvoltare economică. Repartizarea teritorială rațională a forțelor de producție, dezvoltarea armonioasă și echilibrată a tuturor județelor și localităților, creșterea nivelului de pregătire profesională și de cultură generală a oamenilor muncii vor contribui la dispariția treptată a deosebirilor esențiale dintre munca fizică și munca intelectuală, dintre munca din industrie și cea din agricultură, dintre sat și oraș. După cum se prevede în Directivele Congresului al XII-lea al P.C.R., la sfîrșitul deceniului 1981—1990, venitul național, calculat pe locuitor, va ajunge la 3 000—3 500 dolari, realizîndu-se un pas important înainte pe drumul apropierii de nivelul economic al țărilor dezvoltate. (D. C.)

Țară în curs de dezvoltare

Noțiune care exprimă faptul că într-o țară nivelul și structura forțelor de producție se află sub nivelul realizărilor de vîrf posibile în condițiile date ale dezvoltării științei și tehnicii. Din această categorie fac parte în prezent marea majoritate a țărilor din Africa, Asia și America Latină, care au pășit pe calea unei dezvoltări de-sinestătătoare. **În ț. în c. de d.** realitățile economico-sociale, precum și opțiunile politice prezintă o mare varietate nu numai de la un continent la altul, dar chiar de la o țară la alta. Respingînd calea capitalistă, numeroase din-

tre aceste țări se pronunță pentru o cale socialistă de dezvoltare. Lichidarea decalajelor care despart aceste țări de țările avansate din punct de vedere economic, eradicarea subdezvoltării reprezintă una din problemele majore ale contemporaneității, a cărei soluționare presupune, ca factor principal, efortul propriu al fiecărui popor și, în același timp, un sprijin internațional eficient și efectiv, instaurarea unei noi ordini economice mondiale. Între problemele care condiționează realizarea unui progres economico-social rapid al **ț. în c. de d.** se înscriu : înfăptuirea industrializării, precum și a unor reforme agrare cu caracter revoluționar ; modernizarea structurii economiei naționale ; formarea cadrelor naționale ; accesul la cuceririle științei și tehnicii contemporane ; soluționarea unor probleme de ordin social și cultural ; contracararea influenței și a acțiunilor cu caracter neocolonialist ale capitalului monopolist străin și ale societăților multinaționale. Republica Socialistă România promovează o politică de largă colaborare și cooperare cu **ț. în c. de d.**, se pronunță pentru întărirea solidarității în lupta lor comună pentru progres economico-social mai rapid, consideră că trebuie făcut totul pentru lichidarea subdezvoltării, pentru a se pune capăt vechii politici imperialiste de dominație și dictat, oricăror forme ale rasismului, colonialismului și neocolonialismului, pentru democratizarea relațiilor dintre state și instaurarea unei noi ordini economice internaționale. (D. C.)

Țărănime

Clasă socială de mici producători din mediul rural, ocupați în producția agricolă. În orînduirile precapitaliste, **ț.** a constituit majoritatea populației, situație existentă și în prezent în numeroase dintre țările în curs de dezvoltare. În condițiile specifice ale țării noastre, după cum relevă Programul P.C.R., **ț.** a avut „în întregul ev mediu un rol deosebit în viața țărilor românești, făcînd din ea atît forța socială principală a dezvoltării economico-sociale, cît și factorul militar hotărîtor în bătăliile pe care poporul a trebuit să le ducă pentru apă-

Scanned with OKEN Scanner

rarea entității naționale, a integrității patriei, a dreptului său sacru de a trăi liber". Esența socială și ponderea ț. sînt determinate de modul de producție, de caracterul relațiilor de producție, de introducerea progresului tehnic în agricultură. În capitalism, ț. a cunoscut un proces de diferențiere și stratificare socială, fiind alcătuită din burghezie rurală, țărani mijlocași și săraci, semiproletari și proletari agricoli. În țările capitaliste dezvoltate, pătrunderea capitalului monopolist în agricultură duce la ruinarea unui număr tot mai mare de mici producători agricoli. Revoluția socialistă schimbă radical situația ț., o eliberează de exploatare și îi creează condiții tot mai civilizate de existență. P.C.R. a promovat o politică agrară flexibilă, creatoare, desfășurînd o largă activitate politică pentru a convinge ț. să treacă pe drumul cooperativizării agriculturii și întemeierii marii proprietăți agricole socialiste. În țara noastră ț. a devenit o clasă socială nouă, deopotrivă proprietară și producătoare, deținînd un loc important în producția de bunuri materiale, în dezvoltarea economico-socială și culturală a țării. Deși ca urmare a proceselor de modernizare a forțelor de producție, a schimbărilor de ordin calitativ în întreaga economie națională, a aplicării cuceririlor științei agrozootehnice și a creșterii productivității muncii ț. se restrînge din punct de vedere numeric, ea va continua să aibă un rol de cea mai mare importanță în producția de bunuri materiale, în sporirea avuției țării, precum și în conducerea și înfăptuirea întregii opere de construcție socialistă și comunistă. Alianța muncitorească-țărănească a avut un rol istoric în lupta politică pentru cucerirea puterii, în înfăptuirea revoluției socialiste și în edificarea noii orînduiri, constituind temelia de neclintit a regimului socialist. Această alianță continuă să reprezinte în țara noastră factorul esențial al progresului economic și social, principala forță politică ce asigură dezvoltarea cuceririlor revoluționare ale poporului, mersul înainte al societății pe calea socialismului și comunismului. (V. T.)

Scanned with OKEN Scanner

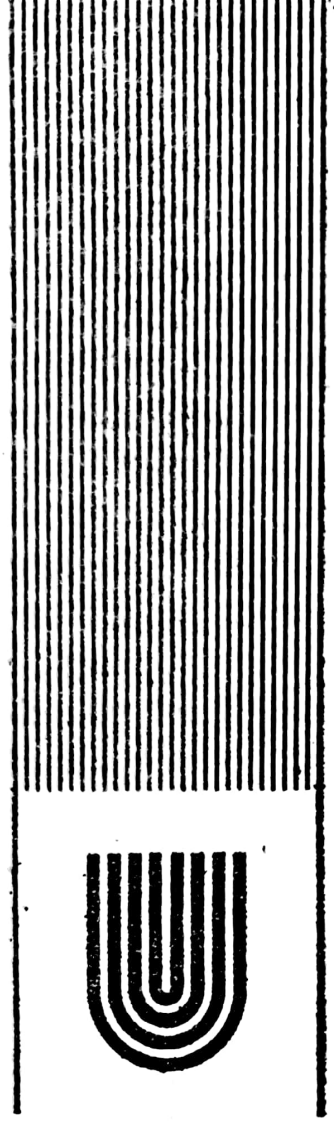

Umanism

(În sens restrîns.) Curent ideologic progresist, în cadrul culturii europene, apărut în perioada Renașterii. Respingînd ascetismul medieval, reprezentanții gîndirii renascentiste au dat **u.** sensul generos al aspirației omului spre cunoaștere, cultură, demnitate, spre dezvoltare liberă a personalității sale. În Țările Române, **u.** s-a manifestat mai timpuriu în Transilvania, iar începînd cu sec. XVI importante elemente de gîndire umanistă se dezvoltă în Moldova și Muntenia. Elaborarea socialismului științific ca teorie politică revoluționară a clasei muncitoare a determinat o regîndire și o dezvoltare a **u.** Preluînd tradițiile gîndirii umaniste anterioare, filozofia revoluționară s-a constituit ca o formă superioară a **u.**, ca un **u.** militant, avînd ca finalitate conștient asumată dezalienarea esenței umane, redobîndirea unui sens autentic al vieții odată cu umanizarea reală a lumii omului. Cucerirea puterii

Scanned with OKEN Scanner

politice de către clasa muncitoare, suprimarea proprietății private asupra mijloacelor de producție și înlăturarea inegalităților de clasă, sociale și naționale, creează premisele fundamentării teoretice și înfăptuirii practice a unui nou tip de **u. — u. socialist, revoluționar.** (V. T.)

Umanism socialist, revoluționar

Formă superioară a umanismului întemeiată pe concepția științifică a materialismului istoric despre societate. **U. s., r.** situează în centrul întregii preocupări și activități a societății idealul comunist de viață, omul ca scop suprem, ca măsură și criteriu al tuturor valorilor. Aceasta presupune depășirea oricăror forme de alienare, a oricăror forme de asuprire economică, socială sau națională, stabilirea unor raporturi armonioase între individ și colectivitate. Fiind diametral opus așa-zisului umanism burghez, întemeiat pe asuprire și exploatare, pe inegalitate și nedreptate socială, **u. s., r.,** așa cum se relevă în Programul P.C.R., concepe omul ca ființă socială, aflată în strînsă legătură și interdependență cu semenii săi. Superioritatea **u. r.** o constituie faptul că la baza sa stau relațiile de colaborare și stimă reciprocă între toți membrii societății, interzicerea oricărei exploatări și asupriri, egalitatea și libertatea omului de a acționa în mod conștient pentru afirmarea personalității sale, pentru făurirea porpriului viitor. „Umanismul revoluționar concepe afirmarea și dezvoltarea plenară a personalității umane nu izolat, ci în cadrul ansamblului societății, promovînd principiul rațional și generos potrivit căruia fericirea personală nu se poate realiza încălcînd dreptul la fericire al altora, ci numai în cadrul înfăptuirii fericirii generale a colectivității, a poporului, a umanității. Aceasta este forma superioară, cea mai avansată a gîndirii umaniste, expresia realistă, nu utopică, a înfăptuirii idealului de dreptate și egalitate pe Pămînt" (Nicolae Ceaușescu). O componentă esențială a **u. r.** o constituie lupta împotriva tendințelor antiumaniste, împotriva orientărilor agresive ale cercurilor im-

Scanned with OKEN Scanner

perialiste, pentru pace și securitate internațională, pentru destindere și colaborare între toate popoarele. (V. T.)

Uniunca Asociațiilor Studenților Comuniști din Republica Socialistă România

Organizația revoluționară, unică și reprezentativă a tineretului universitar, parte integrantă a Uniunii Tineretului Comunist. **U.A.S.C.R.** își desfășoară întreaga activitate sub conducerea Partidului Comunist Român. **U.A.S.C.R.** acționează în direcția formării profesionale și educării comuniste a tineretului universitar, organizează munca patriotică, activități politico-ideologice, cultural-artistice, sportive, turistice, sprijină activitatea gărzilor patriotice în vederea pregătirii studenților pentru apărarea patriei. Totodată, **U.A.S.C.R.** are în vedere rezolvarea problemelor social-gospodărești ale studenților. Reprezentanții asociațiilor și uniunilor asociațiilor fac parte, cu drept de vot deliberativ, din organele colective de conducere ale facultăților și institutelor de învățămînt superior, precum și din cele ale Ministerului Educației și Învățămîntului. **U.A.S.C.R.** militează activ pentru promovarea principiilor politicii externe a P.C.R., educă tineretul universitar în spiritul solidarității internaționale, al idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegerii între popoare. **U.A.S.C.R.** dezvoltă continuu relații de prietenie și colaborare frățească cu studenții din toate țările socialiste, cu organizațiile revoluționare, progresiste și democratice ale studențimii din toate țările, își manifestă solidaritatea activă cu lupta tineretului pentru apărarea intereselor vitale și cucerirea drepturilor sale legitime împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, pentru eliberare națională și socială, contribuind la întărirea unității de acțiune a forțelor progresiste și democratice din întreaga lume. **U.A.S.C.R.** este membră a unor organizații studențești internaționale, ale căror obiective și activități nu contravin principiilor și activității proprii ale **U.A.S.C.R.** Consiliul **U.A.S.C.R.** își desfășoară activitatea sub îndrumarea C.C. al U.T.C. Or-

Scanned with OKEN Scanner

ganele sale de conducere sînt : Consiliul U.A.S.C.R., Comitetul Executiv al Consiliului U.A.S.C.R. şi Biroul acestuia. Pe plan local activează Consilii ale Asociaţiilor Studenţilor Comunişti pe centre universitare, institute şi facultăţi. (M. M.)

Uniunea Generală a Sindicatelor din Republica Socialistă România

Organizaţie de masă cu caracter profesional, care reuneşte, pe baza aderării liber consimţite, uniunile sindicatelor pe ramuri de activitate şi, prin acestea, toate organizaţiile sindicale din ţară. Realizînd unitatea organizatorică şi de acţiune a sindicatelor, **U.G.S.R.** militează pentru înfăptuirea politicii Partidului Comunist Român. Cadru larg şi stimulativ al democraţiei muncitoreşti reale, de dezbatere şi soluţionare a problemelor construcţiei socialiste, **U.G.S.R.** acordă o importanţă deosebită dezvoltării economiei, perfecţionării întregii vieţi sociale şi culturale, promovării progresului ştiinţific şi tehnic, manifestîndu-se în toate sectoarele de activitate ca un factor activ al accelerării mersului ferm înainte al României pe calea socialismului şi comunismului. **U.G.S.R.** se preocupă în mod intens de perfecţionarea pregătirii profesionale a oamenilor muncii, de gospodărirea judicioasă a unităţilor socialiste, de întronarea unui climat de ordine, disciplină şi răspundere în spiritul principiilor şi normelor comuniste de muncă şi viaţă. Acordă, de asemenea, o atenţie susţinută rezolvării, potrivit prevederilor legale, a problemelor sociale ale oamenilor muncii. **U.G.S.R.** face parte din Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste, colaborează strîns cu celelalte organizaţii de masă şi obşteşti din ţara noastră. În problemele de muncă şi de viaţă ale tineretului, **U.G.S.R.** colaborează cu U.T.C. **U.G.S.R.** este afiliată la Federaţia Sindicală Mondială (F.S.M.) şi dezvoltă relaţii de solidaritate, prietenie şi colaborare cu organizaţii sindicale progresiste din lumea întreagă. Organul suprem al **U.G.S.R.** este Congresul, con-

 vocat o dată la cinci ani. Congresul alege Consiliul Cen-

Scanned with OKEN Scanner

tral al **U.G.S.R.** și Comisia Centrală de Cenzori. Consiliul Central alege Comitetul Executiv, președintele, vicepreședinții și secretarii Consiliului Central, care formează biroul executiv. Președintele Consiliului Central al **U.G.S.R.** este membru al guvernului. (M. M.)

Uniunea Tineretului Comunist

Organizație politică revoluționară a tineretului din Republica Socialistă România, care unește în rîndurile sale masele largi de tineri muncitori, țărani, elevi, studenți, intelectuali, funcționari, fără deosebire de naționalitate, animați de idealurile nobile ale socialismului și comunismului. Creată în 1922 cu sprijinul și sub conducerea Partidului Comunist Român, **U.T.C.** a pus la baza activității sale principiile și ideologia revoluționară a clasei muncitoare, desfășurînd în perioada de dinaintea eliberării o intensă activitate politico-organizatorică de mobilizare a tineretului în lupta împotriva exploatării în condiții de aspră ilegalitate. Prezența activă la puternicele confruntări sociale și politice din anii crizei economice din 1929—1933, atitudinea antifascistă exprimată prin participarea — pe baza unității de acțiune — la demonstrațiile de masă din deceniul patru — care au culminat cu marile manifestații de la 1 mai 1939 —, la mitingurile și întrunirile de protest ale maselor populare împotriva Dictatului fascist de la Viena, la lupta pentru apărarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a României sînt mărturii grăitoare ale creșterii gradului de maturitate politică și combativitate revoluționară a tineretului, ale patriotismului său înflăcărat. În această luptă, un mare număr de uteciști și-au jertfit libertatea și chiar viața. Reorganizată după 23 August 1944 și lărgindu-și necontenit rîndurile, organizația comunistă de tineret a desfășurat o activitate politică susținută pentru unificarea tuturor organizațiilor progresiste, democratice, a tuturor forțelor înaintate ale tineretului într-o organizație revoluționară unică, proces încununat prin înființarea în 1949 a Uniunii Tineretului Muncitor, care din 1965 și-a reluat denumirea

Scanned with OKEN Scanner

de Uniunea Tineretului Comunist. Întreaga istorie a **U.T.C.**, toate marile acțiuni politice la care a participat începînd cu tumultuoasele decenii 4 și 5 ale secolului nostru, precum și înfăptuirile sale cele mai de seamă din acest răstimp sînt indisolubil legate de activitatea remarcabilă a tovarășului Nicolae Ceaușescu — pilduitor exemplu pentru tînăra generație prin energia și devotamentul său față de cauza clasei muncitoare, față de interesele majore ale poporului —, care a imprimat acțiunii revoluționare a tineretului forță și dinamism organizatoric, dăruire plenară în lupta pentru înfăptuirea nobilelor idealuri ale partidului comunist. Desfășurîndu-și activitatea sub directa conducere a partidului și fiind principala rezervă de cadre a acestuia, **U.T.C.** aduce o contribuție însemnată în opera de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în România, acționînd consecvent pentru formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a tinerei generații, pentru educarea ei prin muncă și pentru muncă, în spiritul ideologiei revoluționare a clasei muncitoare, al tradițiilor valoroase de luptă ale poporului român, ale clasei muncitoare, ale comuniștilor, în spiritul principiilor comuniste de muncă și de viață, al patriotismului socialist și al solidarității internaționale. Așa cum decurge din statutul său, **U.T.C.** pune la baza organizării și a întregii activități principiul centralismului democratic conform căruia toate organele sale de conducere, de jos și pînă sus, se aleg ; candidații pentru organele de conducere ale **U.T.C.** trebuie să fie dintre cei mai buni utecișți, cu o temeinică pregătire politică și profesională, exemplu de comportare la locul de muncă, în familie și societate ; organele de conducere ale **U.T.C.** răspund în fața organizațiilor și ale uteciștilor pentru îndeplinirea sarcinilor ce le revin ; organele **U.T.C.** își desfășoară activitatea pe baza principiului muncii și conducerii colective ; hotărîrile organelor superioare sînt obligatorii pentru toate organele și organizațiile **U.T.C.**, iar disciplina utecistă este în egală măsură obligatorie pentru toți membrii **U.T.C.**, indiferent de funcțiile pe care le

Scanned with OKEN Scanner

dețin ; organele de conducere ale organizațiilor **U.T.C.** sînt datoare să asigure în întreaga lor activitate dezvoltarea democrației interne, participarea activă a tuturor uteciștilor la elaborarea și aplicarea hotărîrilor, stimularea criticii și autocriticii ; **U.T.C.** este organizată pe baza principiului teritorial și al locului de muncă. Organizația de tineret acționează pentru participarea activă și responsabilă a tineretului la înfăptuirea politicii partidului în toate domeniile vieții economico-sociale, politice și culturale, se preocupă de soluționarea problemelor de muncă și de viață ale tineretului, de organizarea instructivă și în mod plăcut a timpului liber, de pregătirea tineretului pentru apărarea patriei. **U.T.C.** inițiază ample acțiuni în cadrul întrecerii „Tineretul — factor activ în înfăptuirea obiectivelor deceniului științei, tehnicii, calității și eficienței" și a mișcării de masă „Știință—Tehnică—Producție", avînd drept obiective creșterea producției și a productivității muncii, îmbunătățirea calității produselor, legătura tot mai strînsă dintre cercetare, învățămînt și producție. Șantierele de muncă ale tineretului constituie adevărate școli de muncă și educație comunistă a tinerilor și tinerelor. Prin acțiunile de muncă patriotică, tineretul contribuie la realizarea unor importante obiective industriale, agricole, precum și social-culturale. Prin intensa muncă politico-ideologică și educativă desfășurată, **U.T.C.** urmărește ca fiecare tînăr să-și îndeplinească îndatoririle profesionale, să respecte ordinea și disciplina, acționează pentru lărgirea orizontului de cunoaștere al întregului tineret, pentru cultivarea în rîndurile acestuia a concepției științifice despre lume și viață, a atitudinii civice pe baza principiilor eticii și echității socialiste. Un cadru important de educare politică a tineretului, de afirmare a talentelor și aptitudinilor sale în muncă, în creația tehnico-științifică și cultural-artistică îl constituie participarea largă la Festivalul național „Cîntarea României", ale cărui manifestări au un conținut politico-educativ tot mai bogat. În centrul preocupărilor organelor și organizațiilor sale, **U.T.C.** situează formarea întregului tineret

Scanned with OKEN Scanner

pentru a participa activ la dezvoltarea economico-socială multilaterală a patriei și pentru a apăra, în caz de nevoie, cu orice sacrificiu cuceririle revoluționare ale poporului. Cea mai mare onoare pentru tinerii uteciști o constituie primirea în rîndurile membrilor de partid, fapt pentru care întreaga activitate politico-educativă desfășurată de organele și organizațiile **U.T.C.** este orientată spre dezvoltarea în rîndul tineretului a înaltelor calități morale și politice proprii comuniștilor, a atitudinii militant-revoluționare, a dragostei nețărmurite față de patrie și popor, a comportamentului angajat plenar în opera de traducere în fapt a politicii partidului. **U.T.C.** îndrumă activitatea Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România, contribuie la educarea pionierilor și a șoimilor patriei, colaborînd intens cu școala, cu celelalte instituții educative. Comitetul Central și comitetele județene ale **U.T.C.** îndrumă elaborarea unitară și organizarea programelor de muncă și educare revoluționară a pionierilor, asigură participarea cadrelor **U.T.C.** la desfășurarea acestora și controlează realizarea lor. În acest scop se asigură participarea cadrelor **U.T.C.** la activitatea pionierească, sînt desemnați instructori uteciști ca ajutori ai comandanților-instructori, sînt realizate acțiuni comune cu organizațiile de pionieri. **U.T.C.** dezvoltă relații de prietenie și solidaritate internaționalistă cu organizațiile de tineret din toate țările socialiste, cu organizațiile comuniste, revoluționare, democratice și progresiste ale tineretului din întreaga lume, pe baza principiilor deplinei egalități în drepturi, stimei și încrederii reciproce, neamestecului în treburile interne. Forul suprem al **U.T.C.** este Congresul, care se convoacă de către Comitetul Central al **U.T.C.** o dată la cinci ani. Din proprie inițiativă sau la cererea a cel puțin o treime din numărul total al uteciștilor, C.C. al **U.T.C.** poate convoca Congresul extraordinar. Congresul dezbate și hotărăște asupra rapoartelor de activitate ale Comitetului Central și Comisiei Centrale de Cenzori ; stabilește obiectivele și sarcinile generale ale **U.T.C.** în vederea înfăptuirii Programului P.C.R., a liniei politice a partidului ;

Scanned with OKEN Scanner

adoptă programe și hotărîri privind activitatea tineretului ; adoptă și modifică Statutul ; alege Comitetul Central al **U.T.C.** și Comisia Centrală de Cenzori. În perioada dintre congrese, Comitetul Central conduce întreaga activitate a Uniunii Tineretului Comunist, reprezintă **U.T.C.** în relațiile cu instituțiile de stat, cu organizațiile de masă, obștești și profesionale, conduce publicațiile **U.T.C.** și Biroul de Turism pentru Tineret, administrează fondurile bănești și bunurile materiale ale Uniunii Tineretului Comunist. Comitetul Central reprezintă **U.T.C.** în relațiile cu organizațiile de tineret din alte țări, cu organizații și organisme internaționale. Plenara Comitetului Central al **U.T.C.** se ține cel puțin o dată la patru luni. În cadrul Comitetului Central se creează consilii pentru problemele specifice diferitelor categorii de tineri și comisii pe domenii de activitate. Comitetul Central al **U.T.C.** alege din rîndul membrilor săi Biroul și Secretariatul. Primul secretar al C.C. al **U.T.C.** este, în același timp, ministru pentru problemele tineretului, membru al guvernului. În mai 1980 s-a desfășurat cel de-al XI-lea Congres al **U.T.C.**, moment de seamă în viața întregii organizații, care a fost întîmpinat de către tînăra generație cu rezultate importante în fiecare domeniu de activitate. (I. G.)

Urbanizare

Proces social complex, ireversibil, înscriindu-se pe linia progresului istoric, avînd multiple implicații de ordin economic, social, politic, psihologic, cultural etc., care constă în concentrarea populației unei țări într-un procent din ce în ce mai mare în orașe, în creșterea numărului acestora și dezvoltarea lor din toate punctele de vedere (extensiune în teritoriu, industrializare, aspect edilitar etc.), în transformarea unor localități rurale în centre cu caracter urban. În țara noastră procesul de u., care s-a accelerat în anii socialismului, a implicat nu numai o creștere edilitară a orașelor, a numărului locuitorilor din mediul urban, ci și o restructurare a relațiilor sociale, a raporturilor dintre sat și oraș, s-au produs

Scanned with OKEN Scanner

mutații profunde în viața țărănimii. A avut loc un aflux de populație rurală spre orașe, ceea ce a determinat intensificarea acțiunilor și preocupărilor pentru integrarea socio-profesională și cultural-urbană a acesteia, dezvoltarea unor industrii altă dată inexistente, a rețelei de transport, a construcțiilor de locuințe și dotărilor social-culturale. Prin acțiunea de sistematizare a teritoriului țării și a localităților se conturează o rețea de orașe, municipii, zone suburbane și rurale repartizate echilibrat pe întreg cuprinsul țării. Programul P.C.R. acordă o atenție deosebită și în viitor dezvoltării armonioase a orașelor țării, acțiunii de sistematizare, asigurării pentru toți cetățenii patriei, fără deosebire de naționalitate, a unor condiții egale și tot mai bune de viață, ștergerii deosebirilor esențiale dintre oraș și sat. Directivele Congresului al XII-lea al P.C.R. prevăd extinderea în continuare a rețelei de localități urbane prin trecerea în categoria orașelor, în deceniul 1981—1990, a peste 270 de localități rurale. Ponderea populației urbane se va majora de la 50% în 1980 la circa 65% în 1990. (M. M.)

Utopie

Proiect iluzoriu, irealizabil. Termenul a fost propus de Th. Morus ca denumire a țării ideale pe care a imaginat-o în lucrarea sa intitulată „Utopia" (1516). U. conțin atît o dimensiune negativ-critică în raport cu prezentul, cît și avansarea unui plan de restructurare a societății în vederea eliminării tuturor formelor de inegalitate și injustiție socială. Ideile socialismului și comunismului utopic au exprimat, mai ales la sfîrșitul sec. XVIII și în prima jumătate a sec. XIX, profunda insatisfacție a maselor, deziluziile provocate de abandonarea idealurilor proclamate de revoluția burgheză, nostalgia unei comunități bazate pe egalitate și fraternitate, aspirația spre o societate lipsită de exploatare. Viziunile lui Saint Simon, Ch. Fourier sau R. Owen, exponenții cei mai de seamă ai socialismului utopic, au anticipat multe din caracteristicile viitoarei orînduiri socialiste, fără a sesiza însă misiunea istorică a proletariatului și fără a ajunge la con-

Scanned with OKEN Scanner

știința necesității ineluctabile a revoluției socialiste. Ei au nutrit iluzia posibilității întemeierii unor nuclee de organizare socială bazate pe egalitate, pe comunitatea unei vieții economico-sociale și spirituale lipsită de asuprire, a căror multiplicare ar fi o premisă a depășirii orînduirii capitaliste. Aceste încercări erau sortite eșecului deoarece pierdeau din vedere caracterul de totalitate al sistemului social, unitatea intrinsecă a diferitelor sale paliere, în care raporturile sociale de producție au un rol fundamental. În capitalismul contemporan, mișcările protestatare ale unor grupări ale tineretului ca „Noua stîngă" (v.) ș. a. poartă o pronunțată amprentă utopică, întrucît contestarea nu este concepută în termenii unei negații determinate a ordinii stabilite, ci mai degrabă ca deschidere spre o cultură eliberată total de orice autoritate sau represiune, fiind ignorate condiționările concret-istorice ale unei acțiuni revoluționare eficiente. (V. T.)

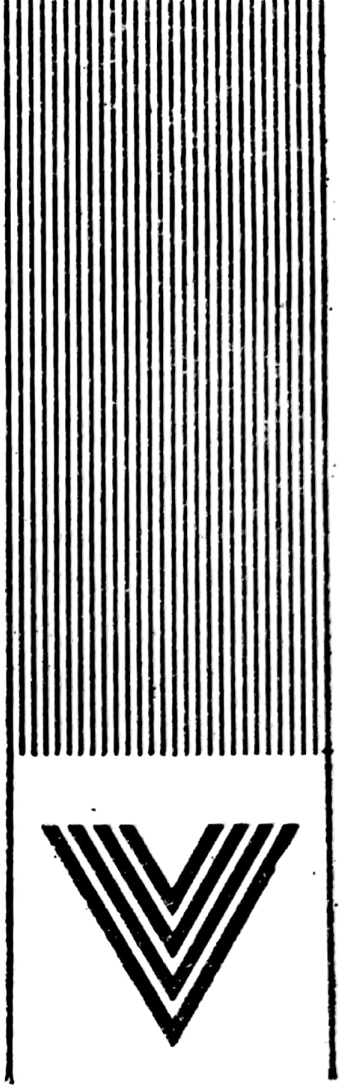

Valoare

1. (În sens economic.) Categorie economică, care exprimă raporturi sociale dintre oameni, ascunse sub învelişul material al mărfii. **V.** cuprinde totalitatea cheltuielilor de muncă vie şi materializată efectuate pentru producerea mărfii, munca omenească fiind singura creatoare de **v.** Sub raport cantitativ, mărimea **v.** mărfii se determină prin timpul de muncă socialmente necesar. **V.** mărfii se manifestă numai în efectuarea schimbului şi deci forma ei de exprimare o constituie **v. de schimb,** raportul cantitativ în care se schimbă între ele diferitele **v. de întrebuinţare.** În socialism, **v.** are o importanţă deosebită, societatea fiind interesată în micşorarea cheltuielilor de producţie şi a **v.** pe unitatea de produs, ceea ce contribuie la sporirea eficienţei activităţii economice, la creşterea nivelului de trai al oamenilor muncii. **V.** mărfurilor are un rol important în conducerea planificată a economiei naţionale, întrucît

Scanned with OKEN Scanner

aceasta presupune utilizarea nu numai a indicatorilor naturali, ci și a celor valorici. În socialism **v.** mărfii oglindește relațiile de producție socialiste, și anume, legăturile economice dintre oamenii muncii și întreprinderile socialiste, dintre acestea și statul socialist. **2.** (În sens filozofic.) Concept care desemnează calitatea unor obiecte, comportamente și idei de a satisface anumite nevoi și aspirații umane. **V.** exprimă relația socială prin care produsele activității de cunoaștere și de transformare a realității sînt raportate la sistemul de trebuințe, interese și idealuri ce caracterizează o comunitate umană determinată (grup, clasă, națiune etc.). **V.** nu este o calitate intrinsecă a lucrurilor, un atribut natural, ci o determinare socială, o proprietate care se naște numai în relația activă a omului cu natura. Practica constituie cîmpul formativ al **v.** Teoria generală a **v.** este denumită axiologie. Sistemul de **v.** al unei societăți cuprinde creații specifice fiecărui tip de atitudine umană, de la cele economico-tehnice pînă la cele științifice, morale, artistice și filozofice. O mare însemnătate au în socialism valorile politice (v.), care exprimă opțiunile fundamentale ale societății, direcționează eforturile creatoare ale oamenilor muncii, ale tineretului în acord cu cerințele progresului istoric și le înscriu în coordonatele umanismului revoluționar. (Gr. G.)

Valoare de întrebuințare

Utilitate a unei mărfi, definită prin totalitatea însușirilor fizice, chimice, estetice ale acesteia, datorită cărora ea poate satisface o anumită trebuință a omului. **V. de î.** este rezultatul muncii umane concrete. Ca urmare a dezvoltării științei și tehnicii, oamenii creează permanent noi **v. de î.** sub forma unor noi bunuri materiale, descoperă noi însușiri și noi utilizări ale unor materiale sau materii prime sau produc altele noi. **V. de î.** a mărfii constituie purtătorul material al valorii (v.). În economia socialistă, **v. de î.** a mărfii reprezintă un mijloc esențial de realizare a scopului fundamental al producției socialiste —

Scanned with OKEN Scanner

creşterea necontenită a bunăstării oamenilor muncii. Totodată, **v. de î.** a mărfurilor are o legătură directă cu calitatea produselor, care, în modul cel mai general, se defineşte prin ansamblul însuşirilor unui produs, prin măsura în care acesta satisface o nevoie socială, în funcţie de parametrii tehnici, economici, estetici, gradul de utilitate şi eficienţă economică în exploatare şi consum. (D. C.)

Valori politice

Relaţii, instituţii sau idealuri, care exprimă esenţa unei anumite societăţi, semnificînd totodată drumul acesteia spre progres. **V. p.** corespund cerinţelor progresului social şi îl asigură prin realizarea lor într-o societate. Fiecare clasă socială sau grup social are propriile sale criterii subiective despre **v. p.**, dar, pentru a evita relativismul axiologic, în analiza **v. p.** se iau în considerare numai criteriile obiective. Practica politică reprezintă o valoare în măsura în care contribuie la progresul social, la stimularea forţelor creatoare ale maselor, la realizarea cît mai deplină a personalităţii umane. Instituţiile şi organizaţiile politice care rezultă din această practică reprezintă şi ele **v. p.**, deoarece asigură organizarea şi conducerea proceselor sociale în sens progresist. În ţara noastră, partidul comunist, statul socialist, organizaţiile de masă şi obşteşti reprezintă **v. p.** inestimabile, constituind matricea organizatorică a procesului de edificare a noii societăţi. În acest proces, democraţia, libertatea, egalitatea, echitatea socială, suveranitatea ş. a. exprimă o îmbinare necontenită dintre real şi ideal, dintre actual şi potenţial în planul construirii socialismului, fiind totodată şi **v. p.** finale pentru evoluţia acestei societăţi. Ele nu există niciodată „în general", ci exprimă măsura în care societatea se autorealizează din punctul de vedere al esenţei sale. În raport cu valorile morale, culturale ş. a., **v. p.** sînt prioritare, deoarece ele exprimă cadrul social în care se dezvoltă celelalte valori şi în raport cu care se constituie ca valori instrumentale. (V. M.)

Scanned with OKEN Scanner

Venit național

Categorie economică, ce exprimă acea parte a produsului social (v.) care rămîne după scăderea valorii mijloacelor consumate în procesul de producție. Din punct de vedere economic, **v. n.** exprimă valoarea nou creată într-o perioadă de timp (de regulă într-un an) în sfera productivă. **V. n.** este indicatorul cel mai sintetic ce reflectă gradul de dezvoltare al unei țări. Calculat pe locuitor, servește exprimării nivelului de trai al populației. Ca și produsul social, din care se deduce, **v. n.** se exprimă în formă natural-materială, compusă din acea parte a mijloacelor de producție care a fost creată peste cantitatea necesară înlocuirii celor consumate în procesul de producție și din bunuri de consum ; în formă valorică, reprezintă valoarea nou creată în sfera productivă, adică valoarea creată de munca pentru sine și valoarea creată de munca pentru societate (valoarea produsului necesar și respectiv a plusprodusului). În socialism, **v. n.** exprimă unitatea de interese a celor ce muncesc și este utilizat în vederea satisfacerii nevoilor de consum ale membrilor societății și a desfășurării într-un ritm susținut a reproducției socialiste lărgite. **V. n.** este rezultatul muncii productive, care poate fi analizată sub aspectele cantitativ și calitativ. Factorii de creștere a **v. n.** pot fi grupați, la rîndul lor, în factori extensivi, cum sînt : creșterea numerică a lucrătorilor din sfera producției materiale, utilizarea rațională și integrală a timpului de muncă, reducerea caracterului sezonier al activității în unele ramuri etc. și factori intensivi, cum sînt, în primul rînd, organizarea științifică a producției și a muncii și creșterea productivității muncii sociale. Comparativ cu anul 1938, **v. n.** a fost în 1980 de 16 ori mai mare, iar avuția națională a crescut în anii construcției socialiste de circa 7,6 ori. După cum subliniază documentele Congresului al XII-lea al P.C.R., în deceniul 1981—1990 — deceniul realizării în linii mari a sarcinilor făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate — **v. n.** va crește de peste două ori. (D. C.)

Scanned with OKEN Scanner

Viitorologie

V. cercetarea viitorului.

Violență

Folosire a forței brute sau a constrîngerii psihologice în relațiile dintre persoane, clase sociale sau dintre state. Deoarece v. este mijlocul folosit cu precădere de către regimurile antiprogresiste, retrograde, ea apare ca v. represivă. Acestui tip de v. i se opune v. revoluționară, care tinde către înlăturarea unor astfel de regimuri. Epoca actuală, caracterizată prin rapide schimbări politice și sociale, relevă că folosirea v. de către regimurile reacționare reflectă degradarea puterii politice a acestora, eroziunea legitimității puterii lor față de masele populare și reducerea instrumentelor de guvernare la mijloacele forței, ceea ce indică pierderea autorității puterii respective și iminența izbucnirii revoltelor împotriva ei. În toate societățile bazate pe clase antagoniste, v. apare ca mijloc al menținerii situației politice și economice privilegiate a claselor exploatatoare, care recurg la întregul arsenal al forței pentru a-și menține pozițiile. La rîndul lor, clasele exploatate recurg la v. revoluționară, ca și popoarele sau națiunile dependente, în vederea eliberării lor și apărării noilor rînduieli sociale instaurate. În acest caz, este vorba de v. legitimă, întrucît aceasta exprimă o cerință a progresului social. După cum arată Engels, v. revoluționară „este instrumentul cu ajutorul căruia mișcarea socială își croiește drum sfărîmînd formele politice închistate și perimate". Engels evidențiază însă faptul că nici proprietatea privată și nici statul sau clasele sociale nu au apărut datorită v., aceasta nefiind o cauză, ci numai un mijloc generat de cauze social-economice. Forma cea mai acută a v. este războiul, atît cel dus împotriva altor popoare cît și cel civil. P.C.R. a respins și respinge metodele anarhiste, teroriste de folosire a v., considerînd că acestea transformă v. dintr-un mijloc în însuși scopul acțiunii, că acest tip de v. nu poate să determine schimbări profunde, iar consecințele sale sînt de regulă negative. Parti-

dul nostru consideră că gradul utilizării v. în revoluție depinde de condițiile concrete, de forța împotrivirii claselor exploatatoare. Folosirea v., a forței pe plan internațional este o practică ce decurge din esența imperialismului. Obligația statelor de a se abține de la folosirea forței sau a amenințării cu forța în relațiile internaționale este înscrisă în Carta O.N.U. Astăzi, cîștigă tot mai mult teren orientarea care militează pentru destindere și consolidarea unui climat de pace și colaborare internațională. Țara noastră militează consecvent pentru excluderea v. din viața internațională, pentru statornicirea unui climat de pace și securitate. În acest sens, România socialistă este inițiatoarea unor ample acțiuni în cadrul O.N.U. și a altor organisme internaționale, poziția sa fiind, de asemenea, cu claritate exprimată în numeroase declarații solemne comune și în alte documente semnate cu numeroase state, indiferent de orînduirea lor socială. (V. M.)

„Violență structurală"

Violență „impersonală", rezultată din structurile unei societăți întemeiate pe inegalitate socială. În astfel de societăți violența nu se reduce doar la violența fizică sau psihică, care este folosită împotriva unor grupuri sau persoane, ci rezultă atît din structurile inegalitare în ce privește distribuirea resurselor, cît și din capacitatea societății respective de a reprima orice tendință de revoltă împotriva sistemului. Termenul de v. s. a fost introdus de John Galtung din necesitatea de a întemeia cercetările sale asupra păcii pe o înțelegere mai adecvată a violenței. În această concepție, nu numai folosirea forței înseamnă violență ; aceasta se poate manifesta și în absența forței, ca rezultantă a statutului inegal al membrilor societății, care avantajează net minoritatea socială în dauna marii majorități. Această v. s., indirectă, este de fapt violența originară, cauza violenței brute, primare, ce se manifestă direct. V. s. împiedică individul să-și realizeze integral potențele somatice și mintale. Galtung consideră

că **v. s.** acționează și prin intermediul foametei, bolilor, posibilităților inegale de educație, de asistență sanitară ș.a.m.d. După părerea acestui autor, **v. s.** exprimă mai complet decît exploatarea fenomenul injustiției sociale. **V. s.** nu este caracteristică doar spațiului intern al unei țări, ci se manifestă și pe plan internațional. Politica imperialistă de dictat și dominație, schimburile economice neechivalente, subdezvoltarea etc. sînt tot atîtea ipostaze ale **v. s.** (V. M.)

Voință

Capacitate de autocontrol, de dirijare și stăpînire conștientă a emoțiilor și impulsurilor, manifestată prin tenacitate, perseverență, hotărîre, fermitate. Este o componentă fundamentală a psihicului uman, exprimînd procesele de organizare, coordonare și conducere a energiilor fizice, emoționale și intelectuale în vederea depășirii unor obstacole și a realizării scopurilor. **V.** se manifestă în actele intenționale și conștiente, rezultate în urma unei deliberări interioare, a unei decizii, care sînt orientate în mod consecvent spre o finalitate. Fiind centrul de structurare a personalității, de coordonare a eforturilor, **v.** se formează și depinde în mod hotărîtor de natura și structura activităților în care este integrat individul. Munca constituie terenul de formare, de manifestare și dezvoltare a **v.** Ca trăsătură de caracter a personalității umane, **v.** este influențată de mediul social și cultural, de relațiile interpersonale, de factorii educaționali. Puterea de **v.** este o calitate de care depind eficacitatea și consecvența acțiunilor. Ea presupune angajare interioară față de un scop, mobilizare a energiei și aptitudinilor, dorință de înfăptuire, fermitate conștientă și responsabilă în adoptarea atitudinilor și a deciziilor. (Gr. G.)

Voluntarism

Orientare socială, politică, filozofică și psihologică potrivit căreia voința umană ar constitui factorul hotărîtor al istoriei, al existenței și, în general, al evoluției. Ex-

Scanned with OKEN Scanner

primînd o înțelegere unilaterală a determinismului social, v. neagă caracterul obiectiv al legilor sociale și exagerează pînă la extrem rolul inițiativei subiective și arbitrare, considerînd că evoluția societății ar fi subordonată în exclusivitate acțiunii voluntare a indivizilor. Este o concepție subiectivistă, care neglijează conținutul științific al conducerii societății și duce la soluții eronate, lipsite de realism, hazardate, aventuriste, similare uneori cu pozițiile anarhiste. (Gr. G.)

Scanned with OKEN Scanner

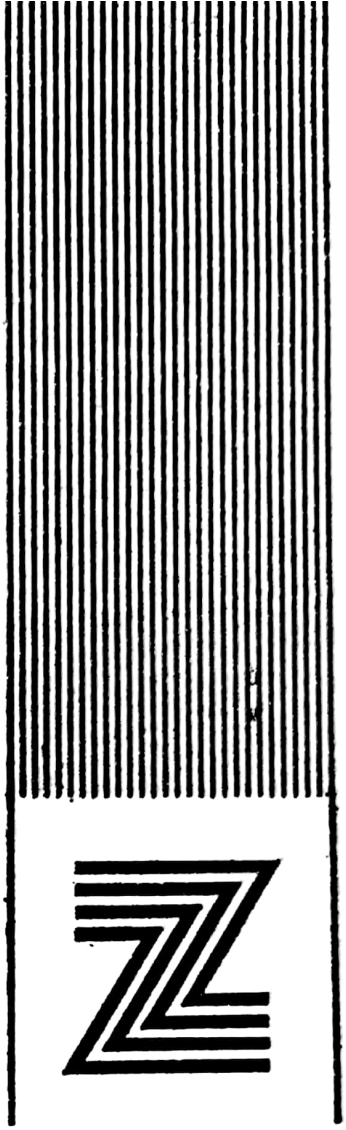

Zonă

Parte a teritoriului unui stat, continent sau a globului, avînd un regim juridic şi interese deosebite. **Z. denuclearizată,** teritoriu sau regiune geografică stabilită printr-un acord între două sau mai multe state, care se obligă să nu deţină, să nu producă şi să nu experimenteze arme nucleare, în schimbul angajamentului statelor posesoare de asemenea arme de a respecta şi garanta acest statut. Au fost încheiate tratate prin care sînt declarate ca **z. d.** Antarctica şi America Latină. Tratate internaţionale prevăd folosirea în scopuri paşnice a spaţiului extraatmosferic, inclusiv a Lunii şi a altor corpuri cereşti, precum şi interzicerea amplasării armelor nucleare şi a altor arme de distrugere în masă pe fundul mărilor şi oceanelor şi în subsolul acestora. Au fost formulate propuneri de **z. d.** vizînd Africa, Europa Centrală, Europa de Nord, Mediterana, Orientul Mijlociu, Asia de Sud, oceanele In-

Scanned with OKEN Scanner

dian și Pacific. România a propus, încă din 1957, și se pronunță în mod constant, pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii, colaborării și bunei vecinătăți, lipsită de arme nucleare. **Z. demilitarizată,** parte a teritoriului unui stat, regiune în care, potrivit măsurilor stabilite, nu sînt amplasate armamente și forțe armate. **Z. interzisă** (de război, operațională, arie primejdioasă pentru navigație), parte a mării libere în care un stat beligerant interzice neutrilor navigația sau o permite numai pe anumite rute. **Z. valutară,** teritorii sau state din cadrul sistemului mondial capitalist ale căror valute sînt legate, pe baza unor acorduri, de valuta statului mai puternic. **Z. sanitară și de securitate,** teritorii sau localități, stabilite de părțile beligerante printr-un acord, în care răniții, bolnavii, precum și personalul administrativ se află la adăpost de efectele războiului. **Z. economică maritimă,** parte maritimă în prelungirea mării teritoriale, în care statele riverane își rezervă unele drepturi de exploatare economică. **Z. adiacentă,** parte a mării, ce se întinde pînă la o anume distanță dincolo de limita exterioară a mării teritoriale, în care statele își pot exercita autoritatea unor interese vamale, fiscale, de pescuit etc. (V. F.)

Zonă de influență

V. sferă de influență.

Scanned with OKEN Scanner

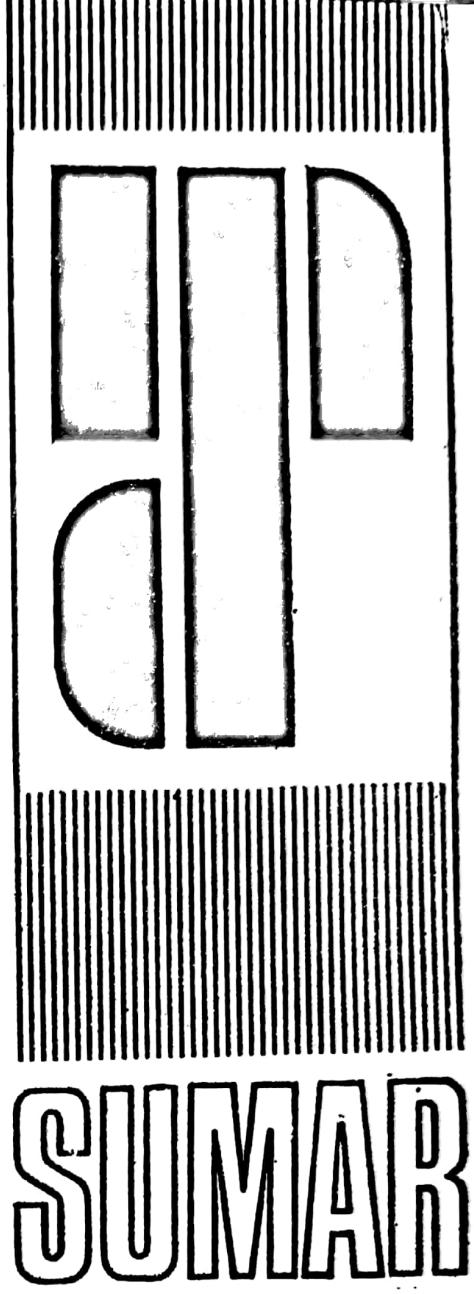

SUMAR

Scanned with OKEN Scanner

Cuvînt înainte 5

A

Abnegație revoluționară . . 7
Absolutism 8
Abstract 8
Acord global 9
Acord internațional 10
Activ obștesc 10
Activist 10
Activitate politică 11
Adevăr. 12
Adeziune politică 13
Adolescență 13
Adunare generală a oamenilor muncii 14
Adunare generală a organizației de bază a U.T.C. 15
Agnosticism 15
Agresiune 16
Agricultură 17
Alianță internațională . . . 19
Alienare (înstrăinare) . . . 20
Alternativă politică 21
Altruism 21
Amoral (imoral) 21
Anarhism 22
Anexionism 23
Angajare politică 24
Anomie 24
Anticomunism 25
Antiimperialism 25
Antropologie 26
Apartheid 27
Apărare națională 27
Apolitism 29
Apologie 30
Arbitraj internațional . . 30
Armistițiu 30
Artă 31
Asocial 32
Asociație 33
Asociație internațională . . 33
Ataşament 33
Ateism 34
Atitudine politică 35
Autoapărare 36
Autoconducere muncitorească 37
Autodeterminare 38
Autogestiune economico-financiară a unităților socialiste 39
Autonomie 39
Autoritate 40
Avangardă 41
Avantaj reciproc 42
Avariție 43
Avuție națională 43
Axiologie 44

B

Bază militară 46
Bază și suprastructură . . 47
Bază tehnico-materială . . 48
Beligerant 49
Beneficiu 49
Bine 50
Birocrație 51
Birou 51
Biroul de Turism pentru Tineret 52
Bloc militar 53
Blocadă 53
Buget 54
Buget de venituri și cheltuieli al întreprinderii . . 55
Bună-credință 55
Bună-vecinătate 55
Bune oficii 56
Burghezie 56

C

Calificare profesională . . 58
Calitate 59
Calitatea vieții 60
Cantitate 61
Capitalism 62
„Capitalism popular" . . . 63
Carierism 64
Categorie 65
Cauzalitate 66
Ceaușescu Nicolae 66
Centrală industrială 73
Centralism 74

Scanned with OKEN Scanner

Centralism democratic . . 75
Centrul de Cercetări pentru Problemele Tineretului . . 76
Cercetarea viitorului . . . 77
Cheltuieli materiale 79
Cinste 79
Civilizație 80
„Cîntarea României" . . . 81
Clasa muncitoare 82
Clasă socială 83
Clasic 84
Clauza națiunii celei mai favorizate 85
Clubul de la Roma 85
Coaliție 86
Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste 87
Coerciție 88
Coexistența pașnică a statelor cu sisteme social-politice diferite 89
Cointeresare materială . . 90
Colaborare 91
Colaborare economică . . 91
Colectivism 92
Colonialism 93
Comando 93
Combativitate revoluționară 94
Comerț 94
Comisie 96
Complex militar-industrial . 97
Compromis 97
Comunism 98
Comunitatea Economică Europeană 99
Conciliere internațională . 100
Conducere 100
Conducere și muncă colectivă 101
Conexiune universală . . . 102
Conferința Națională a Partidului Comunist Român . 103
Conferință internațională . 104
Conflagrație 104
Conflict internațional . . . 105
Conformism 105
Congres 106
Congresul consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimi 106
Congresul consiliilor oamenilor muncii din industrie, construcții și transporturi . 107
Congresul educației politice și al culturii socialiste . . 107
Congresul educației și învățămîntului 108
Congresul Partidului Comunist Român 109
Congresul Uniunii Tineretului Comunist 111
Consens 112
Conservatorism 113
Consiliile oamenilor muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare 114
Consiliu 115
Consiliul popular 115
Consiliu unic agroindustrial de stat și cooperatist . . . 117
Consiliul Culturii și Educației Socialiste 118
Consiliul de Ajutor Economic Reciproc 119
Consiliul de Miniștri (guvern) 120
Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România . . 121
Consiliul Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor 121
Consiliul Național al Femeilor din R. S. România . . 122
Consiliul Național al Oamenilor Muncii 122
Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie . . . 123
Consiliul oamenilor muncii . 124
Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României 126
Constituția Republicii Socialiste România 127
Constituție 128

Scanned with OKEN Scanner

Conştiinţă 128
Conştiinţă socialistă . . . 129
Contestaţie 131
Contract economic 132
Contradicţie 132
Contrarevoluţie 133
Control social 134
Controlul oamenilor muncii 134
Conţinut şi formă 135
Convenţie 136
Convergenţă 137
Convingere 138
Cooperare economică . . . 139
Cooperare economică şi tehnico-ştiinţifică internaţională 139
Cooperativă agricolă de producţie 140
Corupţie 140
Cosmopolitism 141
Cost de producţie 142
Creativitate politică 143
Credit 144
Creştere economică 145
Critică şi autocritică . . . 146
Criza generală a capitalismului 147
Criză 148
Cultură 149
Cultură socialistă 150
Cunoaştere 151
Cursa înarmărilor 152

D

„Daciada" 154
„Darvinism social" 155
Datorie morală 156
Decalaj 156
Decizie 157
Declaraţia universală a drepturilor omului 158
Declaraţie 159
Declaraţie solemnă comună 159
Decolonizare 160
Decret 161
Delincvenţă 161
Demagogie 162
Demilitarizare 162
Demnitate 163
Democratizarea relaţiilor internaţionale 164
Democraţie burgheză . . . 164
Democraţie socialistă . . . 165
Demografie 167
Denuclearizare 168
Depolitizare 168
Descentralizare 169
Desfiinţarea blocurilor militare 170
Destindere 171
Determinism 172
Devize 172
Dezangajare militară . . . 173
Dezarmare 173
Dezideologizare 174
Dezvoltare 175
Dialectică 176
Dialog 177
Dictat 178
Dictatură 178
Diferend internaţional . . . 179
Diplomaţie 180
Disciplina muncii 181
Discriminare 182
Doctrină 182
Dogmatism 183
Dominaţie 184
Drapel de stat 184
Drept 185
Drept internaţional 185
Dreptate 186
Drepturi şi libertăţi democratice 187
Drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului . 188
Drepturile şi obligaţiile fundamentale ale statelor . 189

E

„Echilibrul terorii" 192
Echitate 193
Ecologie 194
Economie mondială 194
Economie naţională 196

Scanned with OKEN Scanner

Economie politică 197
Educație comunistă 198
Eficiență economică . . . 198
Egalitate 200
Egalitatea în drepturi a statelor 201
Egoism—Egocentrism 201
Elită 202
Emancipare 203
Embargo 204
Empirism 204
Epistemologie 205
Epoca contemporană . . . 205
Ergonomie 206
Eroism 207
Etică 207
Evoluție 208
Existență socială 209
Existențialism 210
Extremism 210

F

Familie 212
Fanatism 213
Fascism 214
Fatalism 215
Federația Mondială a Tineretului Democrat 215
Federație 216
Fericire 217
Fond de consum 218
Fond de dezvoltare 218
Fond de retribuire 219
Fondul național de dezvoltare economico-socială . . 219
Fonduri de producție . . . 220
Formațiune socială 221
Forță de muncă 222
Forțe antiimperialiste . . . 223
Forțe de producție 223
Forțe sociale și politice . 224
Forumul tinerei generații . 225
Frontul Democrației și Unității Socialiste 226
Frumos 228

G

General — Particular — Singular 230
Genocid 231
Geopolitică 231
Gnoseologie 232
Grup de presiune 233
Gust artistic 233
Guvernămînt 234

H

Hegemonie 235
Hippy 236

I

Ideal 238
Idealism 239
Ideologie 239
Imn de stat 240
Imperialism 241
Independență 241
Indicator economic 242
Individualism 243
Industrie 243
Inflație 244
Influență politică 245
Informatică 246
Informație 246
Inițiativă 247
Instituție 248
Insurecție 248
Integrare socială 248
Integrarea învățămîntului cu producția și cercetarea . . 249
Intelectualitate 250
Interes 251
Internaționalism 252
Investiții 252
Inviolabilitate 254
Ipoteză 255
Iubire 255
Iuventologie 256

Î

Întrecere socialistă 258
Întreprindere 259

Scanned with OKEN Scanner

J

Juntă 261
Jurisdicție 261
Justiție 262

K

Kitsch 264

L

Legalitate socialistă 266
Lege 268
Lege economică 268
Legislație 269
Liberalism 270
Libertate și necesitate . . . 271
Limbaj artistic 272
Logică 273
Loialitate 273
Lupta dintre nou și vechi . 274
Luptă de clasă 275

M

Management 277
Manipulare 278
Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România 278
Marfă 279
Marxism 280
Mase populare 281
Mass-media 282
Materialism dialectic . . . 283
Materialism istoric 284
Materie 285
Maturitate 286
Mecanism economico-financiar 287
Mesaj artistic 288
Metafizică 288
Mijloace de producție . . 289
Militarism 289
Misticism 290
Mișcare de eliberare națională 291
Mișcare de nealiniere . . 292
Mit 293
Model 294
Modestie 294
Munca 296

N

N.A.T.O. (Organizația Tratatului Atlanticului de Nord) 298
Național și internațional . . 299
Naționalitate 300
Națiune 301
Neamestec în treburile interne 302
Necesitate și întîmplare . . 303
Neocolonialism 303
Neofascism 304
Neotomism 305
Nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța . . . 306
Neutralitate 307
Neutralizare 307
Nivel de dezvoltare economică 308
Nivel de trai 308
Normă morală 310
Noua ordine economică și politică internațională . . 310
„Noua stîngă“ 312

O

Obiectivism 314
Obiectivitate 315
Omenie 315
Omogenizare socială 316
Opinie publică 316
Optimism 317
Opțiune morală 318
Organism de partid și de stat 319
Organizația Națiunilor Unite 319
Organizația Pionierilor din Republica Socialistă România 322
Organizație internațională . 323

Scanned with OKEN Scanner

P

Pace 324
Parazitism social 325
Participare politică 326
Partid politic 326
Partidul Comunist Român . 327
Partinitate 330
Patrie 331
Patriotism 332
Personalitate 333
Plan național unic de dezvoltare economico-socială . 334
Planificare 335
Pluralism 337
Politică 338
Politică economică 339
Popor 340
Practică 340
Prestigiu 341
Preț 342
Previziune politică 343
Principialitate 344
Principiu moral 344
Productivitatea muncii . . . 345
Producție fizică 346
Producție globală 346
Producție netă 347
Produs social 348
Prognoză 348
Program politic 349
Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism 349
Progres social 351
Proletariat 352
Propagandă politică 353
Proprietate 353
Psihologie 354
Putere 355

R

Radicalism 358
Raport de forțe 359
Rasism 360
Rată a acumulării 361
Război 362
Reacțiune politică 363
Realism (în artă) 363
Realism politic 364
Reciclare 366
Recuperarea materialelor refolosibile 366
Reflectare artistică 368
Reformism 368
Regim politic 369
Relații de producție . . . 370
Relații sociale 371
Religie 372
Rentabilitate 373
Repartiție 374
Repartizarea teritorială a forțelor de producție . . . 375
Reproducție 376
Republică 377
Responsabilitate 377
Retribuție după muncă . . 378
Revoluție social-politică . . 379
Revoluție științifică și tehnică 380
Ritm de creștere economică 382
Romantism 383

S

Salt calitativ 384
Scop 385
Sectă 385
Securitate europeană . . . 386
Securitate internațională . 388
Semiotică 388
Servicii 389
Sferă de influență 390
Simbol 390
Sindicat 391
Sistem 392
Social-democrație 393
Socialism 395
Socialism științific 396
„Societate de consum“ . . 397
„Societate postindustrială“ . 397

Scanned with OKEN Scanner

Societate socialistă multilateral dezvoltată 398
Sociologie 400
Spaţiu şi timp 401
Spontan şi conştient . . . 401
Stat 402
Stat socialist 403
„Statul bunăstării generale" . 405
Status social 405
Statutul Uniunii Tineretului Comunist 406
Stil artistic 406
Stîngism 407
Strategie şi tactică . . . 407
Structuralism 408
Structură socială 409
Subdezvoltare 410
Suveranitate 411

Ş

Şoimii Patriei 413
Şovinism 414
Ştiinţa — forţă nemijlocită de producţie 414
Ştiinţa politică 416
Ştiinţă 417

T

Tehnocraţie 419
Tehnologie 420
Tensiune internaţională . . 421
Teorie 421
Terorism 421
Tineret 422
Tipizarea produselor industriale 424
Totalitarism 425
Tradiţie şi inovaţie . . . 426
Tratat 427
Tratatul de la Varşovia . . 427

Ţ

Ţară cu un nivel mediu de dezvoltare economică . . . 430
Ţară în curs de dezvoltare 431
Ţărănime 432

U

Umanism 434
Umanism socialist, revoluţionar 435
Uniunea Asociaţiilor Studenţilor Comunişti din Republica Socialistă România 436
Uniunea Generală a Sindicatelor din Republica Socialistă România 437
Uniunea Tineretului Comunist 438
Urbanizare 442
Utopie 443

V

Valoare 445
Valoare de întrebuinţare . 446
Valori politice 447
Venit naţional 448
Viitorologie 449
Violenţă 449
„Violenţă structurală" . . . 450
Voinţă 451
Voluntarism 451

Z

Zonă 453
Zonă de influenţă 454

Scanned with OKEN Scanner

Coperta și prezentarea artistică : NICOLAE CORNELIU

Redactor : CONSTANTIN POPOVICI
Tehnoredactor FLORIAN SĂPUNĂRESCU
Format 32/70×108. Coli editură 23,08. Coli tipar 14,50.
Bun de tipar 11 mai 1981. Apărut — iunie 1981.

Tipărit sub comanda nr. 9 590/5 008/981
la Întreprinderea poligrafică Bacău, str. Eliberării nr. 63.
Republica Socialistă România

Lucrarea a fost tipărită pe hîrtie
fabricată de C.C.H. „Letea"-Bacău

Scanned with OKEN Scanner

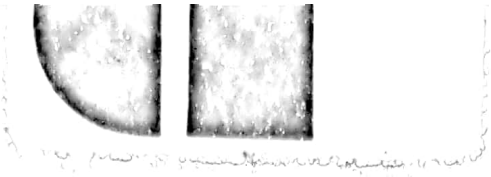

DICȚIONAR DE FILOZOFIE. Editura politică, 1978, 808 p. Cuprinde peste 2 200 de termeni, un important număr de expresii și locuțiuni devenite clasice, în special din limba latină. Majoritatea articolelor privesc fondul principal de noțiuni proprii materialismului dialectic și istoric, istoriei filozofiei universale.

DICȚIONAR DIPLOMATIC. Editura politică, 1979, 1 062 p. Lucarea, prima de acest gen și de o asemenea ampioare care a apărut în țara noastră, cuprinde aproximativ 4 000 de articole, definiții și informații asupra principalelor concepte, evenimente, probleme și noțiuni uzuale din domeniul diplomației și al relațiilor internaționale în general.

Scanned with OKEN Scanner

MIC DICȚIONAR SOCIAL-POLITIC PENTRU TINERET – *aproape 600 termeni* de : economie politică ; politică economică ; doctrine politice ; materialism dialectic și istoric ; istorie ; politologie ; socialism științific ; estetică ; etică ; morală ; relații internaționale ; sociologie ; conducerea științifică a societății ; construcție de partid și de stat ; viață de organizație a tineretului ș.a. pentru cei ce studiază în învățământul politico-ideologic al Uniunii Tineretului Comunist. Prin glosarul său, prin unghiul de abordare și prin conținutul termenilor săi, dicționarul se adresează nu numai tinerilor, ci și unui public larg de cititori.

Lei 19

EDITURA POLITICA

Scanned with OKEN Scanner